

Tar Károly

VOLTAM

emlékiratok

Negyedik könyv

Északi fényben

Ághegy Könyvek

Tar Károly – Voltam – Északi fényben

Az Ághegy Könyvek sorozat alapító-szerkesztője:
Tar Károly
Gondozta: József Mária Magdolna

A könyv nyomtatását támogatta

a Bethlen Gábor Alapítvány

és az Ághegy-Liget Baráti Társaság
összesen 75 példányban

Ez a könyv a _____példány

Tar Károly
VOLTAM
emlékiratok

Negyedik könyv

Északi fényben

Ághegy Könyvek

Katalin napján érkeztem a dél-svédországi Lundba. A késő ősz szomorúsága helyett, az évi plusz két fokos átlaghoz igazodva, a langyos biztonság tiszta levegője vett körül. Fellélegezhettem. Búcsút mondhattam otthoni gondjaimnak. Naponta újult kedvvel ismerkedtem azzal a világgal, amelybe akarattal belesöpöntem.

A nyugdíjazásom óta eltelt esztendőök alatt szabadságérzetem kiteljesült. Csak magamnak tartoztam elszámolással. Napi időbeosztásom nekem azelőtt sem okozott különösebb gondot, hiszen Apáczai figyelmeztetése, miszerint „iparkodnunk kell az időt hasznosan eltölteni”, a miatyánkot gondolkodás nélkül mormoló hívők imájánál jobban belémrögződött. Megszoktam, hogy lelkiismeretemet senkire sem bízhatom, magamnak kell elszámolnom életem minden percének értelmével. A felelősséggel vállalt élet nyugodtságát örököltem szüleimtől, és a magam fecskéfészek-építő igyekezetével építgetem meggyőződésemet: magam vagyok életem, sorsom, világom, boldogságom legfőbb alakítója. Minden hibámért, minden melléfogásomért szenvedés a jutalmam. Magam büntetem magam, mert senki sem ismerhet engem jobban, mint saját magam. A jó és a rossz keveréke vagyok, mint minden ember. Két örökké vitatkozó és viaskodó részem, két negyedrészem csupán. Mert társ vagy feleség nélkül félemberek vagyunk, csak negyedrészen jók, jóra törekvők, valóban emberségesek. Úgy éreztem, ez a felismerés az a fix pont, amelyről, ha kell kimozdítható az örökös javulás ösvényein az én világom is.

Ez a bizonyosság lehetett az alapja nyugodtságomnak, amikor hatszáz éves kolozsvári gyökereimtől távolodva, unokám nevelésére Svédországba indultam. Búval bélelt

hetykeséggel az egyszerű ember kényszeredett örömét utánoztam, amikor munkában fáradt napja után markába köpve, az újjászületést ígérő jó alvásra készülődik.

Nekifeszülésemben a „Lássuk, mire megyünk egymással, mi ketten?!” kurjantással kezdődött. Két nekikeseredett negyedem, talpig felemás érzésekkel vívódva, a szigorú magányosság hétköznapi öltözetében állt a sokadik próba előtt. Tudtam, hogy kiszolgáltatva a kíváncsi idegeneknek, és azoknak is, akik torzult hallomásokból, kiszínezett pletykákból alkotott előítéleteikkel fogadják a jövevényeket, az eddigieknél kiszámíthatatlanul más küzdelmek várnak reám. Megvallom, a kezdeti időszakban úgy tettem, mint akit egyáltalán nem foglalkoztat az, hogy miként fogadnak ebben az országban. Az itt meglepedett magyaroktól sem vártam sok jót, talán csak annyit, hogy valamennyire elismernek, megbecsülnek írástudásomért.

Benjamin unokám, akit fiamra emlékezve Zsoltnak is kereszteltek svéd apja családjának protestáns szokásai szerint, másfél esztendő volt akkor, amikor családegyesítés címén lányomhoz költöztem. Böröndnyi, éppen csak a legszükségesebb holmikkal érkeztem. Donát-negyedi, évek szorgos munkájával berendezett lakásom, tekintélyes könyvtáram, felszerelt garázsom és családi sírhelyem maradt Kolozsváron. Vagyontalannak mondhattam volna magam, ha nem számítom rengeteg ismerősöm, számos barátom és számolatlan ellenségem, akiket büszkeségem nem engedte számontartani, mert a velem szembeni ellenérzésüket nyíltan alig, inkább csak a hátam mögött vállalták. Valamiféle dac munkált bennem öt álló esztendőn át a rendszerváltáskor nyílt sisakkal meghirdetett lelkiismeretvizsgálatra való felhívásom kifordított fogadtatása miatt.

A sunyik nem képesek magukba nézni, hiányzik belőlük a gyónás bátorsága. Az előre látott változásra csak

annyiban készültek fel, hogy az esetleges felelősségre vonáskor elsápadtan feletteseikre mutogassanak, egészen a legfőbb vezetőig, akit feleségestől golyózaporba állítva, magukat felmenthetőnek gondolták, és mindent elkövettek, hogy embertelenségük bűne alól felmentsék saját magukat. Igyekeztek elhíttetni a világgal: mindenkinek egyforma adag vaj van a fején, ne bolygassuk, majd csak elolvad magától... Nem tudtam, hogy az ilyenek lelkiismeretlenül, elveiket, ha voltak ideig-óráig, akár a köpenyegüket váltogatták, forgatták, ugrásra készen arra vártak, miként simulhatnak az új hatalom szolgálatába és léphetnek a változás hőseinek uszályában a maguk alkotta dicsfénybe. A mindenáron karrierre vágyók klikkekbe húzódva a kivárással mellett döntöttek, de ha valamelyik közelállójukat túlbuzgó fullajtárkodással, emberéletet veszélyeztető árulkodással, ügybuzgó feljelentésekkel és a folyamatos besúgás bűnével vádolták, bolhacsípésre beidegződött indulattal, hazug rágalommal odacsapva, elhallgattatták a zsigerileg igazságot kutató kellemetlenkedőket. A rendszerváltozás utáni hetekben és hónapokban megjelent lapszámokban számos írás bizonyítja a kisemberek elszámolást óhajtó igyekezetét és elhallgattatásuk mikéntjét is. Napvilágra kerültek ismert nagyjaink, íróink, közembereink versben, prózában, díszemelvényekről elhangzott szavakban elkövetett hozsannái és hűségnyilatkozatai is. Hallgattak ők is, példamutatásuk elmaradt, lelkiismeretvizsgálatuk magánügyükké silányult.

A bukaresti magyar napilap akkori ötös fogatú vezetői lelkiismeretvizsgálattól való félelmükben - kettőjüket, próbált jó barátomnak tudtam - a szocialista érában megszokott elhallgattatás módszereit is bevetve, rágalommal válaszoltak, vagy megengedően viszonyultak a beszervezett rágalmozók nyilvánvaló ferdítéseivel és hazugságaihoz. Három évtizedes szakmai tapasztalataim birtokában, teherbírásonak meg sem

kottyant volna ez az áruulás. De, amikor kolozsvári barátaim, egykori kollegáim, jó ismerőseim szótlanul hagyták becsmérlésemet, elkeseredtem. Nem vártam, hogy írásban foglalt véleményükkel álljanak mellém, de jól esett volna, ha megbeszéljük velem lelkiismeretvizsgálatról szóló javaslatomat. Kerültek, mint a rühös kutyát. És én sem igyekeztem velük találkozni. Az ezután következő öt esztendő alatt lefoglalt az Erdélyi Kiskönyvtár könyvsorozat és az Erdélyi Szépművéses Céh lábra állításának aprómunkája, és mindenekfelett, feleségem egy nyáron át tartó budapesti haláltusája.

Végül elbúcsúztam mindenkitől, akitől el kellett búcsúznom, és azzal a gondolattal ültem repülőre, hogy új életet kezdek a kilencvenes évek elején tett utazásaim alkalmával békés, nyugodt vidéknek tapasztalt Skandináviában.

Este bálba vitt a lányom. A helyi magyar egyesület hagyományos Katalin bálját a kisváros népfőiskolájának egyik, a város központjához közeli termében tartották. Újságírói feladatomként beidegződött szokásom szerint, néhány pillantással felmértem a „terepet”. Lehetek vagy kétszázan a tornaterem hosszúságú helyiségben. A félszuterén terem ablakai alatti fal hosszában sorakozó asztalok mellett idősebbek ültek és poharazgattak családi hangulatban. Bernádékkal, lányom kolozsvári ismerőseivel kezdtem az ismerkedést. Sorban, megnyerő mosollyal, érdeklődő tekintettel fogadtak mások is. Annyit tudtak rólam, hogy a Zsuzsa apja vagyok, akit családjegyesítés címén befogadott Svédország. A táncter szélén álló egyik asztalnál telepedtünk le, lányomat mindjárt felkérte valaki táncolni. Másvalaki borral kínált. Legeltettem a szemem, próbáltam kitalálni milyen társaságba jutottam. Lemezjátszóról vagy magnetofonról szólt az erdélyihez hasonló kisvárosi táncmuzsika, amitől

a báli hangulat sehogy sem akart kialakulni. Meglepett, ahogyan lányom, amolyan foghegyről, kurtán visszautasított egy ismeretlen fiatalembert, mert elment a kedve a táncról. Nyegleséggel határos határozottsága tetszett is, meg nem is. Tőlünk távol töltött évei önállóságra szoktatták, meg kellett küzdenie a bevándorlók sorsában általánosnak mondható megaláztatással. Egyetemi hallgatóként érkezett, de nem fogadták el érettségi bizonyítványát sem. Azt hiszem három év megfeszített tanulással sikerült visszakerülnie arra a szintre, amit otthon elért, főiskolai tanulmányait folytatva szerzett az akkoriban még csak az Egyesült Államokban és Svédországban ismert foghigiénikus képesítést. Örvendtem a maga erejéből szerzett valakiséghez szükséges önbizalmának, felnőtté válását csodáltam, de féltettem is az elbizakodottságtól. Férje, tipikusan svéd, szőke és hosszúkás ember, a lányom biztatására végzett képzőművészeti főiskolát, majd a malmói egyetemen tanult grafikát és szobrászatot. Svédországba érkezésem után, még sokáig újságkihordóként dolgozott. Gyenge fizikai ellenálló képessége miatt a hajnali munkát, különösen télen, nagy megerőltetéssel végezte. Házasságukban a lányom akarata volt a mérvadó. Jó lett volna, ha vejem velünk tart a bálba, de nem tehetett éjszakai munkája miatt. Vejem egy apró, tengerparti halászfaluból származott. Tizenhét éves kora óta önálló életre kényszerült. Számunkra nehezen érthető módon, a szüleivel való kapcsolata havonként csupán egy-egy kávézásnyi időre kapott meghívásra korlátozódott. A sölvesborgi bevándorlási hivatal tisztviselőjeként ismerkedett meg lányommal. Jártam ennek a kicsi helységnek a városházán, amelynek folyosóját vejem még műkedvelőként, nagy felületekre szabott, élénk színű falfestményeivel díszíthette.

Első svédországi látogatásunk idején, még 1991-ben történt, hogy valamiért összeszólalkoztak lányommal. Levélben kért bocsánatot tőlünk és bevallotta, nem volt alkalmunk megismerni a családi élet melegét, innen időnként furcsa viselkedése. Azóta számos alkalommal tapasztalnom kellett az északi emberek kimértségét, a balkániakhoz mérten egyféle ridegségét. A kisvárosi civilizáltságot mutató településeken, amelyeket semmiképpen sem nevezhetek falvaknak, köszönnek egymásnak az emberek, köszönnek az idegeneknek is, de távol áll tőlük a nálunk szokásos, rögtön szíves, befogadó, mindenben segítő vendéglátás gyakorlata. Ösztönszerűen arra figyeltem mi az, amit a svédektől tanulhatunk, és mely sajátosságainkról nem szabad lemondanunk, akaratlan beolvadásunk folyamatában. Hagyományaink megőrzésében gondoltam magamat hasznossá tenni a szórványokban élő magyarok között, a szövetségbe tömörült különféle magyar egyesületekben. Hagyományaink éltetése rajtunk múlik. Ezt tapasztaltam azon a nehezen induló lundi Katalin bálon is, ahol az éjszakai újságkihordás miatt vejem nélkül vettünk részt. Éjfél felé érkezett Erzsébet. Mondták, hogy kutatóvegyész, munkája egy ideje Hollandiához köti, ezért le kellett mondania a lundi magyar egyesület vezetéséről. Erzsébet mikrofont ragadott, néhány vidám mondattal teremtett báli hangulatot. Nemsokára megbolydult a terem, később a táncos „vonatozásba” engem is bevittek. Táncoltam. Nem éppen viháncoló örömmel, hiszen belém ragadt egy esztendő töprengésem után, némi kételkedés munkált még agyamban svédországi megtelepedésem döntésének helyessége felől. De éltetett a remény, hogy akár otthon, itt is szolgálhatom valamiképpen azt a kisközösséget, amelyhez azt gondoltam, jó lesz tartoznom.

Rövid idő alatt egyházi nyilvántartásba kerültem. 1526-tól 2000-ig az evangélikus egyház Svédországban államegyház volt. 1995-ben még az egyház tevékenységi körébe tartozott a lakosság nyilvántartása. Az ezredfordulóig az evangélikus családban születettek hivatalból az evangélikus egyházba tartoztak. A svédek most is a keresztény értékek szerint élnek, de a lakosság ötven-nyolcvan százaléka nem gyakorolja vallását, istentiszteletre csupán két százalékuk jár, az iskolai vallásoktatáson nem egy, hanem a nagy világvallások mindenikéről - az iszlámról is - tanulnak. Újabb adatok szerint az itt 230 helységben élő kb. hetvenezer magyarból mindössze 5400 személyt tartanak nyilván a magyar egyházi közösségek, a meglévő, szám szerint 12-15 gyülekezetben istentiszteletre összesen alig fél ezren, havonta egyszer járnak, saját templomuk nincsen.

A bevándorlók szociális ügyeit minden városban külön iroda intézi. Meglepetésemre hivatalból rendelt tolmácsom az a nő volt, akinek a hangját a Kossuth Rádióban elhangzott tudósításaiból már ismertem. Amikor bemutatkozott, szóltam, hogy ismerősömként üdvözlöm. A kérdőív, amit ki kellett töltenünk, terjedelmes volt, de nem okozott gondot. A gondozómként kijelölt svéd tisztviselő nő ráérős beszélgetésünkből leszűrt adatokkal sűrűn teleírta. Ilyen körülmények között aprólékosságot tapasztaltam akkor is, amikor a bevándorlók igényeit felmérő kérdőív került a kezembe. Akaratlanul is eszembe jutott mindaz, amit a szocialista és a kommunista társadalom álomszerű meghatározásaként tanultunk a középiskolában. „Mindenkinek munkája és majd valamikor szükségletei szerint”. A bevándorlók szükségleteinek egyénre szabott, hosszú listáján például havonta három szappant írtak elő a fémiparban dolgozóknak. És az értelmiségiek járandóságai között, magától értetődően, szerepelt egy-

egy színház- és operajegy is. Önkéntelenül felsóhajtottam. Ha ezt láthatták volna az én kommunista vallású szüleim! Milyen nagyot néztek volna a jóléti állam csodás furcsaságain, hiszen ehhez a mesés életszínvonalhoz, nem kibékíthetetlen osztályharcban és az embertelen proletárdiktatúrán át vezetett itt az út, hanem egy olyan leegyszerűsített királyságban, ahol minden polgár tegező viszonyban lehet magával a királlyal is.

Öt esztendővel azelőtt, lányom látogatására érkeztünk Svédországba, és másfél hónapot töltöttünk Sölvesborgban, ebben a dél-svédországi patyolat tiszta és barátságos kisvárosban. Ugyanennyi csodálkozni jó időt töltöttünk barátaink vendégeként, a szigetekből is egységes várossá kovácsolt, patinás és mindenben élhető kert-fővárosban, Stockholmban. Akkor inkább csak az utak kifogástalansága, a rend és a tisztaság, a békességes emberi kapcsolatok, a mindent bearanyozó nyugodtság, a kiegyenlített gazdagság volt szembetűnő. Nem láttam koldust (ma már ellepték az országot a koldulást mesterségként űző, nemcsak cigány, hanem mondvacsináltan dák őseikre büszke román atyafiak), nem találkoztam a nálunk már a ruházatáról felismerhető szegény emberekkel. Vallom ma is, hogy akkor nem a felületes, a hirtelen lelkesedés íratott velem riportot Svédország dicsérete címmel. Megjelent az Erdélyi Naplóban, majd a Magyar dolgok című kötetemben, és svédül is a terjedelmes dél-svédországi napilapban. Ma már árnyaltabb képet festhetek az itteni, évszázaddal ezelőtt kezdődött jólétről, a rendezettségben és kiszámítható biztonságban kissé elpuhult svédekről. És arról a mindenütt észrevehető igyekezetről, hogy az újra és újra megújított versenyszellemben lendületesebbé kívánják tenni minden részében a svéd társadalmat.

A társadalombiztosító hivatalban otthoni nyugdíjamról beszélgettünk tolmácsom segítségével. A szigorúan is anyáskodó tisztviselőnk gyors fejszámolás után intett, hogy szóra sem érdemes. Koronában átszámolva, a legszerényebb svéd nyugdíj tizedére sem értékelték közel félévszázados otthoni munkám után kapott juttatásom. Időnként, valamilyen belső szabályzatnak megfelelően rendszeresen találkoznom kellett mindenben készséges gyámolító felügyelőmmel. Olykor a lányom tolmácsolt és a svéd nyelvtanfolyamon apránként szerzett tudásomat próbálgatva fokozatosan egyre többet értettem a bevándorlóként reám háruló jogaimból és kötelességeimből. Legfőbb tennivalóm a nyelvtanfolyamon való részvétel volt. Naponta huszonhat koronát kaptam azért, hogy tizenvalahány társammal együtt svédül tanultam. U-alakban elhelyezett keskeny asztalok mellett ültünk. Nagydarab afrikai fekete fiú ült mellettem, aki mindenre sűrűn igenelve és vigyorogva okézott. Jobb oldalamon középkorú iráni ember. Bölcsen hallgatott. Mellette egy nehéz felfogású bunyevác tanító. Velem szemben két rendkívül okos orosz lány, gondosan kozmetikázott szőkeségek és egy fiús kinézetű budapesti fiatalasszony, aki munkavállaló férje révén került Svédországba. Egy magas és izmos szerb fiú ült az asztal végén. Nem fért a bőrében. Sajátos angolságával mindegyre belekotyogott tanárnőnk magyarázatába, neveletlen kisiskolásokhoz hasonlóan nyüzsgött, időnként magyarázat nélkül kiment és visszatért az osztályterembe. A tanárnő türelme kifogyhatatlan volt. De a fiatalember napról-napra egyre izgágább lett. Az egyik orosz szőkeség nem bírta minősíthetetlen viselkedését, oroszul figyelmeztette. Szópárbajukat nehezen szenvedtük. Mindnyájan a lány védelmére keltünk. Bábeli hangzavar keletkezett. Első világháborús dallal terceltem magamban a csetepatéhoz: „Megállj, megállj, kutya Szerbia!” Végül közmegeledésünkre a

tanárnő kiutasította az izgága fiatalembert a teremből. A beiskolázást végző hivatallal is meggyűlhetett a baja. Hallottuk, hogy néhány nap múlva visszatért szülőföldjére. Sajnálivaló volt. Valószínűleg, a polgárháborújukban elhatalmasodott, sokakat megfertőzött, totális gyűlölet-betegsége tette összeférhetetlen természetűvé.

Mi magyarok, már a sorban kötelező hangos olvasás-gyakorlatokkor bizonyítottuk előnyünket a többiekkel szemben, mert nekünk nem okozott nehézséget az a, az ö, és az ü kiejtése. Három hónap elteltével sikeresen vizsgáztunk és az orosz lányokkal együtt átkerültünk a haladók csoportjába, ahol apró kínai nő mellett ülhettem. Bőre, mint a kínai porcelán, huszonvalahány évesnek gondoltam, mint kiderült közel járt az ötvenhez. Kedves volt, unalmas óráinkon a kínai nyelvről kíváncsiskodtam. Leírta a nevem:

Egy idősebb svéd úriember kitartottja volt, angolul kiválóan beszélt. Találkoztam vele véletlenül a városi buszon is, éppen csak bólintott. Kedvességét irántam csak az osztályteremben gyakorolta. A fekete fiú is átkerült a haladók csoportjába, hiszen angolul ő is folyékonyan beszélt. A svéd és az angol nyelv szerkezetének hasonlósága és angolból átvett szavak sokasága nagyban megkönnyítette előrehaladását nyelvtanfolyamunkon. Középkorú, svéd-szőke tanárnőnk kedvelte, mert a beiktatott ismerkedési foglalkozásokon, amit a kávézásra és kellemes együttlétre alkalmas iskolai társalgóban tartottunk, az iskolai felszerelések között talált afrikai páros dobját ritmikusan püfölve, felvillanyozta a többnyire szeppent és magába forduló

egyedekből alakult, különféle nemzetiségű nyelvtanfolyamosokat. A dobos biztatására nekem is sikerült valamennyire élvezetes rongyrázó ritmust kicsalogatni, a fehér-fekete színű, bója formájú dobokból. Ezt nem várták tőlem, a csoport legidősebb tagjától. Szívesen megmártóztam rokonszenvükben, de amikor csoportvezetőnek választottak, átadtam ezt a tanári karral való kapcsolattartással járó feladatot a huszonéves Verának, aki nálam könnyebben rakosgatta pesti magyar szavai mellé naponta gyarapodó svéd szavainkat. Fergeteges ütemben haladtunk a nyelvtanulásban. Naponta - fejcsóválva számoltam – 150-170 új svéd szót jegyeztem szószedetembe. Csoportunk minden tagja habzsolta a svéd nyelvet. Nem titkolt céljuk a sikeres másodfokú nyelvvizsga, amely munkavállalásuk elengedhetetlen feltétele volt. Nyugdíjasként nekem erre nem volt gondom. Ezért aztán félbehagyhattam a mindennapos intenzív tanfolyamot, hogy unokámra felügyelve tegyem magam hasznossá. Az intenzív tanfolyamról átraktak a heti kétszer kétórás tanfolyamra, ahol egy idősebb tanárnő ráérős ütemben foglalkozott velünk. Dolgozatokat íratott velünk, amit rendre felolvastunk és megvitattunk. Tetszett neki, hogy kevés szóval is sikerült kisebb karcolatokat alkotnom és felolvasnom, amelyeket a svéd iskolai oktatásban unalomig, de többnyire oktalanul hangoztatott „Jättebra!” (Nagyon jó!) agyondicsérő kifejezéssel honorált.

De akkoriban ennél nagyobb büszkeséggel töltött el, hogy unokámat szólásra bírtam. Egy egész héten át az ablakba állítva, az előttünk menetrendszerű pontossággal elhaladó autóbuszra mutatva serkentettem:

- Mondjad szépen: busz! Látod, az ott a busz! Mondjad: busz!

Nem autóbuzst mondtam. Azért csak „busz” -t, mert azt gondoltam, könnyebben elbánik ezzel az egy szótaggal. Egész héten makacsul hallgatott, miközben folyt belőlem

a szó. Mintha csak magamnak beszéltem volna. Anyám mesélte, hogy későn érő gyermekként, négyéves koromban szólaltam meg először. Nem anyanyelvemen, hanem románul, mert egy román öregasszony vigyázott reám. Nagyapaként hittem, unokám reám hasonlít.

- Értelmesen hallgat - meséltem a lányomnak. – Majd, ha összegyűjti a tőlünk hallottakat, megszólal és ömlik majd belőle a szó! - biztattam mindenkit. Magamat legfőbbképpen.

A buszokra várva, egyszer elrobogott ablakunk alatt egy teherautó. Hangsúlytalanul nyugtáztam:

- Látod ez egy teherautó. Mögötte jön, látod? Ott jön a busz! Mondjad szépen: busz!

Hiába ismételtam számolatlanul: busz, busz, busz...

Benjámint összeszorított szájjal sajnálkozva nézett reám. Nyilván gyengeelméjűnek nézett. Örömmel konstatáltam, hogy makacsságomat is egy az egyben örökölte.

Eltelt néhány nap. Továbbra is teletömtem a fejét a busz szóval. Aztán valahonnan hirtelen felbukkant az úton egy teherautó. Nem érdekelt, legyintettem.

De Benjámint vidáman rikkantotta: - Teherautóóóó!

Ez volt az első szava. Nagyapai büszkeségem máig emlékezetes forrása, amit mindig kedvvel mesélek, és szívesen színesítek, annak ellenére, hogy tanítóskodásom csődjét mutatja. Nem tudom, miként került önkéntelenül a számra a jó édesanyját sem kímélő csodálkozásom. Így dicsértem merszét, hogy az egy szótagos busz helyett az összetett szóval nyílt meg beszélőkéje. Két évtizede hasznosítom unokáim heti magyar óráin az akkor gyűjtött tapasztalatot: a tanítónak nem szabad lebecsülnie tanítványa képességeit. Ma is a legnehezebb feladatok megoldására biztatom őket.

Városunk határán táblák hirdetik: „Lund – a nagy kisváros”. Valóságos parkváros. Neve magyarulás találóan: Liget. Az öt perc alatt bejárható, ezredév előtti

időkben alapított patinás belváros, központjában a 12. évszázadban épített patinás dóm csodálni való. A körülötte épült, Kis- és Nagy Szürkebarátok és a Kis- és Nagy Halászkok, a Kolostor és néhány szentről elnevezett utcák középkori hangulatot árasztanak. Az erdélyi ember nagy tisztelettel gondol a város előjáróira, akik ezer esztendeje nem változtatták a politikusok kénye-kedve szerint a város utcáinak nevét, hanem magától értetődően ezer éve őrzik a hagyományosakat. A mai Lund lakónegyedei csupa zöldövezetbe ágyazott, sokféle gränd- nek (köz) nevezett utcácskáikkal, a kellemes sétaterek és bokorsorok között futó kerékpárutjaikkal üdülőtelepi hangulatot sugároznak. Feltűnő a játszóterek sokasága. Messzire világító színes felszereltségük irigylésre méltó gyermekkorom szürke óvárosi és sivár külvárosi utcáinak és az elhanyagolt Nádaspatak-part szegénynegyedi világához képest. Nehéz feladatra vállalkoztam, amikor szülővárosom hat évtizeden át reám gyakorolt, erős mágnesként működő levegőjéből a hivalkodásmentes jólét megnyugvást ígérő csöndes világába léptem.

Lányom lakása a város déli részén terebélyesedő Linero negyedben volt, ahol mindenfelé apró, takaros családi házak sorakoznak, otthoni szemmel a tehetősek villanegyedébe illőek, a főutak mentén pedig kétemeletes tömbházak, amelyekben többnyire bevándorlók élnek. A második emeleti, háromszobás, minden szükségessel felszerelt, korszerű, nagy konyhás lakásba már unokám megszületése előtt beköltözhetek a lányoméék, amikor a gyermekes vagy gyermeket váró lakásjogosult házaspárok listájáról sorra kerültek. Tömbházuk előtt virágoskert és biciklitartó. Az épületet széles sövény választja el a gyér forgalmú főúttól. Két szobájuk ablakaiból látni, amint a menetrendnek megfelelően percnyi pontossággal halad el a várost kelet-nyugat irányban átszelő autóbusszjárat kocsija. A tömbház túlsó

oldaláról, teraszosan terjedelmes erkélyükről, az erdősáv mögötti kerékpárút kereszteződésére látni. Távolabb az ugyancsak fasorral rejtett autóútról sem a gépkocsik zaja, sem a kipufogógáz szaga nem árulkodik. Egyébként a város levegőjére különös gondot fordítanak. Az ólommentes benzinnel közlekedő gépkocsisok adókedvezményben részesülnek. A városi autóbuszforgalmat lebonyolító gépkocsikat nemcsak azért festették zöldre, mert felirataikkal a „zöldek” mozgalmát hirdetik, hanem mert ezek a járművek biogázzal működnek. A biogázt pedig a lakosságtól aprólékos gondnal és szakszerűen összegyűjtött ételmaradékokból nyerik.

Amióta zsebtelefonom van, nem hordok karórát, hivalkodásnak tartom a pecsét- és másféle nemesfém gyűrűket is, és ha kedvem tartja, az itt északon gyorsan bolyongó, furcsa rajzolatú felhői mögül kibukkanó Nap járásából és a buszok menetrendszerű járatait figyelve is tudom hány óra. És mert háztájamban nem tartok hízót és kutyám sincsen, rábeszéléssel arra szoktatom magam, hogy erdélyi éhezős koromban szokottan, de makacsul hozzám ragaszkodó túlsúlyom csökkenése végett se zabáljak meg minden ételmaradékot, hanem gyűjtsem inkább a számomra is kiosztott papírzacskókba, és hordjam időnként a lakóházaktól alig ötven-száz lépésnyire épített, minden lakó lakáskulcsával nyitható hulladékgyűjtő kamarába (minden szükségessel felszerelt, tiszta és bűzmentes kis raktárak ezek, amelyekhez nem fér a Svédországban ritka házilégy, egér, vagy patkány sem). Ahonnan a papír-, karton-, műanyag- és fémhulladék, elektromos elemek, megunt elektromos- és elektrotechnikai gépek, valamint az általános szemét mellett, az élelemmaradék-kukák rendszeresen kiürített tartalma a gázgyárba kerül. Így minden, önmegtartóztatással meghagyott falatomról könnyebben lemondok: ami elvész zsír-pacnijaimból,

hasznosan átalakul és a szagtalan közszállítás miatt kellemesebb levegőzést biztosít nemcsak számomra, hanem városunk minden polgára számára is.

Unokám kötelezően mindennapi sétáltatása idején fedeztem fel a környéket, a lakóházak közelében is otthonosan sétafikáló rigókkal, varjakkal, nyulakkal és őzikekkel együtt. Erkélyükön is élt egy nagytestű barna nyúl. A lányom nevelte. Be-belopódzott a lakásba egy kis meghökkenítő szőnyeg- és papucsrágcsálásra. Nyár lett, amire megfogadtuk jóakaróin tanácsát: „Kisgyermekkel egy lakásban nem tanácsos házinyulat tartani.” Az egyik nap vejem karjára öltötte a nyuszi fészkének használt fonott kosarat, és benne az ijedt tapsifülessel kilométernyire sétált velünk együtt a város szélétől, egy hangtalanul forgó, fehér, óriás szélkerék irányába. Kövér cukorrépa földhöz közeli bokorban raktunk fészket a nyuszinak és búcsút intettünk neki.

Vasárnap volt. A családukat ért veszteség miatti búslakodásunkat, vejem tanácsára búcsúvacsorával enyhítettük. Csirkepaprikás volt a kívánsága. Aznap vágott, friss és kövér csirkét vásároltunk a lakónegyedi önkiszolgálóban. Fél óra alatt szépen terített asztalunkon párolgott a paprikás. Nagy tál galuskát is főztem mellé. „Bánatunkban” degeszre ettük magunk.

Néhány nap elteltével vejem már csak hült helyét találta az ijedt tapsifülesnek. Azzal vigasztaltuk magunk, hogy bizonyára barátokra lelt, és befogadták földalatti tágas lakásaik valamelyikébe. Svédországban rengeteg a nyúl. Egyszer lakásomtól alig száz méterre, egy bokrok karéjában húzódó csendes ligetben, huszonkilenc boldog vadnyulat számoltam. Nem félnek az embertől. Farkas, róka, kutya nem háborgatja őket. Ebben az országban évszázadok óta láthatatlanná törpült a félelem.

De tapasztalnom kellett, hogy magyar barátaink közül huzamosabb ideje többen is, ijedt nyulaként viselkednek.

Emeleti szomszédunk, egy középkorú, jó megjelenésű, vajdasági magyar nő, érkezésem utáni hónapokban, azt hiszem, hirtelen felindultságból, levedlette magyar nevét. Megmagyarázhatatlan volt, hogy miért választott francia hangzású új család- és keresztnévet magának. Töpörödött öregasszony anyja a város túlsó végén lakott, hetenként látogatta. Anyám hangját hallottam panaszkodásában. „Nem értem én ezt a világot... Nincs már nekem ebbe beleszólásom.” Lánya huzamosabb ideje írta dolgozatát az autópályák környékének esztétikus díszítéséről. Vejem segítségét kérte a svéd szöveg ellenőrzésében. Belenéztem a terjedelmes dolgozatba. Nem értettem honnan és hogyan szerzett kutatásához pénzt. Furcsa érzések kerültek. Maradiságom fájt, amikor kidobott pénznek gondoltam a munkájára fordított időt. De csodálkoztam és lelkesedtem is, amikor arra, gondoltam, hogy lám, itt erre is van pénz. Lám, itt ez is fontos. A jóléti államban elérhető végtelen lehetőségekről akkor még keveset tudtam.

Képzőművész vejem, miután sikerrel befejezte malmói tanulmányait, számos kisebb helység költségvetésében szereplő, művészeti pártolásra fordítható összeget nyert, feltehetően jó kapcsolatai révén. Az is megesett, hogy az egyik, neki ítélt huszonötezer koronás csekélységnek mondott juttatás ünnepélyes átadására el sem ment, megtelefonálta, hogy utalják a pénzt számlájára. Egy stockholmi egyetemi épület lépcsőházának díszítésére nyert pályázat megvalósítására pedig egy bő esztendőn át utazgatott a fővárosba. Úgy tudom, közpénzen.

Az apja szobrászmesterségét bátran követő, Kolozsvárról menekült Benczédi Ilona svédországi hírnevét és szilárd anyagi helyzetét egy gyógyszergyári épület homlokzatának és egy úszómedence kerámiadíszítésével alapozta meg, miután groteszk és bátran szexis kerámiafiguráira felfigyelt az egyik nagynézetségű svéd tévéadás. Hasonló példákra gondolva, meggyőződésem,

hogy a sikeres bevándorlók nem félnek megmutatni magukat. A helyüket félve keresők és a helyüket nem találók, különféle okokból rejtekeznek. Az otthonról hozott félelmüket itt sem tudják levetkezni. Olyan ez, mint, amikor valamilyen bűncselekményt követő csendben továbbdagad a szemtanúban a pánik.

Arról az emlékezetes bálról hazatérőben, a reggeli autóbuszon ismerkedtem meg azzal a vállalkozó szellemű erdélyi asszonnyal, akit pediátriai foglalkozása miatt tréfásan „lábpedagógusnak” neveztem. Rendelőjét, állami támogatással, a helyi kórház közelében nyitotta. Később kapcsolatot próbált kiépíteni a szakma svéd és erdélyi művelői tapasztalatcseréjének elősegítésére és a romániai érdeklődők svédországi iskoláztatására. Támogatott a helyi magyar lapom indításában, de elzárkózott attól, hogy nevét és elérhetőségét közöljem. Telefonszámát is titkolta. Egy ugyancsak kolozsvári származású vegyész mérnök jópofa svédországi történeteket írt, amelyhez erdélyi származású, kedves fiatal lány készített humoros rajzokat. Az írások szerzője mániákusan ragaszkodott ahhoz, hogy nevét szerzőként ne közöljem. Másfél évig győzködtem, hogy nincs mitől tartania. Végül, női nevet választott, így rejtekezett. Humoros történeteiben ismerősei, akik magukra ismertek, nem bántották. Közel az ötvenhez az otthonról hozott félelem dolgozott benne. A fiatal képzőművész lánynak, aki gyerekként került Svédországba, nem kellett megküzdenie ezzel a betegséggel.

Az első bevándorlók ügyeit intéző hivatali interjú után, tolmácsommal együtt léptem ki az utcára. Ismerkedni próbáltam. Tisztázni való kérdést tartogattam magamban a svédországi életismeretemet gyarapítandó, segítségére számítottam. Riadtan menekült előlem. Néhány odavett szóval mentette magát, és eltűnt a járókelők között. Később, mert férje jó ideig a lundi magyar gyermekek

magyartanára volt, és hasznos iskolai honlapot is szerkesztett az anyanyelvi oktatást elősegítő tanügyiiek portálján, érdeklődésemnek engedett, felkerestem lakásán, és nálam is megfordult férjével együtt. Feltűnt, hogy nem vettek tudomást a helyi magyar egyesületről. Rákérdeztem. Kiderült, hogy a kezdetekkor, mint minden ideérkezett magyar ember, tevékenyen részt kívántak venni a magyar egyesület munkájában, de az évtizedekkel ezelőtti „ötvenhatosokból” álló vezetőség fenntartással fogadott minden menekültet. Azokra, akik nem szakították meg kapcsolataikat a Kádár vezette országgal, könnyen rásütötték a kollaborálás vétkét. Tolmácsnóm és férje magyar egyesületi munkáját talán azért kezdték ki, mert tudósításokat küldtek az otthoni magyar rádióknak. Az őket ért sértésekből máig elégük lett, azóta gyógyíthatatlanok.

A múlt század nyolcvanas éveinek végén Svédországba menekült nagyszámú erdélyi magyar jelenléte csak fokozatosan változtatott a magyar egyesületek alapszabályzatában rögzített kirekesztő felfogáson. Emlékszem, két-három esztendeig hiába küzdöttem, magam is azért, hogy a lundi magyar egyesület alapszabályzatából kikerüljön az az öt oldalon megfogalmazott tiltásson, miszerint ki nem lehet tagja az egyesületnek. Nem értettem, miért ragaszkodott a vezetőség ezekhez a tiltásokhoz a rendszerváltozás után is. Nyilvánvaló megszokásból. A lundi vezetőség öregjeinek megcsontosodott felfogása szerint még évekig hangoztatták: „Úgy jó az alapszabályzat, ahogyan van! Nem kell azon változtatni!” Miután a magyar egyesületek aktív tagságának többségét az erdélyi bevándorlók alkották, a változtatások ellenzői előszeretettel a svéd szabályokra hivatkoztak. „Nem lehet, mert a svéd szabályok ezt nem engedik meg...” Ezt az indoklást szívesen használták az újonnan érkezett és demokratikus változtatásra kiéhezett bevándorlókkal

folytatott vitákban. Nyelvismeretük fölényére utalva kívánták megtartani vezető szerepüket. Volt egy néhány esztendeje családotól érkezett nő, aki a svéd nők önállóságra törekvését másolva, sietve elvált keletről származó muzulmán férjétől, és a civilizáltabb svéd élet ámulatában, mint a magolós jó tanuló, szó szerint követett minden svéd szabályt, előírást, tanácsot. Tíz pontba foglalt, egyoldal terjedelmű, új alapszabály tervezetemet ellenezve, előkapott egy az egyesületek szervezéséről szóló könyvet, és azzal érvelt, hogy az ott ajánlottaktól nem lehet eltérni. Hiába bizonyítottam, hogy nem valamely törvényi rendelkezéseket tartalmazó szabályzatot tart a kezében, hanem a civil szervezetek szervezését elősegítő tanácsadó kézikönyvet és szerzőjének tanácsai alapján, de a magyar egyesületek sajátosságainak megfelelően alakíthatjuk szabályzatunkat. Szemléltető példái nem sablonok, hanem ajánlatok, senki sem tiltja, hogy a saját fejünkkel gondolkodjunk. A kézikönyv mankó, segít abban, hogy a saját lábunkon járjunk.

A helyi egyesületben eluralkodott az a nézet, hogy olyan vezetőre van szükségünk, aki közel áll a svédekhez, szorosan kötődik hozzájuk. Egy-két évig olyan nő vezette a magyar egyesületet, aki a bevándorlók teljes asszimilációját vallotta ésszerűnek. A magyar egyesület elnöki tisztségére azért volt szüksége, mert a helyi egyetem finnugor fakultásának hallgatójaként nyugdíjba vonuló neves tanárának helyére pályázott. Az egyesület pénzén, két felnőtt gyermekével együtt kocsikáztunk a Svédországi Magyar Egyesületek Szövetségének évi tanácskozására Tångagårdebe. Egyetemi hallgató gyermekei nem beszéltek magyarul. Furcsállottam. Felajánlottam, hogy heti néhány órában szívesen foglalkoznék velük anyanyelvüket gyakorolva, ha ellenszolgáltatásként egy órányit svéd társalgással töltenének velem. Anyjuk ezt ellentmondást nem tűrő

hangon ellenezte. A két fiatal három napig ténfergett a svédországi magyar protestáns gyülekezőhely épületei környékén, nem barátkoztak magyar fiatalokkal. Visszautunkon a tanácskozás részvevőivel együtt elköltött, nekik különben nem járó, ingyenesen kapott kosztra panaszkodtak. Az elnöknő miután elérte, hogy a svédországi magyarok képviselőiben a szórvány magyarok anyanyelvű iskoláztatásának budapesti tanácskozására is kiküldték. Aztán tanársegédként, kb. nyolcosztályos elemi tudással elfoglalta az üresen maradt magyar katedrát a lundi egyetem finnugor fakultásán. A minősítés nem tőlem származik, a finnugor katedra professzora mondta, miután nem volt szava utódja kinevezésében. A történetek azért sajnálatosak, mert egy esztendő múltán, indoklás nélkül, megszűnt a finnugor fakultás a lundi egyetemen.

Ilyen és hasonló esetek máig erősen elidegenítették a magyar egyesületek tagságát a közösségi együttlétektől. De nem engem. Ott buzgólkodtam mindenütt, ahol „két fedőt összeütöttek”, abban a hitben, hogy közösség nélkül, fokozatosan és egyre inkább kevesebbek leszünk. Akkor fogalmazódott meg bennem tömörített célkitűzésként: Beilleszkedni igen! – Beolvadni nem! jelszó. Az a sejtés is riogatott, hogy hiába tanítom anyanyelvére unokáimat, ha évtizedek múlva nem lesz kivel magyar szót váltsanak ebben az északi országban. Nem a magyarok száma csökkent az eltelt évtizedek alatt, hiszen egyre többen vagyunk, számolatlanul érkeznek a különféle munkavállaló honfitársaink, akik néhány évre tervezik ittlétüket, amíg eleget keresnek otthon megkezdett házuk építésére vagy lakásszerzésre, hogy aztán beilleszkedve a környezetbe, a magukkal hozott szorgalmuknak megfelelően előre haladva karriert építsenek, és lemondva a hazatérésről, beolvadjanak a svéd társadalomba. Ebben az évekig tartó fergeteges iramban lejátszódó folyamatban kevesen fordítanak

gondot anyanyelvük ápolására, gyermekeik kétnyelvűségét a svéd-angol tanulással szorgalmazzák, jó, ha „konyhaanyanyelvüket” megőrzik. A harmadik generációjuk aztán már csak nevében őrzi magyarságát, azt is csonkítva, mert lemondanak nevük ékezetéről, nevet változtatnak, vagy vegyes házasságokban svédülnek el végérvényesen.

Most, amikor a húszvalahány esztendővel megéltékből a tanulságos történeteket próbálom számítógépbe vetni, óriási szalmaboglyában kutakodom, hogy a lényeges szalmaszálakat megtaláljam a svéd sajátosságok és az otthonról hozott beidegződések egymással ütköző sokaságában. Ebben a zord északot alig sejtető, különleges dél-svédországi, kiegyenlített hőmérsékletű, európai embernek való ideális tájban, ahol a téli hónapban is üde zöld a fű, a nagyot akaró szarkák, a szelíd vad nyuszik, a fényes fekete varjak és a nehézbombázó repülőket utánzó kövér galambok kézzel elérhető békés közelségükben, jólesik az élet szépségeit pásztázó csodálkozás, az azúrkék égen sebesen gördülő, mesevilág-rajzolatú patyolatfelhők alatt, a kifogástalanul sima autó- és kerékpárutak, a tiszta városok és az aprólékosságig ésszerűen rendezett polgárvilág bámulatában pehelykönnyűnek tűnt számomra az élet. Erre gondolva boldog sóhajtásként hosszú mondatok születnek bennem, a végtelennek képzelt élet zsongító habfürdőjében lubickolok, a máskor szégyellnivaló romantikus hangulat álomként reám telepszik, visszavisz a századokkal korábbi ellágyulás regényes világába. Nem tudom, miért jó megfélelkezni a mai érzelemfogyatékos világról, a zsugorított lélek riadt szárnycsapásaitól szüntelenül bolygatott, a saját magától menekülő emberek érzéseit feldaráló fagyos levegőjét kapkodó jelenből átrándulni valamennyi ideig képzelt vágyvilágunkba.

Ha mesterségemről kérdeznének, a legszívesebben, némi elbizakodottsággal, emberismerőnek mondanám magam. Van ilyen mesterség. Bizonyára ez is tanítható, de nem jár érte diploma, nem foglalkozik vele mesterképzés, nem találkoztam megnevezésével munkaadóknál, nem hirdették munkavállalók sem. Mert nem lehet megélni belőle. Mégis ezt a kedvtelésnek is jó mesterséget választottam nyugdíjazásom után, mert munkára a reklámkihordáson kívül másra nem számíthattam, elégtelen nyelvtudásom miatt sem. A svéd állam társadalombiztosítása lehetővé tette, hogy az Erdélyben megszokott szerény életmódomat zavartalanul folytathassam. Sorsom úgy akarta, hogy kedveljem a szakácskodást, magam süthetem a kenyeremet, időm is akad, hogy megkeressem a leszállított árú élelmiszereket, mosni, varrni, vasalni, takarítani is tudok. Így, mert nem szorulok másra, a „tedd meg magad” tanácsát megfogadva elkerülöm a rendkívül magas munkadíjakkal járó szolgáltatásokat és szigorúan takarékoskodva nyári vakációzásokra, kirándulásokra is telik érthetően szerény, szociálisan támogatott nyugdíjamból. Bő két évtizede művelhettem választott mesterségemet. Igyekeztem, de kevés sikerrel, hogy az „anyagtól”, amit magamban feldolgoztam távolságot tartsak, de hát milyen az iparos, tárgyilagos, ha akartam is, nem lehettem, az embernek ember általi változása miatt. Tapasztalom, hogy az ember, mint valamiféle sugárzó anyag, hol gyógyít, hol rombol azokban, akiknek a közelébe kerül. Védőruhának sokan használják a nyegleséget, a megjátszott érzelemnélküliséget, a hideg fejjel való szívtelenséget és más hasonlókat. Próbáltam ezt is. Azt hiszem, nem sok sikerrel, mert olykor elragadtak az indulatok, a túlzott szeretet, a hirtelen harag és a makacs elutasítás. Befolyásoltak a pletykák, a célzott rosszindulattal terjesztett valótlanságok, az akarnokok mérgezett nyílzápora, amit a klikkek egymáselleni esztelenségüket

gyakorolva zúdítták rágalmaikat a maguk védelmében. Amikor sikerült valamilyen más dimenzióból figyelni az emberi hangyabolyozást, mesterségem haszna sokféle hasznosítható tanulsággal gyarapodott. Úgy élünk a világban, hogy a magunk tükrébe vetített képzeletbeli jó ember tulajdonságaival méricskéljük magunk, ilyenkor elválík belőlünk a rossz, erősebb kontúrt kap minden, ami hasznosítható és rávetülve a magunkról önérzetesen alkotott képre, javíthatunk magunkon. Mesterségem tehát olyan joggyakorlat, amely leghozzáférhetőbb orvosságom. Mi gondja lehet a nyugdíjasnak? Hátralévő idejében önmagát embertársai tengerében megmártva, az archimédeszi törvényekhez hasonlóan saját, minden társas kapcsolatban változó fajsúlyát méricskélni, s ezzel önbecsülését gyarapítva élhetővé tenni egyre kiszámíthatóbb hosszúságú életkorát, alig észrevehetően szürkülő maradék napjait. Emlékiratom ilyenformán olyan szubjektív portrészorozat, amely rögzíti az általam megélt jót és rosszat, a körülöttem feltűnt arcok tükrében láthatom magam. Mindig vidám, bohóckodásra mindig kész grafikusunk nagyméretű, Kolozsvárt megörökítő festménye jut eszembe, amit Kismező utcai, negyven négyzetméteres és majdnem öt méter magas egyszobás lakásunkba költözött, mert a kiállítótermekhez hasonlóan nagy falfelületen élt ez a kép igazán. Kompozíciója városunk híres épületeinek egyvelege és Rembrandt Éjjeli őrzésén vagy Dr. Nicolaes Tulp anatómiája című alkotásán látható portrészorozatra emlékeztetnek. És egy kicsit Ludvig Valentin kolozsvári mesés képeire is. Abban az egyszobás nagylakásban azért éreztem otthon magam, mert körülvettek az ismerős házak, templomok, paloták és az ismeretlenül is ismerős emberek. Mert Túrós Laci nem híres embereinket örökítette meg nagyméretű festményén, hanem a városban élő kortársaink típusait, jó volt belegondolnom, hogy egyik másik arcvonásában benne vagyok magam is.

Lundban az újonnan érkezőknek kijáró figyelmességgel fogadtak mindenhol. Vendégként bántak velem. A lányoméék háromszobás, alig bútorozott lakásában is elvoltam. Vejem Malmöbe ingázott, grafikát és szobrászatot tanult a művészeti egyetemen. Lányom, svédországi főiskolán szerzett foghigiénikusi végzettségének megfelelően, egy fogorvosi magánrendelőben dolgozott a város központjában. A nyelvtanulás mellett unokámra vigyáztam és estebédek főzésével tettem hasznossá magam. Ott-tartózkodásom harmadik hónapjában, amikor a lányom nem volt jelen a konyhában, a vejem számonkérte, hogy „tulajdonképpen miből élek, miből tartom el magam”. Sajátosan nyávogós skåneai tájszólása ellenére értettem és nem is, hogy mit akar. Rosszul esett, hogy nem a lányom előtt faggat, mert akkor könnyebben megmagyarázhattam volna, nem kívánok a terhükre lenni.

A svédországi lakások konyhája kifogástalanul bútorozott. A főző-, mosogató- és hűtőszekrény fölött fejmagasságban sorakozó szekrényekben minden elfér, amire a lakóknak szüksége lehet a konyhai munkához. A lányom az egyik kis szekrényben tartotta minden pénzét, és azt a néhány ezer kelet-német márkát is, amit érkezésemkor, megnagyobbodott kiadásaik fedezésére adtam. Lejt nem hozhattam, milliókban számolt, egyre híguló pénz volt. Akkoriban a németmárka volt Erdélyben a hozzáférhető valuta. Ajándékba kapott öreg Passatomért is márkában fizettek, amikor kényszeredetten „elprédáltam”. Hákan nem tudott erről a pénzről. Nem esett jól, hogy holmi ingyenélőnek gondolt. Egyébként ez a pénz addig hevert ott, a konyhai kis szekrényben, amíg semmivé lett. Átváltására nyugat-német márkára nem találtunk senkit, magam pedig román útlevelemben az egyetlen Svédországba jogosító belépést megengedő pecséttel, nem hagyhattam el az országot.

Végül nehezen összekapart kelet-német márkám beváltatlan maradt.

Néhány hónap teltével egyre fölöslegesebbnek éreztem magam a lányom lakásában. Egyik szobájuk berendezetlen volt, bútorok hiányában nem sikerült legalább egy kis sarkot berendeznünk számomra, hogy kissé otthon érezzem magam.

Később, amikor jobban megismertem a várost és elcsodálkoztam a jóléti államokban szokásos, „minden használható jóval” tele kukák tartalmával, tetszés szerint válogattam a sokféle levetett holmikból. Került onnan könyvespolc, konyhai asztal, edény, burkolt vállfákon öltöny, vasalt ing, tévé, táskarádió, villanyvasaló, hajszárító, forgólábú karosszék, virágváza és minden más apróság, amit kis javítással használhatóvá tettem. Ezeket a konyhai szeméttől különálló, konténer nagyságú kukákat „raktárnak” neveztem, s ha valamire szükségem volt, egy-két hét alatt, szinte „rendelésre” megérkezett. Aki érdeklődött, hol vásároltam például azt a tejfehérburás, sarokba való állólámpát, vidáman válaszoltam: Most érkezett a raktárba! Később, amikor külön lakásba költözhettem, a pincében kis raktárhelyiséget is kaptam, odagyűjtöttem, mindent, amit az időközben megszorodott munkavállaló magyar fiataloknak ajándékozhattam, hogy gyors beilleszkedésüket segítsem. Emlékszem, egy meleg nyári napon, virágos kanapé érkezett a „raktárba”. Megvizsgáltam, vadonatúj IKEA gyártmány volt. Nem értettem, miért került a „szemébe”?! Nem hittem a szememnek. Ülőkéjén elmaszatolt rágógumi éktelenkedett. Hazacipeltem. Többszöri nekibuzdulással és mosószerrel sikerült eltávolítanom a foltot. Egy Debrecen mellől érkezett fiatal házaspárnak szereztem vele örömet. Ráadásul két pár olyan márkás, botokkal felszerelt sílécet is ajándékoztam nekik, amiről fiatalkoromban álmodni sem mertem.

De, amikor a lányoméknál laktam, még nem tudhattam a bevándorlóknak kukákban nyújtott „segítségéről”. A többnyire bevándorlók által lakott Linero - negyedben laktunk. A kétemeletes tömbházak környékén a személerakók különösebben nem árulkodtak a jóléti állam gazdagságáról. A lányomat segítve a reklámterjesztésben, végig gyalogoltam a negyedünk melletti, a középosztály gazdagságát mutató, takaros családi házakkal övezett sétányokon, az ottani rend és tisztaság nem tűrte, hogy csak úgy kidobják felesleges vagy megunt holmijukat. Ha akadt ilyen, azt a bútoroknak, a ruházati cikkeknek, a műszaki eszközöknek fenntartott gyűjtőhelyekre szállították. Sölvesborgban egy csendes kis utcában elhagyatott Lada állt egy ház előtt. Gazdája érdeklődésemre, ötszáz koronát kért érte. Azért ennyit, mert ennyibe került volna elszállítása a roncstelepre. Az, hogy javítóba vigye és kicserélje meghibásodott kuplungtárcsáját, fel sem merült a szerelési munkák fantasztikus díja miatt. (Első svédországi látogatásomkor ajándékba kapott Passat Volkswagen sportkocsim mását kolozsvári ismerősöm 3500 koronáért vásárolta. A Sölvesborg melletti roncstelepen a nekem ajándékozott kocsival megegyező márkájú, de az enyémnél fiatalabb, javítható apróbb hibás három kocsiból, potom áron kiszerezhettem néhány, Romániában aranyat érő cserealkatrészt.) Csodálkoztam eleget, hogy micsoda pazarlás folyik ebben az országban. Baráti körömnök köszönhetően, akiktől sokat tanultam, a kisebb javításokat magam végeztem bogárhátú autómon és a műszaki szempontból sokkal egyszerűbb Trabantomon. A nagyobb javításokat pedig együtt, többnyire a tordaszentlászlói tiszteletes tágas csűrjében Putyuri barátunk vezetésével végeztük. A kocsijavítás felsőfokát Nits Árpí kollegám mutatta. Attól sem riadt vissza, hogy dugattyúgyűrűket cseréljen feleúton Bukarest és Kolozsvár között, valamelyik parkolóban. Az

ilyen hozzáállásnak feltétele az erős hit abban, hogy minden megtanulható. De szerszámok nélkül nem megy. A szerszámok és a cserealkatrészek ára pedig Svédországban olyan drága, hogy le kellett mondanom a maszek-gépkocsijavítás kínálókozó lehetőségéről. Hiányzik itt a szükséges háttér, az vasesztergával, gyaluval, marógéppel felszerelt szerszámgépműhely, ahol javíthatók és elkészíthetők a kisebb gépkocsialkatrészek. Nálunk a szükség termelt sok maszek szakembert, itt a cserealkatrészek kikapcsolták a gépkocsi tulajdonosok műszaki érdeklődését, elégséges, ha annyit tudnak, hol kell betölteniük az üzemanyagot járgányukba.

Fellélegezhattünk, amikor a lányom mindenben rámenős és nagyhangú barátnője segítségével szerény kis garzonlakást járt ki számomra. Amikor erről kérdezett felügyelőm a társadalombiztosítónál, a befogadott polgár hálájával, az otthon elért életszintemnél, a hálás bevándorlóhoz illő szerénységgel, nem a felajánlott kétszoba-konyhás lakást, hanem a lehető legolcsóbb garzonlakást választottam. Így jutottam a lundi egyetemi kórház által üzemeltetett emeletes épületeinek egyikébe. Többnyire egyedülálló öregek laktak ezekben az épületekben. Lakásom meleg és kényelmes. Hemingway mondataihoz hasonló egyszerűségű. Lassan, adományokból és jómódú svédek által levetett bútorokkal egyszerűen berendezett. A szobák, a konyha, de még a fürdőszoba is tele volt derékmagasságban felszerelt piros gombokkal. Gombnyomásra a kórházi ügyelő, percekben belül érkező orvost és ápolót küldött a helyszínre.

Nagy dolognak véltem, hogy Svédországba érkezésem ötödik hónapjában, földszintes szoba-konyhás-előszobás lakáshoz jutottam. Azóta is itt lakom az Országbíró utcában.

Kötelező katonáskodásom után, anyám ócskástól vásárolt néhány bútordarabbal rendezett be ehhez hasonló lakást nevelőapám megüresedett, öt lépés hosszú egykori mézeskalácsos raktárában, ahol szalmazsákos ágyamon és zsemleszínű ruhásszekrényemen kívül zöldposztos íróasztalom és fürdőtálas asztalkám is volt. Akkori önállóságom ismétlődött itt, ebben a csendes kisvárosban, összehasonlíthatatlanul jobb körülmények között. A város, amelynek nevét Liget-nek fordítottam, körülvelt a nevéhez illő fénnel és nyugalommal. A kényelmet tálcán adták a helyi polgárok, akik közül talán már senki sem vállalkozik a háztartásokban oly gyakorta szükséges javításokra, inkább újat és korszerűbbet vásárol mindannyiszor, ahányszor kedve tartja. Megunt bútorait, néha az egész ruhatárát lerakja az erre a célra kialakított konténerekbe.

Lakbérem több mint felét a társadalombiztosító fizeti. Nem tudtam, hogy a nagyobb lakásba került kis jövedelmű bevándorlóknak, több ezer korona lakbér kiegészítés jár. A svéd tanfolyamon megismert társaim közül nem egy két-háromszobás lakást választott. Nyugdíjasként érkeztem ebbe az országba, ittlétemmel nem hoztam hivatalosan is kiszámítható hasznot az országnak. Innen vállalt, szerintem magától érthető szerénységem.

Kicsi otthonomnak számos előnye van. Ajtóm, ablakaim füves-virágos, államilag gondozott virágos kertre nyílnak, amit gondosan nyírt sövénykerítés választ el a gyér forgalmú utcától. Csendes hely, nagyszerű volt, hogy cseperedő unokámat szemmel tarthattam, amint ki-be futkározott földszintes lakásomból. Szobám csupa üveg falán át füves rétre és a mellette húzódó kerékpárútra látni. Azon túl bokrokkal takart családi házsor, mögötte gyorsforgalmú út, amelynek zaját felfogja a magas sövény. A négy pályás gyorsforgalmi utat keresztező út alatt átsétálva az Emlékoszlophoz

jutunk, amit 1876-ban állítottak annak a kétszáz esztendővel azelőtt vívott dán-svéd csatának az emlékére, amelyben kilencezer dán és ötezer svéd katona pusztult el itt, és Dániának végleg le kellett mondania Dél-Svédországról. Az ágyúcsövekkel és hatalmas ágyúgolyókkal díszített obeliszk attól grandiózus, mert dombtetőn áll, előtte terjedelmes tér, ahol több ezer ember elfér a megemlékezések alkalmával. Meleg vízű, apró tavacska zárja ezt a kerékpárutakkal szegélyezett teret. Nyári lakói, egy évről évre ide visszatérő törpe kacsapár, háborítatlanul úszkálnak a tavirózsák csészelevelei között. A tavacska közepén, teknősbékán ülő pucér beton-kisgyerek. A teknősbéka szájából víz csörgedez. Bokrokkal keretezett füves játszóterek sorakoznak a város felé, a sajátos északi stílusban épült régi villanegyedig. Onnan, a kétsávos út baloldalán, a város nagy, makulátlan, mindig frissen gereblyézett, az öreg fák alatt sorakozó sírjaival tekintélyes temető átszelve, az egyetemi kórházak és klinikák épületrengetegéig juthatunk. Szívesen sétáltam ebben a házsongárdi temetőtől rendezettségében és tisztaságában összehasonlíthatatlanul európaibb temetőben. Feltételezem, hogy ebben a természet közeli temetőben nagyobb nyugaltságra lelnek a halottak, mint a Házsongárd zsúfolt betonrengetegében, ahol a városunkba folyamatosan betolakodók, a múltat eltörölve, a holnapra írt román történelem ígézetében, politikai csökönnyösséggel küzdenek európai hírességű temetőnk elrománosításáért. A lundi temetőben háborítatlanul megférnek egymás mellett a zömében protestáns sírok, a katolikus, sőt a vörös csillagos kommunista vallásúak nyughelyei. Protestáns, de a Svédországban elenyésző kisebbségben élő katolikusoknak is külön kápolnájuk van. Valószínű, hogy a mostanában tömegesen érkező muzulmánok szokásainak is szorítanak majd megfelelő helyet. Van

már ilyen több is a közeli ipari nagyvárosban. Lakónegyedünk központjához közel, elkerített területen juhok legelnek az araboknak épült gyülekezőhely körül, néhány esztendeje az üzletekben nem hiányzik a juhhús. Szomszédomban nemrég fiatalember költözött. Időnként lányok látogatják. Feltűnik egy-egy burnuszos lány is. Megy a „love”, az „amour”, vagy az „amor” felekezetre való tekintettel és anélkül is.

A napi hírekből tudjuk, alig ellenőrizhetően forr körülöttünk a világ. A ligetben, amely körülölel, éltető a csend. Nyugodalmos óráimon ellenőrzöm honnan, merre, milyen természetű fuvallatokban leng ígéretes jövőt szolgáló gondolat.

Svédországi két évtizedem történéseit főként az itteni magyarokkal való találkozásaimra emlékezve idézhetem fel. Arcokat sorakoztathatok, amelyekbe olykor sikerült belelátnom, véleményt formálhattam magatartásukról, emberségükről, küzdelmeikről, s ennek alapján barátkoztam, szövetséget kötöttem velük közösségi céljaink megvalósítása érdekében. Sajnálom, hogy nyugdíjasként nem jutottam munkához. Svédségem ezért felületes. Ha csak néhány hónapig naponta be kellett volna mennem valamilyen munkahelyre, ahol szót válthattam volna munkatársaimmal, akik fogadták volna köszönésemet és bizonyára időnként megkérdik: „Hogy ityeg a fityeg?” Nyilván ma otthonosabb lennék a svéd nyelvben, svéd ismerőseim száma jóval több lenne, és minden valószínűség szerint valósabb képet festhetnék a svédek életéről. Ennek ellenére, mégsem érzem magam kívülállónak. Ha nem is rendszerességgel, de eleitől fogva törekedtem arra, hogy elfogadható viselkedésű bevándorlóvá váljak. Hivatali ügyeimet igyekeztem tolmács nélkül intézni. Orvosi vizsgálatokon sem kértem tolmácsot, szégyelltem, ha néha mégis, hivatalból

kirendelt magyarul nehezen beszélő hazánk fia szegődött mellém az orvosi rendelő várójában. A szabály az szabály. Svédországban ezt komolyan veszik. Tolmácsom egy órai munkájának díjából akkoriban egy hétre elegendő élelmiszert vásárolhattam szerény étkezéseimhez. Svéd vejem magyar tudását lányom, naponta hat magyar szóval gyarapította egy ideig. A reggelihez kapta kis cetlin. Elképzeltem, hogy a vejem hasonlóképpen segít majd rajtam, de ehhez kevés volt benne a pedagógiai hajlam.

Öt hónap együttlakás után külön lakásba költözhettem, találkozásaink egyre ritkultak. Szüleivel és rokonaival pedig csak néhány ünnepi alkalommal találkozhattam. Ilyenkor néhány szó és némi suta jelbeszéd volt minden, amit jóindulattal sem nevezhetek kommunikációnak. Csak évekkel később, amikor a bevándorlók egyesületében vállaltam önkéntes munkát kerültem néhány órai együttlétre svédekkel és hibás svéd kiejtéssel beszélő bevándorló társakkal. A svédországi egyetlen magyar rádióadás és a többnyelvű erdélyi adás mellett az egyesület svéd nyelvű lapjának főszerkesztését is vállaltam. Önkéntes és félnormás hivatásos svéd újságíró dolgozott a kezem alá. Ekkor kerültem olyan kényszerhelyzetbe, hogy svéd tudásomat intenzív gyakorlással gyarapíthattam.

Mostanában, amikor ezeket a sorokat írom, a két évtizede szokásként kialakult vasárnapi magyar óráinkra és erdélyi ebédre érkező unokáimtól várom a segítséget. Ezt elősegítendő, rendszeresen együtt fordítunk magyar szövegeket magyarról svédre és fordítva is. A két nyelv sajátosságainak észrevételéhez és megértéséhez ennél hasznosabbat keresve sem találtunk. Benjámín a linköpingi egyetemen tanul. A budapesti Balassi Intézetben kitűnően vizsgálva, nyelvvizsgáját bizonyító diplomája furcsa kuriózum: anyanyelvi tudását igazolja. Egyébként vitathatatlanul svéd-magyar. Húgai öt-öt

évvel követik egymást a sorban. Jó volna megélnem, azt az időt, amikor mindketten hasonló anyanyelvi tudás birtokába jutnak. Nem titkolom, ezért jöttem Svédországba.

Percről percre.

Az egyik egyperces novellámban főhősöm bokszesztyűvel számlálja a hajszálait. Ilyen furcsaság volna, ha életünk értelmét keresve, létezésünk célját firtatva napokkal, órákkal, netán pecekkel mérnénk a születésünk óta eltelt időt. Ezek ijesztő számok.

Gyors számolást végzek. 2016. november 15-én, 29662. napomra virradtam és fogalmam sem volt arról, hogy a 711 888.órásban járok.Miközben megszokásból tejeskávémat szürcsölve kibámulok az ólmos égboltra,csontjaimban érzem a tegnapi hirtelen havazást elmosó szemerkélő őszi eső furdalásait, agyatlanul zsibbadtan várom 42 713 280. percem, amelybe minden megrázkódtatás nélkül belelépek, akár tegnapi sétámon egy gesztenyefáról hullott sárga levelekkel tele tükör-tócsába vagy a pesti utca kutyapiszkába, hogy a hétköznapokban termett szépségek és rondaságok megszokott nyomása alatt zsibbadtan tovább álljak ahelyett, hogy pillanatonként számon kérnem magamtól létezésem értelmét, felszisszennék minden üres percemre, amely csak úgy szokásból hozzáadódik eddig eltékozolt negyvenkét és félmilliónál több percemhez. A számok büvöletében rádöbbenek, hogy micsoda pazarló életet élek!

Most tudtam meg, hogy milliomos vagyok, szertesztét szórom sok karátos gyémántperceim, melyekről majd be kell számolnom utolsó lélegzetemkor. Könnyelmű, léha alak, bambaember- állat, aki szokásainak rabjaként ráérősen kérődzik, számlálója ketyegésére nem figyel, szórakozva dúdolja magában örökölt altatódalát: „Ej, ráérünk arra még!”.

2017. december 4-én leszek 30 000 napos. Ha megérem. Semmi különöset nem teszek azért, hogy ezt megérem. Eszem, amit magam főzök, kifordul számból a falat, ingmellemről bárki láthatja szerény étlapom, nem találok főztjeim egykor, mások által is dicsért jó ízet, egyedül a sör sem ízlik, skót whiskym és néhány üveg kíváncsiságból vásárolt gyomorkeserűm ott porosodik a villamos tűzhely feletti szellőztetőben, reggelihez gyűszűnyi tasnádi szilvórium néha jólesik, nem sütök már nagy, kétkilós kenyeret, megelégszem az üzleti rozscipóval, esténként kiveszek egy darabot a mélyhűtőből, ha nem elég friss, szemétből összeszedett villanypirítóim egyikében piritom, híg leveseket főzök és vizet iszom, mert a lundi víznek, ha nem fertőződik időnként a közeli kórházi gondatlanságból, olyan íze van akár a kolozsvárinak; éjszaka alszom egy-egy órácskát, fordulok egyik oldalamról a másikra, sajgó csontjaim, derékfájásom, zsibbadó bokáim kényszerítenek erre, riadok furcsa összefüggéstelen álmokra, nappal is elbóbiskolok, ha elülök számítógémem mellől, amit Balogh Edgár tanítványaként sem nevezhetek „tintás esztergapadomnak” vagy elektronikus esztergapadnak, mert inkább valamiféle fűró-marómű, amellyel mostanában életem öntvénydarabjából használható alkatrészeket gyalulok, fényesen tisztára simított felületeket, hogy tükrökben láthassam egykori magam. Századik évéhez ennél hatvanötezerrel többet gyűjthet a szerencsés. És mások is nagyobb bajban lesznek: elszámolni való perceik sokaságába fognak bonyolódni, bizony mondom a szenteknek sem lesz könnyű. Tudattalanunkból kiemelkedően megélt perceink mögött rejtekezünk, mint a hód zezugosan egymásra dobált ágakból tornyozott lakása alatt. Úgy rejtekezünk, hogy messze látszóan megmutathassuk magunk. Perceink minden ágára szükségünk van, ahhoz, hogy észre vétessük magunk. Hangyaboly-formájú életművünket

embertársaink nyüzsgésében, egyéniségre törekedve, ha ellentmondásosan is, de tudatosan, saját magunknak kell építenünk. Erre csak a félelem nélküli ember képes. Az árnyék-ember fél önmagát megismerni, nem a saját maga útját, nem az alkotó életet, hanem a konvenciót választja, és a társadalmi rendhez igazodva, az unalomig utánzásra áldozza vagyonos napjait, óráit, perceit. Személyisége fejlesztése helyett a renyheségre alkalmas konzervativizmusban téblábol. Hatalomra vágyik, ahol nem a szeretet kormányoz. Csordába verődve küzd félelmeivel, az étellel és leginkább a halállal. Megélt percei sokaságával sem képes felnőtt emberré válni. Menekül a halhatatlanságba, az újjászületésbe. Ha a lét értelme az, hogy van, akkor lenni: teremtetést jelent. Csak így, minden percben magunkat hasznossá téve, a saját lábunkon állva lehetünk hites vagy hitetlen hasomásai az Istennek, része a megközelítésre érdemesnek és lehetségesnek, képzelt időköröknek hitt titkának.

A Lundi Lap

a lundi Magyar Kultúrfórum szolgálatában

A svédországi magyar arcok közül, nem tudom miért, most az a bajszos székely ember jut eszembe, akit a magyar egyesület elnökeként ismertem meg. Ötvenes éveiben járt, tartása, hanghordozása tisztjének megfelelően bizalomgerjesztő volt. 1997 március elején meglátogatott, és arra kért „új fiúként” mondjak ünnepi köszöntőt az egyesület szokásos március 15-i rendezvényén. Nem vagyok jó előadó, nem lelkesedtem azért, hogy újraismételjem az ilyenkor szokásos ismertetéseket, sablonos hazafias szólamokat. Másfél oldalnyi, öt perc alatt elmondható szöveget írtam Mihez kezdünk a szabadságunkkal? címmel. Nem gondoltam az egyesület többnyire idős tagjaira, akik ünnepi

hangulatunknak megfelelően büszkeségünket hangsúlyozó, az általuk megszokott sablonos lelkesítő mondatokra vágytak. A szabadság illúziójáról szóltam. Filozófusokat idéztem és arról kívántam meggyőzni a hallgatóságot, hogy nem lehetünk szabadok, ha a magunk érdekeiért való küzdelmünkben másoknak ártunk.

A város központjában, a Kis szürkebarátok utcai felnőttek iskolájának tükörtermében, amely tökéletesen megfelelt az intézmény balettkarának, néhány gyermeknek tartottak ott időnként a táncművészetbe bevezető tanórát, széksorokat alkottunk a fellelhető bútorokból. Félszáznál többen figyeltek reám. A gyenge mennyezeti világításban, magasra tartottam a gépírási papírlapokat és lassan, szájbarágósan olvastam a velős mondatokat, hogy eszme-futtatásom szavai megragadjanak a fejekben. De úgy jártam, mint a gazda, aki kiszikkadt talajra szórta a vetőmagot, gondolataim ólomgolyókként szerteszét pattantak, alig akadt néhány, amely a gyökéresztés céljával megállapodott volna a hallgatóság fejében. Ha hosszabban szólok, talán elértem volna annak a falusi tiszteletesnek kijáró elismerést, akire az asszonyok egymás között átszellemülten mondják:

- Nagyon szépen beszélt, kár, hogy alig értettünk belőle valamit ...

Az elnök is mást várt tőlem, de azért megszokott és bő lére eresztett dicsérettel köszönte erőfeszitésemet. László Katalin Kolozsvárról disszidált, magát színművész ranggal ékesítő, nyugdíjas asszony, az egyesület örökös vezetőségi tagjaként, az alkalomhoz illő Petőfi verseket olvasott fel. Aztán elénekeltük a Himnuszt. Vasárnap volt. A templomozás után szokásos beszélgetések mintájára, csoportba verődve folyt a társalgás a teremben. A meghirdetett műsor szerint, az egyesületi közgyűlés kezdetét vártuk, de az elnök nem sietett, ráérősen jöttment, forgolódott a tagok között. Valaki szölt, hogy katolikus mise kezdődik nemsokára a közeli

templomban. A protestáns Svédországban ritka az ilyen alkalom. Többen sietve távoztak. Senki sem tartóztatta a hívőket. A várakozás unalmát szenvedve, rendre fogyott a társaság. Az egyesület iránt érdeklődők végül egy kisebb teremben gyülekeztünk. Megszámoltam, tizenheten maradtunk. Később értettem meg, hogy miért kellett húzni az időt. Az elnöki jelentésből kiderült, hogy az eltelt esztendőben volt bál, találkozók, összejövetelek és a tagok száma valamivel gyarapodott az előző évhez képest. Arról nem esett szó, hogy négy évvel korábban ötször többen fizettek tagdíjat. Ezután a pénztáros, egy erdélyi halk fiatalember, aki akkoriban legeslegújabb, részletre vásárolt Volvo kocsijával keltett feltűnést, bejelentette, hogy pénztári jelentését nem zárhatta, mert négyezer koronáról még nem kapott elszámolást.

A vitában anyanyelvünk ápolásának fontosságáról szóltam s arról, hogy Lundi lap címmel indított lapom célja szerint nemcsak beszélnünk, hanem írunk is kell anyanyelvünkön. Íróként, szerkesztőként és magyartanárként vállaltam ezt a szolgálatot, mondtam. Bizonygattam, hogy valamennyi idő múltával gyakorlat nélkül valószínűleg magam is törném a magyar nyelvet, felejténém anyanyelvemet.

Hosszú asztal körül ültünk. Velem szemben tudálékos öreg néni, arra, hogy „töröm anyanyelvemet”, felkapta a fejét és villámló tekintettel, hangos megjegyzésével büntetett:

- Szégyellje magát!

Jólesően nyugtáztam együttérzését. A közgyűlés résztvevői elnézően mosolyogtak.

A pénztárból hiányzó összeg firtatásakor aztán kiderült, hogy az elnök nem tud elszámolni vele. Ezért meglepetésére, a jórészt barátaiból és ismerőseiből álló közgyűlés sem választhatta újra.

Helyébe egy középkorú, két gyermekes, elvált asszony került. Annyit tudhattunk róla, hogy Kolozsváron

végzett, és egy közel-keleti országból érkezett egyetemi hallgató társával kötött házassága után került Svédországba, ahol elváltak. Volt alkalmam megismerni a szülővárosomba érkezett, a hazai egyetemi hallgatókhoz képest királyfi-gazdag arab diákok életét. Kolozsváron akkor hústalan világban éltünk, de ezeknek a kisázsiaiaknak mindig akad egy-egy a városszéli juhásztól vásárolt berbécs, amit a bennlakás közös mosdójában nyúztak és főztek a maguk szokásai szerint. Az is köztudomású volt, hogy kedvükre válogathattak a legszebb lányok közül, tele voltak valutával. Tragédiát sejtettem frissen választott elnöknőnk sorsában. Hogy lehet az, hogy itt, a jómódú szabad világban férje elhagyta. Nem könnyű megérteni az itt is erőltetett iszlám szokásokban a nők alárendelt szerepét.

Furcsállottam, hogy bevándorolt ismerőseim között milyen sok a válás. Váltak olyanok, akik családotól érkeztek Svédországba, és váltak azok is, akik élettársukat családegyesítés címén később segítették csatlakozásra. Egy marosvásárhelyi asszonyra emlékszem, aki azért panaszkodott, mert az itteni jólétben férjét nem érdekelte semmi a tévé előtti, késő éjszakákba nyúló, többnyire magános sörözésen kívül.

A magyar egyesületi élet csak keveseknek hozott a svéd életbe való beilleszkedéshez feltöltődést. Sokan keresztkérdésként tették fel maguknak és másoknak is: „Magyarkodni akarsz, vagy gyarapodni? Gyűjteni, polgári jólétet teremteni a magad és a családod számára?!” Mások, kizökkenve az otthoni hajtós élet üteméből, sietve hasonultak a svédek laza élettempójához. Zsibbadtak ráérősen, elkényelmesedtek. Az a vásárhelyi illetőségű középkorú asszony egy Lund-környéki faluból járt be rendezvényeinkre, többet akart. Az itteni szabadságnak megfelelő, értelmes és mindenben teljesebb életet. Elvált. Ez itt könnyen megy. Még előnyösnek is mondható, hiszen a város körüli csendes

lakótelepeken ma sem jelent különösebb gondot lakáshoz jutni. Az elváltak, a bevándorlók és a munkanélküliek lakbérébe pedig besegít az állam. A gyermekes szülők válását anyagilag nem sýnylik meg a gyerekek, az elvált anyákra különösen vigyáz itt törvény. Nem ismerek olyan elvált asszonyt, akinek anyagi gondjai miatt szenvednie kellett, ha véget vetett valamiért megromlott házasságának. Nyílt titok volt például, hogy a magyar egyesület leváltott elnöke hivatalosan elvált ugyan román feleségétől, de sűrűn találkoztak. Mindketten többszobás lakást kaptak és lakbérbe jócskán bepótolt a társadalombiztosító. Számunkra nyilvánvalóan, de a hatóságok előtt titokban, továbbra is együtt éltek.

Csak mostanában értettem meg, hogy mindez svédországi sajátosság. Gazdasági elemzők dolgozataiból tudom, hogy a svéd modell alapja az itteni gondosan és kitartóan épített társadalomban korábban kifejlődött egyenlőség.

Három évtizeddel ezelőtti felmérés mutatja, hogy a svédországi munkások és a vállalatvezetők fizetése közötti különbség, ha változik is, többnyire háromszoros. Az Egyesült Államokban százszoros is lehet. Hosszú egypárti kormányzás eredménye ez, a skandináv kapitalizmus egyenlőséghez vezetett, a távol-keleti fejlesztőállami kapitalizmussal ellentétben, ahol rendkívüliek az egyenlőtlenlégek. A skandináv fejlődés demokratikus körülmények között ment végbe. A svéd jóléti rendszer alapjait a harmincas években alapozták, de kulturális, politikai gyökerei korábbi évszázadokra nyúlnak vissza. A társadalmi igazságosság eszméjének érvényesítését az erősen centralizált szakszervezetek, a központi bérmegállapodások, a nők nagyarányú részvétele a munkaerőpiacon és a közéletben és többek között a katonai semlegesség is biztosította. A múlt század közepén a svédek középutat kerestek a két nagy gazdasági-társadalmi rendszer között és a társadalmi

szolidaritás eszméjét mélyreható és sikeres társadalmi reformjaik révén tényleges tartalommal töltötték meg. Gazdasági tekintetben vegyítették a két végletesen szembenálló társadalmi rendszer előnyeit, a piaci mechanizmus érvényesülése mellett célszerűnek tartották a kiterjedt állami szerepvállalást az egyenlőtlenségek és torzulások kiküszöbölésére. A munkaerőpiacot függetlenítették a politikától, létrehozták a munkaadók és munkavállalók közti társadalmi szintű, központi kiegyezést, a fellendülő gazdaság eredményeit a jóléti rendszer folyamatos bővítésére használják, a munkásmozgalmak pedig lemondtak a tőke államosításáról. Az állami gondoskodásnak olyan szintjére jutottak a svédok, mely állampolgárainak egész életre tartó biztonságot és magas színvonalú ellátást nyújt alanyi jogon. A jövedelmi szintek egyenlősítése az állami szolgáltatásokkal és újraelosztással történik. A társadalmi egyenlőtlenségek leküzdésére a bérek központilag meghatározottak, így sikerült közelíteni a legalacsonyabb és a legmagasabb jövedelmeket. A progresszív adórendszer tovább fokozta ennek hatását, a kordában tartott jövedelmi különbségek eredményeképpen csökkentek a társadalmi feszültségek, a szegénység látványosan visszaszorult. Svédországban nincs szegény ember, nincs hajléktalan, nincs éhező, nincs rongyokban járó. A koldusok, akik mostanában ellepték Svédországot rengeteg a román és a cigány. Olyan kedvező elbánásban részesülnek, mintha tudatosan „importálnák” őket. Svédországban nincs az emberek és a politikai pártok között a nálunk megszokott, emberségükből kivetkezettek sárdobálós vitája, nem észlelni gyűlölködő egymásnak feszülést. Mindenféle pártnak, még a kommunista pártnak is helye van a politikában. Kisvárosunk központjában az időnként felírtos tábláikkal felvonuló bőrfejük, melegek, szocialisták, liberálisok. kereszténydemokraták és mások után Marx,

Engels képeivel, sarlókalapácsos vörös lobogóikkal jelentkezőket és a Nyugdíjas Párt ősz hajú, ráncos arcú tagjait is megértéssel fogadja minden városlakó. A svédek nem ismerik a szitkozódást, az ökölrázást, nem hajigálnak kővel, még gúnyos szavakkal sem. Nem idegeskednek, hiszen van hol lakniuk, és túlnyomórészt gonddal megtervezett és szigorúan őrzött természet közeli környezetben laknak, van mit enniük, jut pohár sörre mindenkinek, tapasztalhatták, hogy a választott vezetők keze nem hajlik olyan sűrűn törvényszegően maguk felé, mint máshol. A viszonylag magas adóból befolyt pénzeket nem lopják el, közutak, parkok városon és falvakon is egyaránt közpénzből rendezettek, gondozottak. Az állam, a város, a legkisebb helység is gondoskodik az állampolgárokról. A menekültek kisebbségeknek kijáró kivételezett jogait is tiszteletben tartják. Van idejük, kedvük és energiájuk őrizni a természetet. Fontos a környezetvédelem, hagyomány a svédek természet-közeli szemléletmódja. Kis túlzással írhatom, hogy itt minden a jobb megértést és a meg nem értésből származó esetleges súrlódások elkerülését célozza.

Van mit tanulnunk a svédektől, hirdettem első látogatásom után, és áttelepülésemtől számolt huszonkét esztendő alatt megbizonyosodhattam erről. Ha nem volna olyan ijesztően elcsépett a „mindenkinek munkája szerinti” szocializmus és az álomszerűen nagyoltan felvázolt, „mindenkinek szükséglete szerint” kommunizmus nálunk unalomig ismételt eszméje, szocializmusnak vagy egyféle kommunizmusnak nevezhetnék ennek a jóléti országnak a társadalmi berendezkedését. Nem a véres forradalmaktól várták itt a jólétet, nem a királyság megdöntésétől, nem a kapitalizmus elsöprésétől, nem a világ proletárjainak egyesülésétől, hanem a becsületes munkával megszerzett, becsületes megélhetést biztosító olyan

javadalmazásoktól, amelyekből aránylag szabadon és gondtalanul élhet családjával a polgár, akiknek jogait az állam védi és a politikai küzdelmek nyomán sorra kerülő kormányok folyamatosan biztosítják.

Ugyanakkor tudatában voltam és vagyok annak, hogy a bevándorlók beilleszkedése nem könnyű. A mi idegtépő hétköznapijainkból, a hivatalok packázásaitól, a terjeszkedő bürokratizmustól, a szolgálalkúséget is elváró ügyintézésből, a kisebbségeket másodrendű polgárokként kezelő, a történelemhamisítással kivagyiságra szoktatott többségiék pökhendiségét is lépten-nyomon elszenvedő világunkból idecsöppenőknek szokatlan, hogy nem kell fogást keresniük ellenfeleiken, mert ilyenek jórészt nem léteznek. Itt a hozzánk képest lelassult életritmus az idegesítő, a megszokott ráérőség, amit mi néha, nem oktanul, a svédek ellustulásának számlájára írunk. Mert itt több mint két évszázada nem volt háború, nem kellett menekülniük lebombázott házaikból, nem kellett harcban elesett férfiak ezreit temetniük. Az élet legegyszerűbb szabályai megcsontosodva, áthághatatlanul átöröklődtek. A svéd kerékpáros a vonalazott kerékpárútról nem tér át gyalogjáróra akkor sem, ha azon nincs járókelő. Külvárosunkban tapasztaltam, hogy stoplámpáinál türelemmel várakoznak az átkelők a zöld jelzésre akkor is, ha egyetlen gépkocsi sem mutatkozik a környéken. A dohányzásról is már majdnem leszokott az ország. A nikotinra éhesek inkább bagóznak. Napjainkban, a néhány esztendeje tartó erőteljesebb bevándorló hullám következtében a forgalmasabb buszmegállóknak eldobott cigarettacsikket látni. Erre nem készült fel a városgazdálkodás, mindenütt gondosan megtervezett szeméttartók vannak, a kutyapiszoknak külön, de arra, hogy a csikkeket hanyagul eldobják, nem számítottak. Az utcák tisztaságát valószínűleg évekig tartó gondoskodással teremtették. Évtizeddel ezelőtt, ha akadt hanyag szemetelő, többen is mozdultak, és zsörtölődés

nélkül felszedték és kukába dobták a mások által elhullatott szemetet. Manapság, amikor a betódult civilizálatlanok uralják a nagyvárosok utcáit, nehezebb rendre szoktatni őket. A svéd jólétbe asszimilálható idegenek számának függvényében valószínűleg hosszú időre lesz szükség ahhoz, hogy helyre álljon a svéd városok patyolat tiszta képe. Félő, hogy a svédek türelme, elnéző magatartása felbátorítja a betolakodókat, hogy ragaszkodjanak primitív világlátásukhoz, vallásukhoz, öltözködésükhöz, a nők egyenjogúságát tagadó felfogásukhoz, szokásaikhoz, megszokott életvitelükhöz. Az elmúlt két évtized alatt Svédországba vándorolt európaiak megütközése talán nagyobb, mint a türelmes svédeké. Mi is a svédek befogadottai vagyunk, de nehezen értjük, miként ölelhetnek keblükre az itteni őshonosok olyanokat, akik köszönet helyett nem beilleszkedni, hanem uralkodni óhajtanak fölöttük.

A kápráztató lehetőségek elvakítják az embert. A kitartóan szorgalmasak mindenképpen boldogulnak. A mohók, a törtetők elégedetlenek. Az anyagi felemelkedés itt lassabban jár, mint például Amerikában. A svéd kényelemben többeknek hamar elkopik az érdeklődése, elkopnak ambíciói, elfoszlanak vágyálmai. Ebben a környezetben magunkra figyelni, anyanyelvünk őrzésének kötelességéről szólni, jó svédként jó magyarnak megmaradni, nem mindenkinek fontos. A ragyogó mának örülve nem sokan gondolnak a holnapi időjárás buktatóira. A nyári vakáció bűvöletében sietve nyaralni távozóik később bánják majd, ha nem gondolnak a lakásuk kulcsra zárt ajtaja mögött istenszámba hagyott növényeikkel. Az elszáradt virágokba nehéz lesz újra életet lehelni.

Sokféle mesterségem közül az igazi az újságírás. Nyilvánvaló ez adott ösztönzést arra, hogy magunk kiteljesíthető megmaradása érdekében, legalább középiskolás fokon, fontos lelkiismereti kérdésként

terjesszem az egészséges életünkhöz elengedhetlenül szükséges magyarságtudatunk őrzését.

Fokozatosan ismerkedve környezetemmel, tapasztaltam, hogy a magyar bevándorlók közül is számosan nem találnak képességeiknek megfelelő munkát. Egyetemi végzettséggel sofőröknek, öregeket gondoznak az itt kiterjedt időseket, mozgáskorlátozottakat, félkegyelműeket segítő, közigazgatásilag kiválóan szervezett támogatás rendszerében. A bevándorló nők örvendhetnek, ha néhány tanfolyam elvégzése után undersköterska (alnövér, helyettes nővér) képesítést nyernek. A szorgalmasabbak svéd középiskolai és főiskolai végzettséget szerezve juthatnak a társadalmi létra magasabb fokára. Panasza senkinek sem lehet, mert itt a társadalmi ranglétra legalsóbb fokán is magasabb az életszínvonal, mint, amit szülőföldükön a jómódú középosztályba tartozók szintjén tapasztalhattak.

A lundi magyar egyesület volt elnöke többnyire munkanélküli volt. Segélyből élt. Háromszobás lakásából kettőt kiadott diákalbérlőknek. Városunkban ez jó üzlet, hiszen a lakosság több mint fele, a világ minden részéből érkezett diák. Munkanélkülüként az egyesületi munkára is jutott ideje az elnöknek. Időnként eltűnt néhány napra. Állítólag, fizetett tüntetőként alkalmazták a világ különféle helyein.

Otthon dicsőséget jelentett, ha sikerült átvernünk a többség fölött pöffeszkedő tisztviselőket és kiskapukat találnunk például a mindennapi élelem beszerzésében. Itt viszont becsületbeli ügy, hogy a közösből munkája szerint merítsen minden állampolgár. Különösen a bevándorlókra érvényes ez. Lelkiismeret furdalást okozott, hogy betegnyugdíjasként indultam, majd hatvanévesen kedvezményezett nyugdíjasként érkeztem ebbe az országba, ahol az otthoni közepes életszínvonalamnál jobbat biztosítottak nekem is. Vendégként érzem magam ma is. Olyannak, akinek illik

szerényen viselkednie. Ezért választottam többszobás lakás helyett garzont, ezért nem igényeltem ingyen buszbérletet, és ezért viszolyogtam attól, hogy a bevándorlók vezetőségének tagjaként a város előjáróival való munkaülésekért szokás szerinti díjazásban részesüljek.

Viszolygással figyeltem a magyar egyesület és a bevándorlók szövetségének háza táján forgolódo, a maguk pecsenyéjéért sürgölödöket. Közös vonásuk volt, hogy jórészt munkanélküliek voltak. Tapasztaltam, hogy a nagyon ügyeskedök sikerrel kerülték a munkát. Nyilván nem tetszett nekik, hogy a svéd törvények nem ismerték el szakmai képesítésüket, iskolázottságukat. Az „alantas” munkát csak a szorgalmasak, a maguk erejében bízó, a felfelé törekvésre elszántak vállalták. A leváltott elnök otthon műszaki rajzolóként dolgozott, felső iskolai végzettség nélkül is igényt tartott arra, hogy értelmiség számba vegyék. Jártam lundi lakásában többször is, mert az általam indított lapot próbaképpen, a nála maradt (valóban eltulajdonított) egyesületi másológépen sokszorosítottuk addig, amíg ezért fizetséget nem kért. A Lundi Lapot olyan közösségépítő kiadványnak képzeltem, amely nem kerül pénzbe, ezért kénytelen voltam lemondani a volt elnökkel való együttműködésről.

Az 1990-es évek környékén többnyire erdélyi menekültekkel látványosan gyarapodott a svédországi magyarok száma. Új lendületet, frissességet, szorgalmat hoztak a magyar egyesületekbe. Az 56-osok megfáradt, többnyire minden új tagot kételkedve fogadó, konzervatív felfogású idősek helyébe otthonról hozott szorgalmukkal és a sovinszta román politika elleni elszánt és kitartó küzdelemhez szokott, tevékeny erdélyi menekültek kerültek a vezetőségekbe. Hasonló váltás következett be később, az 2010-es évek tájékán is, amikor az anyaországból érkezett munkavállalók

felkészültsége, tettekeszsége és korszerűbb szervezési tulajdonságaik révén, a szórakoztató együttlétek szervezésével és a gyermekfoglalkozásokkal megújították néhány magyar egyesület életét.

A leváltott elnök baráti köréhez tartozott az az erdélyi táncház-mozgalom kezdeteinél bábáskodó, s ezt a svédek között is sikerrel terjesztő székely ember, aki az egyesületi életben a demokratizmus kitarató híve volt. Jártasságával a svédek kulturális közösségeiben és a helyi magyar egyesületben is vezető egyéniséggé vált, de a magyar egyesület elnöki tisztjét nem vállalta. Ennél magasabb tisztségre vágyott. Tudtommal több, mint három évtizedes ittléte alatt nem volt alkalmazásban. Középiskolai zenei tanulmányokat folytatott, ismerőseim közül elsőként neki volt honlapja, ahol kibogozhatatlanul ködös ezoterikus tanokat terjesztett. Több száz oldalas tanulmányán dolgozott, amit a leváltott elnök tanácsára doktori értekezésésként benyújtott a lundi egyetemen. Sokakat, engem is megfogott igyekezete a táncház-mozgalom itteni terjesztésében. Erdélyben is a kezdeményezők közé tartozott, tartotta a kapcsolatot az otthoniakkal. Minden, nemzetiségeket felvonultató rendezvényen megjelent román feleségével. Kalotaszegi és mezőségi vegyes népviseletükben bemutatott táncaik nemcsak az itteni magyarok ünnepeinek, hanem a svédek előtt bemutatott előadásoknak fénypontjai voltak. Kitaróan szorgos munkával a mindenre nyitott svédekkel is megkedveltette a táncházi mulatságot. Forrás névvel csoportot alakított, magyar népzenei játszó muzsikosokat tanított, fellépéseik minden esetben érdeklődést kiváltó műsorszámok voltak a város száznál több nemzetiségének alkalmi bemutatkozásain. Azt beszélik róla, hogy később a táncitanításhoz nem volt türelme. A csoport oktatója az a svéd műkedvelő lett, akinek sikerült eltanulnia tőle a különféle táncfigurákat. A csoportban ma már elvélve találunk magyarokat, a svédek kedvtelése lett a táncház.

Prímásuk is svéd, az erdélyi mezőségi muzsika értő tolmácsolója.

Megfogott ennek a székely embernek kitartó hűsége a népi kultúra terjesztésében. Közelebb kerültem hozzá, amikor logikus gondolkodásmódját, igazságérzetét, demokratizmus iránti hűségét tapasztaltam a magyar egyesület célkitűzéseinek és gyakorlati teendőinek tervezésekor. Jó vezetőnek hittem. Néhány esztendő elteltével szívós aprómunkával, aktív jelenlétével a Bevándorlók Egyesületének elnöke lett. Engem is magával vitt, mert ez a soknemzetiségű közösség akkoriban még jelentős anyagi támogatást kapott a városvezetőségtől, amit örömmel használtunk közművelődésre. Az egyesület Lunds invandrarföreningars samarbetsorganisation (Lundi bevándorlók egyesületek együttműködő szervezete) néven létezett. Dolgoztam ott is, néhány esztendeig a bevándorlók Över Granser című lapjának főszerkesztőjeként a városi előljárók dicséretét is elnyerve, színvonalas képeslapunkban ügyködtem kiadott jelszavam Beilleszkedni igen! Beolvadni nem! gyakorlatba ültetése érdekében. Társaim vállalták ezt a célkitűzést és elfogadták érvelésemet, miszerint a bevándorlók beilleszkedésükkel lehetnek igazán hasznosak minden befogadó országban. A gátlástalanok beolvadásával, anyanyelvük és hagyományaik feladásával Svédország nem „gazdagodik”, hanem veszít multikulturáliságából és az elszalasztott lehetőséggel inkább szegényedik.

Keresem a világhálón a bevándorlók egyesületét, ma már nyomát sem találok. Még egy ok arra, hogy emlékiratomban majd időrendben, külön fejezet alkotva írjak róla és bemutassam lapját az Över Granser-t (Határokon át), amelyet néhány oldalas röplapból alakítottam a város vezetősége által is elismert színes folyóíráttá. Írnom kell a 99,1 FM-en sugárzott

rádióadásainkról is. A svéd, perzsa, argentin, etiópiai, szudáni, afgán, iraki, iráni, szerb és időnként más nyelvű adások mellett Ligeti Rádió néven és Transzszilván Rádió megnevezéssel magyarul, románul, szlovákul, németül is indítottam rádióműsorokat. A LIFS-be abban az időben huszonhét különféle európai, közel-keleti és afrikai egyesület tartozott, a városvezetés nagylelkű támogatása biztosította működésünket. Csupán a rádióadó felszerelésére, ha jól emlékszem, kétmillió koronát költöttek.

Mindenben segítőkész, közösségi embert ismertem meg Fodor Bélában. Az sem zavart egy ideig, hogy terjedelmes honlapján

(<http://www.worlduniversitycenter.net/ABF.html#Anchor-49575>) kibogozhatatlanul zavaros saját elméletet hirdet, amellyel ő „...a Föld azon ritka, teljességi gondolkodással és tudattal rendelkező - egyedi - egyénisége, aki tevékenységével az emberiség és a teljesföldi kultúra és civilizáció földi-világegyetemi összharmonizálódású integrálódását és kiteljesedését” kívánja szolgálni.”

Mosolyogva olvastam és furcsa hobbinak véltem a helyesírás szabályait mellőző, sajátos írásjeleket alkalmazó, különböző fogalmak nevéből erőltetett kigyószavakkal tarkított, végeláthatatlanul tekervényes mondatait, amelyeket, ha órákig magyarázott is, felfogni, gondolatmenetének sokszorosán szövevényes módja miatt érteni képtelen voltam. Ijesztő, ha száz oldalakon ilyen és ehhez hasonló értelmetlen szövegbe botlik az ember. Az általa alapított „egyetem” -ről szólva írta többek között: „...tevékenységi területébe tartozik többek között a Multikulturális Integráció megsegítése, mely tevékenységet t.k. a „LundsCooperative Organization forIntegration-ban (2004-2011) és a Lundi Integrációs Tanácsban (2004-2011) való különböző vezetői funkcióknak a betöltése és különböző multikulturális

programoknak a kezdeményezése és irányítása területén fejtette ki. És nem utolsó sorban, mint az ú.n. C.T.D_T_WUTC fejlesztési központ és Világakadémia kezdeményező alapítója, fejlesztője és irányítója. A folyamat földi összhang mozgását az egyetemes evolúciós spirál megkönnyíti, és biztosította az a kezdeményezése és fenntartáshoz az egész életen át, kulturális és ökológiai egy egyensúlyi pillér. Ebben a folyamatban a kultúra és a választott kultúra természetesen játszott és plays napjainkig fontos szerepet az ember(ek) tudatosan befolyásolják, és ezek a tetején ez a folyamat a kultúra evolúciója, és ők rendelkeznek a legnagyobb felelősség(gel) a Földön, mivel azok intelligencia és lelkiismereti szinten. Emberek fejlődés és a precesszió szorosan kapcsolódik a folyamat a kulturális-, művészeti alkotás a második felhasználást abegettering életemet, annak cultural, ökológiai és e kifejezetten tudatos anyag...”.

Kiemelkedőnek hitt teóriáját „az Egyetemes Kiteljesedés Táncház Útja / "A transylvanien Táncház - egy új út az egyetemes harmonizáció és tökéletesség" felé címmel próbálta terjeszteni. Leszerepelt magyar egyesületi elnök barátján kívül nem talált követőkre.

A táncház együttlétékért tett minden kezdeményezése serkentett, felajánlottam kibogozom kusza szövegéből a hasznosítható gondolatokat. Megküldte több száz oldalas „könyvének” szövegét. Napokon át próbáltam érthetővé tenni belőle valamicskét, de tizenvalahány oldalas, tisztázottnak vélt szövegváltozatomat nem fogadta el. Másként gondolta. Miközben készségesen magyarázott, egyre szövevényesebbé vált, összetákolta kifejezései mögé bújtatott „teóriája”. Magyarázatai során titokzatos kozmikus erők emberre gyakorolt hatását bizonygatta, olyan ezoterikus titkos tanok világról ábrándozott, amelyből arra következtettem, hogy általános műveltségének gyarapítása helyett álmvilágba kalauzoló

könyvek sokaságát bújva, zavaros elméletekbe feledkezve, ködös elméletének kigondolását zsenisége számlájára írja. Nem volt egyedül, stockholmi barátokra talált abban a magyar származású, szerintem szélhámós házaspárban, akik zengzetesen hosszú nevű „Akadémiát” alapítottak. A férj volt az elnök, a neje a titkár. Fodor két alkalommal is meghívta őket Lundba, hogy „zseniális” előadásukat meghallgathassuk. Tizenvalahányan voltunk kíváncsiak a kozmikus erőket magyarázó házaspár egyik másfélórás előadására. Képzeletbeli túlvilági erők tolmácsolásáért, némi anyagi hozzájárulás fejében akadémiai tagságot ígért a nyájas hallgatóságnak. Fodor Béla is ilyen tanítói pózban tetszelgett hosszú ideig. Nem tudok arról, hogy voltak-e tanítványai, s hányan nyerték el az általa is felajánlott díszes doktori diplomát.

Dicséretesnek gondolta, hogy ő maga is igyekezett megszerezni a doktori címet. Ajtony László barátja segítségével össze is hívtak egy ünnepinek akart alkalmat „doktori dolgozatának” megvédésére. Nem mentem el. De beszámolóikból tudok arról, hogy az alkalom szépséghibája: a helyi egyetem négy meghívottja már a „doktori értekezés” ismertetése előtt elhagyta a termet. A „doktorandusz” panaszkodott, hogy a patinás és világhírű Lundi Egyetem, állítólag azért nem fogadta el a dolgozatát, mert magyarul írta. Doktori értekezésének tartalmi és formai követelményeit még csak nem is firtatták. „Opponensei” baráti körének tudományos rang nélküli tagjai voltak. Még az akkor lapom munkatársi köréhez tartozó Bartha István nyugalmazott mérnök-egyetemi tanár is Fodor mellé állt. Felháborodásra biztatott ismerőseik nemzeti megkülönböztetésről beszéltek.

Évtizeddel ezelőtt történt. Ki emlékszik erre? A résztvevők többsége már nincs közöttünk. Csak az „akadémia” feldúlt szalmakazal rendezettségű honlapja hirdeti kibogozhatatlan „tudományokra” nevelő

szándékát a világhálón: C T Dtt WORLD UNIVERSAL KÖZPONT teljes fejlesztési, CTDa kultúra, a tudomány, az oktatás, a filozófia, a világ bölcsességét, technika; harmonizáció, az integráció és az új teremtés TELLUSIAN WORLD egyetemi központja teljes tenyésztési, WUTC (Wuni)...

Svédországban a világ többi jóléti államához hasonlóan sok minden lehetséges. Ami számomra máig érdekes, az a megmagyarázhatatlan furcsaság, hogy egy emberben miként lehet jelen a közösséget szolgáló jóra való szándék és gyakorlat, másfelől pedig az a zavaros ködvilág, amelyben élethossziglan lubickolhat, ha megengedheti magának, hogy időnként fura hobbiába temetkezzen. Úgy vélem, Fodor Béla kettősége elégtelen képzettségéből adódott. Autodidakta módon utat vesztett és az áltudományok zavaros tengeréből nem tudott kilábolni.

Bélával eleinte együtt küzdöttünk a helyi magyar egyesület céljaiért.

Tévedtem, amikor Svédországba érkeztem és első benyomásaim alapján életem további részét csendes békességben reméltem eltölteni. Nem a befogadó svédekkel kellett küzdenem. Különféle ügyintézéseim során mindenütt álmosítóan lassún, ráérősen és aprólékos alaposággal dolgozó tisztviselőkkel találkoztam. De a korszerű felszerelések, a mindenütt megtalálható és folyamatosan korszerűsödő számítógépek világában a nyugodt ügyintézés az általam addig ismert eljárások ütemének sokszorosára gyorsult. Dicséretesebb példát erre nem tudok annál a kocsi átírásnál, ami velem történt, amikor 1990-ben, első svédországi látogatásomkor, Ágopcsa Laci nekem ajándékozott régi Wolksvagen Passat gépkocsiját, az országból való kiviteli papírokkal együtt röpke félóra alatt mosolyogva intézte egyetlen középkorú tisztviselőnő. Nem küldött sehova pecsétért,

kiegészítő bizonylatokért, hanem miután hárman voltunk két kényelmes karosszékre, maga ment a harmadikért és miután íróasztala elé ültetett, kávéval kínált, telefonált, három számítógépen dolgozott és végül irattartóban nyújtotta át az összes iratokat, amelyekben a román határon történt félnapos ellenőrzés sem talált hibát. A kocsijelentéséhez azután másfél hónapi utánajárás kellett Romániában. És persze az utamat egyengető csúsztatott pénzek, ismerősök közbejárása, telefonjai. A fővárosba is fel kellett utaznom, amíg kezembe kerültek a rendőrségi bejelentéshez szükséges papírok. A ma is ide-oda küldözgető és mindenütt kiszámíthatatlan idejű sorbanállásra kényszerített erdélyi ember lélegzetvétele is nyugodtabb a svédországi körülmények között. De a kilencvenes évek közepén bekapcsolódva a lundinai magyar egyesület tevékenységébe, rögtön tapasztalnom kellett az egymásra feszülés lelombozó hangulatát.

Valamiféle előadásra gyűltünk össze egy alkalommal abban a táncteremnek is megfelelő klubhelyiségben, ahol Svédországba érkezésem napján táncmulatságban vehettem részt. A vezetőség tagjai megosztották maguk között a konferálás dolgát. A szerepléshez nem szokott Bernád Tibor, akivel lányom révén kerültem ismeretségbe, visszafogottan szerepelt. Mindjárt akadt néhány piszkálódó a hallgatóságból, aki belekotyogott az önkéntes vezetők szereplésébe. Tiborire valaki durván rászólt.

- Mit motyog? Mit motyog?!- Tibornak annyira nem tetszett az ilyen hangnem, hogy amint tehetett feleségétől lemondta a vezetőségi tagságukról. Apró sértések, gyanúsítások mérgezték a magyar egyesület munkáját. Ritkán akadt olyan vezető egyéniség, akit elfogadtak és követtek a magyar egyesületek tagjai. Azt hiszem Fodor Béla is ezért visolygott attól, hogy a magyar egyesület vezetését elvállalja.

De előbb a bevándorlók egyesületéhez vezető utam előtti évekről kell szólnom, amikor a magyar egyesület munkájához való hozzájárulásként Lundi Lap néven néhány oldalas havonta megjelenő lapot indítottam.

A lapkészítéséhez szükségem volt számítógépre. Büszkélkednem kell, amikor arra gondolok, hogy az 1980-as évek végén az általam ismert romániai lapok szerkesztőségeiben még nem láttak számítógépet. Az Ifjúmunkásban 1986-87-ben számítógépes programozást tanulhattak olvasóink a Kulcsár Csaba és Boér Antal által közölt Ifi Basic sorozatból. A jövőre gondolva, a Napsugár főszerkesztőjeként a gyerekek érdeklődését kiváltó rajzos Basic ismertető sorozatot erőltetnem kellett a szerkesztőségben. Szakács Ferenc, egy székelyföldi fiatal technikus írta és rajzolta, Patrubány Miklós tudományos ellenőrzése mellett. A lányom Svédországba menekülése után Koppándi Sándor, a Központi Bizottság magyar sajtóügyekben mindenható embere menesztett a főszerkesztői székből, de elfogadta javaslatomat, és Murádin Jenőt állította helyembe, aki néhány, általam indított rovaton kívül megtartotta ezt a sikeres sorozatot is. Hatását hetenként-havonként lemérhettük a szerkesztőségünkben vendégül látott tanulók érdeklődésén, amikor a Patrubány Miklós, az első román számítógép tervezője segítségével a kolozsvári számítógépgyárból kölcsönzött számítógépen is kipróbálhatták működését. Ilyenformán az országban elsőként, a Napsugár szerkesztőségének volt számítógépe. Nem értettünk hozzá, de Patrubány küldött egy nyolcadikos fiút, akinek a segítségével, látogatóink örömeire, alkalmakként életre keltettük a számítógépet.

A lap- és könyvszerkesztés ma számítógépek nélkül elképzelhetetlen. Svédországba érkezve minden megtakarított pénzemből, mert nem érttem hozzá, drágán jutottam egy kis és gyenge Machintos

PowerBook100-as géphez, amit vejem egyik ismerőse szózott reám.

Hákan, a vejem akkoriban végzett a malmői képzőművészeti egyetemen. Kolléganőjét is megismertem és bemutattam később az Ághegyben. Ez a kétgyermekes magyar nő nagy ambícióval indult a svédországi grafikusok csendes versengésében. Férje gyenge hallása miatt fogyatékosnak minősített építészmérnök. Társadalmi segélyjogosult volt, ebből éltek. Otthonülőként két gyermekük gondozása mellett hobbijának élhetett. Fogyatékosága ellenére néhány épület felújítási és újratervezési megbízatást is kapott. Autodidakta módon tanulta a számítógépes tervezést. Néhányszor meglátogatott és segítségével különféle magyar betűtípusokat sikerült feltöltenünk a gépembe. Addig egy szemétnben talált régi táskairógépen írtam szövegeimet. S mert időmilliomos voltam, addig-addig piszkáltam számítógépemet, amíg rájöttem a szövegszerkesztés alapvető fortélyaira. Környezetemben senki sem segíthetett. Lányoméknak akkor még nem volt számítógépe, és csak évtizeddel később terjedtek el az okos telefonok, amelyek nélkül ma már tapodtat sem teszünk, akár a régi időkben a sétatálca avagy a napernyő, a mai polgár kezéből nem hiányozhat a megszokásból telefonnak nevezett miniszámítógép. Ma már hozzájuk igazodva írok, levelezek, fényképezek, lapot szerkesztek, jegyet vásárolok, bankügyeimet és még sokféle mást intézek számítógépeim, és az egyre okosodó telefonom segítségével. Legújabb felfedezésem az, hogy gépem gombnyomásra nemcsak rögzíti a hallótávolságból elhangzott szöveget – ezt eddig különféle hangrögzítőkkel végeztem -, hanem a szöveget az általam választott nyelven írásban is megőrzi. Szerkesztőként már csak annyi a dolgom, hogy stilizálom, javítom, közlésre alkalmassá teszem a szöveget. Most érdemes újságíróként dolgozni, sóhajtom,

és olykor örömmel gyakorolom régen kenyéradó mesterségem. Félévszázaddal ezelőtt orrvézésig körmöltem, jegyeztem a különféle szövegeket, arra lehettem büszke, ha riportjaimban időnként visszaadhattam valamennyit alanyaim sajátos fogalmazásaiból. Az újságírás a mindennapi élethez hasonlóan akkora ugrásokban korszerűsödik, hogy aki nincs résen, könnyen végleg lemarad. Abban, hogy velem ez nem történt meg, bizonyára szerepe van technikai képzettségemnek. Annak, hogy műszaki középiskolában végeztem, rajzolóként és géptervezőként dolgoztam a kolozsvári Carbochim köszőrűkő gyárban és a Duna-Fekete-tengeri csatorna igazgatóságának tervezőirodájában, végeztem fémipari üzemben lakatosmunkát, barátaim segítségével gépkocsimat magam javítottam, háztartásunkban pedig reám tartozott a bútortervezés, a zár-, vízvezeték-, óra-, kerékpár-, rádió- és tévéjavítás. Apám mestersége révén a cipőjavítás is. Mézeskalács és cukrász nevelőapámtól pedig a sütéshez való körültekintő bátorságot tanulhattam. Főzni is tudok, pedig nem tanított senki. Újságíró gyakornok voltam, amikor a kiváló stilisztá, Tamás Gáspár írta rólam az egész szerkesztőséget korholó Ki tud itt főzni?! című jegyzetében, hogy a kolozsvári magyar napilapnál én vagyok az „írastudó”. Ezt a minősítést, teherként azóta is viselem, s igyekszem korosodással járó lankadó erőm ellenére nem lemaradni. Bodor Pál után, akinek íróasztalát örököltem, rákaptam a kis színes publicisztika műfajára és kitaláltam magamnak a mozaik-riportot. „Székfoglaló riportom”, amellyel bemutatkoztam a kolozsvári napilapnál, az addig sablonos szilveszteri beszámolók helyett azokról, akik az ünnepet munkában töltik el, apró életdarabkák és tömör párbeszéd-részletek egymás mellérendelésével kerek összeállítást írtam, amelyben az újszülöttet világra segítő szolgálatos orvos, az éjfélkor útnak induló

mozdonyvezető, a tűzoltókatona és a sütőkemence előtt izzadó pék portréiban eleven emberek sajátos egyszerűségüket mutató alakjaival elkerülhettem az akkori munkáshősök szájába adott sablonmondásokat. Írtam hasonló felépítéssel egy gyári fűvószenekar évfordulójáról. Az előszámlált történesek, csupa kinagyított pillanatképek kronologikus sorában benne volt a baráti közösség múltja és jelenje is. De főként a saját egyéniségük hangján megszólaló ember. Az Ifjúmunkásban egyszer egy váradi, fiatalemberet csábító homokos jellemzésére környezetének és viselkedésének furcsaságait fűztem láncba, nem kellett kimondanom, hogy kicsoda, de láttattam jellemzőit, hogy segítsem olvasóinkat az ilyenek felismerésében és a róluk alkotott véleményük kialakításában. Sóni Erzsébet is lelkesített, amikor irodalminak mondta riportjaimat, szerette olyan hirtelenjött hasonlataimat is, mint a „téglavirágok, darázs-problémák” és egyebek.

Első számítógépem apránként gyarapodó tudásom arányában nyelte minden pénzem. A magyar betűk pénzbe kerültek. A kezdetekkor egyszer, amikor lefagyott a gépem, és nemcsak szemem világa feketült el a méregtől, hanem gépem képernyője is kitartóan koromsötét maradt, kinéztem a telefonkönyvből egy javítóműhely címét, kigyalogoltam az üzletházak és vállalatok városszéli tanyájára, és kevés svéd tudásommal segítséget kértem. Fiatalember fogadott szentvelen arccal, pedig kikacaghatott volna, mert egy pattintással kivette gépemből az arasznyi akkumulátort és miután kisvártatva visszarakta máris kész volt a „javítással”. Fizettem ezért hetes száz koronát. Akkoriban ebből az összegből két hétre való ételmet vásárolhattam volna. Nem vásároltam, mert nem volt miből. Megfizettem az iskolapénzt. Később sem volt, merthogy sohasem volt szolgám. Módosítottam a

közmondáson: Magad uram, ha szolgád s pénzed sincsen. Számítógémem svédül és angolul tudott. Mindkét nyelvet tanulnom kellett. Középiskolában oroszul tanultunk. Az újságíró főiskolán eltanácsoltak az angol nyelvű kurzustól, mert nem tudtam eléggé románul. Román tanárom biztatására aztán mert tetszett neki gyors előrehaladásom a román nyelvben és értékelte ezen a nyelven írt karcolataim, kevés fáradsággal szereztem később magyar-román tanári diplomát. Svédországban angolt tanulni is lehet, ha van az embernek pénze. Nekem nem volt. A számítógépes kifejezéseket magoltam. Ma a Duolingo ingyenes telefonos program segít az alapfokú angol társalgáshoz elsajátítanom a legszükségesebbeket.

A Lundi Lap első számával 1998 nyarán készültem el. A lundi magyar egyesület lapjaként képzeltem el, de a vezetőség nem támogatót. Az indoklás: „Van már lapunk!” A Kutúrfórum időnként megjelenő programismertetőjét tekintették lapnak. Ezért a lapom címe alá Fodor Béla egyetértésével ezt írtam: Egyetemes Népi Kultúra Nemzetközi Intézetének lapja. Tőle vártam támogatást. Később, amikor a Magyar Liget családi lapot indítottam ugyanezt a fellengzős választ kaptam a SMOSZ titkárától. Jó alkalom volt a magyar írásbeliség terjesztésének szükségességéről írnom vitaindítót. Vezércikkemben megfogalmazott és az alulról jövő kezdeményezéseket pártoló írásomra nem válaszolt. Azóta, az eltelt közel két évtized alatt csak annyira jutottam, hogy a vezetőség kényszeredetten elismeri, hogy a Svédországi Magyarok Szövetségének hivatalos lapja mellett anyagi támogatás nélkül él az a rendszeresen megjelenő lap, amely egyre nagyobb és változatosabb terjedelemben szolgálja a skandináviai magyarok hagyományörzését, családtagjaiknak nyújt hasznos írásokat történelmünkről, nyelvünk őrzésének

mikéntjéről és minden egyébéről, amely e tudatosan családi lapnak kialakított folyóiratnak sajátja.

Titkon elismerésre vágytam önként vállalt munkámért. De mert az újságírás szakmai ismérveit nélkülöző szövetségi lap konkurensét látták családi lapomban, vállveregetésemig sem jutottak. Évekig sem a Lundi Lap, sem a folyóirat kategóriába emelt Magyar Liget nevét nem írták le a Híradóban. Úgy tettek, mint az egyszerű polgár: „ha nem látjuk, nincs is!” De látták, hiszen rendszeresen megküldtem a vezetőségnek, és a világhálón is olvasható. Oktondi elképzeléssel azt a viccet utánozták, amelynek csattanója szerint: „majd leesik magától...”

Oldalakat tudnék írni a magyarok senkinek sem jó „széjjel tartásáról.” A svéd-magyarok sem kivételek. Visszafogom magam, úriember elődjeinket utánozva: „Nem csodálkozom, nem... stb., és most már még csak nem is lelkesedem!”

A Lundi Lapban fenntartásaim ellenére be kellett mutatnom, kedvező színben kellett feltüntetnem az ITEK-et (Institutenför Total Etnokultur). Fodor Béla szervezésében városunkba látogatottak a székelyudvarhelyi táncházások. A lundicantinelakamarakórussal szerepeltek. Ezt dicsérni valónak találtam. De furcsállottam Fodor Béla tartózkodását a SMOSZ-tól. Valamiért nem az együttműködést, hanem a külön utat választotta. Pedig elvben az összefogás, az együttműködés híve volt. Mai fejjel látom, hogy sokféle a magyarok együtt munkálkodását az alulról jött kezdeményezések mellőzése nehezíti, amely egyes vezetők és vezetőségek kivagyiskodása miatt következik be. Pedig a „kézben tartani a dolgokat” többnyire beszűkülést jelent. A beszűkülés élteti a klikkszellemet. A klikk és a pozíció a hatalom megtartása végett kell. Milyen hatalom? Vezetőink hatalma itt a szórványban csaknem lényegtelen. Inkább egyfajta gög, kevélység,

elbizakodottság és címkórság vezérli azokat, akik megfeledkeznek arról, hogy az előjárók legfőbb ismérve a közösség tudatos szolgálat.

Akkoriban anyaországi anyagi támogatással a SMOSZ Anyanyelvi Alapítványt hozott létre, amelynek kurátorává választottak. Igyekeztem a Fodor -féle „Intézetet” az Alapítvány keretében működtetni. Ennek érdekében anyanyelvüket ápoló különféle tanulmányi csoportok létesítését kezdeményeztem. Ilyeneket: A szép magyar beszéd iskolája, Bevezetés az újságírásba, A könyvszerkesztés tudnivalói, Beszélgetések a magyar irodalomról, Erdélyi magyar írók, Hogyan írjunk novellát és regényt? Keresztül-kasul a magyar történelmen, Bölcsességvadász Társaság, Beszélgetések az illemről, Viccgyűjtők köre. Javaslataimat közzétettem a Lundi Lapban és Fodor Béla segítségével szerveztük a magyar egyesületben és azon kívül is.

Miután 1987-ben lányom Svédországba menekült és egyik levelében arról írt, hogy felhagy a Kolozsváron kezdett műszaki egyetemi tanulmányaival, inkább szociológiát tanulna. Rendre kb. félezer, többnyire kézikönyvet küldtem és küldtettem öt kilós csomagokban címére, ismerőseim segítségével. Egyetemi kurzusokat is szereztem szociológiából. Ezek a könyvek a lányom éveken át ismétlődő lakás-átrendezéseikor rendre visszakerültek hozzám. Amíg újságírást tanultam Bukarestben, feleségem ugyanott könyvtárosi képesítést nyert a főiskolán. Rá emlékezve nyitottam a Tar Margit Közkönyvtárat Lundban. Egy kezemen számolhattam az olvasókat, de más kezdeményezéseimre is alig akadt jelentkező. A magyar egyesület tagsága idős emberek gyülekezete volt. Nagyon gyengén beszéltek svédül. Nyilvánvaló volt, hogy elsősorban ebben kell segítenie a magyar egyesületnek. S mert ott nem tehattuk a személyeskedésig fajuló vezetőségi viták miatt, Fodor Béla javaslatára az ITEK keretében szerveztünk svéd

nyelvtanfolyamot. Akkoriban költözött Köble Edit Lundba. Ez a fiatal lány sietett segítségünkre. Vidám hangulatú svéd óráit szerették az idősek. Órák végén tíz perben anyanyelvápolás címén gyakori nyelvbörlésainkról, helyesírási tudnivalóinkról szóltam. Meggyöződésém, hogy Mikes Kelemenünket parafrázálva: Úgy kell svédül tanulnunk, hogy ne felejtünk magyarul.

Köble Edit a lundú egyetem finnugor fakultásán tanult, szóban és írásban is népszerűsítettük a magyar tanulásnak ezt a felkínált lehetőségét. Vele együtt tizenhét hallgatója volt a fakultásnak. Nem rajtunk múlt, hogy az új évezredet már nem érte meg a finnugor tanszék, a jelenkezőket átirányították az uppsalai egyetem hasonló fakultására.

Fodor Bélára már azon a közgyűlésen felfigyeltem, amikor az elnökkel való barátsága mellett elítélte annak igazolatlan költségeit a közösség pénzéből. Becsületbeli kérdés volt. Egyöntetű volt a szavazás, nem kapott további bizalmat az elnök. Meglepetésszerűen érte a tagságot a négyezer korona hiánya. Ajtony László különben elég jó szervezőnek bizonyult, összejöveleken maga cipelte a szükségeseket, nem parancsolgatott, de tekintélyes mély hangján, ha megszólalt, bizalmat ébresztett. Rendezetlen életmódjára, megcsontosodott balos politikai nézeteire csak később figyeltem fel. A városka magyarjainak együttlétét szorgalmazta, a táncházat és a fiatalok jelenlétét minden tevékenységünkben. Fodor Bélához hasonlóan nem szerette a sablont, hitt a magunk által kigondolható igazságokban. Támogatott abban, hogy a magyar egyesület évtizedekkel azelőtt született alapszabályzatát leporoljuk. Az aprólékosan kidolgozott szabályzatot azok az 56-os magyarok írták, akik elhatárolódni akartak az

anyaország politikai rendszerétől, amely elől menekültek. Emlékszem, a szabályzat öt gépelt oldalon arról szólt, hogy kik nem lehetnek a lundi magyar egyesület tagjai. Új szabályzatot írtam egyetlen oldalon. A lényege annyi, hogy minden magát magyarnak valló tagja lehet egyesületünknek. Az akkori vezetőségben örökös hangadóként jelen volt László Katalin, aki Henriksson Katalinnal együtt ellenezett minden változtatást. Az egyesület pénzének kezelése miatt félreállított elnök helyére Aluuan Gabriella jelentkezett. Könyvből tanulta az elnöki teendőket, önálló gondolkozásra nem merészkedett, ezért könnyen befolyásolták azok, akik már előbb megtelepedtek Svédországban és élettársuk révén svédebbeknek mondhatták maguk. Ahogyan ezt HenriksonKatalin is tette, akinek hatása alá kerülve, rövidesen átadta neki az egyesület vezetését. Az egyesület két alagsori helységben működött az Állomás téren.

Ott ismertem meg az értelmes aprómunka embereként Habram Antalt. Tóninak az volt a vágya, hogy majd egyszer kis irodalmi kávéházat nyit. Könnyű volt meggyőzni arról, hogy ezt kipróbálhatjuk a magyar egyesületben. Birtokba vettük a félszuterénos két elhanyagolt helyiséget. Az sem akadályozott ebben, hogy a két helyiséget meg kellett osztanunk egy vagy két csoport afrikai bevándorlóval. Bernád Bélával, akit lányom barátnőjének apósaként ismertem meg és kolozsváriként, de lundi szomszédként is sok mindenben összetartoztunk, különféle bútorokat gyűjtöttünk a „klubba”. Mert valóban klubként képzeltük el a magyar egyesület székhelyét. Asztalitenisz-, sakk-, rómi kört hirdettünk, és állandó nyitvatartást. Kávéfőzőt is beszereztünk. Toni telefont is beszereltetett, hogy a klubban elidőző idősebbek akármikor kapcsolatba léphessenek családtagjaikkal. Akkor még kevesen használtak maroktelefont, ahogyan ezt a magyar

megnevezést akkoriban erőltették. Azzal indokoltuk ezt, hogy a klubba látogató öregek előbb érdeklődhetnek a klub programja felől, másrészt pedig ott-tartózkodásukat is ellenőrizhetik családtagjaik, a nehezen járókért tudniuk kellett, mikor jöjjenek. Kezdeményeztem, hogy ne az udvarról a pincébe ereszkedve, hanem a tekintélyes épület főbejáratán át közelítsük meg a klubbot, amelynek falára kerüljön fel, jól láthatóan, svéd és magyar nyelven egyesületünk neve.

Nyugdíjasként megtehettük, hogy felváltva délelőttöket, délutánokat töltöttük a klubban. Rendeztem a néhány száz kötetből álló könyvtárat, egybe gyűjtöttem a gyerekkönyveket és játszósarkot rendeztünk be arra számítva, hogy a város közeli helységekből hozzánk látogató gyerekes szülők is jól érezzék magukat a klubban, s a szolgálatosra bízassák gyerekeiket, amíg ügyes-bajos dolgaikat intézik. A klubban a magam nyomtatóján készítettem szükséges példányszámban a Lundi Lap néhány példányát, a szerkesztett szövegekből előzetes oldalakat, hogy a péntekre időzített lapcsinálásra jelentkezőkkel együtt dolgozva bemutassam, és véglegesítsem ezeket, és ha szükséges jóváhagyassam a vezetőséggel. Furcsállottam, hogy az akkori bevándorlók nem tudtak elszakadni a szocialista rezsim alatt megszokott vezetési módozatoktól. Ennek nyomait még ma is könnyűszerrel kimutathatjuk a magyar egyesületek és a Szövetség vezetésében. Az itt eluralkodott látszat demokratizmus, amolyan visszafogott diktatúra, amelyben a klikkszemélyben erősödő személyi kultusz jegyei is fellelhetők.

Lapcsinálás címmel a következő sorokkal népszerűsítettem ezt a tevékenységünket:

Érdekes

és közhasznos foglalkozás a lundi Magyar Klubban

Munkatársakat keres és képez a Magyar Liget. Számítógépes tudással rendelkezők előnyben. Mit jó tudni lapszerkesztésről?

A lapcsinálás is éppen olyan mesterség, mint a többi, meg lehet, meg kell tanulni. Hozzáértés nélkül nem érdemes ezzel foglalkozni. Mert tudhatunk gyalulni, de azért szakmunkával asztaloshoz fordulunk, tudunk haját bodorítani, de hajkölteményért a hölgyfodráshoz fordulunk, tudunk focizni, de azért a tévében is azok játékát nézzük szívesen, akiknek tehetsége van ehhez a mesterséghez. És már évszázadokkal ezelőtt jogosan büntették a kontárokat, mert a szakma becsületét sértették.

A magyar újságírás eszköze anyanyelvünk, aki ebben jártas a szakma alapvető tudnivalóit könnyen elsajátíthatja, akinek pedig könnyen osztja meg gondolatait másokkal, mozgékony, és az életből ellesett történetekben meglátja és látatni tudja a kikövetkeztethető tanulságokat, az anyanyelvének ápolásával, szóbőséget gyarapítva, helyesírását javítva közhasznú munkát végezhet a sajtó segítségével. Ezt elősegítendő a szerkesztő tizenkét részben bevezetés az újságírásba címmel foglalkozás-sorozatot indít minden közeli város magyar szervezetének támogatásával vagy magánszorgalomból jelentkező részvételével. Jelentkezni a szerkesztőség címén. A foglalkozások időpontja: minden pénteken 11-14 óra között. (Közös megegyezéssel más időpontban is). Helye: a lundi Magyar Klub. A tanfolyam végén a hallgatók az ITEK Akadémia oklevelét kapják, és ajánlást arra, hogy valamely magyar szervezet lapjának szerkesztői legyenek.

Az egyik délután, hogy még otthonosabbá tegyük a klubbot, az ablakok fölé új függönyöket raktunk Tonival, az ablakokba pedig a magyar klubot hirdető tárgyakat, feliratokat. Az egyszeri heti megbeszéléseken a nőkből álló vezetőségből László Katalin asszony sérelmezte, hogy ezt nélkülük tettük. Nem értettük, mit akar? Az asztalokra helyezett virágcsokrokkal sem arattunk sikert. A gyűlésre eljött Henriksson Katalin is. Ellenünk fordította az elnöknőt, akivel azelőtt lakásomon vitatkoztunk arról, hogy nem az általa olvasott svéd módszertani könyvet másolva, hanem a magyar egyesület sajtóságainak megfelelően kellene építenünk egyesületünket és a jelenkori elvárásokhoz alakítanunk szabályzatát.

- A svéd sablonok nem köthetik meg a kezünket – érveltem. A könyv egy svéd művelődésszervező ajánlásait tartalmazta. Nem kötelező szabályokat sorolt, hanem ajánlásokat. Egymás kezéből kapkodtuk a könyvet. Végül győzött az elnöknő, az akkoriban változásoktól irtózók érvelését majmolva, miszerint a svéd sajátosságok követése kötelező. Különben ezzel szereltek le akkoriban minden kezdeményezést. Szerintük az újonnan érkezettek nem ismerik a svéd törvényeket, amelyek áthághatatlanok. Tónival nem értettük azt a logikát, miszerint nem a józanész szerint, hanem a megcsontosodott sablon szerint kell működnie a magyar egyesületnek. Kis kerek asztal körül ültünk. Velem szemben Tóni. Elkedvetlenített, hogy dicséret helyett semmibe vették klubszervező és berendező munkánkat. Jeleztük, hogy visszavonulunk. Habram Tóni később mégis maradt, s ezt az elnöknő iránt érzett szimpátiájával indokolta.

Fodor Béla gyakran meglátogatott szerény garzonomban, biztatott, hogy az ITEK keretében valósítsuk meg elképzeléseinket. Táncházasként járatos volt a svédek művelődési intézményeiben. Elvitt a város központjának

számító dómmal szemközti utcába – magyarra fordítva Kis szürkebarátok utcája –, ahol a Felnőttek Iskolája működik. Bemutatott az iskola igazgatójának, végigvezetett a termeken. Kiderült, hogy szombaton és vasárnap, amikor az iskola nem használja a termeket, ingyen és bérmentve igénybe vehetjük az összes emeleti helyiségeket. Négy nagyobb szobát, egy L-alakú tükörtermet, egy színházi előadásra jó másik termet, tágas kávé- és teafőzésre is alkalmas, mindennel felszerelt előszobát, az udvarról pedig külön bejárátú, a szükségesekkel felszerelt nagy konyhát kaptunk. Nem várt ajándék volt.

Közben rész vettem a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége által alapított Anyanyelvünk Alapítvány tángagárdei gyűlésén, ahova Heriksson Katalin már, mint a lundi magyar egyesület elnöke vitt gépkocsiján. A nyolcszáz koronát megközelítő benzinköltséget így elszámolhatta. A három napos tanácskozásra két felnőtt, egyetemista gyereket is magával hozta. A kocsiban kiderült, hogy gyerekei nem beszélnek magyarul. Felajánlottam, hogy magyar tanárként heti egy órában ingyen foglalkozom velük. Cserébe azt kértem, hogy segítsenek nekem a svéd nyelvű társalgás elsajátításában. Anyjuk ezt olyan ridegen elutasította, hogy jobbnak láttam nem erőltetni. Pedig kedvem lett volna felelősségre vonni, hogy akkor miért vállalta el a magyar egyesület vezetését, ha az alapszabályzatban megfogalmazott anyanyelvápolást nem tartja magára vonatkozóan érvényesnek.

Egyetlen svédországi magyar egyesület alapszabályzatából sem hiányzik ez az elsődleges célkitűzés. Az egyesületek erről könnyen megfelelkeznek, ezt látva többször is fontosnak tartottam szólni és írni erről. Az együttlés mellett tudatosan keresnünk kell az olyan

csoportfoglalkozásokat, ahol akár az olvasás, az újságírás és az irodalom segítségével gyakoroljuk a helyes beszédet és az írásbeli fogalmazást anyanyelvünkön. Erről nyíltan szólni nem könnyű, mert az emberek sértődékenyek. „Hogyan?! Mi nem tudunk magyarul? Talán újra kell kezdenünk az elemiben?!” Később, amikor más híján, Boros Kálmán vállalta az elnöki teendőket és magyar tanárnő feleségét anyanyelvápoló előadássorozatra bízattam a bevándorlók egyesületének gazdag felszereltségét kihasználva indított Liget Rádióban, nem értettem és nem mertem keményebben megszólalni azt, hogy Borosék egyetlen gyermeke kimaradt az iskolai magyar órákról. – Nem tudom, mit tegyek?! – panaszkodott Kálmán, fiam nem hajlandó magyarul tanulni. Sejtettem, hogy nevelési módszerükben lehet a hiba. Talán az lehetett a baj, hogy gyerekükben nem tudatosították idejében az anyanyelv fontosságát. Magyarországon elkötelezett apától, pedagógus anyától számonkérhetem gyerekük anyanyelvi neveltlenségét? Ismerjük a furcsaságot: a cipésznek lyukas a lábbelije, a szabónak nincs egy rendes ruhája, a vízszelő otthonában csöpögnek a csapok... Hallgattam a Herikssonék kocijában is, de bizonyára arcomra volt írva nemtetszésem. Kényelmetlen szótlanságban utaztunk.

Háromnapos tanácskozáson voltunk együtt. Az elnöknő gyerekei az étkezéseken kívül nem vettek részt a különféle kulturális eseményekkel megtűzdelt együttléten, de panaszkodtak a magyaros koszt miatt, amelyre nem voltak jogosak, hiszen nem voltak meghívottak. A visszautat nem velük tettem meg, mert anyjuk valami átlátszó ürüggyel kimentette magát. Nem tudom, miből adódott ellenszenvé irántam. A lundi klubban tartott egyik vezetőségi ülésen, amikor még Aluuan Gabriella volt az elnök, arra is rábírta a tagokat, hogy megmásítsák korábbi határozatunkat, miszerint

engem ne küldjenek egy budapesti oktatásüggyel foglakozó konferenciára. Később magától az elnöknőtől megtudtam, hogy ő azért egyezett bele a változtatásba, mert Heriksson Katalin elhitette vele, hogy a Lundi Lapban családi fellépésüket „Aluuan-trióként” népszerűsítve megsértettem, hiszen ezt gúnyosan gondoltam. Ma sem értem, hogy miként lehetett ezt sértésnek beállítani. Az Aluuan két gyereke zeneiskolásként hegedűn és fuvolán játszott és az édesanyjuk zongorakíséretével szerepeltek a Felnőttek Iskolájában tartott kultúrműsorunkban. Heriksson Katalinnak sikerült ellenem hangolnia az elnöknőt és elérte, amit akart, ő utazhatott Budapestre, ahol a Magyar Világszövetség meghívottjaként magam amúgy is részt vettem a rendezvényen.

Heriksson Katalin akkoriban beiratkozott a lundi egyetem finnugor szakára. Lázár Oszkár professzor, a tanszék vezetője, nyugdíjazás előtt állt. Svédországba érkezésem után rögtön felkerestem és támogatásának köszönhetően lehettem az Anyanyelv Alapítvány kurátora. Betekintést nyerhettem az általa szerkesztett Híradóba, a SMOSZ lapjába, amit ő akadémikusi szigorúsággal, tudományos kiadványok mintájára, sajátosan szikár formában és tartalommal évekig szerkesztett. Heriksson Katalin a professzor helyébe vágyott és ehhez mindent megmozgatott svéd körökben. Feltételezem, hogy tervéhez a helyi magyar egyesület elnöki címére is szüksége volt. Jártasságát fitogtatva nem volt nehéz meggyőznie Aluuan Gabriellát arról, hogy átadja neki a helyét. Az új vezetőség így alakult: Heriksson Katalin (elnök) Aluuan Gabriella (alelnök), Habram Mária (pénztáros) és László Katalin.

Lázár Oszkár megcsömörölve a fakultás megszüntetését kezdeményező akarnokságától és Heriksson Katalin nyüzsgésétől, botcsinálta utódja magyar nyelvtudását nyolc elemis szintűnek mondta. Nem rajta múlt, hogy

ez a nő ideiglenesen tanársegédként került a helyébe, és ezzel megpecsételődött a fakultás sorsa. Az egyetlen svédországi finnugor katedra azóta már csak az uppsalai egyetemen működik.

A lap szükségességét bizonygatva nem számítottam arra, hogy László Katalin ellenállásába ütközöm.

- Úgy van jól, ahogyan van! – dörögte számtalanul ismételve Katalin asszony. Kolozsvári színművészi pályájára alapozta tekintélyét, végül magasra tartott büszkeségét magam is tápláltam, amikor a Lundi Lapban oldalt szenteltem rövidke művészi pályájának ismertetésére. A kissé készakarva lakkozott írást abban a tudatban közöltem, hogy azzal senkinek sem ártok, ha lejegyzem László Katalin öregasszonyos öndicséretét. Szerettem volna, ha támogatja elképzelésemet: a Lundi Lap legyen a lundi magyar egyesület lapja. Meggyőződésem volt, hogy írásra szoktatva tagjainkat a magyar nyelv ápolásában eredményesebbek lehetünk. Erről írtam beköszöntőm a Lundi Lap első számában.

Beköszöntő

Ez a lap próbálkozás. Abból az egyre égetőbb igényből fakad, hogy elkülönülésünk, divatos szóval élve atomizálódásunk akadály. Csakis együtt maradhatunk meg anyanyelvünkben, kultúránkban, ápolhatjuk értékes hagyományainkat. Ehhez elengedhetetlenül szükségünk van egy olyan lapra, amely nyíltan összefogásra buzdít mindazokkal szemben, akik a kirekesztést gyakorolják. Lundban történt, hogy évekig egymás mellett lakott két azonos nevű magyar. A mesterségük is hasonló volt. Mégsem ismerték egymást. Ne kérdezzük, hogy mért. Tanuljunk a példából. Nyelvünk, ha nem ápoljuk, kopik, más nyelvekkel keveredik. Neves nyelvtanárunk megállapítása, hogy egyre többen vagyunk, akik még nem tudunk elég jól svédül, de már nem tudunk helyesen magyarul. Miért kell ápolnunk anyanyelvünket? Azért,

mert nélküle kevesebbek lennénk. Ki ne akarna több lenni, ki ne akarna gazdagodni? Az anyanyelv az az alap, amire biztosan építhetünk. Ki az, aki nem arra törekszik, hogy tudását gyermekeinek is átadja? Ha van ilyen, az nem követendő példa. Ha akad olyan vezető, aki nem ügyel arra, hogy ha magyarul beszél, helyesen beszéljen, ha ír, hibátlanul írjon, az ilyet ne kövessük, mert nem értünk, hanem ellenünk cselekszik. Mert nekünk abban kell leginkább összetartanunk, hogy semmiben se fogyatkozzunk. Ez a mi m unkánk, és nem is kevés.

A LUNDI LAP első száma mindössze egyetlen A4-es papír két oldalára nyomtatott újság volt. A lehető legtömörebben kellett fogalmaznom. A beköszöntő írásban mondandóját később, számtalan formában fogalmaztuk, ma is erről beszélünk, amikor a szórványban élő magyarok legfontosabb teendőiről szólunk. Az összefogás szükségességét azért kellett hangsúlyoznom, mert 1998-ban a megkeseredett ötvenhatosok nehezen fogadtak be maguk közé

anyaországból érkező magyart. Az együtt hangsúlyozásával már akkor megfogalmazódott bennünk annak igénye, amit ma is szorgalmaznunk kell: tudnunk kell egy másról, meg kell számláltatnunk. Ez lehetne a magyar egyesületek tagjai aktivizálásának legfőbb módja. Ha a magyar egyesületek minden tagja vállalná, hogy összeírja a szomszédjában és a környékén lakó magyarokat, nagy szolgálatot tenne a saját közösségének, de az anyaországban indított ilyen irányú kezdeményezésnek is. Vallanunk és vállalnunk kell: Minden magyar felelős minden magyarért! Az anyanyelvápolás igenlése és a gyakorlata közötti riasztó volt a különbség. Hallgatólagosan elfogadottá vált, a megtelepedett magyarok harmadik generációjától nem várható el, hogy magyarul beszéljen. A lundi magyarokkal ismerkedve ennek számos elkeserítő példáját láttam. Szervezettségünk javítása érdekében nyelvápoló csoportot alakítottam. Első teendőnk az az egylapos kérdőív volt, amely egyszerre szolgálta a magyar családok összeírását és a megkérdezettek művelődési és szórakozási szokásainak felmérését. Kezdeményezem a különféle érdeklődési körök kialakítását. Nemcsak kérdeztünk, hanem javasoltuk, hogy alakítsunk színjátszó, múzeumbarát, illetnán, kertbarát viccgyűjtő, irodalombarát, képzőművészeti, zenebarát stb. köröket. A felmérés tanulásaiból ismertetőt írtam az első lapszámban. De volt ebben a lapszámban biztató, Dsida és Reményik idézet, a Lundi Magyar Kultúrfórum őszi műsora, beszámoló a székelyudvarhelyiek lundi szerepléséről, kisinterjú az ITEK elnökével a svéd közönségnek is tetszetős táncház mozgalomról. Belefért ebbe a lapba egy kedves anekdota a bevándorló magyarok nyelvtudásáról és Werner Aspeström mókás versének fordítása is.

A második számtól Vita rovatot indítottam. Elsőként az egyesület elnökének írását közöltem. „...híjával

találtattál” címmel Bánffy Erdélyi történetére emlékeztetem olvasóinkat és a lundi magyar egyesület tagjainak gyors fogyatkozására. Négy esztendő alatt 235-ről ötven alá esett a tagok száma. Reményem, hogy együtt keressük az okát, bevált, többen írásban is kifejtették véleményüket. Jónak láttam állandósítani az anyanyelvápolás témáját. Kapóra jött, hogy magammal hoztam Kolozsvárról Péterfy Mihály Vallomások az anyanyelvről c. összeállított gyűjteményét, amit később bonyodalmas körülmények között, de sikerült kiadnunk Anyanyelvi Alapítványunk segítségével. Akármilyen kicsi volt lapszámaink terjedelme, nem hagyhattam ki belőlük az éltető humort. Magyarra fordítottam a svédek pálinka dalát.

Helangår

Herlangår, sjung

hoppfaderallanlallanlej!

Helan går, sjung hoppfaderallanlej

Och den som inte helan tar,

Han heller inte halvan får.

Helan går! Sjung

hoppfaderallanlallanlej!

Egyre megy

Egyremegy, hoppsza

zsupszrajtafelhej!

Egyre megy

zsupszrajtafelhej!

Aki egyre-másra fel nemhajtja

A másik felet meg sem kapja.

Egyre megy! Hoppsza

zsupszrajtafelhej!

Kevertnyelvűségünk elriasztó bemutatására egy bevándorló magyar lány kedves nénjéhez Szépkisbarnakeserűkenyerűszentmártonba írott képzelt

levelében olyan kifejezéseket használtam, amelyeket magam gyűjtöttem azoktól, akik bevallották, hogy ők bizony gyakran „blandálják a sprokot” (keverik a nyelvet), Stockholmban pedig „veszik a tunelbanánt” (földalattira szállnak) és „felringálják” (telefonon hívják) barátnőjüket. Naponta jegyeztem az ilyen furcsaságokat és különféle magyar társaságokban is szóvá tettem, biztatva a hozzám közelállókat zagyva nyelvűségünk elkerülésére. Megpróbáltam, nem nagy sikerrel, bevonni olvasóinkat is a gyűjtésbe. Névre szóló felkérést is közzétettem. Igyekeztemet őrzi a következő kedvcsináló felhívás.

„Útmutató a gyűjtéshez: A hibás szóhasználatok gyűjteményének összeállításakor Pintér Jenő nyelvjavító szótárait, Tar Károly - Sztranyiczki Mihály: Romániai magyar nyelvvédő szótárát és Molnos Angéla: Magyarító kiskönyvét vesszük alapul. A címszavakat és kifejezéseket a teljességre való törekvés nélkül ábécé sorrendbe sorakoztatva, ha szükséges magyarázatokkal ellátva, magyarázunk, magyar megfelelői közül néhányat felsorolunk és ajánlunk, oly módon, hogy szótárunk használóinak nyelvalkotó képzeletét, gondolkodását serkentsük. Azt szeretnénk, hogy minden szavunkat meggondoljunk, ne csak „beszéljünk”, hanem nyíltan, tömören, közérthetően, tehát jó magyarsággal közöljük gondolatainkat. Beküldési határidő: 2000. január 25.

Szemelvények az eddig gyűjtött anyagból:

Blandál = kever, blandálom a sprokot = keverem a nyelvet; garderob = gardrób = ruhatár, ruhás szekrény, öltöző, ruházat; center = központ; Hej! = helló = szervusz, üdv, Jó napot kívánok! stb.; möte = gyűlés, találkozó, a veckánszmötenkenatencionáltak = a heti gyűlésünkön figyelmeztette; raktfram = egyenesen előre; skatt = adó, elengedték a skattomat = elengedték az

adómat; veszem a tunelbanánt = a földalattival utazom; Landsing a länben = tartománygyűlés a tartományban, Landstingtól kaptuk = a tartománytól kaptuk; fil = aludtfej; kommentál = értelmez, fejteget, kifej, magyaráz, megjegyzést fűz hozzá; kalkukláció = számítás, tervezgetés; recitáció = szavalat, elmondás; informál = tájékoztat; divathóbort = divatos kedvtelés, szenvedély; pódium = emelvény, dobogó; konferencia = előadás, értekezlet, megbeszélés, tanácskozás, vitaülés; publikáció = kihirdetés, közhírré tétel, kiadvány, közlemény, tanulmány, könyv; echte magyar = igazi magyar, eredeti, hamisítatlan hiteles, valódi, vérbeli, tősgyökeres, törőlmetszett, élethű, természetes; maximum = legföljebb, nem több mint, felső határ; ökomenikus = egyetemes, világszerte való, egész világra szóló v. tartozó (egyházi gyűlés); kultúrfórum = művelődési hely, alkalom, köztér, közélet, nyilvánosság, bíróság, ítélőszék; kamion = tehergépkocsi; lobby = előszoba, előtér, folyosó, kilincselő; politika = államtudomány, országászat, vezetés iránya; stb.

Kövessük Sente Imre példáját. A Magyar Ház Híradójának idei májusi számában, egész oldalra valót sorol fel magyarosítandó közhasználatú szavainkból, elismerve, hogy a decemberi számban hemzsegnék az idegen szavak, és hogy ezeket a létező, sokszor árnyaltabb fogalmazást eredményező magyar szavak helyett kényelmességből, restségből és kivagyiskodásból használjuk. Még az olyan pótolhatatlannak hitt szavaknak is, mint a politikus, a kamion, a lobby stb. van magyar megfelelője. Nagy szolgálatot tesz a magyarításban minden ilyen céllal készült szótár. (Szabó T. Attila: Erdélyi Szótörténeti Tár és a más szótárak). És helye, haszna lesz ezek között a mi, svéd kevertnyelvűségünkre figyelmeztető szöszedetünknek is”.

Ebből az igyekezetükből született 2004-ben a MolnosAngela nagylelkű segítségével a Magyarító könyvecske mellékletként kiadott Svédországi magyarító szótár, amelyben éppen kétezer magyarítani érdemes szócikk szerepel. Állandó rovat anyagaként közöltem a Magyar Ligetben, de átvette a Kormos László által Hunsor néven üzemeltetett kétnyelvű internetes hírfigyelő is.

E szószedet kiadását anyagilag vagy más módon támogatta a Svédországi Magyar Ifjak Társasága, a Kristianstadi Magyar Egyesület és a malmöi Ilona's Utazási Vállalkozás, továbbá több mint harminc ismeretségi körömbé tartozó magánszemély. Kormos László segítségével a beindult gyűjtést a világháló segítségével kívánjuk folytatni. Ennek érdekében buzdító szövegű egyezményt írtunk alá, a szószedet ma is letölthető a www.hunsor.se címről.

A lap elfogadtatásáért minden lapszámban buzdítanom kellett olvasóinkat. A Mit akar a Lundi Lap? a Kié a Lundi Lap? a Miért? és más címekkel igyekeztem elhitetni, hogy a lap segít összetartozás érzésünk erősítésében, lehetőséget nyújt civilizált módon folytatott viták lebonyolítására, tartalmasabb egyesületi tevékenység kialakítására.

„Mit akar a Lundi Lap? Leegyszerűsítve legalább ennyit: barátaink írják a lapot. Ne csak olvassák tehát, hanem írják belé minden gondjukat, örömeiket, apró megfigyeléseiket, irodalmi próbálkozásaikat is. Ellenségeink előtt is - ha van ilyen - nyitva a lehetőség, mindenféle témájuknak helyet adunk ebben a növekedni szándékozó újságban. A lap célja az, hogy írásra, tehát anyanyelve használatára szoktasson mindenkit, aki ennek szükségét érzi. És ki az, aki nem tudná, hogy gyakorlat nélkül elsatnyul, dadogóvá válik nyelvünk, nem elég az otthoni használat konyhanyelve, az időnként fellapozott

magyar nyelvű könyv, az alkalom szülte beszélgetés valamelyik honfitársunkkal, még a rendszeres vakációs hazalátogatás sem elég arra, hogy megtartsuk anyanyelvünket. Vannak olyanok, akik elhirtelenkedve azt mondják, tudnak magyarul, s annyi amennyi elég nekik. Ne tudnák, hogy „a jó pap is holtig tanul”? Ne éreznék az idegenbe szakadtak idült baját, amikor gondolatunkban, akár az ideges halász csapkodjuk a horgot, de csak nem akaródzik kifogni azt a szót, amit tudtunk, ami a nyelvünk hegyén van, de mert rég nem használtuk, svéd megfelelője tolakszik elébe? A szerkesztő bizakodó ember. Tudja, hogy eljön az idő, amikor az olvasók levelei özönölnek majd a szerkesztőségbe, és a lapcsinálásból mindenki ki akarja venni a részét.”

Egymásután kaptam a biztató leveleket. Szomszédom, a kolozsvári származású Bernát Béla nyílt levélben fordult az olvasóhoz. Öregségére, gyengélkedő feleségével együtt eladta fellegvári házát. Kereskedelemben dolgozott, jártassága az emberi kapcsolatok teremtésében igen hasznosnak bizonyult a lapot támogató Társaságunk szervezésekor. És később is, egészen haláláig fáradhatatlanul, ha kellett verset, a gyerekeknek mesét írt, szolgálatot teljesített klubban, spanyol szőlőléből finom bort is készített, igazi társasági ember volt.

„Kedves olvasó! Ismeretlenül is jó szerencsét, nyugodt életet kívánok neked, abból az alkalomból, hogy akarva nem akarva ezt az országot választottad új hazádnak. Remélem, jól érzed magad, tudva azt, hogy minden feltétel adott ahhoz, hogy álmaidat megvalósítsd. A bevándorló, bárhonnan jött, akkor mondhatja, hogy teljes az élete, ha identitását megőrizheti. Ez pedig kizárólag rajtunk múlik. Vannak, akik kényelemből vagy valami más okból elhanyagolják ezt a végtelenül fontos kérdést, és sokat ártanak maguknak, gyermekeknek és unokáiknak

is. Ez a szerény kis lap azért született, hogy segítséget nyújtson azoknak, akik megfélelkeztek magyarságukról. De azért is, hogy az olvasó tájékozódjék bizonyos magyar vonatkozású történeésekről. Kezdetben néhányan segítettetek pénzzel, bélyeggel, papírral. A lap nyomtatása még most is sokféle nehézségbe ütközik. Nagy szükség volna sokszorosító gépre, festékre, bélyegre, papírra. Ha növekszik az olvasók száma – mindegy 300-an vagyunk eddig – nő a segítőkész magyarok száma is. Ötleteket, javaslatokat várunk a lap tematikájának növelésére. Örömünkre szolgálna, ha egyre többen nemcsak olvasnák, hanem írnák is az újságot. Egyik kiváló írónk szerint „Minden nő szép, ha szereti valaki”. Ezt átültetve mi elmondhatjuk, hogy minden írott szöveg akkor ér valamit, ha többen is elolvassák. Életünket reménység és a jövőbe vetett hit táplálja. Abban a reményben zárom soraimat, hogy mondanivalómat fenntartás nélkül megérti a kedves magyar olvasó.”

Emlékszem egy stockholmi neves építész levelére is. Stockholmban számos épületet emeltek tervei alapján.

Kedves Barátom!

Olvasgatva a Lundi Lapot, a beküldött hozzászólásokat és a javaslatokat támadt néhány ötletem, amit az ITEK programjába ajánlok. A magyar nyelv megőrzése és hibátlan használata minden magyarnak kötelessége akár otthon él, akár külföldön. Érdekes megfigyelésem az, hogy mi, akik az „emigráció” kenyerét fogyasztjuk, sokkal jobban megőriztük ezt a szokást, mint az „otthoniak”. Mi nem használunk trágár szavakat, és bár külföldön élve valószínűleg nagyobb volna hozzá a jogunk, nem keverjük a hétköznapi nyelvet lépten-nyomon nem odaillő idegen szavakkal.

Nekem nagyon jól esik, amikor ismeretlen emberekkel beszélgetve megállapítják, beszédemből nem tűnik ki,

hogy már negyven éve idegenben élek. És én erre nagyon büszke vagyok. Csatlakozni kívánok ahhoz a vitához, amely sohasem hiábavaló, amely a magyar nyelv megőrzésének teendőit kívánja tudatosítani. Elkészerítő, hogy a magyarországi tévéműsorokban is botrányosan magyartalanodnak, mintha ez lenne a feladatuk, nem pedig a magyar nyelv ápolása. Azt még megértem, hogy olyan szavakat használnak, amik a latin nyelvben maradtak közhasználatban. Megértem, hogy német jövevényszavak is nyelvünkben ragadtak a monarchia sok-sok éve alatt. De az újabban divatba jött angol műszavak használatát megdöbbenéssel veszem tudomásul. A napilapok élenjárnak a „nyelvgyilkolásban”. Ma már a svéd „ombudsman” is szerepel a közhasználatban, persze legtöbbször egészen helytelen értelmezésben. Szerintem jót tenne, ha ezt időnként kigúnyolnánk, eltúloznánk. Az idegen szavak halmozása talán rádöbbenené ennek helytelenségére azokat, akik ezt meggondolatlanul és szükségtelenül cselekszik. Például: A platformon az ombudsman szponzorálja és a delikvenssekkel menedzseli a prozsekteket. Az ilyen szövegek könnyen összeállíthatóak, ha az ember vesz egy hazai újságot. Mindenikből rengeteg ilyen kifejezést lehet összegyűjteni. A múltkor olyan dühös voltam, hogy minden ilyen újságot kidobtam oda, ahova való: a szemétkébe. Most újra Magyarországra utazom, összeszedek ehhez némi anyagot. Visszatértemkor jelentkezem. Talán mégsem hiábavaló ügyködésünk anyanyelvünk tisztaságának őrzésében.

Baráti üdvözlettel: Lány Miklós

Bíztató szavai nyomán született nyelvjavító rovatunk, később pedig számosan csatlakoztak magyaritó szótárunk anyagának gyűjtésekor. Kár, hogy a mérnök úr nem vehetett részt tudásának megfelelően ebben a munkában. Nyolcvanadik életévén túl az ember, ha nem kezdte meg

idejében, már nehezen birkózik a számítógéppel. Mostanában nagy keserűségre egyre gyakrabban hibásan gépelek, mellé ütök, tévovázó ujjaim nem találják a megfelelő betűket, a kettős betűknél valamiért az y-onok egy ütéssel előbbre kerülnek, pedig semmit sem kövéredtek az ujjaim, vakírásomra nem tehetek szemüveget, egyre többet vesződöm szövegeim javításával. Tudom, hogy nem vagyok egyedül. Erről panaszkodott legutóbb Kányádi is, arra kért inkább telefonáljak, mert neki sem megy már az e-mailozás. Így volt ezzel Lány Miklós is. Ráadásul ócska gépét nem volt szíve kidobni és helyette könnyen kezelhető újat vásárolni. Nem bízott magában, hogy a megszokottat elhagyva, belátható időn belül beletanul az új kezelésébe. A Danderyd lakónegyed egyik tizenvalahány emeletes pengeházának legfelső emeleti ötszobás lakásában élt ugyancsak idős feleségével. Olyan idősek voltak, hogy néha nem találták meg egymást lakásukban. Nem akarták igénybe venni a társadalmi segélyként nyújtott ápolók segítségét, a szomszédságban lakó magyarok s magam is segítettem őket, amiben tudtam. Felesége taxival járt bevásárolni. Végül gyengélkedésüknek betudhatóan mindketten padlóra kerültek, két napig telefonálni sem tudtak, mire kijött a mentő Lány Miklóson már nem segíthetett. Elkeserítőnek találtam, hogy jómódú emberek lévén, közeli hozzátartozók nélkül, az öregségnek kiszolgáltatva kínlódtak. Férje halála után, Ladyné feladta megszokott környezetét, az öregek otthonában, kényelemben töltötte hátralévő éveit.

Lapszámaink nagy részét akkoriban Eftodi Ildikó másológépén sokszorosítottuk. Az egyetemi kórházhoz tartozó melléképületben nyitott lábápoló rendelőjében. Fodor Béla és felesége bélyeget adott, mintegy kétszáz címre küldtük az újságot. A terjesztést KöbleEdit, Aföldi Jánosné, Márton Anna segítette, papírt és bélyeget

kaptunk stockholmi barátainktól is. A 4. számtól kezdődően áttérhettem az A4-es formátumról a könyv nagyságú A5-ös formátumra, amelyet Ajtony László nyomtatóján sokszorosítottunk. A lap terjedelme fokozatosan növekedett, a 4. szám 16, az 5-6. szám 24 oldalas volt. A 11-13. szám pedig 32 oldalas. Ezt a kiszuperált gépet még a magyar egyesület elnökeként szerezte. Hibásan működött, nem értettünk hozzá. Ajtony magáénak mondta a gépet, használatáért pénzt várt. Előfizetőket gyűjtöttünk. Ezt a munkát Bernád Béla vállalta. Megalakítottuk lap barátainak körét.

A LUNDI LAP TÁRSASÁG ELSŐ KÖZGYŰLÉSE

A szervező bizottság beszámolója rövid és velős volt. A bizottság kidolgozta a Társaság alapszabályzatát, amelynek szövege csaknem megegyezik a Lundi Magyar Kultúrfórumnak ajánlott javaslatunkkal, amelyet egyesek fanyalogva fogadtak, és azt hangoztatták, hogy nem felel meg a svéd követelményeknek. De a józan észnek tetszetős volt, és a hivatal fenntartás nélkül elfogadta ezt a szabályzatot, amelynek alapján hivatalosan is bejegyeztettük a társaságot. Sikerült rövid idő alatt kereken száz pártoló tagot jegyeznie. Ehhez az is hozzájárult, hogy az idén öt lapszámot készítettünk és küldtünk el 200-400 címre. Tehettük, mert mellénk álltak olyan lelkes segítők, mint Ajtony László, Albert Sente Ilona, Aluuan Gizella, Dr.Bartha István, Békássy N. Albert dr., Csöregi Erzsébet, Eftodi Ildikó, Hegedűs Zsolt, Köble József, Mórítz László, Szengyel Zsolt és mások, akik munkájukkal és adományaikkal segítettek. Összegyűjtöttünk néhány ötletet ahhoz, hogy művelődő és szórakozó társaság is legyünk. És kigondoltuk, hogy a hasznosat a kellemessel összekötve közgyűlésünk bálban folytatódjék. Elképzelésünk bevált, a közgyűlésre nem sokan, de a táncrea eljöttek a fiatalok, és a szünetekben

alkalmat találtunk kötetlen beszélgetésekre, amelyekből a lap bővítéséhez ötleteket merítettünk, megbeszéltük a fiókszerkesztőségek hasznát és működését. A vezetőségválasztás nem volt acsarkodó küzdelem a hatalomért, mert megértésre talált az a nemes gondolat, hogy felváltva minden tagunk részt kérhet és kaphat a vezetésből. A svéd mintájú alapszabályzat értelmében a legszükségesebb vezetőséget választottuk, amelyet kiscsoportok vezetőivel bővítünk, ilyen a szerkesztő, az olvasószerkesztő, a sokszorosító és a terjesztő csoport, valamint a fiókszerkesztőségek irányítói.

A Lundi Lap Társaság lapunk támogatására alakult. Ezért a szerkesztő vezetőségbe választása szükségtelen funkcióhalmozás lett volna, hiszen ő amúgy is érdekvédelmi felelőse a lapnak, és a szerkesztő csoportvezetőjeként a teendők meghatározásában - a demokratikus szellemnek megfelelően - élhet szavazatával, gyakorlati munkájával pedig biztosítja a LLT céljainak megvalósulását.

A lap közeli célkitűzései közül most a legfontosabb a nyomtatás, amelyhez állami támogatás szükséges.

Nem titkolt tervünk, a lap területi kiterjesztése, olyanformán, hogy egy-két év múlva a dél-svédországi magyar szervezetek közös, összefogásra buzdító kiadványa legyen.

A tervezett külön oldalakon és rovatokban minden magyar szervezet tagja megtalálja a szükséges helyi információkon kívül azokat a nevelőjellegű írásokat, amelyek anyanyelvápolásunkat és hagyományörzésünket szolgálják, de szórakoztatnak is. Lapunk felkészült a jövőre.

Nemcsak nyomtatott formában, hanem - Szengyel Zsolt lelkes segítségével - az Interneten is kapja az olvasó. Lépést kell tartanunk a gyorsuló idővel.

A nyomtatáshoz és minden máshoz valamennyi pénzre van és lesz szükségünk. Ezért a közgyűlés úgy határozott,

hogy tagonként egy évre 100 Kr., családonként (ahol több tag van) 150 tagsági díjat állapít meg, ami egyben a lap előfizetési ára is.

Itt mondunk köszönetet az Aluuan- testvéreknek, Bokor Emökének és a Fodor házaspárnak a közgyűléses bál színvonalas kulturális műsoráért. Mikudina István jó házigazda volt.

A bál éjfél utánig tartott. Az ITEK jóvoltából ezután minden szombat este táncos összejövetelt rendezhetnek a fiatalok, és a szünetekben Tar Károly: Illem-szótárának gyakorlati ismertetésével tehetik hasznosabbá szórakozásukat.

LUNDI LAP TÁRSASÁG VEZETŐSÉGE

Tiszteletbeli elnök. Békássy Zoltán ny. ref. lelkész, volt bácskai esperes.

Elnök: Dr. Bartha István. Vezetőségi tagok: Ajtony László, Bokor Emőke, Fodor Béla, KöbleEdith.

Könyvvizsgáló: Aluuan Gabriella. Szerkesztőségi munkatárs: Békássy N. Albert, Hegedűs Zsolt, Tiglezán József. Olvasó-szerkesztő: Bengtsson Tar Zsuzsa, Bernát Béla, Márton Anna. Terjesztő csoport: Albert Sente Ilona, Csöregi Erzsébet, Eftodi Ildikó.

Fiókszerkesztőségek: MALMÖ - Magyar Sándor, SÖLVESBORG - Tóth Ildikó, SOMIT - Váncsa András, STOCKHOLM: Lány Miklós, HALMSTAD: Deák János, KRISTIANSTAD - Krznaric Julianna.

László Katalin valamiért mégsem támogatta igyekezetemet. Hangadó volt a magyar egyesületben. Kirekesztő tulajdonságát végig őrizte. Később fokozatosan kétlakiságot választva, Budapesten töltött félévek után konokul ragaszkodva vezetőségi tagságához, egyre sápadtabbra sikerült versfelolvasásai is ritkultak.

Enyedi Sándor kolozsvári színművészeket bemutató könyvében szerepelt utoljára. Valójában valamiféle gyorstalpaló színészképző után, segédszínészként a múlt század közepén néhány évig kisebb szerepeket kapott a Kolozsvári Magyar Színházban, mielőtt Svédországba jött. A művészno rangot itt csikarta ki magának. Sajnálattal gondolok rá, hiszen „tanítóként” színjátszó csoportot alakítva, rendkívül hasznos munkát végezhetett volna nemcsak helyi, hanem az Országos Szövetség magyar egyesületei színjátszóinak tevékenységében. Olyanformán, ahogyan ezt a stockholmi Szentkirályi Csaga tette és teszi ma is a magyar-svéd közművelődés terén, sajátos svéd átdolgozásokat és saját színjátékot alkotva, fiatalokat is mozgósítva, tanítva, amikor élvezetes előadásait, dicséretes kitartással színpadra állítja.

Idetartozik az a szomorú tény is, hogy a hetvenes években Bartha István mérnök feleségeként Svédországba érkezett Erdős Irma marosvásárhelyi színművészno és egyetemi tanár részben László Katalin rágalmai miatt vonult vissza a svédországi szereplésektől. Miután néhány emlékezetes fellépése volt a svédországi magyar egyesületek rendezésében, többek között Stockholmban is, és svéd műkedvelőkkel hónapokig tartó alapos munkával sikeres előadást rendezett. De a Lundi Fórumot alapító Dr. Muhi János professzor halála után már nem hívták szerepelni. Erről így emlékezett Bartha István az Erdős Irma című, 2002-ben megjelent emlékkönyvben:

„Miután Muhi meghalt, és más foglalta el a helyét, Irmát nem hívták szerepelni Lundba. Sértődöttség, tehetetlenség állt a háttérben, amivel Irma nem akart közösködni. Megtagadta a közös fellépést valakivel.”

Ez a valaki László Katalin volt, aki egyenrangú művésznek mondta magát Erdős Irmával. A művészno segítségét, hogy együtt csiszolják László Katalin

meglehetősen amatőr szintű versmondását, visszautasította. Vezetőségi tagként pedig nem támogatta „vetélytársa” fellépését. Később egy kötőgépekkel és egyéb tárgyakkal tele olyan termet ajánlottak Erdős Irma előadásának színhelyéül, ahova alig 20-25 néző férhetett be. A szervező rosszindulata nyilvánvaló volt. Bartha István arról is beszámolt, hogy egy svédországi magyar lap „leprimadonnázta” feleségét és bizonygatta: „Íme, így lehet egy erdélyi színésznőben megbízni”. A házaspár a felháborító támadásra a SMOSZ vezetőségéhez fordult, de nem kaptak választ, végül a hitelrontás és becsületsértés miatti pertől is elálltak.

A keserűség ellenére Erdős Irma később is készült versműsorokkal, 1993-ban pedig kedvenc tanárom, Oláh Tibor a Kemény Zsigmond Társaság elnökeként küldött meghívása megnyitotta az utat nagyszerű szerepléseinek folytatásához. Magam is biztattam, amikor Lászlóffy Csaba barátom közvetítemre bízta Áldozó Judit című, Márai Sándor regényeiből és naplójából írt monodrámáját. Ennek előadására biztattam, amit előbb korára utalva tétovázott elfogadni, később pedig egyre súlyosbodó betegsége miatt már nem vállalhatta.

A svédországi magyar egyesületekben akkor adódott lehetőség a megújulásra, amikor a hangadó konzervatív idősebbeket felváltották a cselekvőkészebb erdélyi menekültek. Oldódott az a feszültség, amely a rendszerváltozás előtt magyarokat két táborra osztotta. Az erdélyieket nem lehetett a szerint megkülönböztetni, hogy az 56-os elégtételt követelő menekültek vagy a Kádár-rezsimet elfogadók csoportjába tartoznak. Akikre rávetült a Magyar Népköztársaság szolgálatának árnya, nem volt mit keresnie a magyar egyesületekben. Tanúja voltam, amikor Stockholmban kiközösítettek egy szorgalmas műkedvelő festőt, aki nagyméretű magyar

történelmi témájú festményeit sem mutathatta be a Magyar Házban, mert az egyik gyűlésen elmondott beszéde alapján baloldalinak minősítették. Meglátogattam flemingbergi otthonában. Stockholm környéki tizenvalahányadik emeleti lakásának beüvegezett erkéllyel bővített műtermében bámulatosan színes és dinamikus, honfoglalást ábrázoló festményén dolgozott. Történelmi tematikájú festményeivel sorozatot alkotott, s aztán az egészset alföldi szülővárosának ajándékozta és ezzel olyan megbecsülést szerzett, hogy jobbnak látta hazaköltözni.

Megdöbbenve tapasztaltam, hogy a Kossuth Rádióknak már a múlt század kilencvenes évei előtt svédországi tudósítást vállaló Garam Katalint sem fogadta be a lundin magyar egyesület. Élettársa évekig a helyi magyar gyerekek iskolai oktatását végezte. Aztán egészségi okokból átadta helyét és rendre helyettesítők sorjázta a 2010 utáni években olykor negyvenes létszámú magyarul tanuló helyi gyerekek oktatói posztján. Furcsállom, hogy a mai napig, egyikükre sem számít a magyar egyesület. Pedig Járai tanár úr még magyar nyelvű honlapot is szerkesztett a helyi iskolák anyanyelvi oktatását segítő céllal létesített és állami segítséggel fenntartott honlapján.

Felesége pedig ma is szorgalmasan küldözgeti tudósításait a Kossuth Rádióknak. Feltűnő – talán sértődöttségének számlájára írható -, hogy beszámolóiban keresve sem találunk a svédországi magyarokról szóló híradást.

Kérdőív*

A ludi magyar nyelvű csoportja olyan színdarabot foglalkoztatás keretében, amely az örökségünk legértékesebb legrégebbi kincsét, Felirataink egyrészt megismerésével, másrészt költészet segítségével.

1. Név: _____ foglalkozása _____ születési helye _____ születésének ideje _____ névnapja _____
címe _____ fel./fax: _____

2. Eltettási _____ foglalkozása _____ születési helye _____ születésének ideje _____ névnapja _____

Családtagjai

3. Név _____ foglalkozása _____ születési helye _____ születésének ideje _____ névnapja _____

4. Név _____ foglalkozása _____ születési helye _____ születésének ideje _____ névnapja _____

5. Név _____ foglalkozása _____ születési helye _____ születésének ideje _____ névnapja _____

Barátai neve és címe:

1. _____ 2. _____
3. _____

Tartsz háziállatot? Kutyát a macskát a malacot a halat a másat _____

Kedvelt szabadidős foglalkozásaid: sakk o o o o kártya o o o o róma o o o o más társasjáték o o o o halászat-vadászat o o o o bolygógyűjtés o o o o keresztrefejtés o o o o film, fényképezés o o o o tv o o o o tánc o o o o más: _____

Mi olvasnak szívesen? Klasszikusok o o o o színdarabok regények o o o o tanulmányok: o o o o más o o o o magyar lapokat o o o o verset o o o o

Milyen rendezvényekre járnak szívesen? butykos bíró o o o o álarcos bíró o o o o társasos vigadalom o o o o klubéletünk o o o o színelőadás o o o o verselő o o o o mű-olvasó találkozó o o o o tudományos előadás o o o o vitákat o o o o

Mivel töltöd a hétvégét?

Kedvelt sportjaid? séteika o o o o tenisz o o o o asztalitenisz o o o o labdarúgás o o o o kosárlabda o o o o kézilabda o o o o röplabda o o o o golf o o o o ökölvívás o o o o úszás o o o o testépítés o o o o kézilabda o o o o

Melyik klubtevékenységben kívánnak részt vevni? Melyek közül melyeket?

illetlen o o o o színjátszó kör o o o o északar o o o o Imerjük meg Svédem o o o o Andókok Klubja o o o o csillagászati kör o o o o műzenekarok köre o o o o bevéd-magyar barátok köre o o o o Bölcsészdiáksz. Társaság o o o o Viccgy. Köre o o o o Receptgyűjtők köre o o o o kertbarátok köre o o o o sakk-kör o o o o kártyaklub o o o o inodanbarátok köre o o o o történelmbarátok köre o o o o társadalom- és politikai tanulmányok köre o o o o zenekarok köre o o o o tánc o o o o balett o o o o képzőművészeti kör o o o o nyugdíjasok köre o o o o

Mivel tudnák segíteni a kultivékenységet?

Benevezésnek a következő rendezvényekre? Sakkverseny o o o o asztaliteniszverseny o o o o teniszverseny o o o o focibajnokság o o o o sakkbarát o o o o képzőművészet o o o o költészet o o o o futóverseny o o o o nyelvpolgári verseny o o o o dalos verseny o o o o kerékpárverseny o o o o írásművészet fényképkészítés; Családok o o o o Városok o o o o Természet o o o o Régi emlékek o o o o más o o o o.

Támogatná a Ludi Lapot? Előírtetssel o írással o terjesztéssel o Miskolc

* A kérdőív nemcsak köröz, hanem ötlettel is szolgál a közösségi tevékenység megismeréséhez. Minden köröz más (a körök által). Kérjük észlelni a családtagjaink neve elbírálási sorozatának tartását. A kérdőív elküldésénél postán vagy faxon: Tar Károly, Lászlódomány, 1. sz. Ludi, fel./fax: 06-30-445 566 címe, személyesen átadhatja minden szombat délután 11 óra és 12 óra között (Székelybarátok utca) 11 szén utáni S.T. Vasművelés (Felnőtt Iskola) épületnek elbírálási sorozatának tartását.

K.Tar
Lászlódomány, 1
322 4s Ludi

FÖRENINGSBREV

Megpróbáltuk elfogadtatni a magyar egyesülettel, hogy tekintse saját lapjának az újságot, de valószínűleg azért nem akarták, mert kikötöttem, hogy a lap szerkesztését magamra vállalom és szeretném, ha tiszteletben tartanák a lap függetlenségét, a véleménynyilvánítás szabadságát. Szakmailag sem engedhettem meg, hogy az otthon látott és tapasztalt pártirányítást lemásolva készüljenek lapszámaink. A kezdet kezdetén az Egyetemes Kultúra Nemzetközi Intézete felirat állt a lapcím alatt, mindaddig, amíg rá nem jöttem ennek a hangzatos Intézet fiktív voltára. Helyettesítettem a feliratot: Jóakarátú emberek közös kiadványa alcímmel, a Lundi LapTársaság megalakulásától kezdve a 3. évfolyam 17-18. számában bejelentett lemondásomig a Társaság lapjaként szerkesztettem. Az történt, hagytam magam rábeszélni arra, hogy Társaságot a nevemre bejegyezzék, és miután a vezetőségnek nem sikerült az Alapszabályzatban lefektetett teendők szerint intézni az ügyeinket, egy esztendei működés után, az elégtelen szervezés miatt beálló ellehetetlenült anyagi helyzetünkben, csődöt kellett mondanunk. A sokszorosítást nem volt miből kifizetnünk. Az 1999-es évet 2328 korona hiánnyal zártuk. Nekem, mint a társaság bejelentőjének, csekély társadalmi segélyemből ki kellett fizetnem a hiány nagy részét. Fodor Béla 500, Ajtony László 200 koronával járult hozzá a hiány kiegészítéséhez. A lapban közölt beszámolómból kiderül, hogy nehezményeztem az akkoriban szokásos közpénzekekről való felfogást, miszerint azt nem fiztatni, hanem elkölteni kell. A társaság vezetése eltért ajánlásomtól: a lapot nem önkéntes sokszorosítással terjesztette, hanem támogatást remélve, anyagi fedezet nélkül sokszorosított két lapszámot. Kétszáz olvasónknak postáztuk a lapot, a bélyegek többbe kerültek, mint a nyomtatás. Anyagi helyzetünkről folyamatosan tájékoztattam olvasóinkat.

A LAP ANYAGI HELYZETE

A 7-8-as szám postázásához 695 koronaért vásároltunk bélyeget. Bevételeink ez időszakban nem volt. Társaságunk első közgyűlésén kell megszavaznunk kb. 75-100 koronás tagsági díjat, amely egyben a lap előfizetési díja is lesz. Ezután kérhetünk állami támogatást és engedélyt a jutányos postai küldeményekhez. Eddigi bevételeink összege 1750 Kr. Kiadásaink: 1665 Kr. Készpénz: 85 Kr. Bankszámlánk: Sparbankskonto 214.006.751 - 9

Sajnos a Társaság nem volt képes megfelelő számú előfizetőt gyűjteni. Jeleztem ezt többször is a lapban.

*

A lap anyagi helyzete nem változott az utóbbi időben, pénztárunk üres. A támogatást ígérők közül az év elejétől eddig 31-en fizettek tagsági díjat. Azért, hogy legutóbbi lapszámunkat nem 400, hanem csak 250 olvasónknak kiküldjük, a szerkesztőnek mélyen zsebébe kellett nyúlnia, hogy a szükséges bélyegeket megvásárolja. Az év végén már csak azoknak küldhetjük a lapot, akik eljuttatták Bernát Béla pénztárosunknak a lap előfizetésével megegyező tagsági díjat (100 Kr., családonként 150 Kr.) Kérjük, hogy anyagilag is támogassák a lapot.

A lapcsinálás, az olvasók és az előfizetők toborzása eleinte könnyen ment. A megírandó témák ott heverték közöttünk, sikerült egyre tartalmasabb lapszámokat kihoznom, állandó munkatársaim száma is gyarapodott. Azért, hogy mindenkit megszólítsak, minden lapszámunkban névnapjukon köszöntöttem az egyesületek nyilvántartásaiból, a telefonkönyvből és ismerőseimtől kapott nevek viselőit. A kerek évfordulósok születésnapjáról sem feledkeztem meg. Nem gondoltam, hogy ezzel ellenségeket szerzek. A „Minek ez?! Kinek jó ez?” és más fitymáló

megjegyzések azoktól származtak, akik az egyesület vezetőségi tagjaiként elmulasztották az ilyen emberbaráti cselekedetet. A lap figyelmességét irigylve zsörtölődtek. Ahogyan ezt a lap szükségességét bizonyító írásomban tettem, ezt sem hagyhattam szó nélkül, s olvasóim írásban és szóban megvédtek a rosszindulatúakkal szemben. Álljon itt példának

MINDEN LUNDI MAGYAR ÜNNEPE A MI ÜNNEPÜNK című rovatunk egyik lapszámunkban.

Osztozzunk örömeinkben és fájdalmainkban.

SZÜLETÉSNAPJÁN köszöntünk minden lundi magyart, aki nyár elején született.

NÉVNAPJÁN köszöntjük júniusban Eftódi Ildikót, Tóth Ildikót (4), Fekete Róbertet (7), Papp Margitot (10), Békássy Zoltán ny. ref. lelkészt, dr. Békássy Zoltánt, Blénessy Zoltánt, Takáts Zoltánt (23), Ilyés Ivánt (24), Balogh Jánost, Faddi Jánost, Fazekas Jánost, Járai Jánost, Toroczka Jánost, Zalai Jánost (26), Ajtony Lászlót, Buzsáky Lászlót, Léva Lászlót, Mórítz Lacit, Szarka Lászlót, Rigó Lászlót, Tóth Lászlót (27), Belénessy Pétert , Bentzer Pétert, Dobszai Pétert, Erdős Pétert, Juhász Pétert, Kishonti Pétert, Kozák Pétert, Mórítz Pétert, Rusz Pétert, Tóth Pétert (29)

Júliusban: Feledjházi Amáliát (10), Lendl Jenőt, Németh Jenőt (13), Bernát Enikőt (16), Bálint Magdolnát, Szabó Magda grafikus (22), Csikós Lovén Annát, Füle Annát (26), Wolf Judithot (30), Földes Helénát (31), Lázár Oszkár ny. egyet. tanárt és azokat, akik nyár elején tartják névnapjukat, de egyelőre még hiányzanak a nyilvántartásunkból.

Tudnunk kell egymásról! Kérjük olvasóinkat küldjék be saját és mások adatait szerkesztőségünkbe, kérjék és töltsék ki kérdőívünket. Családtagjaikat, barátaikat, ismerőseiket hirdetésben is köszönhetik lapunkban.

A Szerkesztő asztala rovatomban igyekeztem párbeszédet folytatni olvasóinkkal. Az egyszemélyes szerkesztőségben elkerülhetetlen volt, hogy a szövegekben előfordultak betűhibák, nyomdahibák, vitatható fogalmazások. A visszajelzésekből jött az ötletem, hogy hirdessek hibavadászatot. Volt olyan lapszámunk, amelyben készakarva hagytam betűhibát. A beküldötték között kialakult versenyt könyvjutalmakkal háláltam meg. Ez a rovat nagy szolgálatot tett valóságos anyanyelvápolásunkban. A Hogy ne írjunk magyarul? és a Hogyan írjunk magyarul? nyelvi eligazító írások mellett az olvasókkal folytatott párbeszédre minden alkalmat megragadtam, hogy írásra biztassam őket.

KINEK FÁJ AZ, HA KÖSZÖNTJÜK A LUNDIAKAT?

Méregzölden epét bugyborékol a rosszindulat azokból, akik abba is beleakadtak, hogy születésnapjukon és névnapjukon köszöntjük a lundi magyarokat. Olyan ez, mint amikor az Adjon istent káromkodással fogadja az emberi jóézésből kivetkőzött, maga körül a levegőt baltával csapkodó, magáról és az együttélés elemi szabályairól megfélemezett szomszéd. Merthogy ilyen szomszéd is van. Az ember nem válogathatja meg a szomszédjait, de elviseli őket. Talán egyszer jobb belátásra bírja őket magára maradottságuk. Mert az ilyen embert lassan mindenki elkerüli. A magyar ember nem híve a mézes-mázos széptevésnek, a sablonvigyorgásnak, a tettetésnek. De a rosszindulatnak sem. Mindenkit megillet a tisztelet. Az együttérzés, az együtt örvendezés, az osztozás bajunkban, fájdalmunkban nem lehet tilos, nem lehet megvetendő, hiszen legemberibb érzéseink tövéről, a szeretet világunkat szépítő igényéből és szolgálatából fakad. Az ember csodálkozva áll az ilyen dolgok előtt, nem jön, hogy higgyen a szemének,

fülének. Vajon milyen mostoha élet, milyen ferde életfelfogás, milyen megkeseredett fura világ termelte ki az ilyesfajta embertelenséget? Sajnálattal vegyes hányinger környékezi még a környékén élőket is. Bibliai bölcsesség enyhít fájdmunkon: „nem tudják, mit cselekszenek”. Belelapozhatunk a Brehmbe is, ilyet nem találunk. Mit tehetünk? Végezzük legjobb képességünk szerint - az egymás közötti távolságok és hidegségek ellenére - azt, amit legjobb lelkiismeretünk diktál. És azt, amit az otthoni hét esztendőnk sugall, amelynek alapján a világba kikerült ember jóindulattal közelít minden embertársához. Folytatjuk köszöntőink közlését lapunkban.

HIRDETÉSEK A LUNDI LAPBAN

Mutatóban néhány hirdetés. Mindenféle szempontból hasznos lapot szerettem volna, ezért előszeretettel támogattam a magyar vállalkozókat. Különösen azokat, akik saját kezdeményezésükkel magyar közösségeinket kívánták szolgálni. Az Evetovics házaspár ingyenes gondozásba fogadta a magyar gyerekeket, a várószobában egy ideg magyar óvodát működtetett. Az érdeklődők ott olvashatták friss lapszámainkat. Pálházi Katalin rendelőjébe is vittem, példányokat. Helsinborgban a magyar vendéglőben kezébe vehette a látogató a 2000-ben indított MagyarLigetet és az Ághegy vaskos köteteiből is néhányat. A lap ilyen szolgáltatásokért nem kapott pénzt. Egyszer Szabó hentesmester megajándékozott egy szál kolbásszal. Jó erős volt, jólesett.

**** A világhálón is érdemes helyesen írni magyarul. Ehhez persze ékezetes magyar betűk szükségeseik és magyar helyesírás-ellenőrző és - javító működtetési rendszer. Ez utóbbit szívesen kölcsönzi olvasóinknak a szerkesztő.*

*** MINDEN HÓNAP ELSŐ VASÁRNAPJÁN LUNDBAN a Linero - lakónegyedi ICA parkolójában, fél egy órától várja vásárlóit. SZABÓ MIKLÓS mészáros és hentes kocsija. A kocsni telefonja: 070 5656509 Érdeklődni: 070 5656586 és 0456 20103. Árak kg/korona Füstölt oldalas 45, bárány 55-45, csülök 28, füstölt kolbászok: csabai, gyulai 68, paraszt kolbász 75, debreceni 40, zalai szalámi, tiroli, olasz 65, szegedi paprikás 68, sonkaszalámi 75. Sok más egyéb mellett kapható friss áru, kolbász - májas-véres hurka, 35, disznófőszajt 45, kenőmájás 35, két féle, savanyú káposzta 15, kalocsai paprika 45, vegeta 55. Ezer korona fölötti vásárlásnál 5 %-os árleszállítás!

*** FABIAN TRAVEL AGENCY

Olcsó utazások, olcsó szállodák, olcsó és extra szolgáltatások, kocsikölcsönzés. Mindent elintéz Fábían Misi!

Stockholm, 112 61 Essinge Brogata 2, tel / fax: 08 - 656 78 80 fabian.travel@swipnet.se

*** AZ ITEK SZIMPOZIONJA

Az Egyetemes /Népi/ Kultúra Intézete (Internationella Institutet för Tillämpad Total-Etno-Kultur ITEK) és az ITEK Akadémia (Akademia - ITEK 2001/TeKiA) nemzetközi tudományos tanácskozást tart TÁNCHÁZHÉT

Címmel a Studieförbundet Vuxenskolan Stora Gråbrödersgatan 13 szám alatti épületének első emeletén a következő program szerint: május 29-én, szombaton délelőtt

11 órakor: Az erdélyi tánc-hagyományról Szalay Zoltán erdélyi egyetemi tanár, zene- és néptánc-kutató előadása. Délután 15 órától Szalay Zoltán és Fodor Albert gyakorlati erdélyi táncbemutatója május 30-án, vasárnap 11 órakor a Lundi Forrás Együttes tánc- és népzenei bemutatója. Június 1-én, 17 órai kezdettel

ITEK Akadémia keretében FODOR BÉLA A táncház az egyetemes harmonizálódásútján című tudományos munkájának vitája. Részt vesznek: Ph. D. Alexander J. Markus, tudományos kutató, író, a Kvantumhumanisztikai Intézet elnöke, Dr. Szalay Zoltán, egyetemi tanár, a brassói Erdély Zeneművészeti Intézet kutatója, Bokor Imre, tanár, népzene kutató Bán Ferenc, romániai filológus. Este 19.30-tól TÁNC HÁZ ÜNNEP A Forrás Táncegyüttes, a Midnatt - kórus, a Román Kulturális Intézet és a Lundi Lap Társaság rendezésében. Június 3-án, csütörtökön tánc tanítás. Vezető: Szalay Zoltán. Június 5-én, szombaton, 11- 13 óráig tánc tanítás Szalay Zoltán és Fodor Béla részvételével. Folytatása délután 15 órától. Bővebb felvilágosítással Fodor Béla szolgál: tel/fax. 046 - 320 427 E-post: i.t.e.k.-tekia@telia.com

****Bokor Emőke, akit eddig ősi népdalaink hiteles előadójaként és tánc házas szereplőként ismertünk, új oldaláról mutatkozik be az ITEK keretében működő Gyakorlati svéd tanfolyam tanáraként. Az Egyesült Államokban tartózkodó Köble Edith munkáját folytatva a tanfolyam résztvevői ebben a tanévben is úgy tökéletesítik a mindennapi életben szükséges svéd tudásukat, hogy ugyanakkor anyanyelvüket is ápolják. Ez utóbbit Tar Károly írónak, a magyar nyelv és irodalom tanárának a részvétele biztosítja. A tanfolyam ingyenes. Az érdeklődőket szívesen látjuk minden kedden fél egytől, a Vuxenskolan (Felnőttek Iskolája) Gråbrödersgatan (Szürkebarátok) utca 13 szám alatti első emeleti termeinek egyikében***A Tar Margit kölcsönkönyvtár nyitva minden hétfő délután 11-13 óra között. Könyvállományában érdekes erdélyi kiadású magyar könyvek, a Hitel, Pásztortűz, a Kelet Népe és más régi folyóiratok. Az Erdélyi Kiskönyvtár és az Erdélyi Híradó Lap- és Könyvkiadó könyvei megvásárolhatók. *** A világhálón is érdemes helyesen írni magyarul. Ehhez*

persze ékezetes magyar betűk szükségesek és magyar helyesírás-ellenőrző és -javító működtetési rendszer. Ez utóbbit szívesen kölcsönzi olvasóinknak a szerkesztő.

****A lap anyagi helyzete nem változott az utóbbi időben, pénztárunk üres. A támogatást ígérők közül az év elejétől eddig 31-en fizettek tagsági díjat. Azért, hogy legutóbbi lapszámunkat nem 400, hanem csak 250 olvasónknak kiküldjük, a szerkesztőnek mélyen zsebébe kellett nyúlnia, hogy a szükséges bélyegeket megvásárolja. Az év végén már csak azoknak küldhetjük a lapot, akik eljuttatták Bernát Béla pénztárosunknak a lap előfizetésével megegyező tagsági díjat (100 Kr., családonként 150 Kr.) Kérjük, hogy anyagilag is támogassák a lapot.*

*Bankszámlánk: Sparbanken 9300 14 006 751 - 9.***Figyelem! A Lundi Lap sürgősen két olvasószerkesztőt és több lapterjesztőt alkalmaz a szerkesztővel egyenlő javadalmazással (sic!). A kezdők betanítása ingyenes. Jelentkezni minden időben a szerkesztőség összes termeiben. ***Lund központjában FOGORVOSI RENDELŐ, ahol többéves tapasztalattal rendelkező fogorvos házaspár várja Önt, minden hétfőn-csütörtökön 8-18 óra között, pénteken 8-13 óráig. Sürgős esetekben megbeszélés szerinti rendelés. Újdonság! Ingyenes gyermekfogászati ellátás. (19 éves korig) Esztétikai, kozmetikai fogászat. Klostersgatan 3 B, tel.: 046 12 77 01, dr.Evetovics Csaba, dr.Evetovics Sűveg Adrianna***FOGORVOS a központban Kraft torget 6 Tel: 211 0522 DR. PÁLHÁZI KATALIN. Mindkét rendelő várószobájában megtalálja lapunk legfrissebb számát.*

****Ez itt a hirdetés helye Előfizetőinknek két alkalommal ingyenes*

**** Társkereső: Egészséges, dolgozó, festegető férfi, hozzáillő, ötven év körüli, svédországi vidéki életet kedvelő, gépkocsit is vezető élettárossal szívesen megosztaná Lund környéki tágas házát. Ha lehet, fényképes levelet vár a szerkesztőség címére*

****Keresek ötikeszes férfit, aki bevásárláskor cipelné a táskámat. Jelentkezni a kidóban.e.*

****Kifogástalan minőségű férfi és női ruhát készít, igazítást és javítást soron kívül vállal Köble József szabómester 291 35 Kristianstad,Näsbychaussén 27, tel.: 044-12 24 30.*

**** Magyar nyelv- és irodalom órákat cserélnék hasonlókra. Cím a kiadóban.*

****A Tar Margit Kölcsönkönyvtár december 1-től január 15-ig átszervezés miatt zárva tart.*

1999 elejétől a Lundi Lap az interneten is olvashatóvá vált rendszergazdánk, Szengyel Zsolt jóvoltából. Felesége tanulóársam volt a gyorstalpaló svéd nyelvtanfolyamon. Két esztendeig éltek Svédországban. Más fiatal házásokkal kialakult időleges kapcsolatomhoz hasonlóan kölcsönösen segítettük egymást.

Akkor még nem volt annyira rendezett a szemétbegyűjtés, mint manapság. A megunt bútorok, háztartási gépek, ruhaneműk nem fértek a konténerekben. Naponta figyeltem, miket hordtak oda a jó módú svédek és a rengeteg használható holmi javát begyűjtöttem a pinceraktáromba. Ismerőseim onnan már bátran válogathattak. Ágyak, fotelek, asztalok, könyvespolcok, háztartási gépek találtak új gazdára, a fiataloknak nem volt miből újat vásárolni, a fizetésükhöz viszonyított magas árak miatt sem, ezért többnyire csak a legszükségesebbekkel bútorozták be lakásukat. Az újonnan jöttek valahogyan mindig megtaláltak engem, már otthonról felvették velem a kapcsolatot, s amiben tudtam segítettem. Elkísértem őket az egyetemre bejelentkezéskor, sorbaálltam helyettük a lakáskiutaló irodánál, idősebb ismerőseimet kértem meg, hogy albérletbe fogadják az egyetemi hallgatókat, kocsitulajdonos barátaim kérésemre segítettek költözködésükkor, elhagyott és általam javított

kerékpárokkal ajándékoztam meg őket. Közülük kerültek ki segítségeim a lapkészítésben, a többnyelvű rádióadások műsorának szerkesztésekor. Az első, komolyabb számítógépet is megrendelt alkatrészekből építettük, később unokám segített: eldobott gépek használható részeivel erősítettük komputeremet. Évtizedig spóroltam, amíg a legolcsóbb, a svéd egyetemi hallgatók által készített Advent márkájú laptopomat megvásárolhattam. Az Irodalmi Jelen regénypályázatán nyert közel százezer forintos különdíjamból aztán végre magyar programokkal felszerelt géphez jutottam, amit szigorúan őrzök a vírusok elől.

A lapszerkesztés és könyvtáram olyan önzetlen támogatókat is vonzott, mint például Köble Edit. Ez a kolozsvári ismerőseim köréből ismert fiatal lány tudatosan építette életpályáját. A Lundi Lap mellé állt, vállalta az idősek számára indított nyelvtanítást is. Sikerült megszólítanunk azokat az idős magyarokat, akikről megfeledkezett az magyar egyesület. Néhány soros levelüket is előszeretettel közöltem a lapban. Levelet kaptam többek között Békássy Zoltántól, aki kilencven esztendőjén túl is örömmel kapcsolódott be a lapcsinálásba. Meglátogattam. Városnegyedünkben lakott, az időseknek fenntartott kitűnően felszerelt lakásban, gyermekorvos fia naponta látogatta. Több évtizeden át végzett lelkészi szolgálat után került Svédországba a bácskai esperes, miután nyolcvanéves korában elütötte egy autó. „Megszámolni sem tudom, hány csontom törött.” Ápolásra szorult. Két orvos fia várta. A svédországi öregekről való sokoldalú gondoskodás biztosított számára nyugodt öregséget. Szerette volna hasznossá tenni magát. A Lundi Kultúrfórum oldalas értesítőjében kijavította a helyesírási hibákat. Az összejeveteleken nem kapott szót. A Lundi Lapban szerette volna elmondani mindazt, amit tapasztalt nemzetnevelő munkájában. Látása meggyengült, ezért

lapunkat csak különleges nagytással olvashatta, de az írásról sem mondott le. Mondanivalójával haláláig a magyar nyelvapolást a hazafias- és hitbeli nevelést kívánta szolgálni. Otthon éreztem magam nála. És betekintést nyerhettem az öregek ellátásának svéd gyakorlatába is. Délben, félkész ebédjét államilag fizetett bejárónő melegítette és tálalta a szépen terített asztalon. Annyira barátságos és közvetlen volt, hogy el kellett fogadjam meghívását. Később egy másik gondozó tolókosiban vitte a közeli élelmiszerüzletbe vásárolni. A lapot akkor Times Roman 9-es betűkkel kellett sokszorosítanunk, hogy papírt és festéket spóroljunk. A tiszteletes úr fia tízszerezére nagytátt egy-egy lapszámot, de jobb megoldást találtunk. Kérésemre Köble Edit készségesen vállalta, hogy hetenként többször is nemcsak lapunkat, hanem más olvasnivalót és egyéb, a közéleti tájékoztatás szempontjából fontos kiadványból felolvas. Az ezredfordulón töltötte volna be kilencvenedik életévét, 89 évesen temettük a legidősebb lundi magyart, a Lundi Lap Társaságának tiszteletbeli elnökét. Így búcsúztattam:

„Nem igazán tudjuk, hogy mit kell mondanunk akkor, amikor meghal valaki. Nem tudhatjuk, miképpen vigasztaljuk az élőket. A halál ellen nincs orvosság - tartja a közmondás, és ha van, mert mégiscsak kell lennie valaminek: az maga az élet. Csak azt tudjuk, hogy életünk véges, és a porból lett és porrá lesz, gyászos állomásán megrendülve állapíthatjuk meg, hogy csak a hit végtelen. Az emberbe vetett hit is ilyen. Most erről a hitről szólunk és tudva tudjuk, hogy hit nélkül nincs szeretet. mint ahogyan szeretet nélkül sincs hit. Mi hittünk Békássy Zoltán tiszteletes úrban, a volt bácskai esperesben, hittünk erős hittel kimondott szavában, példamutató emberségében, tettekkészségében, cselekvőkészségében, minden biztatásában, hosszú és gyümölcsöző szép

életében, majdnem kilenc évtizede felhalmozott tapasztalatában, bölcsességében. Ezért választottuk a Lundi Társaság tiszteletbeli elnökéül. Azért választottuk, hogy küzdelmes életében elnyert és betöltő tisztjeinek tapasztalatával előtünk álljon, hogy legyen, akire felnézünk, hogy hozzá hasonlatosan távolabbra lássunk, hogy előbbre léphessünk. „Egy szó, egy tekintet, egy kézfogás, egy simogatás, korholás, mentés, egy falat kenyér, cseppnyi üdítőital, verejtékes áldozat, pénz, mint ajándék, mint életeket és lelkeket körülvevő fény lesz” – írta utolsó hozzánk itt intézet a Lundi Lapban megjelent üzenetében, és arra intett, hogy legyünk mindnyájan világító szentjánosbogarak. A szentjánosbogár élete csak nyolc nap, hihetetlenül rövid idő, de eredményes. Akár a megfontolt, a közérdeket szem elől veszteni képtelen, áldozatkész emberek világítanunk kell, mert emberek vagyunk és az ész értelmével megáldottak, életünkkel az utánunk következő életét is igazíthatjuk az emberi magatartás virágos mezői felé. A szeretetünkkel kicsiholt értelem összetartozásunkat erősítheti. Ő tudta ezt, és úgy élte a számára kimért időt, mintha minden percéről elszámolással tartozna, fényt és örömet kívánt terjeszteni akkor is, amikor már alig látott, segítségünkre kívánt lenni, akkor is, amikor egyik orvos fia által lepedőnyire felnagyított újságunkat olvasta, hogy hozzászólhasson közügyeinkhez. Tudta és vallotta, hogy mindnyájunk legemberibb hivatása a magunkból kicsiholt fény terjesztése. És őbenne ugyancsak megnövelte az idő a tapasztalatot, a bölcs tanácsok sokaságát. Erről a fényről jegyezte meg találóan idézet írásában, hogy „ott van az a fűvek között a bozótban, a cserjék tövében, a fák lombja alatt, az utak szélén, az ösvényeken, de sok a kitaposott forgalmas utakon, a tülekedésben, a harcokban”. Meg kell fogadnunk, követjük tanácsait és példáját. A Lundi Lap Társaság tagjainak nevében elköszönünk tőle. Elköszönünk attól, akinek életében beteljesült egyik

kevésbé ismert költőnk fogalmazása szerint a „Fény nevére, áldás életére!” kívánság. Hasznunkra élte gondokban, megpróbáltatásokban is gazdag, példamutatóan szép életét. Nyugodjék békében, ajánlott békességünkben. Megtartjuk őt jó emlékezetünkben.”

Fia, Békássy N. Albert felfigyelt emberbaráti segítségünkre, viszonzásul lapjaink mellé állt. Innen évtizedig tartó, írással és fordításokkal, de közéleti szerepléssel is vállalt önzetlen segítsége, amellyel a Magyar Liget és az Ághegy ügyeit dicséretesen szolgálta.

Lundba érkezésem óta rendszeresen látogattam a város könyvtárat. Az ezred végén még néhány magyar és román napilapot is olvashattam ott. Nem volt szándékomban végleg elszakadni az erdélyi élettől. Az Erdélyi Kiskönyvtár és más magammal hozott könyveikből ajándékoztam néhányat a könyvtárnak, hogy még inkább otthon érezzem magam benne. Akkor történt, hogy a kevés magyar olvasóra való hivatkozással a magyar könyveket a szabadpolcos nagyteremből leköltöztették a pincébe, ahol aztán végleg nem kereste a kutya sem. Eljártam, és visszakerültek a magyar könyvek a török könyvek szomszédságába. Minden két hétben kivettem egy könyvet és erre biztattam olvasóinkat is. Persze nem sok sikerrel. De találtam jó példát is, érdekességet, amelyre bizonyára felkapták a fejüket lapunk olvasói.

Egy magányos olvasó.

Thinsz Géza Vizek távlati című, a stockholmi Magyar Kiadó 1979-ben kiadott kötetében lapozgatok a városi könyvtárban. A könyv végén, az egyik üres oldalra kusza ákombákom majd írt olvasói üzenetet böngészem:

„Jó fej volt Thinsz Géza, kár, hogy meghalt. Kár, hogy a jó fejek meghalnak. Kár, hogy az életben sohasem

találkoztam vele és valószínűleg az életemben már nem is fogok találkozni. Még jó, hogy ő is, meg én is hiszünk abban, hogy csak a test hal meg, a lélek örök és vándorol. Vándorol tovább. Így aztán lehet, hogy valahol valamikor mégiscsak találkozunk?! Kedves T. Géza! Egyes verseid nagyon jók. Nem mindegyik, de ez érthető. Mindenesetre a magam részéről örülnék, ha így tudnék írni. Na, és veled mikor találkozunk? Igen veled! (Jól olvastad!) Különben az is lehet, hogy már találkoztunk. És lehet, hogy nem. S lehet, hogy soha. S lehet, hogy most?

Végre egy verset is olvasó! Ha már így összetalálkoztunk – gondolom – miközben az piszkál, hogy a lélekvándorlásról lemondtam, és nem tudom, melyek T. G. „egyes” és kettes versei, de valamiféle szívet lágyító együttérzés is csitítgat, és elnyom benne minden kritikus szigorúságot, hiszen ebből a meleg hangú üzenetből annyi, de annyi megosztani való szomorúság árad. És azt is megértem és megbocsájtom, hogy a jó szokással ellentétben könyvtári könyvbe írt üzenetével holtakhoz és élőkhöz így harsányan kiáltva társat keres az ismeretlen olvasó. És csak ismételni tudom „Veled mikor találkozunk? Igen. Veled! Jól olvastad!” Rólad van szó. Mindnyájukról.

Ahogy a svéd-magyar költő írta: „Arcok a földalattin. Éjszakai szövevény, ellen pontozva. Felém mered egy hegyes orr, hogy tollhegyre tűzön, egy asszony tekintete tarkómat harapdálja. Arcok. Belém folytatják a lélegzetet, rám zúdulnak, két szem a húsemba mar, egy tátongó száj bekebelezi. Fog csikordul. Összesodródunk, egymással szembe szegülve, közönyösen. Aztán mindnyájukat elnyel az ismeretlenség.”

Buzdítottuk egymást. Azon az őszön a Lundi Kultúrfórumban sikeres versfelolvasást rendeztünk, és jó bor is került az asztalra. A jó bornak is kell cégér, a jó

tettekhez is szükséges a biztatás. Olvasóinkat így biztattam:

Olvasd, másold és add tovább! A Lundi Lap a Te csodád!

Biztatást kerestem és találtam a lapszerkesztésre olyan jeles embertől is, mint Sente Imre. Ugyanúgy, ahogyan első dolgom volt Lundban felkeresni Lázár Oszkár tanár urat, amint tehettem felkerestem stockholmi otthonában Imrét is. Ha jól emlékszem Oszkár is említette, hogy Sente Imre tanársegédként élt és dolgozott diákvárosunkban. Beleszokva a számomra sokféle meglepetést nyújtó svéd életbe, kevéske társadalmi segélyemhez igazítottam hétköznapjaimat. Megtanultam, hogy telefonon, majd interneten miként juthatok olcsó vonatjegyhez. Olyan furcsaságoknak örülhettem, mint a gyorsvonatonként kapható egy-két 95 koronás jegy. Az ezer koronánál drágább jegyek mellett mindig akadt néhány ilyen jegy azok számára, akik néhány héttel, vagy hónapokkal utazásuk előtt vásárolták vonatjegyük. Úgy értelmeztem ezt, hogy az emberbaráti vasút gondol a szegényebbekre, a nyugdíjasokra, a fiatalokra. Lehetővé teszi, hogy a hivatalból utazók méregdrága jegyei mellett bagóért is utazhasson a szegény. Így aztán mondhatnám rendszeresen felruccantam Stockholmba világot látni. Kolozsvári ismerőseimnél, vagy a Magyar Házban megszállhattam, részt vehettem a SMOSZ és a Magyar Követség rendezvényein.

Imre elég messze lakott a központtól, a földalattiról a Spånga állomásnál kellett leszállnom. Itt órákat töltöttem, mert rengeteg volt a bámulni való. Az állomás falait ugyanis összeszámolni is nehéz hány nyelven versidézetek díszítették. Magyart is találtam, lemásoltam egy stockholmi magyar lány rímeit, talán mert közölni szándékoztam egy a svéd fővárosról tervezett beszámolómban. Gyenge kis verzeset volt, de lelkesített,

hogy annyi sokféle idézet között magyar nyelvűről sem feledkeztek meg a földalatti állomás díszítői. Stockholmban az a nagyszerű, hogy minden metróállomás más. 1950 óta száz metróállomást építettek a száz kilométernél is hosszabb földalattira. A Solna sziklába vájt állomásán vihar előtti vörös a mennyezet, a Metro Arena sziklakapuja fölött szivárványszínek ragyognak, a T-central kékje a legszebb svéd-kék. Kiállító teremhez hasonlok, itt láthatók a világ legszebb „galériái”. A sokféle, csupa sajátos hangulatot árasztó metróállomások közül a központból induló rövidebb szakasz, Galerian állomása a legkülönlegesebb, a művészetekről szól, hangulata nekem a régmúlt művészeteket kutató ásatások színhelyeit idézi.

A szerkesztő asztala című rovatomban örömmel válaszoltam minden olvasó levelére. Szente Imre levele tele volt buzdítással.

„Sohasem mindegy az, hogy kinek, mire van szeme. Megtiszteltetésnek vettük, hogy szerény, de nagy jövőjű lapunkat olyan sokat tapasztalt, bölcs ember is észrevette, mint Szente Imre költő és stockholmi nyelvőrünk, a svédországi lapoknak is állandó munkatársa. A Lundi Lapról eddig nem is tudtam - írja levelében, majd így folytatja: végig olvasva a küldött példányokat, semmi olyat nem találtam bennük, ami visszatetszett volna. Megérdemelne színvonalához méltó „küllemet”. Amit pedig a Trianonról írsz, a szóról szóra a keserű valóság, pontos megfogalmazásban. Hogy lásd, mennyire azonos hullámhosszon vagyunk, ideírom saját átköltésű Székely Himnuszomat.

*Hallgassatok ránk, véreink, románok,
kik Trianonban annyit nyertetek:
Hagyjatok élni minket is e földön,*

*mely nemcsak nektek szülőföldetek!
Sem Decebal, sem Csaba nem segíthet,
ha össze nem fér román és magyar;
Erdély csak úgy lesz Tündérkert,
Ha népe közös jövőért dolgozni akar.*

Mindamellettt azt is tisztán látom, hogy «az én népem álmodni akar», és nem vagyok biztos benne, nem az almoknak van-e nagyobb megtartó erejük, mint a józan ébrenlétnek.”

Trianonról a Magyar dolgok (Erdélyi kiskönyvtár, Kolozsvár, 1995) publicisztikai kötetéből az időszerűség okán lapba emelt írásomról mondott véleménye biztatás volt. Társat kerestem és találtam a nálam tizenhárom esztendővel idősebb íróban. Ahányszor csak tehettem meglátogattam. Finn felesége teával kínált. Hatalmas, ha jól tudom, angol fajtájú nagy fekete kutyája az íróasztala alatt türelmesen várta a délelőtti sétáltatást, amelyre szívesen elkísértem. Sétáltunk a régi templom és a temető környékén. A sírok között, mint mindenütt a világon, ahol megfordultam kerestem és találtam magyar nevekkkel jelölt sírköveket. Imrétől mindig kaptam jó tanácsot és közölnivalót. A lundi bevándorlók magyar rádióadásának irodalmi mellékletében is többször szerepelt. Sikerült akkoriban egy apró, alig fél gyufásdoboz nagyságú hangrögzítőt vásárolnom, amely nagy segítségemre volt az interjúk készítésében. Imre kitűnő interjúalany volt, nem kellett sokat bibelődnöm hanganyagával, tisztán, érthetően szólt. Egyszer még Molnár Veres Pál tiszteletes úr bő egyórás istentiszteletét is sikerrel rögzítettem. Átalakítva mp3-as formátumra, teljes egészében továbbítottam híveink örömeire rövidhullámú adónkon. Kellemes bibelődés volt számomra a szövegszerkesztés, a lapszerkesztés és a tördelés, valamint a hanganyagok vágása, erősítése,

kozmetikázása. Ha már rádióadás szerkesztésére adtam fejem, nem tűrhettem a sok nyögést, ismétlést, a magam szövegeinek előkészítésekor tanultam a legtöbbet arról, hogyan kell és hogyan nem szabad a rádióban beszélni. Később, amikor néhány éves megtakarításaimból videokamerát vásárolhattam, hasznát láttam ilyesfajta gyakorlatomnak, sikerült például vejem egyik képkiállításáról hangos kisfilmet készítenem, amellyel baráti körünkben szereztem elismerést. Sente Imrével készített hosszú beszélgetésünk hanganyagát ma is őrzöm. Hasznát vettem annak, hogy némi jártasságot szereztem a szövegszerkesztésben, mert idősebb szerzőinket megtaníthattam arra miként mentsék, tárolják Total Commanderben írásaikat és küldjék csatolt mellékletként e-mailben címemre. Imrénél délelőttöket töltöttünk el azzal, hogy írásait könnyen áttekinthető módon rendeztük számítógépébe. Közben olyan elfeledett alkotásaira bukkantunk, amelyeket aztán rendre beemelhettem a Magyar Liget irodalmi mellékletébe, később pedig irodalmi és művészeti folyóiratunkba, amelynek Sente Imre kezdetektől fogva főmunkatársa volt.

Egyszer autóbusszal közelítettem lakónegyede felé, nem tudtam hol, melyik megállóban kell leszállnom, mind nagyon ismerős volt a hely. Végül Imre lakásától kilométerekre találtam magam egy végállomáson. Felhívtam. Mondom, hogy az ígért időpontra nem fogok odaérni. – Akkor ne is gyere! – szólt szigorúan. Megértettem. Kézirataiban is az abszolút pontosságot csodáltam. Kedveltem, mert nem volt magát mutogató ember. Egyik, a stockholmi Magyar Házban rendezett Ághegy bemutatón kissé hosszú fejtegetését olvasta már nem emlékszem milyen irodalmi témáról, amellyel nem sikerült lekötnie a hallgatóság figyelmét. Türelemmel és megértéssel kivártuk a végét. Ezzel is tanított. Arra gondoltam, hogy idősebb korban inkább magára, mint

környezetére figyel az ember. De, amikor Imre, elővette citeráját, felszabadulttá vált körülötte a világ. Vidámítás volt a kenyere. Láttam egy fényképet, amely a tångagerdei egyházi nyaralóban készült. Kányádi Sándor mellett ül, hangszere az ölében. Két tekintélyes trubadúr. Egyiket felkapta a hírnév, a másik alakja a mellőzés sűrűsödő kódében halványodik. Imre Kalevala fordítását, amelyben tizenötödik magánhangzónkat a zárt e-t is használta, abszolút újdonsággént sorozatban közöltem és erre hivatkozva eljártam, hogy neki ítéljék a Bárczi-harangot. Megkapta. Kilencvenes éveiben már nehezen mozdult ki otthonából, magam sem kereshettem, mert nem jutottam olcsó vonatjegyekhez, számítógépes levelezésünk, valószínűleg technikai okokból megszakadt, telefonja elnémult. Elképzelem, amint kutyája nyomában „gond levette ballag”, ahogyan egyik a közérzetéről szóló hosszú versében írta. Ez az „Oly világban élünk, melyben/minden megeshet velünk;/édenkerti biztonságunk/óhatatlanul letűnt.” kezdetű költeménye nem fért be a svédországi írástudók könyvterjedelműre tervezett, végül néhány oldalas összeállítást megért kiadványába. Csak mostanában fedeztem fel s közlöm főként időszerűségét dicsérve az Ághegyben. Bizonyíték arra, hogy kilencvenen túl is van élet azok számára, akik lélegzetvételükhöz hasonlóan kitartóan tájékozódnak világrengető és hétköznapi dolgainkról. Tájékozottsága példamutató, társadalmi sebeinket orvos szakértők pontosságával diagnosztizálta. Közérzete a miénkhez hasonló: „Ajaj, nemzeti közérzet! /Mért is botlottam bele! Folytatnom most nemzetem/köz-érzetével kellene?//Dehogy folytatom! Svéd földön/kimérgelődtem magam;/ ám hogy mérgelődjön, kinek/sírnivaló kedve van?”

Az egyetértés melegére emlékszem, vele nem volt vitám. Még a trianoni betegségünk elemzésekor sem jutottunk tovább az elfogadásnál és a megnyugtató együttélés

hangoztatásánál. Pedig vitázó ember volt. A többi időlegesen, vagy alig követhető szerkesztői elképzelésekkel összeállított kiadvánnyal ellentétben, mert lapjaimról sokáig egyáltalán, később amolyan kényszerből szóltak, rendszeresen lapszemlékben mutattam be a skandináviai magyar lapokat. A protestáns egyházi felekezetek magyar lapjában, az Molnár veres Pál által szerkesztett Új Kévében, amelynek kitartó állandó munkatársa volt, erősen bírálta az anyaországi nyelvi állapotokat, igenelte az új nyelvtörvényt, egyrészt a 16. században még megvolt zárt *ë* betűnk elhanyagolásáért, másrészt a budapesti és szórványban is elterjed kevertnyelvűségünkért. Az „Emancipált és autonóm kultúrát preferálunk”- féle kápráztató mondat visszamagyarítását igeneli. A zagyvanyelvünk ellen küzdő Molnos Angéla mellé büszkén állítottam, hiszen kitartó szolgálatával dicséretes példáját adta annak, hogy a svédországi magyar értelmiség sokoldalú képzettségű, jeles emberei között a magyar nyelv szakavatott megtartására is van tudósunk.

Felelet a Trianonozásra

Kik követték el a magyar nemzetlopást? Neveket említhetnénk és vitatkozhatnánk apróságokon. De ne tegyük. És ne higgyünk a „reménykedjünk a nemzetlopás nem elévülő büntett” meghatározásra építők igazságszolgáltatásában. Mert a nemzetlopást elkövetők már rég nincsenek közöttünk, és ma sem nevén nevezhető emberek, nem lehetnek hetedíziglen bűnhődők, nem felelhetnek mások tetteikért.

Az egyetlen megnevezhető bűnös: a politika.

A trianoni hatalmasok politikája. Akik ugyanolyan megfoghatatlanok, mint a mai hatalmak, akik ideig-óráig némely hatalom bőrébe bújnak és naponta sminkelt arcukat mutatják.

Ne áltassuk magunk holmi lehetséges vendetta-val, ne tüzeljünk másokat vérbosszúra, ne ordítozzunk megrészegülve „Fogják meg, mert megölöm!” fogadalmakat. Ne tegyük, mert a tolvaj láthatatlan. És a mindenkori világhatalom a látszólagos nyugalom érdekében még keserű könnyezésünk is ellenünk fordítja, lesovinisztáz, lefasisztáz, lekommunistáz és lezsidóz bennünket. És ellenünk fordítja mindazokat a népeket, akik az egykori Magyarország területén éltek, élnek és a nekik kedvező körülményeket kihasználva örvendetesen elszaporodtak. Ők Trianon kedveskéi. Hozzánk hasonló, velünk egyenrangú emberek, akiknek kedvezett a történelmi sors, és akikbe Kocsis István elemzése szerint is beleoltották saját nemzethitük egyedülvalóságának és létjogosultságának a hitét.

Nem hívőkkel van nekünk bajunk, hanem a hittel, amit gyöngé tájékozottságuk miatt fanatikusan hisznek, hiszen előbbvalóságukat és felsőbbrendűségüket hirdetve kedves az nekik. Az értők előtt előbb, de elmúlt évtized információözönének köszönhetően mostanában egyre többek előtt a nemzeti érzés melldagasztó hite kifakadt és helyét a történelem fölötti büntudat foglalta el. Az ebből a büntudatból sarjadt akarnoksággal is meggyült a - és lesz ezután ebből is éppen elég - bajunk. Ne hagyjunk fel hát a csüggedéssel: a tolvajt nem kaphatjuk el, a nemzetünket ért lopás szenvedjük a továbbiakban is, ki tudja még meddig. Vigasztalódjunk: bele is halhattunk volna!

Mindazonáltal Trianon tanulságát ne vessük meg, ne kisebbsítsük, ne rejtsük véka alá! Ha Trianonról beszélünk, szóljunk leginkább magyarságtudatunkról. Mert a történelem szégyenletes trianoni ténye minket főleg abban sújtott és gyötör ma is, hogy vereségünknek állítja be azt, ami nem vereség, hanem hatalmak kényszere a kisebbség fölött. Azzal nyomaszt, hogy kishitűekké tett és tesz immár több nemzedéken át minket.

Trianon tanulságainak leltára nemcsak a pszichózisok jelenlétének megállapítását kell, hogy tartalmazza, hanem a halmozott lélekbajainkból kivezető utat mutató jelzéseket is. Történelmi leckéztetésünk nem egyszerűsíthető le arra a rögeszmésen ismételt tanulásgpótléokra, hogy mondvacsinált ellenfelekre mutatunk. Nincs kézzelfogható kisémmiző, ha mi kisémmizettek vagyunk is.

A mai magyar gondolkodó ember (nem azok, akik minden mondatukat Arany János indulatos „gondolta a fene” kifakadása ellenében idegeket karcoló sablonná koptatva az „Úgy gondolom...” igénytelenséggel kezdik) tudja, hogy ma már nem számítható ellenfélnek egyetlen ország sem. Az oláhok országa, a tótok hazája, a szerbek birodalma, az ukránok földje sem, mert abban biztosak lehetünk, hogy nincs ezekben az országokban egyetlen ember sem, aki Trianonunkért felelős lenne. Nem fordulhatunk a csehek, a franciák, az angolok, vagy az amerikaiak ellen sem Masaryk, Clemenceau, Lloyd George, és Wilson tévedése, ferde logikából született akarata okán. Be kell látnunk, hogy a történelem minden pillanata tele van igazságtalanságokkal, amelyekért senkit sem lehet, senkit sem tudunk felelősségre vonni. Nem a mi dolgunk, hogy Trianonokhoz hasonló, vagy általunk igazságosnak vélt döntéseket szorgalmazzunk, és az idő ördögmalmán mulassuk el mindig rövidre szabott életünk.

Úgy kell igazságot kérnünk, követelnünk és tennünk, hogy senkit sem büntethetünk. A jövő, ha békésnek akarjuk a legigazságosabb igazságokra kell, hogy épüljön.

A legnehezebbel, a lehetetlennel tusakodunk, de másként nem tehetünk. Közben pereg életünk homokórája. Kérdőjelekké hajolva várunk.

Tudjuk, hogy az emberi fejekben van arra tér és erő, hogy feldolgozzuk a magyarsággal szemben elkövetett igazságtalanságokat és kidolgozzuk a büntetésmentes

igazságteremtés tetteit. És ezek között a legfontosabbakat: magyarságtudatunk erősítését, anyanyelvünk és hagyományaink ápolását. Mindent, ami olyan távol van a mindig piszkos politikától, mint a trianoni döntések az igazságtól. Az elszakított országrészek magyarságának sem a politikai acsarkodásokban kell jeleskednie, hanem sokkal inkább az önépítésben, az elnyomás idején ránk erőltetett elmaradás felszámolásában.

Művelődésünk, a nevelés parlagon hagyott végtelen mezői mutatják, hogy van elég munkánk. Csak az ehhez elengedhetetlen megértés, az áldozatvállalás, az önzetlen példamutatás, a kitartó munkakedv, a makacs hitben fogant céltudatosság a kevés.

Óriásnak való erőfeszítést igényel az anyaországtól a magyar szórványok szellemi egyesítése, anyagi támogatása. A nagy nyilvánosság előtt ismertetett és vitatott terve kellene, hogy legyen ennek a jövőben mindenféle hatalom jóindulatát is elnyerő, határoknak fittyet hányó, de ezeket háboríthatatlanul hagyó Legnagyobb – Magyarország néven is nevezhető igény kialakításának.

A Trianon körüli akarnokok nyilvánvalóan nemcsak magyarellenesek voltak és lesznek, hanem népellenesek, nemzetellenesek, a jó értelemben gyakorolt demokráciaellenesek is, amikor a népszavazás intézményét mellőzve szabdaltak és szabdalnának szét országokat, módosítottak és módosítának térképeket, fittyet hánytak és hánytak, semmibe vettek és vesznek etnikai és földrajzi természetes határokat.

A mi időnkben meghirdetett és a józanság köreiben elfogadott határtalanság kiterjesztésének igénye Trianon legfőbb tanulságaiból ered.

Ugy kell magyarkodnunk, hogy „a nemzetállamok ideje lejárt”-at szajkózók ellenében bizonyítsuk: a nemzeti tudatunk határtalanul erősödni látszik. Akik nem erre

figyelnek, nem erre esküsznek, nem ezt erősítik: szélmalomharcot folytatnak a láthatatlan ellenséggel.

Nem az ellenségkeresés a dolgunk, hanem a barátkozás, a kiegyezés, az egymásmellet élés. A téveszmék, politikai fondorlatok hordozóit nem támadással, hanem higgadt, okos szóval csillapíthatjuk ellenünk való indulatosságukban.

Nem kell, nem szabad soha a magyart a román, a szlovák, a cigány, a zsidó és mások ellen biztatni, országuk ellen tüzelni.

Ki a magyar? Vitathatatlanul vérképlet, génvizsgálat sem döntheti ezt el, de aki magyarnak vallja magát, vegye a fáradságot és ne kivagyiskodással, ne tudálékos bíraskodással, politikumok fitogtatásával, hanem igaz emberséggel, felülemelkedetten és alapos tudással keresse azt, ami mindannyiunkban közös jó, ami mindnyájunkat összeköt. Ehhez elsősorban magunkat kell építenünk a szeretet és Dsida Jenő által fogalmazott „mindig magunkért, soha mások ellen” szellemében.

*Válaszunk ez - csakis ez - lehet minden Trianonokra.
(1990)*

Büszke vagyok arra, hogy Kalevalája mellett sorozatban közölhettem folyóiratunkban regényfordítását is. Félve felületes bírálóktól, akik sietve vallás és egyházellenességgel vádolhatják, mégis reám bízta évtizede íróasztalába süllyesztett Hjalmar Söderberg: Jézus Barabbás című kitűnő regényfordítását. Ezt az általa is „a világirodalom gyöngyszemének” nevezett művet sikerült kihoznunk az Ághegy Könyvek sorozatban, talán máig legértékesebb könyvünk.

Mindezeket már most, a Lundi Lapról szóló fejezetben le kellett írnom, hiszen Sente Imre önzetlen munkatársi segítsége nélkül nem lett volna, vagy nem lett volna olyan mértékben elfogadható szintű egyik svédországi

lapom sem, mint azt elfogulatlan elemzők és elnyert díjaink odaítélői elismerően állítják.

Mit akartam és szeretnék lapjaimmal, ha sikerül közel húsz esztendei szolgálat után átadnom valaki(kik)nek. 1999-ben, a Lundi Lap 2. évfolyamának 14-15. számában megfogalmazottaknál ma sem tudok sokkal többet.

Mit akar a független Lundi Lap?

Leegyszerűsítve legalább ennyit: barátaink írják a lapot. Ne csak olvassák, ha nem írják belé minden örömeiket, bánatukat, apró megfigyeléseiket, irodalmi próbálkozásait is. Ellenségeink előtt is - jó, ha vannak - nyitva a lehetőség, mindenféle tisztos gondolatuknak helyet adunk ebben az apránként növekedni kész újságba. A lap célja az, hogy írásra tehát a nyelv használatára szoktasson mindenkit, aki ennek szükségét érzi. És ki az, aki nem tudná, hogy gyakorlat nélkül elsatnyul, dadogóvá válik nyelvünk. Nem elég az otthoni használat konyha nyelve, az időnként fellapozott magyar nyelvű könyv, az alkalom szülte beszélgetés valamelyik honfitársukkal, még a rendszeres vakációs hazalátogatás sem elég arra, hogy megtartsuk és gyermekeinknek féltett kincsként átadjuk anyanyelvünket. Vannak olyanok, akik elhirtelenkedve azt mondják, tudnak magyarul, és annyi amennyi, elég ez nekik. Ne tudnák, hogy a „jó pap holtig tanul?” Ne éreznék az idegenbe szakadtak idült baját, amikor gondolatban, akár az ideges vadász csapkodjuk a horgot, de csak nem akarózik kifogni azt a szót, amit tudtunk, ami a nyelvünk egyén van, de mert rég nem használtuk, svéd megfelelője tolakszik elébe? A szerkesztő bizakodó ember. Tudja, hogy eljön az idő, amikor az olvasók levelei özönölnek majd címünkre, és a lapcsinálásból mindenki ki akarja venni a részét. Mert csakis a közös munkálkodásban őrizhetjük – és miért ne – egymást kijavítva tökéletesíthetjük nyelvünket.

A szomszéd Dániában Dr. P. Terbager lélekgyógyász és Dr. K. Tomm, kanadai elmegyógyász tanár kitalálta, eredményesen alkalmazza és hosszú távú öngyógyításként ajánlja a levélíráson alapuló lelki kezelést. Rajtuk kívül számos orvos rájött, hogy a lélekfurdaló személyes élmények feltárásához, sértődések tisztázásához, az elmagányosodás ellen hatásos eszközként ajánlhatják az írást, a levelezést. A mi esetünkben is alkalmazható ez a tudomány. A svédországi magyarokat arra szoktatták, hogy hallgatók és tétlen tagjai legyenek valamennyi összejövetelnek. Nincs még kimondottan célirányos klubunk, ahol minden résztvevő kedvére megnyilvánulhat. Lapunk sokféle módon próbálja enyhíteni a tétlenség terjedő betegségét. Viták, emlékek, emlékezők, ismertető, beszámoló és vallomások levelek közlését vállaltuk és tervezzük a jövőben is. És azt ajánljuk: hagyjuk a kivagyiskodó nyüzsgést, a világ –, a lélek- és mindenféle megváltást másokra, törődjünk a magunk bajával, sorvadó nyelvünkkel, amely emberi méltóságunkat kisebbiti, és szűkösre szabja végtelennek akart jövőnket. Kedves olvasó! Fogj írószerszámot, tárd közösségünk elé gondolataidat, segíts magadon és a mieinket is.

A Lundi Lap szerkesztése megkövetelte aktív részvételemet a helyi magyar egyesület munkájában. Ha már „minden lében kanál” módjára ott voltam, beválasztottak a vezetőségbe, még a titkárságot is elvállaltam. Havram Tonival egyetértve olyan magyar klub kialakítását terveztük, amely a város és a városkörnyéki magyarok második otthonaként működne. Ehhez az egyesületnek gazdagabbnak kellett volna lennie, a tagdíjakból erre nem futotta. Az állomás téri kétszobás, egy afrikai egyesülettel közösen bérelt székházunk megnövekedett lakbérét sem tudtuk kifizetni, ezért a vezetőség elfogadta, hogy a Fodor Béla által

közvetített Kisszürkebarátok utcai Felnőttek Iskolájában, szombaton és vasárnap délelőttöként ingyenesen használható termekbe tegyük át tevékenységünket. Ígéretesen indult ottani életünk. Csoportok alakultak svéd nyelvtanulásra, magyar filmek vetítésére, gyerekfoglalkozásokra. Jelentkezett egy egyszerű ember, aki egy üzemi baleset következtében betegnyugdíjassá vált, vállalta a gazdaszerepet. Még saját, a város közeli kävlingei házat is felajánlotta Magyar Háznak. Kikocsikáztunk néhányan oda és bejártuk az elég tágas házat, amely megfelelt volna az egyesületi igényeknek, de anyagiak hiányában megvásárlására, avagy részleteinek fizetésére nem vállalkozhattunk. Mikudina István balesetéhez képest életerős, érdeklődő ember volt. Egy ház bontásánál két társával együtt betemette a ráomlott fal. Egyetlen bánat emésztette. Nem értette, hogy két svéd társának miért ítéltek nagyobb nyugdíjat. Kőfaragóként képzőművészeti tanulmányokat is folytatott. Tájékepetek és amolyan közismerten giccses cigányszépség portrét is festett. Válogatott képeiből sikeres kiállítást rendeztem. Ma is vállalhatom, amit akkor írtam róla:

Mikudina István kéпкиállítása.

Közgyűléses bálunkon ez a lelkes, mozgékony ember számunkra ismeretlen oldaláról is bemutatkozott. Tájékepeit és portrékat állított ki, nagyszámú festményei közül mindössze tizenötöt. Mikudina István a Nógrád megyei Bujákon született és ipari épületszobrász volt, és már otthon rajzolt, festegetett. Két évtizede él Svédországban. A sokféle iskoláztatás során tehetségét is pallérozhatta, festőiskolát végzett, számos alkalommal kiállíthatta képeit. Kävlingeiben huszonhárom festő kiállítasan a második díjat nyerte. Kiállított, Lundban, Lommaban, Löddeköpingeiben és máshol is. Tájékepeiről felismerhetőek a svéd táj jellegzetességei, a tiszta

levegőben az északi táj erős fényei és árnyékai, amelyekbe ő fantasztikumokat is belelátott és megörökített. Színei kompozíciója és ecsetkezése a naiv festőké, a képei saját bevallása szerint is nem mind befejezettek. Rajzkészségét portréi mutatják: Önarckép szakállal, Rózsika, Nő. Számos tájképén előszeretettel fest fenyvest, szikár dombokat, mesés patakot.

István egyedül élt. „Elrabolt” ugyan egy erdélyi asszonyt egy idősebb magyar embertől, aki próbaházasság címén látta vendégül a nőt, de az nála sem érezte jól magát. István asszonyszerzési esetei tipikusan a svédországi magyar idősebb férfiak tragédiáját idézi. Azokét, akikkel már ideérkezésem utáni években együtt utaztam a Rosenheim Ilona autóbuszain, (Ilona's Resor), amelyek Svédország és Budapest között ingáztak. Valahol Németországban megszálltunk egy éjszakára, volt időnk ismerkedni egymással. Egyik ilyen utazás közben ismertem meg Hegedűs Zsolt satirikus írásait. Karcolatainak gépelt szövegét sokszorosított lapokon adtuk egymásnak és vidámodva, élvezettel olvastuk a hosszú út alatt. Minden utazáson megismerkedhettem olyan magam korú emberekkel, akik élettársat keresni indultak egykori hazájukba. Felfigyeltem arra, hogy életmódjukon, szokásaikon nem sokat változtattak Svédországba menekülésük óta. Vicceik is, amelyekkel utazótársainkat traktálták a múlt századi ötvenes évekből valók voltak. Viselkedésükből, megjelenésükből, gesztusaikból arra következtettem, hogy nem kapkodnak majd utánuk a nők. Szerény anyagi helyzetük is leolvasható volt róluk. Előnyben voltak azok, akik kocsival mentek és magukkal vittek néhány fotót saját házukról. Mikudin is azért mászott bele a kilátástalan fejletű bankhitelezésbe, hogy házával dicsekedhessen az apróhirdetésekből kiszemelt hölgyek előtt. A hozzá hasonlók a visszaúton bevallották, hogy nem jártak

sikerrel. Ott, ahonnan kiszakadtak egykor, ma már egészen más világ fogadta őket, más szokások és más viccek jártak. Megállapodottnak mondott anyagi helyzetük sem volt elég vonzó, ahhoz, hogy asszonyt hozzanak magukkal. A középkorú, vagy idősebb asszonyok nem szívesen hagyják el megszokott világukat, nehezen vállalnak új élettársat rövid, néhány napos, vagy akár néhány hetes ismeretség után. Így járt István is. Nem is egyszer. Az egyik alkalommal olyan számító asszonyra lelt egy nagyközség széli befejezetlen házban, aki válófélben lévő férje mellett befogadta volna, ha kifizeti a háza befejezéséhez szükséges millió forintot. A válófélben lévő férjjel jól megértették egymást, ráérős kocsmai beszélgetésekből megtudta, hogy az asszony házsártos akaratos, nem érdekli más csak a ház, ezzel kapcsolatos tervei sokkal nagyobbak, mint lehetőségei. Munkanélküliségként nem lehet házat építeni. Az egyik ilyen, hosszabb kimaradásuk után István a kapuban találta a cókómókját. Az asszony kiszólt: Le is út fel is út! István lelombozódva visszatért Svédországba, hogy felvegye betegnyugdíját. Furcsábbnál furcsább ismeretségeinek történeteit mesélőkedvének javára írtam. Miután István belátta, hogy nyugdíjából nem tudja fizetni házának részleteit, évekig vevőt keresett, s miután talált végre, megszabadult ettől a terhétől. Hajléktalanként egy Malmö közeli öregek otthonában kapott lakást. Elhagyott, leromlott épület volt, nem szívesen tanyázott ott. Gyakran meglátogatott. Sajnálattal figyeltem, hogy keserű magányában egyre inkább leépült, feledékenyé vált, képtelen volt telefonját és bankkártyáját használni. Az időről időre lehanyagló magyar egyesületi életben sem talált támaszra. Újabb kalandra indult, repülőjegyet vásároltam neki. Újabb özvegyasszonynál próbálkozott az anyaországban. Azóta nem láttam, hírt sem adott magáról. Vélem egyidős volt. Rossz volt arra gondolnom, hogy velem is kibabrálhat az öregedéssel

járó leépülés. A magányos ember, mint a szelíd szellem bolyong a világban, nyugtát nem leli. A svéd földön eltöltött két évtized alatt összeszámolni sem tudom, hányan jöttek, és mert megtelepedni képtelenek voltak, eltűntek az ismeretlenségben. Erről töprengve, milyen idegenül cseng a politika által hangoztatott „Minden magyar felelős minden magyarért!” különben szép és megfogadásra érdemes ajánlása. Éppen csak ennek a gyakorlata sántít. Olyan kutya ez, amit nehéz utolérni.

Kellemes emlékeim közé tartoznak stockholmi sétáim. A Drotthingatan (Királyné utca) végig az úttesten nikkelezett betűkkel elmés szövegek sorakoznak, az ember itt belegyalogolhat a svéd irodalomba, „Szeretni annyit jelent, mint adni. Adj!” Az aszfaltba süllyesztett fényes fémbetűkből kialakított számos elmés és furcsa Strindberg idézetek közül ez a legrövidebb. A 82-84 számú ház előtt, kezdtem az olvasást, s folytattam a Kék toronyig, ahol haláláig lakott a világhíres svéd író. A hetedik emeleten Strindberg katonás rendben hagyott szerényen berendezett lakása áll. „Álmodom, tehát vagyok.” idézem az író, akinek társadalomismeretét, elemző erejét, nőgyűlöletét, magányos szenvedését, misztikus vallásosságát és hitetlenségét csodálta kora. Micsoda életet élt ez a sokszor elvált ember, még konyhája sem volt. Tüzetesen próbáltam végig nézni mindent, azt hiszem az a poloskát szerettem volna megpillantani, amit az író képzelete a stockholmi Riddarhuset (Nemesség Háza) nagytermének falán sétáltatta a svéd rendek címerein, hogy könyörtelen ítéletet mondjon az uralkodó osztályról. Egy egyszerű névjegykártyát vittem onnan magammal. Azt hittem azért tették látogatók kezügyébe az egyik kredencre, hogy magukkal vigyék emlékbe. Egy példány volt belőle, örvendtem, hogy nekem is jutott. Csak mostanában vettem észre, hogy az egyik oldalán csak ennyi: August

Strindberg. A másikon, három sorban nehezen olvasható, visszakanyarított szárú d-betűs szöveg: „Omslaget är precis hvod rike skall vara (Gulbrunt!) Härmed prof på Gult” Nem tudtam magyarra fordítani. Azt olvastam valahol, hogy Strindberg életéről rengeteg a dokumentum, s mindenik önéletrajzi jellegű, minden munkájában önmagáról szól. Most, amikor újra kézbe vettem a névjegykártyát, az a meggyőződés kavarg az agyamban, hogy az író sajátkezű írását olvasom és ilyenformán értékes dokumentum jutott birtokomba. Nosza, mire jó a világháló, beírom a keresőbe és kipattan a válasz: Az Albert Bonniers Könyvkiadó, 1916-ban megjelentetett 1 koronás könyvében találjuk a „Omslaget är precis vad det icke skall vara (Gulbrunt!)” (A borító pontosan olyan, amilyenek nem szabad lennie (Sárgabarna!)” szöveget. A névjegykártyán szereplő „Härmed prof på Gult” befejezetlen mondatot nem találtam a könyvben. Hozzávetőleges fordítása: Itt van egy Sárga próba ... Strindberg Ensam (Egyedül) című könyvének új kiadása is hagyományörzően sárga barna, a cím függőleges elhelyezésben vörös betűs. A teljes és szakszerű fordításhoz el kellene olvasnom az egész könyvet. Erre nem vállalkozhatom az én svéd tudásommal. Megkértem Gergely Tamást egykori kollegámat a bukaresti Ifjúmunkás szerkesztőségben, hogy segítsen, hiszen ugyanabban a Királyi Könyvtárban dolgozik, ahol évszázaddal előbb Strindberg. Kiderítette, hogy a szöveg Magdalena Gram August Strindberg och bokens gestaltning (August Strindberg és könyvének formálódása) című, Strindberg könyvének tipográfiai sajátosságairól készült elemző dolgozatából való. Hogy került dolgozatából ez a félmondat a neves író kézírásával névjegykártyájának hátlapjára? Feltételezhetően: emlékeztetőül az író esetleges válaszához megfogalmazásához. Hogy micsoda érdeklődés kísérhette az író, számomra megfoghatatlan,

még könyve borítójának színéről is oldalakat írtak a kritikusok, a tanulmányírók. Ki ne szeretne ma Strindberg lenni?

Stockholm tele van titokkal. Irigylésre méltó, hogy Gulyás Miklós után, aki az évezred lején nyugdíjaztak a Királyi Könyvtárból Gergely Tamás személyében magyar író dolgozik ebben a tekintélyes intézményben.

Nem nehéz nyelv a svéd. Tele van nemzetközi kifejezésekkel, francia, német, angol jövevényszavaktól hemzseg. (Miért nem tanultam meg tökéletesen svédül? Unokámra szívesebben vigyáztam a három hónapos kezdőknek tartott tanfolyam dicséretes elvégzése után. A haladókkal is jártam egy darabig, naponta másfélszáznál több új szót kellett elsajátítanunk. Ha megerőltetem magam sikerült volna, de magántanulóként lassan haladtam, nem volt hol és nem volt kivel társalognom. A be nem gyakorolt szavak pedig szívesen, akár a feledékeny vándormadarak elszállnak az ember agyából. Nyugdíjasként nem kellett dolgoznom. Munkahely nélkül pedig nem találkozhattam svédekkel, nem folytathattam velük párbeszédet. Lakásom utcára néző ablakából látható az a tábla, amely nyíllal mutatja, hol található „az „Idősek találkozóhelye”. A klubszobákban időnként összegyűltek kártyáznak, szövszéken dolgoznak, előadásokat hallgatnak. A hirdetőablakára kifüggesztett kérésemre, két nyugdíjas nő jelentkezett társalkodónőnek. Bernád Béla szomszédommal t nem sikerült szóra bírunk őket, nem értettek ahhoz, hogy magyaros svéd mondatainkat kijavítsák. Próbálkoztunk üzletben, bankban, hivatalokban, piacon. Nem sokra mentünk. Vásárlásaimat ma már kevés szóval, vagy szó nélkül is elvégzem. Az orvosnál eleinte tolmácsot biztosítottak, de amikor távolabbi helységről utaztattak magyarul nehezen beszélő és óránként busásan fizetett

fordítót, szégyelltem, inkább svéd orvosi kifejezésekkel felszerelve álltam orvosom elé. Ma már okos telefonom pillanatok alatt fordít. Nemcsak szavakat, hanem egész mondatokat, ha esetleg szükség van rá. És az egyre több szerb, görög és afrikai orvos, akikkel időnként kapcsolatba kerülök hozzám hasonló lassú beszédük és a bevándorlók közötti kölcsönös szimpátia is segít. Magyar és román orvosokkal is találkoztam, ők is fellélegezhetnek, hogy anyanyelvüket használhatják. Unokáimért jöttem Svédországba és a közös megegyezéssel minden vasárnapi magyar óráinkon tanultakkal mindhárman igyekeznek nemcsak helyesen beszélni, hanem írni is anyanyelvükön, annak ellenére, hogy apanyelvükön élik iskolai és egyetemi éveiket, baráti körük is csupa svéd lányból és fiúból áll. Lassan legkisebbik unokám is kinő kezem alól, most már rajtuk a sor, hogy svéd tudásomat javítsák. Nyelvtanulásunk ma is kettős irányú, a magyar és svéd nyelv összehasonlításán alapszik. Készen áll az a kétnyelvű kiskönyv, amibe a számukra kedves magyar költők verseinek saját fordításait gyűjtöttük és mókás rajzaikkal díszítettük. Az eltelt évek során magam is magyarra ültettem, vagy inkább állítottam két jeles svéd költő verseskötetét. Werner Aspeström és a Nobel díjas Tomas Tranströmer verseinek fordítása nem volt egyszerű munka. Élvezettel csináltam, ha megkínlódtam is. De erről majd időrendben bővebben szándékozom írni, mert az Ághegy Könyveink sorozatban a Nobel-díjas költőt köszöntő *Homage Tomas Tranströmer* kiadványunk lehetővé tette azt a közösségi fordítói munkát is, amely folyóiratunknak a kezdetektől fogva kitűzött célja volt.)

„Az angolna kövér és erős hal. Pusztá kézzel nem könnyű megfogni, ez biztos” Szokásommá vált, hogy nemcsak az svéd utcák, terek, lakónegyedek, falvak nevét fordítom magyarra, hanem mindenféle feliratokat is. Ezt az 1524-ből származó feliratnak a svéd eredetijét a

stockholmi Nagytemplom – Storkyrkan - főhajójának jobboldali oszlopáról másoltam. Anyanyelvemen élvezhetem igazán az ilyen fordításaim ősiségét, ízét és szépségét.

Egyesületeink tevékenysége akkoriban főként a bálók és vacsorák megrendezésében merül ki, ilyen alkalmakkor több százan, magyar családok apraja-nagyja összegyűlt. Még az olyan kisvárosban is, mint Lund kétszáznál többen jelentkeztek, a kristianstadi egyesület báljain pedig ennél kétszer többen, s ezek olyan kellemes alkalmak voltak, amelyek több száz kilométertől is vonzották a magyarokat. Tánc, tombola, terefere és a jó vacsora hangulatában mindnyájan jól éreztük magunk. Kimondatlanul is velünk volt az összetartozás érzése, a „tudjunk egymásról”, a „jó magyarnak lenni” gondolata. A magyar bálók hangulatát őrizve jártam Stockholm utcáit, felkerestem a mi Petőfinkhöz hasonló költőjűk, az ezerhétszázas esztendőkből élt svéd druszám, a trubadúr Carl Michael Bellman emlékhelyeit, és lefordítottam néhány szakaszt mókás dalából:

Carl Michael Bellman

Gubben Noak

*Gubben Noak, gubben Noak
var en heders man.*

*När han gick ur arken
planterade han på marken
mycket vin, ja mycket vin, ja
detta gjorde han.*

*Noak rodde, Noak rodde
ur sin gamla ark,
köpte sig buteljer,
sådana man säljer,*

*för att dricka, för att dricka
på vår nya park.*

*Han väl visste, han väl visste
att en mänska var
torstig av naturen
som de andra djuren,
därför han ock, därför han ock
vin planterat har.*

*Gumman Noak, gumman Noak
var en heders fru.
Hon gav man sin dricka;
fick jag sådan flicka,
gifte jag mig, gifte jag mig
just på stunden nu
osv.*

Noé apó
*Noé apó, Noé apó
igaz ember volt.
Kilépett a bárkából
és ültetett a javából
sok szőlőt, igen sok szőlőt,
s csinált jó sok bort.*

*Noé hajós, Noé hajós
bárkáját hagyván,
sok üveg lét szerzett,
aztán mindent megtett,
hogy jót igyon, hogy jót igyon
a világ új partján.*

*Látta biza, biza látta,
hogy az ember holt
szomjas a létben,*

*a vadak is a réten,
ezért aztán, ezért aztán
csinált jó sok bort.*

*Noé anyó, Noé anyó
Szép, jó asszony volt.
Emberének bort adott,
magam is ilyen lányt kapok,
az enyém lesz, az enyém lesz,
most rögvest, most bizony!*

és így tovább.

Dusa Ödön segített. Egyszer munkát is adott. Vasárnap történt. Kettesben lefestettünk félszáz garázsajtót. Az én dolgom volt előkészíteni és befejezni a festést. Papírszalagot ragasztottam a padlóra és az ajtókeretre, hogy a lecsöpögő festék ne hagyjon foltot. Ödön széles szivacs hengerrel felvitt egy réteg festékanyagot az ajtó felületére, én meg fentről lefelé rugózva, lágy ecsetkezeléssel simára dolgoztam a felületet. Volt némi tapasztalatom az olajfestésben. Diákkoromban a hűtőgépgyár szerelőcsarnokának hatalmas, fél röplabdapálya nagyságú ajtajának festését rám bízták, s hogy nem lett foltos, most is büszke vagyok rá. Minden garázsajtó festése után nekem kellett összeszednem a védő papírsíkokat. Izzadtam becsületesen. A negyven valahányadik ajtónál tartottunk, Ödön megelégedte a melót. Láttam, hogy fáradt. Nem tudhattam, hogy már akkor rákos betegsége gátolja munkabírását. Munkaadóm volt, de minden előbbi közös munkánkban máskor is elfogadta irányításomat. Most is így történt. A hátralévő hét ajtót festését összeszorított foggal, de elvégeztük. A közeli kínai vendéglőben ebédeltünk. Ebédidőben akkor még olcsón étkezhetek és vállalati szelvényekkel fizethettek a dolgozók. Délutánonként magnókazettáit

leltározhattam, videofilmjeit nézhettem. Ödön minden pénzét videofilmek készítésére fordította. Részletfizetésre vásárolta a vágáshoz és a sokszorosításhoz szükséges berendezéseket. Emlékezetes az a happeningje, amikor Poorniyer: Az ember a sötét színű szemüveggel c. szobra mellé, annak baloldalára állva, vakítóan fehér ruhában szobrozott. A szoboralak sötét szemüvegéhez hasonlót viselt és a szoborral megegyező tartásban állt mozdulatlanul. Fél kézzel szemüvegét fogva moccanástalanul bámult a semmibe az egyre szaporodó kíváncsi közönség előtt. Néhány perc múlva kolozsvári Zsebszínházunk Svédországba szakadt tagjai, köztük Bíró János és a Budapestről Stockholmba látogató Jánosi Tibor is, egyenként követték. A közönség egyre mosolygósabbá vált és többen is kedvet kaptak a szereplésre. A videó kamerás panorámázott, közelképeken mutatta a résztvevők szigorú arcát majd a vidám nézőket. Miközben az egyvonalban felsorakozottak száma egyre nőtt, a kamera tovább pásztázott, és az utcasarki kereszteződésben hangsúlyos lassúsággal képbe siklott egy rendőrautót mutatta. A videóra felvett happening mondanivalóját mindenkinek magában kell keresnie. Nekem a vakságokra figyelmeztető kiállítás és a viccet élvező közönség közötti kontraszt, a kötöttség és a felhőtlen életre vágyás örökös ellentmondásos küzdelmébe beleavatkozó törvény konfliktusos helyzetének zseniális, szavak nélküli mozgóképes megjelenítése ez a kisfilm. Ellenállás az embertelenséggel szemben, a „játítani is engedj” szellemében. Időnként előveszem ezt a Dusa Ödön kazettát, régi, hangtalan sorban eltávozott barátainkra gondolok, azokra az időkre, amikor, mert akkor csakis úgy volt lehetséges és ésszerű, nagyon is megértettük egymás.

A lundi magyar egyesület akkori hangadóival valahogyan nem találtuk meg a hangot. A szocialistának nevezett, lelket nyomorító diktatúrából érkezve, magunkkal hoztuk a megszokott vezetési formákat. A vezetők nem a köz, hanem a maguk érdekeinek szolgájaként szegődtek, féltek attól, hogy Lundi Lapban ellenzéki hangvételű írások is megjelenhetnek. Kikötöttem, hogy a lapszerkesztésbe nem lehet beleszólásuk. Legyen a lap a szabad véleménynyilvánítás helye. Nem tetszett az sem, hogy kijelentettem a lapszerkesztés mesterség, nem tesz jót neki a kontárkodás, márpedig Svédországban rajtam kívül nincs, aki szakavatottan végezhetné ezt a munkát. Hoztam és bemutattam néhány könyvem is, de íróként sem arattam különösebb elismerést. Talán, mert könyveimet pénzért nem, csakis ajándékba adtam. Ma is így van ez „hazai” íróinkkal. De, ha időnként fel-feltűnik egy-két egykönyves szerző, végig utaztatják néhány magyar egyesület háza táján, ahol kéretlenül és indokolatlanul is megkapja az írói címet, a magával hozott köteteket pedig jó áron dedikálja. Igaz: „Senki sem próféta a maga hazájában!” Na, de ennyire! Azt vettem észre, hogy a magyar egyesületek vezetőségében az érdemi munka helyett, az egymásfölötti uralkodás, „az én vagyok az okosabb” divatja dúl. A nyíltszínű vita ritka, inkább mögöttes beszéd és háta mögötti kivagyiskodás a szokásos. A lapban a gyerekeknek írtam meseátdolgozást, olyanformán, hogy a felnőttek is értsék.

Az állatok vitája

Népmese át dolgozás

Egy udvarban együtt lakott a macska, a kakas, a kutya meg a kecske. Esténként összeültek, hogy meg hányjávessék a dolgaikat. Csak egy kérdésben nem tudtak megegyezni: Kinek mi ízlik a legjobban?

– *Nincs jobb a tejcskénél – mondta a macska. – Egeret fogni sem rossz, de fáradságos!*

– *Ugyan, a tej! A kukorica vagy az árpa sokkal jobb – szólt a kakas.*

– *Igazán finom csak is a csont. Mennyi csontot megettem én már életemben! – állította a kutya.*

– *Friss, illatos szénát ropogtatni, nagyon jó ám! – dicsekedett a kecske*

Vitatkoztak, csak vitatkoztak. Kerülgették és sértegették egymást. Lehazugozták, lebunkózták, leostobázták és lekommunistázták egymást. Pontosan úgy, ahogyan ezt a magyarok teszik. De sehogy sem tudtak dönteni. Még ma is vitatkoznak, birkóznak és káromkodnak, amíg ki nem hallnak ebből a sanyarú és tótágas állati világból.

Szólnom kell a Lundi Lap Baráti Társaságáról, amelynek tapasztalatait később a z Ághegy-Liget Baráti Társaság tevékenységében hasznosítottam. A Lundi Lap Társaság lapunk támogatására alakult. Bartha István vállalta a Társaság elnöki tisztjét. Ne vállaltam, hogy engem is a vezetőségbe válasszanak, szükségtelen funkcióhalmaz lett volna, hiszen a szerkesztést segítő csoport vezetőjeként a Társaság teendőinek meghatározásában, a demokratikus szellem biztosította alapon részt vehettem, gyakorlati munkámmal pedig biztosíthattam az LLT céljainak megvalósulását.

A lap közeli célkitűzései közül most a legfontosabb a nyomtatás megszervezése, amelyhez állami támogatást reméltünk. Nem titkolt tervünk, a lap területi kiterjesztése, olyanformán, hogy egy-két év múlva a délsvédországi magyar szervezetek közös, összefogásra buzdító kiadványa legyen. A tervezett városenkénti/magyar egyesületenkénti külön oldalakon és rovatokban minden magyar szervezet tagja megtalálhatta a szükséges helyi információkon kívül azokat a nevelőjelleget írásokat, amelyek anya-

nyelvápolásunkat és hagyományörzésünket szolgálják, de szórakoztató olvasmányokat is. Lapunk felkészült a jövőre. Nemcsak nyomtatott formában, hanem - Szengyel Zsolt lelkes segítségével - az Interneten is megjelentünk. A nyomtatáshoz és minden máshoz valamennyi pénzre lett volna szükségünk. Ezért a közgyűlés úgy határozott, hogy tagonként egy évi 100 Kr., családonként (ahol több tag van) 150 tagsági díjat állapít meg, ami egyben a lap előfizetési ára is. A Lundi Kulturfórum ebben az időszakban gyengélkedett, az Ajtony utáni vezetők tagszervező munkája nem járt eredménnyel. Felértékelődött a a lapot támogató Társaság, sikerült rövid idő alatt kereken száz pártoló tagot jegyeznünk annak eredményeképpen, hogy abban az évben öt lapszámot készítettünk és küldtünk el 200-400 címre. Tehettük, mert mellénk álltak olyan lelkes segítők, mint Ajtony László, Albert Szenté Ilona, Aluuan Gizella, Dr.Bartha István, Békássy N. Albert dr., Csöregi Erzsébet, Eftodi Ildikó, Hegedűs Zsolt, Köble József, Moritz László, Szengyel Zsolt és mások, akik munkájukkal és adományaikkal segítettek. Összegyűjtöttünk néhány ötletet ahhoz, hogy művelődő és szórakozó társaság is legyünk. És kigondoltuk, hogy a hasznosat a kellemessel összekötve közgyűlésünk bálban folytatódjék. Elképzelésünk bevált, a közgyűlésre nem sokan, de a tánkra eljöttek a fiatalok, és a szünetekben alkalmat találtunk kötetlen beszélgetésekre, amelyekből a lap bővítéséhez ötleteket merítettünk, megbeszéltük a fiókszerkesztőségek hasznát és működését. A vezetőségválasztás nem volt acsarkodó küzdelem a hataloméért, mert megértésre talált az a nemes gondolat, hogy felváltva minden tagunk részt kérhet és kaphat a vezetésből. A svéd mintájú alapszabályzat mintájára csak a legszükségesebb teendőkért felelős vezetőket választottuk. A vezetőséget javaslatomra a kiscsoportok

vezetőivel bővítettük. Volt szerkesztőcsoport: olvasószervezők, sokszorosítók és terjesztők, valamint a fiókszerkesztőségek. Felhasználtam a lapban a rendszerváltozás után nagyon szükséges, de a közszolgálatban nem jeleskedő, inkább a maguk pecsenyéjét sütögető döntéshozók között elsikkadt Erdélyi Magyar Történeti Tárat. Írtam erről (Voltam - Ezer kilométerekkel 567-571 oldal). Történelmünk hiányos ismeretének eredője az anyaországban a szocialista nemzetfelejtő agitáció, Erdélyben pedig főként a minden eszközzel ma sem lankadó államilag tervezett céltudatos elrománosítás. Ezért tartottam fontosnak, hogy a svédországi magyarság számára is folytatásokban közöljem a magyar történelem fontos, és a kiemelten az elhallgatott adatait.

A Lundi Magyar Kultúrfórum egyik emlékezetes vezetőségválasztó közgyűlésén, alig tizenvalahányan jelentek meg. Ajtony László, aki már nem számíthatott arra, hogy pénzügyi bakija miatt a vezetőségbe kerüljön, egy addig ismeretlen magyar barátjával azzal a szándékkal érkezett a gyűlésre, hogy feloszlattja az egyesületet. A tizenvalahány jelenlevő elkecseregett hangulata kedvezett javaslatának. Felháborodottan utasítottam vissza ezt a megoldást. Elmondtam, vagy inkább elismételtem mindazokat az érveket, amelyeket a tagság is vallott a magyar egyesületek szükségességéről. Felsoroltam teendőinket, s néhány ötletemet az anyanyelvápolásra, a kulturált szórakozásra. A jelenlévők közül többen is azt ajánlották vállaljam el az egyesület vezetését. Sikerült megértetnem, hogy az elnöki teendőket olyan valakinek kell vállalnia, aki hibátlanul beszél a svéd nyelvet.

Senki sem jelentkezett. Végül Boros Kálmán, aki addig is készségesen segített minden vezetőség munkáját, elvállalta a teendőket. Sajnos konzervatív felfogása és halogató természete megakadályozták abban, hogy az az

egyesületi munkában általunk kezdeményezett frissítéseket igenlje és az alulról jövő javaslatokat támogassa.

Az általam javasolt alapszabályzati egyszerűsítéseket két évig akadályozta, míg végleg lemondtam a korszerűsítésről. A lundi magyarság egységének kialakítása helyett, a közösség munkáról való visszahúzóds és lemondás lett úrrá. És létrejött egy másik baráti csoport Fodor Béla ismeretségi körében, amely néhányunkat az anyagiakkal bővebben rendelkező Lundi Bevándorlók Szövetsége (LIFS) keretébe vonzott. Az Över Gänser című svéd nyelvű lapot szerkesztettem és a megfelelően felszerelt rádióstúdióban indítottam az azóta is egyedüli svédországi magyar nyelvű rádióadást, az Ághegy című irodalmi és művészeti egy-egy órás heti műsort, valamint a Transilvan Rádiót, amely, ameddig erőmből tellett, többnyelvű volt.

A Magyar Ligetet olyan családi lapnak terveztem, amely kiegészíti a Svédországi Magyarok Szövetsége által kiadott Híradónak a magyar egyesületek szervezését sajátosan elősegítő munkáját és a svédországi majd fokozatosan a skandináviai magyar családi életet tükröző, művelődését segítését tűzte ki céljául. Kiemelten foglalkozom oldalain a magyarul tanulás iskolai lehetőségeinek bővítésével, az itt élő magyarok beilleszkedésének kérdésével, a beolvadás veszélyeinek tudatosításával. A gyermekeknek szerkesztett oldalakon azóta sem hiányzik a Magyarok története rovat, amelyben Benedek Elek példájára a magyar történelem nevezetes embereiről, történelmünk emlékezetes eseményeiről írtam oldottabb, máig érő tanulságokat felmutató formában sorozatot.

Magyar Liget

a skandináviai magyar családok lapja

Az évezred végére megsokasodott munkatársaim és levelezőim száma, mindenholnan kaptam híreket, beszámolókat, képeket. Innen az ötlet, hogy legyen minden magyar egyesületnek, ahol ennek szükségét látják, külön oldala, oldalai. A Lundi Lap mellett külön oldalakra gyűjtöttem a malmői, kristianstadi, koppenhágiai, halmstadi és helsinborgi anyagokat. Ezt az egyre terjedelmesebb lapot később, csaknem egy esztendei előkészület után, Magyar Ligetnek neveztem el, mert lund magyar megfelelője liget, és mert Lundban készül az eleinte dél-svédországi, majd később egész Svédországra, aztán pedig Skandináviára kiterjesztve az északi országok magyarjainak családi lapja. A Lundi Kultúrfórum háromszáz valahány tagja közül tizenhatan választottak vezetőséget, amely a Lundi Lap támogatása mellett döntött. Ez mindössze időszakos erkölcsi támogatást jelentett, de ez a háromnegyed éves megtűrttség is jótékonyan hatott a lap fejlődésére. Az egyesület vezetőségi tagjaként tovább folytattam meggyőző munkámat egyrészt az elavult egyesületi alapszabályzat megújítására, másrészt városunk és a környéki települések magyarságának összeírására, a szomszédközösségek kialakítására. Kiderült, hogy a Lundhoz tartozó Kävlingében húsznál több, Staffansdorfbán ugyanannyi, Södra Sanbyben ötnél több magyar család lakik, de vannak magyarok Läddeken és Furulundban is. Hittem abban, hogy az itt lakó magyarok érdeklődési körének megfelelően is alakíthatok működésre képes csoportokat. Hasznos lett volna például

összeírunk a környéken élő magyar orvosokat. Ismeretségünk bővítésére kérdőívet közöltem a lapban, amelyben a lapról is kérdeztem olvasóinkat. Sajnos tapasztalnom kellett, hogy a magyarok közötti elzártság, a gyanakodás és a titkolózás miatt ez a felmérés sem hozott értékelhető sikert. A nevek és elérhetőségek nyilvánossá tételét személyiségi jogok gátolják. Többen is indokolatlan félelmükben rejtőzködnek, politikai meggondolásból tartózkodnak valamely közösség tagjainak sorába lépni és ezt nyilvánosságra hozni. Vezetőségünk konzervatív tagjai két-három esztendeig elodázták, különféle formai okok miatt elnapolták az egyesület szabályzatának megújítását, s ezzel gátoltak minden érdeklődési és szomszédági csoportosulást. Alapszabályzat-javaslatomban tíz pontba foglaltam a legszükségesebbeket olyanformán, hogy minden magyar és magyar érzelmű ember tagja legyen az egyesületnek. Később a svéd egyesületi szabályzatok mintájára terjedelmesebb, megengedőbb, és ahogyan indokolták: tekintélyesebb alaptörvény fogadtak el, tehát igyekezetemnek mégis volt valamiféle haszna. A vezetőségbe magam helyett három fiatalot ültetve, visszavonultam a megnövekedett lap szerkesztői teendőit választva. Tízpontos egyesületi szabályzatomat a Lundi Lap Társaság után az Aghegy-Liget Baráti Társaság is elfogadta, és azóta is ez a svéd hivatalok, valamint a Svédországi Magyarok országos Szövetsége által jóváhagyottan, közösségünk zavartalan működését biztosító dokumentum.

Az egyesületi tevékenységbe igyekeztem családi hangulatot vinni. Könnyű volt észrevenni, hogy a fiataloknak hiányzik a „buli”. Az egyik szombat este rendeztünk ilyet. Jöttek a környékről, még Malmöből is. Nem értük el a régi vacsorázós estélyek részvevőinek számát, de ígéretesnek mondhattuk, hogy közel százan szórakozhattak a Felnőttek Iskolájának termeiben, amiért

nem kellett fizetnünk. Máskor vásároltam a svédországi magyar hentesből két tepsire való disznótoros vacsorának valót, máskor nudlival kínáltuk egyik afrikai egyesületből hívott vendégeket. Gulyásfőzésben kamatoztattam otthonról hozott tapasztalataimat, bebizonyítottam, hogy nemhiába, nyertem egykor gulyásverseny. Az egyesületek tapasztaltabb vezetőitől tudom, hogy a magyarokat leginkább gulyással és tánccal lehet összehozni. Terveztem az egyesületek egymásmegismerésének céljával vándor-gulyásversenyt és Pesten járva, vásároltam húszliteres bográcsot. Másokat is bízattam erre, végül mégsem sikerült elindítanunk a versenyt, mert az erre kedvező időjárás idején a svédországi magyarok csapatostul hazalátogatnak, félő volt, hogy a versenyzők főztje nyakunkon marad. Az pedig, hogy a svédek etessük főztjeinkkel, az egyesületek vezetőinek lanyha szervezőképességén múlt. Azzal húzódtam vissza a szervezéstől, hogy a lap bővítését vigyem végbe. Nyugtattam magam, hogy példát mutattam, ötleteket adtam a gazdagabb tevékenységre és a tagság tétlenségének megszüntetésére, az egyesületet a lapszerkesztéssel támogatom, s jut majd időm írásra és fordításra is.

Stockholmban a Dandery városnegyedi könyvtárban, az új könyvek között találtam Werner Aspeström: Jégjelentés című, halála után kiadott kis verseskönyvét. A szerzőről annyit tudtam, hogy a huszadik századi svéd líra kimagasló tehetségű és jelentőségű alkotója volt. Életében mintegy félszáz könyve jelent meg: verses-, novella-, dráma-, esszé-, és publicisztikakötetek. A Jégjelentés-t már nagyon betegen, kórházi ágyán írta, s benne költői pályájának és törekvéseinek összefoglalását adta. Rácsodálkoztam. Mindössze tizennégy vers és öt prózavers a kötet, tekintélyes tálalásban, pazar,

keményfedeles kiadásban. Később ugyanilyen félszázoldalasnál is kisebb verseskötetekkel találkoztam a könyvesboltokban. Például a Nobel díjas Tomas Tranströmer kötetei is amolyan sűrített verskötetek. Valószínűleg a mai olvasók igényeinek így megfelelnek, hiszen versből, ha kiválóan tömények, több a kevesebb. Emlékszem félévszázaddal ezelőtt milyen meleg fogadtatásban részesítette Lászlóffy Ali egy kezdő költő kicsinyke és mindössze ötven példányban kiadott könyvét. A minőség diadalútja nem ismer akadályt. A mindennapi gyakorlat ellenére is hinni kell ebben.

Nem volt pénzem, hogy megvásároljam Aspeström könyvét. Addig forgattam, lapozgattam, amíg a jószágos arcú, idős könyvtáros asszony megengedte, hogy használjam a fénymásolót. Hetekig azzal szórakoztam, hogy sűrű szótározással magyarra fordítottam a könyv minden sorát. A svéd nyelv tanulásának ezt az élő beszédben nem igen használható módszerét Bartha István példájára próbáltam, aki Svédországba érkezésekor úgy tanult svédül, hogy kitartó munkával feleségestől lefordította Bernhard Nordh: A hódtavi újtelepesek (Nybyggarna vid Bäversjön) című regényét. Mérnökként a malmői hajógyárban kapott munkát és végzett tudományos kutatómunkát. Kedvenc témája a rozsdá tette ismertté és egyetemi tanárrá. Nyugdíjazása után ismerkedtünk meg, s lett a Lundi Lap munkatársa. Regényfordítását engedelmével átdolgoztam és megjelentettem az Ághegy Könyvek sorozatban. De Bartha Pistáról, aki kemény embernek mondta magát, életének zezugos furcsaságairól külön fejezetben, bővebben kell írnom.

Werner Aspeström:

Hogy ízlett az első bogyó?

Kitapogatóztak a modernből, hogy megvizsgálják mi az, ami tetszik és ismert azon kívül. Havazott, kutya hideg volt. Nehezen lehetett lélegzeni. Visszabotorkáltak a modernbe, nyugodtan éltek, de óvatosan. Egy napon, mintha a kéményen át érkezett volna az a dühösen kemény parancskiáltás, a magasból női hang szólt: Jön! Gyertek közelebb! Ők harsány igeneltek, mert bizonyára szívesen maradtak. Feltáru az ajtó, megjelent egy szőrös ököl, felmarkolta és messzire kivágta őket a néptelenségbe. Annak ellenére, hogy nagyon hevesen érkezett és nehezen lélegzett, mégis szembe szegült, indokolt. Ömlött víz a tüzes sziklára, hogy köddé változzék. Amikor a talaj lehült és a ködök csodálkozva szétszóródtak a világosság felett, a szándékok megmerevedtek. Bozótokat és fákat ültettek, előbb ilyet-olyat, ehető bogyósokat és gyümölcsözőket, aztán olyanokat, amelyek szépen virágoztak, fényes színekben pompáztak is jóllakhatják a szemünket is. Sokkal később, először egy festő mondta: „A fekete a színek királynője.” Azért, hogy megmérjék a bogyókat és megszámozzák a gyümölcsöket feltalálták a matematikát. Azért, hogy magasztalni tudják a virágzó fákat, kigondolták az írás művészetét. A gazdag betakarítás után a gyengébb termés ideje következett. Hogy megelőzzék az időt, jósolni tanultak és megfejtették az álmokat. Az egyik álom a vágózó sárga lóról hirtelen jött figyelmeztetés volt, és a váratlan hőség jele. Az atya, mint a nyerő sorsjegytulajdonosok, zászló magas lóról tekintettek le reánk.*

Túlságosan gyakran megesik, hogy az álmok és a jövődölések bekövetkeznek. A jégkorszakban, szárazság és rossz termések idején, lélegeznünk nehéz volt, emlékezhettünk a modernül esős és csalhatatlanul melegebb időkre. De a feledékenység fokozódott, elszaporodott. Hogy hogy ízlett az első bogyó, az első

*gyümölcs? Ki emlékszik a korábbi világosságra? Vannak, akik még a történetek felére sem emlékeznek. ** Másoknak pedig semmi sem jut az eszükbe. Némelyek tagadnak.*

**Renoir*

*** Például A.*

Miközben Aspeström verseivel voltam elfoglalva, s részleteket is közöltem fordításaimból a Lundi Lapban, rábukkantam a Lunban élő Ortman Máriára, aki Kertész Imre: Sorstalanság című regényét fordította svédre még 1985-ben. Ennek a svéd könyvnek a címe Steg för steg, ami Lépésről lépésre jelentésű. Későbbi kiadása a sorstalanság szó szerinti fordítása: Mannen utan öde, vagyis ember sors nélkül. A fordító leánykori neve Hornyánszky Mária-Klára. Pozsonyi származású. Készítettem vele interjút, amelyben elmesélte: az édesanyja következetes szigorúságnak köszönheti, hogy megőrizte anyanyelvét, vele csak magyarul beszélhetett, aztán egy tekintélyes egyetemi tanár rokonuk biztatására sikerrel vizsgázott az uppsalai egyetem finn-ugor szakán. Kertész Nobel díjának ünnepségén magam mutathattam be az írónak a stockholmi Magyar Nagykövetség fogadásán. Személyesen addig nem ismerték egymást. Mária segítségével bepillantottam a svédországi írók világába, tőle tudtam meg először, hogy a Svéd Írószövetségbe nemcsak költők és írók, hanem fordítók is beléphetnek. Egyik látogatásomkor azzal lepett meg, hogy könyvtáros feleségem nevével alapított kölcsönkönyvtáramnak ajándékozta Kortárs, Jelenkor, Alföld, Forrás, Nagy Világ és a The New Hungarian Quarterly folyóirat gyűjteményét. Készségesen eligazított abban is, hogy aránylag könnyen beiratkozhattam a Svéd Írószövetségbe, ahonnan a Svédországba települt íróknak csaknem hivatalból kijáró minimális segítségként 30 000 korona alkotási támogatást kaptam. Korán örvendtem

ennek a meglepetésnek, mert az értem felelős társadalombiztosító figyelmeztetett, hogy ameddig az Írószövetségi segély tart, addig nem kaphatok társadalmi segélyt. Kiskapuként azt ajánlotta, hogy az Írószövetségtől kapott összeget költsem írói alkotásnak betudható dolgokra, tanulmányi útra például. Aspeström fordításom kiadásának költségeit is megengedte elszámolnom. Kétszer jártam Pesten, ahol Tóth Laci, aki akkor az Ister Kiadó munkatársa volt, vállalta a kiadást. Tóth Laciról már megírtam, hogy Romániából a két évenként engedélyezett nyári családi kirándulásaink egyik alkalmával befogadott egy éjszakára pozsonyi lakásába és bemutatott fiatal írobarátainak. Amikor ő is elmerészkedett Erdélybe, a szigorú tiltás ellenére szállást adtam neki. Másnap a vonaton kérdőre fogták hatósági ellenőrök és az egyik noteszébe pillantva, látta a nevét. Innen akkori következtetése, amit barátainknak és ismerőseinek panaszosan mondott: valószínűleg én jelentettem fel. Nem kívánt személyként tartották számon Csehszlovákiában, áttelepült Magyarországra. Véletlenül ott voltam, amikor megkapta a magyar állampolgárságot. Egy üveg vodkával ünnepeltük meg a hivatal közeli Duna parton, a Gellért szállóval szemben. Jóval a rendszerváltás után szólíthattam fel bocsánatkérésre. Nem értem ma sem, miként képzelte rólam, hogy besúgó vagyok! Hiszen idegen személy, akár egy éjszakára való befogadásáért kíméletlen törvénybüntetés járt. Saját érdekében nem mondhattam el senkinek, hogy barátjával együtt nálam járt.

Örvendtem, hogy elvállalta fordításkötetem kiadását, amelyhez tanulmány írtam és mellékeltem Aspeström fordította néhány neves magyar költő versét is. A saját fordításaim ellenőrzésére Lázár Oszkárt a Lundi Egyetem professzorát kértem fel. Reméltem, hogy az eredetihez hasonló kivitelben, de valamivel terjedelmesebb könyv lesz belőle. Nem így történt. Tenyérnyi, fűzött

kiskönyvet vehettem át néhány a fordítónak kijáró példányban, amiért svéd írószövetségi segélyem felét fizettem. Nem tudom hány példányban készült a könyv. Üzletekben egyet sem láttam belőle.

Magyarországi írói körökben ismeretlen vagyok. Innen eredt évekig tartó ragaszkodásom Tóth Lacihoz. Egyszer, éppen Kányádi Sándor ünneplésére gyűltünk össze néhányan a Magyar Írószövetség Bajza utcai összes termeiben. Nem tudom ki hívott, akkoriban Pomogáts Béla volt az elnök. Sándor imbolygó léptekkel, az ünnepléshez méltó tekintélyes ábrázattal érkezett a bejárathoz. Jó volt látni őt, a Napsugár főszerkesztőségét annak idején az ő jóváhagyásával is vállaltam, a diktatúra végét és vesztét sokak számára világosan mutató években. Annyi éves lehetett találkozásunkkor, mint én most, tehát túl a nyolcvanan, nyilván kissé magas vérnyomásával küszködött, de az öröm, hogy tisztelői körében megjelenhetett kedélyessé tette. Gyönyörű, bőrkötést utánzó fedéllappal és átlátszó műanyagborítóval a Mecénás Könyvek sorozatban készített könyvében válogatott verseinek angol fordításával ajándékozta meg szűk körű baráti társaságunkat, s dedikálta nekem is szeretettel. Utána a tanácsteremből átléptünk a kisebbik terembe, ahol hosszú svédasztalon ritka finomságok pompáztak. Dühös voltam magamra, mert a találkozó előtt bőségesen ebédeltem. Egy pohár szódavizet ittam és hogy ne zavarjam a lakomázókat, elköszöntem. Az írószövetségtől nem messze egy ismerős klubban, ahol valamikor Dusa Ödön is fellépett Jánosi Tibi konferálásával, Tóth Laci szervezésében az Ister Kiadó könyvbemutatójára siettem. Ezt is megbántam, mert könyvismertető helyet könyvárusítás folyt, Tóth Laci Haller utcai élettársának közreműködésével. Néhány évvel később Tóth Laci egy másik fiatalabb legeslegújabb élettársával visszatelepült Szlovákiába. Utoljára az egyik Könyvnapon találkoztam

vele a Vörösmarty téren. Könyv bizniszben utazott. Nem vette komolyan bocsánatkérését reklámáló felszólításomat. Kölcsönös kételyeink egymásban sajnálatosan eltávolítottak egymástól. Pedig hát a régi, gyűlölt világban ugyancsak „egy húron pendültünk.”

Fentebb három, vagy négy kisméretű könyvet említettem, köztük a jeles svéd költő posztumusz kötetét saját fordításomban. Figyelem magam, talán csak nem irigykedem. Különbőféle értékelésben, különféle minőségű munkáról van szó, összemérni, s így találgatni, hogy melyik éri meg a cifrább külsőt, nem érdemes. Vannak könyvkiadó, amelyek nem engedhetik meg maguknak az olcsó kiadást, mert nem „ponyván” árulnak. És vannak tartalmak, amelyeket érdemes figyelemkeltő módon, szép külsőben megjelentetni. És hány olyan könyvet láttunk már, ahol a „külcshín” nem arányos a belbecs” -csel. A szerző híre is közrejátszik abban, hogy mennyit áldoz a kiadó a borítóra. Mert a keményfedelű könyvek sokkal többre kerülnek a fűzötteknél. És a bőrkötésűek, és a bársonyba bugyoláltak? Más és más kategóriájú könyvminőséget érdemelnek a sikeres, a befutott írók és mást a mellőzöttek. És azok az alkotók is, akik könyveik mellé a saját arcukat adják. Akár az utóbbi években Svédországba látogató egykönyves írók, akik sikeres bemutatkozásukat eladott könyveik számával mérik. A költők esetében különösen igaznak látszik az a megállapítás, miszerint megjelenésükkel, felolvasásaikkal, szerepléseikkel vívnak ki maguknak elismerést. Mert kevesen olvasnak verset, szívesebben hallgatják a szavalókat, vagy a szerzők felolvasásait. Mert a verset mondani kell! A megállapítás Kányádi nyomán terjedt el, aki egy székely faluban tartott találkozóján kérdezett egy kisiskolás fiút „Mi a vers?” A kisokos meghatározása szerint: „A vers az, amit mondani kell!” Átültetve ezt a prózára: A könyv, a regény az, amit

olvasni kell! Az igazán nagy író pedig látni kell, szerepléseikkel válnak igazán ismertté, elfogadottá. A hagyomány szerint Petőfi a Nemzeti Múzeum lépcsőjéről szavalta el a Talpra magyart! Ez sajnos csak szóbeszéd. Nagy költőnket odaképzelné erre a látványos helyre, magától érthető. Jókai, Móricz és mások is utazásaikkal, nyilvános szerepléseikkel növelték hírnevüket. Nobel díjas írónk pesti fogadtatását Eszterházy szereplése tette még jelentősebbé. Kányádi zseniális költészete is azzal válhatott közismertté, hogy költőnk egy esztendő színiakadémiai gyakorlatát kamatoztatva, sokfelé sűrűn tartott, máig emlékezetes találkozót. Kis túlzással állíthatjuk, hogy az utóbbi két-három évtizedben megcsappant íráskedve ellenére, alig találunk a Kárpát-medencében falut, ahol nem fordult volna meg. A vers az, amit mondani kell! – gondolata serkenti többek között a Jordán Tamás által kezdeményezett tömeges versmondó ünnepeket. Nagybátyám jut eszembe, aki suszterbankija mellől vezényelte az utcánk gyerekeiből verbuvált szavalókórust és minden húsvéti ünnepünkön fia betanított szavalatával rikatta meg a kimondott szó szépségeire fogékony anyámat. Bizony, bizony, szereplési vágy és tehetség nélkül a jó költő is csak „félkarú óriás”. Tomas Tranströmer Nobel díjas svéd költőt, tolószéken vitték Pestre, a Könyvnapokra, s szavát, mert szólnia is nehéz volt, a hét vagy tizenkét nyelven beszélő Mervel Ferenc, az Ághegy folyóiratom kezdeteitől jeles munkatársa tolmácsolta.

Nekem a szereplés kín. Kányádi bevallotta, hogy még a Napsugár gyereknapunk iskolásai előtt is izgul minden alkalommal. De aztán bámulatos közvetlenséggel, székel furfangossággal szerepelt mindenhol hallgatósága előtt. Belátom, a nyilvánosság előtti szereplés nélkül nem lehetünk sikeresek. Kényszerültem, de sokszor „felléptem” ifjúsági napunk Matinéinak szervezőjeként, a Napsugár gyermekirodalmi lap

főszerkesztőjeként, s ezt kellett tennem a Magyar Liget és az Ághegy szerkesztőjeként is. Ez utóbbiak „hangos kiadása” nélkül már csak azért sem lehetünk meg, mert pénztelenségünk miatt, példányaink számát egyre csökkentve, ilyen-olyan apró támogatásoktól függött nyomtatott formában való megjelenésünk, örvendünk kellett mindenfajta megmutatkozás lehetőségének. Találkozóinkról, melyek kevés kivételtől eltekintve, sikeresnek mondhatók, az Ághegy Baráti Társaság fejezetben lesz még mondanivalóm.

A Magyar Liget kezdetének dátuma 1999, de az első lapszámunkra az ünnepi 2000. március 15-öt írtunk. Egész évben az új lap szervezésével foglalkoztam. A Lundi Lap három számában közölt levéllel fordultam a dél-svédországi magyarokhoz, a szomszéd városok magyar egyesületeihez. Az átállás érdekében végig látogattam a közeli városok magyar egyesületeit, ebben segítségemre sietett Bartha István is. Régi Volvójával beutaztuk a környéket. Amikor végleg Svédországba költöztem el kellett adnom az Ágopcsa Lacit ajándékát, egy öreg, de hála kolozsvári barátaimnak, helyrepopozott és újrafestett Volkswagen Passatomat, és mert Lund központjához közel kaptam kis garzonlakást, ha lett volna is miből, akkor sem volt szándékomban kocsit venni. Ma sincs kocsim, ami gátol baráti kapcsolataim ápolásában. Megszereztem ugyan a svéd hajtásit, de lányom tanácsára lemondtam arról, hogy két évtizedes kihagyás után újból kormánykerék mögé üljek.

A Lundi Lap megmutatta – írtam egyik levelemben - azt az olvasói és együtt gondolkodási igényt, amely reményt ébreszt bennünk ahhoz, hogy összetartozásunk ilyen fórumai szükségesek és hasznosak. A legkülönbözőbb korú és érdeklődésű magyarok olvassák és írják ezt a több száz példányban megjelenő lapot...Éppen csak

választott vezetőink feledkeztek meg hivatali kötelességükről, amikor válasz nélkül hagyták felkérésünket a Liget támogatására. A „mögöttes beszéd” legkifinomultabb formája a „nem szól szám, nem fáj fejem” magatartás. A régi beidegződött módszer szerint, ha nem veszünk valamiről tudomást, az nincs is... Az idő malmai nemcsak minket örölnek, hanem mindent, ami ellenáll az újításnak, a gyarapodásnak. Az összefogás nem mindig a vezetők ügye, de az „alagsorban” így is egyre többen lesznek azok, akik a saját fejükkel gondolkozva az észszerűt, mindig a szükségeset cselekszik. A Magyar Liget megvalósítható, már a közeljövőben létrehozható, mert él benne elődje, a malmói, a jönköpingi, a halmstadi, és sok más próbálkozással együtt a Lundi lap.

A Magyar Liget létrehozását többek között az indokolta, hogy az egyesületi lapok megérték a szakszerű szerkesztésre. Reméltem, hogy olvasók és vezetők előtt bebizonyíthatom tanult mesterségemben szerzett tudásom. Akkoriban már négy évtizede gyakoroltam a lapszerkesztést, mikor e sorokat írom, közeledem a hatvanadik újságírásban töltött esztendőhöz.

Sikerült környezetemet és az időnként külföldre távozott barátaimat is meggyőznöm a magyar egyesületek összetartozásának fontosságáról, arról, hogy ez kijelentésnél több, olyan hasznos gyakorlat kellene, hogy legyen, amely folyamatos. A közös lapcsinálás, a versmondó vetélkedők, a Dél-svédországi gulyásfőző verseny és a magyarul tanuló iskolások ligeteinkbe tervezett, mezei futással, hegyi kerékpárversennyel, zsákba futással, gulyáspartival, tábortúzzel, tánccal és sok más játékkal tervezett, évenként megismételhető évvárója mind-mind csak kitartó összefogással hozható létre.

Értelmes munkára mindig akad lelkes ember. Nem számoltam lapjaimnak hányan segítettek. Számosan, sokan név nélkül is megmaradtak emlékezetemben. Sorolhatnám, s fogadom, hogy a felidézés sorrendjében gépbe írom mindazokat, akik önzetlen munkával hajlandók voltak részt vállalni a közösségépítésben. Békássy doktor ilyen volt. Neki köszönhetjük a Magyar Liget sokszorosítását, mutatóba színes példányokat is készített, amelyeket büszkén mutattunk fűnek-fának, hátha segít előteremtenünk a további számok nyomtatáshoz szükséges anyagiakat.

A lap népszerűsítéséhez készült első számunk fedőlapjának másolatával indult a skótok csatakiáltását utánzó szlogenünk:

Svédországban rengeteg a liget, de Magyar Liget csak egy van!

Szengyel Zsolt, internetes segítőm és felesége Peszeki Erika, aki első volt svéd nyelvtanfolyamunkon, visszatért Pestre, de szerencsére akkor vált ismertebbé Kormos László, aki HUNSOR néven a Magyar - Svéd Online Források honlapját alapította. Érdeklődött kezdeményezéseim iránt. Hozzá fordultam segítségért.

SVÉDORSZÁGBAN RENGETEG A LIGET,
DE MAGYAR CSAK EGY VAN !

LÉGY A TÁMOGATÓNK !

LEVÉLVÁLTÁS

Kedves Kormos László!

Kérésére a Magyar Liget előzményeiről röviden a következőket írhatom. A Lundi Lapot minden támogatás és hovatartozás nélkül 1998-ban indítottam. Ebben az évben négy, 1999-ben pedig 12 száma jelent meg. Példányszáma 400- 250 között ingadozott az önkéntes sokszorosítók lehetőségeinek függvényében. Próbáltam a helyi ITEK Akadémia mellé állni, de a lap sokszorosításához és postázásához szükséges anyagiakkal nem támogathattak. 1999 májusában javaslatomra 127 taggal megalakítottuk a Lundi Lap Társaságot. De a vezetőségbe csak olyanokat javasolhattam, akik nem értettek a gazdálkodáshoz, engedtek az itteni téves felfogásnak, miszerint a vezetőség legfőbb dolga az, hogy a valahonnan kapott pénz elköltse. Mivel, Fodor Béla javaslatára magamnak kellett bejelentetnem hivatalosan a Társaságot, nevemre érkeztek a számlák, fizetnem kellett pedig a vezetőségében nem vettem részt, mert nem tartottam ildomosnak, hogy a lap támogatására alakult egyesületet az vezesse, akinek a lapját segítik. Év végén a kényszerítő körülményeknek engedve csődöt jelentettem, és lemondtam tagságomról. 2000. március 15. tiszteletére indítottam el azt a lapot, amelyről több alkalommal szoltam már a Lundi Lapban. A Magyar Liget a dél-svédországi magyar családok lapja kíván lenni, mégpedig úgy, hogy magában foglalja mindazon városok magyarságának lapját, akik ezt fontosnak tartják. Eddig - több helyi lap egy újságban - a Magyar Ligetben indítottam a Malmöi Lapot, a Kristianstadi Lapot, folytatom a Lundi Lapot, ismertetem a halmstadiak A célok című lapját, és számítok a helsinki, a sölvesborgi és más magyar egyesületek közreműködésére is. Lundban legalább nyolcszáz, Dél-Svédországban pedig tízezernél több magyar él. A Magyar Liget

mindnyájuk lapja kíván lenni. A közös munka eredményessége érdekében a LMKF Magyar Klubjában Bevezetés az újságírásba címmel tanfolyamot tervezek. Minden magyar egyesületben, ahol erre igényt tartanak, fiókszerkesztőség alakítását javasolom. Tagjaik az anyaggyűjtésben, az írásban, a sokszorosításban, és a lapterjesztésben segíthetnek, idővel aztán önálló munkával készíthetik saját lapjukat, amely a nagyobb körű nyilvánosság céljából a Magyar Liget részeként jelenhet meg. A ML pedig általános érdeklődést kielégítő olvasmányokat közöl (önismeretünket elősegítő írások, történelem, irodalom, nyelvápolás, gyerekoldal, szórakoztató rovatok stb.), amelyek a családi lap tulajdonságát erősítik.

*Ennyi dióhéjban a lap(ok) története és jövője. A Magyar Liget az ISSN 1404-7780 számon került a sajtónyilvántartásba. Összefogással még ebben az évben elérhetjük, hogy nyomdában készüljön ezernél több példányszámban. Nagyon fontosnak tartanám, hogy ez a lap is felkerüljön a HUSOR-ra, mert a svédországi magyarok jobb tájékoztatását szolgálná, és azt is, amire folyamatosan nagy szükségünk van: anyanyelvünk ápolását. Előre is köszönöm jóindulatát és fáradozását. Melegen üdvözli:
a szerkesztő.*

Tisztelt Tar Károly!

Köszönöm a témát kimerítő levelét! Pont ilyen válaszra volt szükségünk, így elmondhatjuk, hogy tiszta képet kaptunk a Magyar Ligetről, és most már értjük a háttérét is a dolognak. Azt hiszem, nem kell hangsúlyoznom, hogy a HUNSOR is pártoktól és kormányoktól független társadalmi információs forrásként működik, a nemzeti tudat megtartásán és erősítésén, a magyar-magyar kapcsolatok, és a magyarsággal együtt élő népekkel való kapcsolatok fejlesztésén dolgozunk. A magyarok közti

minél jobb tájékoztatás megteremtése a célunk, amit itt nem részletezhetek, de ez nyilvánvaló. Természetes, hogy Önnel és szerkesztőségével, szívesen vesszük fel a kapcsolatot, és kívánjuk az együttműködést. Céljaink azonosak, a magyarság, a nemzet szolgálatában, közösségünk iránti felelőséggel dolgozunk. Kérem, tekintse leveletem a szükséges jó kezdetének. A HUNSOR célja az, hogy együttműködjön, és további alapot teremtsen az együttműködésre más magyar szervezetekkel, tömegtájékoztatási eszközökkel, újságokkal országunkon belül és azon túl. Véleményem szerint a HUNSOR és az Önök szerkesztősége tovább fejlesztheti az egymásközi kapcsolatot, szívesen fogadjuk cikkeiket, írásaikat, tudósításiakat. Szükségünk van egymásra, együtt kell dolgoznunk mindenütt, ahol erre van lehetőség. Minden beküldött írást szívesen fogadunk, és természetesen, méltóképpen tálaljuk a HUNSOR oldalain.

Tisztelettel: Kormos László, a HUNSOR főszerkesztője.

*A HUNSOR a Magyar - Svéd Online Források honlapja
<http://www.hunsor.nu/>*

A levélváltás eredményeképpen és Kormos László másfélhetes áldozatos munkájának köszönhetően a Magyar Liget az akkori honlapokhoz hasonló, pazar tálalásban felkerült a HUNSOR honlapjára.

Izgalommal vártuk az ezredfordulót.

Azt hiszem az a gondolat terjedt az emberekben, hogy ezt az eseményt megélni kivételes dolog. Bizonyára vágyott erre anyám is, aki magas vérnyomása miatt nem érte meg a hetvenet, a fiam, aki az ezredfordulón bizonyára befutott mérnökembernek képzelhette magát tizennyolc és fél évesen, amikor ellenségeim foglyaként kiszenvedett a lippai kaszárnnyában. A feleségemet pedig

azzal bízattam halálos ágyán a budai rákkórház rideg, menthetetlenségét ismételen hangoztató lelketlen orvosaitól védve, hogy az ezredfordulóig majdcsak kibírjuk valahogyan szerény, de a magunk tetszésére, korszerűen berendezett kolozsvári otthonunkban azt a kétezredig hiányzó hat évet.

Az utolsó Lundi Lapszámban próbáltam töményen megfogalmazni az általam élt és értett világot.

„Ne hagyjunk fel a csüggedéssel? Ne hagyjunk fel a csüggedéssel! Mindent írhatunk kérdőjellel is. Híhetünk és kételkedhetünk. Kétezer év óta a keresztyén, ennek megreformálása után, többen a keresztyén hitben magyarázzuk a világot. De a mi világunk mellett az emberiség kétharmada más hitben él. Nem rosszabbak nálunk. (Ide kívánkozik mai véleményem: Éppen csak más történelmi fejlődésben, a mienktől elmaradva más civilizációs szintre jutottak.) 2000 éve próbáljuk betartani a tízparancsolatot. És folyamatosan ölünk. És lopunk. És mert kívánjuk, elcsaljuk más feleségét. És ez cselekszik a nők is, ha megkívánják mások férjét. És világ még így is halad. Mert építjük. Bábel tornyán tanulva igyekszünk szót érteni egymással. Sokféle furcsa meggyőződésünk ellenére is. Mert az eltelt kétezer év arra volt jó, hogy megértsük: a magunk fejével kell gondolkoznunk. Egyedenként kiválunk a rengeteg felfoghatatlan dogmával etetett tömegeből és nyiladozó értelmünkkel kikanyarítjuk a magunk karéj értelmét az érthetetlen világból. Az a miénk, amit megértünk. Tudósaink bizonyítják, hogy agyunk képességének tíz század százalékát hasznosítjuk. Az elkövetkező esztendővel lezárjuk az emberiség gyermekkorát, gyermekbetegségeinkből felépülve, értelmes gépeinkkel megtoldva értelmünk, kérdőjeleinket tudásunkkal fogjuk felkiáltójelekké alakítani. Élni érdemes. Örömtéremtés legyen legfőbb gondunk. Szeretetünk szülöttje legyen végteleníthető boldogságunk.”

„mögöttes beszéddel” próbálkoztam. Az ezredfordulón erőltetett vidámsággal groteszk írásaimban is próbálkoztam megfogni az életünk értelmét kereső lényeket. A tőlem telhető módon életem értelmét kerestem szeretteim halála után is. Ha ezt nem rögeszmésen, nem kíméletlen nyíltsággal tesszük mindenkor, maradék életünkben egyre kitartóbban, Apáczai urunkkal mondva „barmok gyanánt” fogunk az életből kimúlni.

Az évezredforduló Stockholmban ért. Magyar barátaimmal a királyi palotát megkerülve jutottunk a kikötő felöli térre, ahonnan az épület homlokzata előtti lépcsőfeljáró tetejére vártuk a királyt. Már nem emlékszem megjelent-e éjféلكor, mert nem láthattam a sűrű tömegből. Annyian voltunk, hogy társaságunk egyik nőtagja pánikrohamot kapott. Felsegítettük egy tehergépkocsi platformjára, ahol néhányan már táncoltak. Végül csoportunk minden tagja ott szorongott, és kevésbé szenvedtünk az összezsúfolódott tömeg nyomásától. Valahonnan előkerült egy vodkásüveg, kortyoltunk belőle. Egy szinttel a tömeg fölé kerülve, messzebbre láttunk: mindenütt várakozás tükröződött a vidám arcokon, úgy tetszett mindenkinek fontos volt, hogy nemcsak új esztendőbe, hanem új évszázadba lépünk, amikor megszólalnak a harangok. A vodka hatására furcsán magánosnak éreztem magam. Átvillan agyamon, hogy miként kerültem hatvanöt éves fejjel, családtalanul Stockholmba, s megerősödött bennem a fiam elvesztésekor kelt, majd a feleségem halálakor bizonyosodott gondolat, miszerint magam is kimúltam ebből a zűrös világból, nem történt velem csoda, inkarnáció, hanem a régi testemben kellett új életet kezdenem. Az évezredváltást mondvacsinált ünnepnek éreztem, a sokféle lehetséges időszámítás miatt. A magam életváltását pedig nem élhetem meg ünnepként.

Éjfél után órákig tartott, amíg a tömeg lassan széteszlott. Társaságunkban volt egy választékosan fogalmazó fiatalasszony, ő is hasonló gondolatokkal birkózott. A Központi Híd felé ballagva az emberek magányosságáról szólt. Társ nélkül kisfiáért élt, műveltsége anélkül, hogy fitogtatta volna kiérezhető volt szavaiból. Kedvet lett volna mellé szegődni. Az évezred első perceiben nyugdíjasként sem éreztem magam idősnek, ahhoz, hogy új életet kezdjek. Ez az érzés a mai napig nem tágit mellőlem. De társat keresni nem mertem, találni pedig csak évtizeddel később adta a sors.

Az évezredváltó újesztendőt mégis vidáman, a bennem évek óta kialakult groteszk megközelítésnek engedve fogadtam. Ezt írtam a Lundi Lap utolsó számában:

Harmadik évezred

Az Északi Szél (ÉSZ) távirati iroda elküldött tudósítójának bizalmas jelentése kizárólag a Lundi Lap olvasóinak

Az ENSZ legfelső köreiben tudni vélik, hogy a hétpecsés titkok között őrizik azt a nagyszabású világmegváltó, minden részletében aprólékosan kidolgozott tervet, mely szerint 2000. január 1-től, pontosan 00 óra 00 perctől a földkerekség minden országában egyszer és mindenkorra visszavonhatatlanul felszámolják a hadseregeket, a támaszpontokat, a kaszárnyákat, az összes fegyverekkel és katonai berendezésekkel együtt.

1999 szilveszter éjszakáján az összes rakétákat levegőbe lövik, elsütik az ágyúkat az erődökben, a csatahajókon és a tankokon. Elropognak az utolsó sortűzek, a gépfegyverek, a gyalogsági puskák és a tisztí pisztolyok. A katonák eldobják az összes nyeles- és tojásgránátokat, kioldják az aknák biztosítékait, szélnek eresztik a különféle robbanófejeket, felrobbantják a taposóaknákat a elrepítik a semmibe a szárnyas bombákat és egyéb

katonai ingyencségeket és az atomtöltetű szerkezeteket szép csendben, ügyesen hatástalanítják és végrehajtják az utolsó tömegmészárlást a baktérium fegyvertárakban.

Utolsót csattannak a fegyverek használatával járó parancsok is.

Ez lesz minden idők - beleértve a következő egymilliárd évet - legnagyobb tűzijátéka, amelynek eredményeképpen sárgolyónc éjszakázó fele is nappali fényben úszik majd. Akkora lesz a fényeső, hogy azokban az emberi koponyákban is fény gyúl, amelyekbe máskor csak lékeléssel lehetett valamicske világosságot bevinni.

A harmadik évezred reggelén az összes katonák civilbe öltöznek és az ünnepre való tekintettel nyakkendőt kötnek, és a munkanélküliek népes seregéhez csatlakoznak Előrelátható, hogy a harmadik évezred elején pártjuk lehengerlő győzelmet arat mindenütt a létszámában egyre zsugorodó dolgozók pártja felett. Hatalomra kerülve a munkanélküli életformát felvirágoztatják az egész világon. Minden új katonai szervezkedést pedig idejében és csírájában békés eszközzel elfojtanak, és az sem lehetetlen, hogy Egyesült munkátlanok néven világszövetséget hoznak létre és kikiáltják a világbékét.

A harmadik évezred első napján minden nyelv szótárából törlik a katona szót. (Az utókorra csak az egyik kincses kolozsvári pékség hagyományörző címében marad meg ez a szó, ott, ahol 3 kg-os verthajú krumplis kenyeret sütenek majd pannóniai búzából. A fegyver szó a magyar nyelvben fegyverte formát ölt természeti csapás jelentéssel, és így tovább minden aprólékosan „ki lesz dolgozva”. Az országok – ameddig még lesznek – a vitás ügyeket munkaebédekkel rendezik, elmérgesedett esetekben pedig a miniszterelnökök tízjátzmás sakkmérkőzésekkel döntenek. Hamarosan egymás után megszűnnek a nemzetiségek. (Na, ezt nem gondoltam

komolyan! A politikai szemináriumokon elcsépeelt nemzetköziség máig érő liberalizmusa diktálhatta.)

A nemzetiségeket jelölő szavak közül a magyar a nemi érintkezést (magyarkodni) a zsidó okost, a zsidózás – okoskodást, a svéd irigykedést, a szerb tokányt, a török kávé, a francia orális szexet és egy gyakori nemi betegséget jelent majd.

Készen áll annak a nemzetközi egyezménynek a tervezete is, amelyben az összes országok megfogadják, hogy tartózkodni fognak a nagy kapacitású számítógépek bevezetésétől. Állítólag már ezekből is akkora mennyiséget halmoztak fel a nagyhatalmak, hogy kimondhatatlanul veszélybe került a harmadik és az utána következő évezred is.

A Magyar Ligetet az első négy számának lapszemléjével kell bemutatnom, hogy olvasóim képet kapjanak a svédországi magyarokat érdeklő témákról, bajainkról, küzdelmeinkről.

(Helye van ennek emlékiratomban? A kérdés már régebben eldöntöttem, amikor részletesen foglalkoztam például az Ifjúmunkás Matiné műsoraival és Dusa Ödönnel alapított Zsebszínház viszontagságos történetével. Ugyanis eddig még nem akadt senki, aki legalább részben feldolgozta volna e két intézmény tanulságos tevékenységét, s ha magam sem teszem legalább ilyen formában, a résztvevők és a szemtanúk kihalásával, végleg eltűnik a feledés kukájában. Pedig mindkettő alapos tanulmányt érdemel. Ilyen sors vár a Magyar Ligetre és a skandináviai magyar irodalom és művészet antológiájaként is felfogható félszáznál több Ághegy lapszámunkból kiolvasható skandináviai magyar alkotók nemzetmegtartó küzdelmének történetére is, melyeknek elemzésére hiába kértem fel anyaországi illetékeseket és a kolozsvári újságíróképzés irányítóit.

Egyelőre egy stockholmi erdélyi származású magyar doktorandus svéd nyelvű dolgozatában, néhány oldalas méltatás és két évtizedes szerkesztői munkám lehetetlen körülmények közötti folytatása óvja, a mellőzés ellenére is viruló, negyedévenként megjelenő közmunkával készülő, közhasznú folyóirataimat.)

Az első Magyar Liget szám márciusi ünnepünk tiszteletére jelent meg. A kolofonban szereplők ígérték, hogy a jövőben segítségemre lesznek. Főmunkatársnak Dr. Békássy N. Albert, Sente Imre írhattam ide, és ők valóban hosszú ideig támogattak. Kértem és küldtek írást, Sente Imre irodalmat is. Fiókszerkesztőségek alapította Halmstadban, ahol Deák János a világhálóról lehalászott írásokból időnként tájékoztató nyomtatvány adott ki, Kristianstadban Molnár Gergely, a magyar egyesület szorgalmas, főleg bálók rendezésében kiváló elnöke ígerte, hogy csapatából valakit tudósítómnak nevezi ki, Ludban Köble Edith, amíg el nem ment tanulmányai folytatására, gyakran felkeresett, írt és szervezett lelkesen, Bernád Béla szomszédomban lakott feleségestől, kolozsváriként rögtön megértettük egymást, gondosan és tömören fogalmazott, a magyar egyesület klubtevékenységét is szívvel-lélekkal, még bútorokkal is támogatta. Burányi Gyula a városhoz tartozó helységben lakott, érdeklődési köréből, a gépkocsizás és a repülés magyar és svéd kezdeteiről sorozatot és ritka fotókkal látta el szórakoztató és olvasmányos rovatát, Malmöben, a magyar egyesület akkori elnöknője, Jancsák Ilona ígért segítséget. Küldött is egy elbizakodott embert, akiről végül le kellett mondanom, mert szégyentelenül plagizált. Sajnos az elnöknő holmi szerencsejátékba bonyolódott, s így az általam az idősök számára javasolt számítógép kurzusnak is vége szakadt, pedig ikerült néhány komputerrel felszerelni klubját. De többször is felkeresett Dr. Szalontai Éva, aki malmói és pesti

tudósításaival haláláig kitartott lapunk mellett. Szervező tehetség volt, apró írásait többnyire kapcsolatteremtésre, reklámozásra használta, de jótékony módon a svédországi magyarok hírességeinek népszerűsítésére is. Kétlaki volt, budapesti lakásában tekintélyes könyvtára sokoldalú műveltségét mutatta. Ausztráliából hozta a futómadár (emu) magyarországi tenyésztésének lehetőségét. Társaságot alapított, amelynek elnökeként több ismertetőfüzetet írt. Túl a nyolcvanon is fáradhatatlan volt. A Magyar Újságíró Szövetségben az Életmód Szakosztályt vezette, előadásorozatain jeles kutatók, tapasztalt újságírók szerepeltek. Magyar Világtalálkozóknak öt alkalommal volt programigazgatója. Élete végén, a Magyar Liget példájára Egészség=Élet címmel Ákos nevű unokájával online magazint alapított, amelyben munkatársaink írásai helyet kaptak.

Tudósítóink kisebb-nagyobb kitartással Stockholmból Fábrián Mihály, Tiglezán József, akivel az Ághegy-Liget Baráti Társaságot alapítottuk és bejelentettük a svéd fővárosban, valamint neje Komáromi Csilla voltak. Sóni Erzsébet egykori kolleganóm a kolozsvári napilapnál New York-ból, Szakács Ferenc Márton Rómából, s miután ott doktori dolgozatát megvédte és a papi pályáról lemondva megnősült, majd Pesten vállalt munkát, kérésemre elvállalta Lélegkondozó rovatunk vezetését. Tömör biblíamagyarázataiból később az Ághegy Könyvek sorozatban megjelent Kettéhasadt lélek címmel kötetet állítottam össze. Sztranyiczki Mihály Kolozsvárról tudósított, együttműködésünknek köszönhető a Romániai Magyar Nyelvvédő Szótár, amely az általam alapított Erdélyi Kiskönyvtár első kiadványa volt, valamint az Erdélyi Történeti Adattár, amelynek kiadásához nem találtunk támogatót, annál inkább akadályozót, hiszen éppen azok a szaktekintélyek nem kedvelték, akiknek kötelessége lett volna egy a rendszerváltás után nyomban kiadásra segíteni az

erdélyi magyarok történetének igenfontos kronológiáját. Buchmüller Ildikó tasnádi ismerőseim közül frissen végzet mérnökként vállalta ezt a megbízatást, s alapítottuk együtt a Tasnádi Tükröt, a helyi magyar egyesület havilapját.

A Magyar Liget kezdetén tördelőszerkesztőnként Blénesy Péter, Köble Edith udvarlója szerepel, de végül nem vállalhatta elfoglaltságai miatt, a Lundi Lappal szerzett és apránként autodidakta módon fokozatosan bővülő számítógépes tudásommal a szerkesztés és a szervezés mellett a mai napig magam végzem ezt a munkát is.

Ügyintézőnk a mindenben szorgalmas Köble Edith volt. Pénztárosunk pedig Bernád Béla, mert a sokszorosítás és a postázás költségeinek előteremtésére előfizetőket gyűjtöttünk. Azt hiszem ez szabálytalan volt, de tiszta lelkiismerettel tettük, mert munkánkért nem járt bér, minden önként vállalt közösségszolgáltatásból tettünk hasznunk sem volt, minden örével elszámoltunk.

Igyekeztem megelőzni a mondvacsinált vitákat azzal, hogy kikötöttem: „Az aláírt írásokért a szerzők a felelősek”, később pedig: „A szerkesztőség a beküldött írások magyarítását kötelességének tartja”. De a lapszámokban gyakran előfordultak melle ütések következtében betűhibák. Hiányoztak a korrektorok. Minden valamirevaló kiadványt legalább kilencen olvasnak végig, mielőtt megjelenik. Akkoriban még nem volt ennyire elterjedt az internet, nem küldhettünk egymásnak szövegeket ellenőrzésre. A korrektúrázást a magyar egyesület klubjában péntekenként tartott közös lapcsináláskor néhány sokszorosított példányt használva igyekeztünk elvégezni. Rövid ideig működött ez. Ezért indítottam a hibavadász-versenyt. A szerkesztő asztala rovatban írtam: „Nem üres szólam: azt szeretnénk, hogy a Magyar Ligetet az olvasók írják és gondolják. Legyen ez a lap közös anyanyelvgyakorló műhelyünk, mert

ilyenformán magyarságunkban könnyebb megmaradnunk. Az olvasót írásai, levelei, megjegyzései által gazdagabb lehet tájékozottságunk. Tudnunk kell egymásról. Ha megosztanak is különféle nézetek, egy dologban, az anyanyelv „fölötte szükséges” ápolásáról megegyezhetünk. Összetartozásunk vitathatatlan, erőnk az összefogásban sokszorozódik. Ezt szolgálják fiókszerkesztőségeink, amelyek végtelen sok munkatársat foglalkoztathatnak. És ezt kívánjuk szolgálni most induló két csoportos versenyünkkel is. 1. Hibavadász verseny. Minden a lapban fellelhető értelmi hibáért 3, helyesírási hibáért 2, gépelési hibáért 1 pontot kap minden beküldő. 2. Munkatársi verseny: Minden a szerkesztőségbe postán, drótpostán, villámlevélben beküldött hírért 5, beszámolóért 6, cikkért 7, képért 8 pont jár.

Egy darabig ment, de mert nem volt erre, ahogyan más egyéb lapkörűli teendőkre sem kitartó segítő, a szerkesztőre maradt ez is. Szerencsére a későbbiekben oslói munkatársam, a szorgalmas Kovács Ferenc, magára vállalta a korrektúrát és feleségével együtt végezte és végzi ma is.

A lapot a skandináviai magyar egyesületek és jóakaróink sokszorosítják és terjesztik a mai napig. Lundban ezt Dr. Békássy Albert vállalta nyugdíjazása előtt, mert erre lehetősége volt munkahelyén. Volt olyan egyesület, mint például a halmstadi, ahol minden tag számára készítettek másolatot. Az idősebbek kedvében járnak, akik ezt teszik. A számítógépek és az okos telefonok rohamos terjedésével megoldani látszik lapunk terjesztésének gondja. Honlapunk számlálója ezeket is mutatott, mostanában csak néhány százat. Fele magyarországi, a többi pedig szlovákiai, erdélyi, norvégiai és svédországi, de akadnak szép számmal kárpátaljai, német-, dán-, oroszországi olvasóink is. Japánból is figyeltek reánk, fordító segítségével olvasták az Ághegyben közölt

írásainkat. Megnyugtató megoldásként folyamatosan szorgalmazzuk egyesített folyóiratunknak az Ághegy köteteihez hasonló időnkénti kiadását. A régi naptárok korszerű testvére lehetne, ha évenként nyomtatásban is rendszeresen megjelenhetnének az Ághegy melléklettel megjelenő Magyar Ligetet. Csupán a nyomtatás költségeit kellene előteremteni, a munka nagy része, mint két évtizede történik, néhány lelkes támogató pró közösségszolgálatával elvégezhető. Reménykedjünk, eljön az ideje annak, hogy igény támad erre is a magyar egyesületek egyre gyarapodó hasznos szórakoztató tevékenységei között.

Ugyancsak közösségépítő céllal indítottam zagyvanyelvünk terjedése ellen azt a gyűjtést, amelynek végén, 2004-ben megjelent Svédországi magyarító szószedetem. Indíttatást ehhez Pintér Jenő nyelvjavító szótárain és a Sztranyiczki Mihállyal közösen megjelentetett Romániai magyar nyelvvédő szótárán kívül Dr. Molnos Angéla Magyarító könyvecskéje adott. Az ezredfordulón mintegy kétezer svéd-magyar keverékszót gyűjtöttem, amit sorozatban közzétettem a Magyar Ligetben, de teljes egészében közölte ezt Kormos László is HUNSOR nevű honlapjában. A Svédországi Magyarok Országos Szövetsége Anyanyelvünk Alapítványának kurátoraként arra számítottam, hogy a némi huzavona után megjelentetett Vallomások az anyanyelvről c. első könyvünk hasznos folytatása lesz ez a tiszta magyar nyelvért folytatott igyekezetünket segítő szószedet. Azt szeretnénk, hogy minden szavunkat meggondoljuk, ne csak "beszéljünk", hanem nyíltan, tömören, közérthetően, tehát jó magyarsággal gondolatokat közöljünk - írtam biztatóul. Nem számoltam, de jóleső érzéssel nyugtáztam, hogy sokan bekapcsolódtak a gyűjtésbe. A szótár megjelentetése körüli bonyodalmak viszont sok keserű

percet okoztak. Írtam erről már valahol visszaemlékezést és terjedelmes elemzést is a Nyelvünk és kultúránk 2005/2 számában Pillantás a kompról címmel. Akkori gondjaim ismertetéséhez előbb részleteket terveztem közölni emlékiratomban ebből az írásomból, de most újra olvasva, úgy hiszem nagyobb nyilvánosságra érdemes gondolatokat fogalmaztam meg akkor, olyanokat, amelyeket ma is vallok, ezért idemásolom az egészet, hogy aztán megpótolhassam olyan részletekkel, amelyekben a közösségi ügyintézés közbeni emberismereti tapasztalataimat gazdagíthattam. Az ember maga is csak a közösségben, kellemes és sokszor idegölő kapcsolataiban alakíthatja önmagát, akár a kavics a sebes folyású patakban, csiszolódik előre láthatatlanul, de emberi tartásának keménysége függvényében, ha nem ügyel, időnap előtt elkopik, szürke homokká porlad.

Pillantás a kompról

Bizony mondom, igen jól és idejében tette Komlós Attila, amikor újra figyelmünk középpontjába helyezte a nyugati magyar szórvány sanyarú helyzetét. (Komlós Attila: Korszakváltás a nyugati magyar szórvánnyal való kapcsolattartásban, Nyelvünk és Kultúránk, 2004/6.) Merthogy ezen a téren valóban nem tapasztalunk sok változást, éppen ezért egyre nyilvánvalóbb, és egyre sürgetőbb a szemléletváltás, a változtatás szüksége itt nyugaton, és otthon is, hogy a külföldön élők javára és a haza előre menetelére „magunkra hagyattatásunkon” javíthassunk, ennek káros következményeit valamennyire mérsékeljük.

Az alábbi jegyzeteimmel csupáncsak pásztázhatom azt a megoldatlan kérdéskört, amely a nyugaton élő magyarokban feltornyosult az elmúlt évek alatt. Tíz esztendeje eszem a svédek kenyerét, talán ez elegendő idő arra, hogy érzéseimben és meglátásaimban az itt élő magyarok érzései és gondjai is kitörölhetetlenül elkeveredjenek és fel-felhorgadjanak. Az elkülönülés és a hazatalálás dilemmáját még nem oldotta fel az, hogy anyaországunk az Európai Unió tagja. Magyarságunk megőrzése most már bizonyára könnyebb, de tudatos tevékenységünk és a haza éltető figyelme nélkül nem sokra megyünk. A változtatáshoz elengedhetetlen valamiféle olyan felmérés, amit ittlétem óta a „Tudnunk kell egymásról!” figyelmeztetéssel sürgetek. Apró lépésekkel fokozatosan javítottunk és javíthatunk helyzetünkön. De még nincs elég erő, nincs elég tisztánlátó akarat, többek között például a mindenben fontos „népszámlálásunk” véghezvitelére. Nemcsak az a lényeges, hogy végül is hányan élünk ebben a kellemesnek mondható befogadó országban, hanem az is, hogy kik vagyunk, kikre számíthatunk megmaradásunk

hétköznapijain. A nemzeti kisebbségként való elismertetésünk, az anyanyelvi oktatás, a művelődés, a társasági élet és számos más életvitelünket meghatározó kérdés nem mondható kielégítően és véglegesen megoldottnak. Ezekről, és más, a közérzetünket alakító dolgokról írtam a alábbi jegyzeteimben. Kezdem az örökös hazagondolás vallomásával.

1.

Az „erdélyi gondolat” örökösei vagyunk, és Tamási Áronhoz hasonlóan keressük otthonunkat a szülőföldön, hogy valahol otthon legyünk benne, amelyből a történelem minduntalan ki akar forgatni bennünket. Az eddigi gyakorlatból táplálkozó hiedelmek szerint, jogaink gyarapítása mások jogainak csorbítása. Nem így van, de tény, hogy „Nincs és sohasem létezett olyan demokratikus vagy más, államba szervezett ország, ahol minden lakosnak egyenlő politikai jogai vannak.” (Ankerl Géza: Tézisek a különböző anyanyelvű (háztartású) népességek hasznos együttéléséről, Magyar kisebbség, 1995/2). Az élet elviseléséhez szükséges alapvető jogainkról van szó. De a kisebbség igényeinek nincs, és nem is lehet határa, mert lényege az, hogy nem kívánunk kisebbségben maradni. Különösen azok nem, akik szülőföldjükön akaratuk ellenére kerültek egy másik nemzet uralma alá. A mi helyzetünkben nem igazságos megoldás a Romániához való tartozás, és az erdélyi románság szemszögéből sem lenne igazságos a Magyarországhoz való tartozás. A történelem folyamán számos olyan alkalom adódott, amikor az önálló Erdély látszott a legigazságosabb megoldásnak, de ezt a nagyhatalmak képviselői nem akarták. Talán még most sem késő, valamiféle autonómia megnyugvást hozhatna az Erdélyben élő nemzetiségek számára. Ezzel a gondolattal leszámoltam a változás utáni évben, amikor

megalakítottam a magam egyszemélyes Erdély Pártját, amelynek mindig újraválasztott elnöke, titkára és tagja vagyok, és arra bízattam kétmilliónyi honfitársamat, tegye ezt hozzám hasonlóan. Mindazonáltal meggyőződésem, hogy a jövő mást, többet, jobbat, egyszerűbbet kér tőlünk. Tanúi vagyunk Európa egységesítésének, szemünk előtt zajlik világunk formai újjászületése. Szakszerű vizsgálódás kiderítheti, hogy a különféle egyesítésre törekvő erők az emberi társadalmat „fenyegető” atomizálódásunk közepette zajlik, talán éppen ennek hatására.

„Az erdélyi magyarság szerveződésének kérdései meglepő azonosságot mutatnak a világpolitikában makró méretekben bekövetkezett változásokkal... Azt hiszem, nem szorul bővebb magyarázatra az, hogy mindenféle egyesülés előfeltételeként előbb az elkülönülés, az etnikumok esetében a népek magukra találása folyamatának kell lejátszódnia. Teljes önazonosulás nélkül, az emberi szabadság gyakorlata nélkül a kis népek, a nemzetiségek egyesülésének nincs értelme. Az egyenlőtlenségekből eredően a későbbiek folyamán indukált erők állandó bajforrásai lehetnek mindenféle együttlétnek, együttműködésnek. A már egyesült európai országokban is éppen elég példát találunk arra, hogy talán előbb kellett volna a különféle etnikai, vallási stb. csoportosulásokba tartozók igényeivel számolni.

A világ darabokra való széthullásának félelme alaptalan. a felaprózódással egyidejűleg fellép és működik az összetartó erő. Az örökké sántító hasonlatokkal ezt a tényt csak ködösítenénk. A folyamat lényege abban áll, hogy a nemzeti kiteljesedést, illetőleg a kisebbségi lét szorításának feloldását elvállalják-e a demokratizmus szabályai szerint mindig a maguk hasznára, de sohasem a mások kárára a nemzetek és a polgárok civilizációs szintjének növelésével képesek-e véghez vinni mindenik nép vagy anyaországtól elszakított nemzettöredék

átmentését a zsarnokságból az új egyesülésbe. Az európai egyesülés tartósságát abban látom, hogy földrészünk kisebb közösségei közvetlenül is kapcsolódhatnak a központhoz. Korszerű világunk az ilyesfajta összekapcsolódási módra már rég lehetőséget talált és teremtett az óriású kapacitású számítógépekkel és információs központokkal. A függetlenre törekvő emberi elme „egyesbe” kapcsolódva éli az emberi észre alapozott életét. Az információáramlásban szükségtelen az óvatosságból lassító, nyakatekert demokratizmus. A parancsuralmi rendszerek alatt egyesített birodalmak után a demokrácia ereje tartotta és tartja össze hatalmas országokban a sokféle nemzetiségeket. Ezek kapcsolata a nagy egészet irányító központhoz csak meghatározott, különféle egységek útján volt lehetséges. Az európai egyesülés magasabb szinten valószínűleg a kis országokat és a nemzetiségeket sokirányú kötődéseikkel együtt képes lesz egyenlő jogokkal az irányítás legfelsőbb szintjéhez kötni. Ezért nem ellenezniük kell a felaprózódást, az alapszerveződéseket, hanem elősegíteniük, hogy etnikai és más egységenként, a legkeményebb magig lebontva együvé tartozásunkat, sejtként kapcsolódjunk a központhoz. Az agyközpont és a sejtek kapcsolata mutat ilyen szerveződési formát, amelyben a jelzések áramlása igényeink szerint egyszer majd az emberi szervezetben és a társadalomban is a meglévőnél sokkal használhatóbb és gyorsabb lehet.” (Lásd Borúlátók bizakodása című írásom, Korunk, 1994/ 4)

Innen a következtetés, hogy a jövő embere az átjárhatóság határtalan világában mindenütt otthon lehet, ha anyanyelvében otthon van. „Nem a fenyők...”, stb., idézhetnénk székely költőnket, és sok más egyébből is azt a korparancsot olvassuk ki, hogy elsősorban anyanyelvünkben kell otthon lennünk, tehát elsősorban megtartó kisközösségeket kell éltetnünk, ahol nyelvünket

gyakorolhatjuk, szellemiségünket, hagyományainkat, lelkiségünket művelve sajátosságainkat az utánunk következőknek átadhatjuk. Ha a politikusaink elsősorban nem ezt támogatják minden lehető anyagi eszközzel és népnevelő igyekezettel, akkor nem valóságos megmaradásunk tudatos akarói, hanem minduntalan a hatalmi harctereken randalírozó kivagyiskodók, akik a saját szobrukat tehetségtelenül alkotják, és megmaradáson valójában a maguk hite szerinti, jóakaró csoportnak az uralkodását értik. Az erdélyi magyarság jéghegyének, a kultúrát fullasztó, kultúraellenes szennyében, a felszín alatti mélyben sorvadó tömeget kell éltetni, az elit amúgy is megmarad. De az erdélyi magyar értelmiség önfeláldozó szolgálata nélkül nincs megmaradás. Ezért sajnálatos minden, a jéghegy kilátszó csúcsára delegált, emberünk kivándorlása. De akárhova is kerül, ha folytatja szolgálatát, ha anyanyelvét ápolja, és ápolni szoktatja környezetét, teljesítheti hivatását. A magam mentségére mondom ezt, mert hozzátartozóim halála után, egyetlen lányom után, 1995 végén telepedtem meg Svédországban, hogy unokáim (a harmadik a nyáron érkezik) nevelését, anyanyelvük ápolását segítsen.

Tudom, hogy kedvemre való szolgálattal bennük Erdélyt építem. Mert Erdély már nem az a Kárpátok - ölelte hegyes-völgyes, és sokszor, és sokféleképpen ellenünkre kiforgatott világ, amit ott születésünk és múltunk jogán jobbnak igénylünk. Erdély véglegesen bennünk van, múltjával és jelenével. Ha engednék Makkai borúlátásának, azt is leírhatnám, hogy ennek a világnak jövője sincs. Nem vagyok borúlátó. Annyit tudok, hogy az én életemben, Erdélyben nem lesz, nem lehet minőségi változás. Barátaim megmosolyogtatására évtizedek óta hangoztatom, hogy lemaradásunk csupán százhusz év. Nyilván tévedtem. Ha számba vesszük a valamikori „Kincses Erdély” óta bekövetkezett különféle

rombolásokat, akkor az újraépítéshez ennél több idő kell, mert a rombolások gyűrűje belső magunkat, erkölcsünket nemcsak érintette, hanem alapjaiban megváltoztatta. Egy vezércikkem címében ezt írtam: Magyarország: becsület. Emberöltők kellene ennek újjáépítésére. Nincs honvágyam. Otthon vagyok, édes anyanyelvemben. Fiú unokám negyedik évének telén, az errefelé ritka hóesésben, a lámpafényben sziporkázó hópelyhekre, az abroszról összetakarítandó morzsákra gondolva, a csillagmorzsák metaforával lepett meg. S ha nem lesz belőle költő, valamiképpen már is az, erdélyi svéd-magyar lesz a kies Skandináviában, mert már most leszoktatom a mögöttes beszéd nyögdelőzéseiről, hogy bátran igenelve határozott nemet is mondhasson megfelelő alkalmakor.

2.

Svédország dicséretét zengtem másfél évtizeddel ezelőtt, miután kétszer idelátogathattam. Azt dicsértem, amit megtanulhatunk a svédektől: tisztaságot, rendet, csöndes nyugalmat, az egész társadalomra kiterjedő emberséget. Most, hogy huzamosabb időt tölthettem közöttük, látom gyengéiket is. Nem mind arany, mi fénylik. Jelenük kielégítő, jövőjük ugyanúgy féltetni való, mint a másoké. Ha Erdély bekapcsolódik valamikor a korszerű Európába, akkor nyerhet a svédek tapasztalataiból is. Száz évvel ezelőtt mélyebbről jöttek, mint mi, és a gyors civilizációs fejlődésben kissé elvesztették önmagukat. Annyira beleestek az amerikai élet csodálatába, hogy feladva sajátosságaikat igyekeznek mindenben a jóléti államoknak talán a legiskolázatlanabb világához hasonlóan élni. Közben észre sem veszik, hogy Európától távolodva egyre kevesebbet fordítanak a humaniorákra, önértékeik művelésére. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy a svédek

kétnyelvűek, anyanyelvükön kívül angolul is tudnak, hiszen második elemitől tanulják ezt a világnyelvet. A digitális kultúra, és főleg az Internet gyors elterjedésének (az internetes postafiókok száma több millió, tehát a lakosok több mint fele használja) köszönhetően információözönben fürdenek, de az amerikai tévéadások mintájára, ahol a tizenhárom évesek szellemi szintje a meghatározó, a svédek sem igen törik magukat, hogy langyos szórakozások színvonalánál fentebb emelkedjenek. Nem tudom igenelni, hogy a fiatalokat különösen érdeklő könnyűzene világban például alig találni svéd nyelvű slágert. A tévé egyik szórakoztató jellegű, amolyan találd ki melyik ez és az a dal? vetélkedőn, a közönség együtt fújja a fülbemászó dalok angol szövegét, látszik rajtuk, hogy ezeket, már az óvodában megtanulták. Önfeladásuk a sértő. Ha valamelyik amerikai tévé csatornán befut egy sorozat, egyféle Szabó-család például, annak mintájára sietve és kétségbeesetten gyengébben megszületik annak a svéd megfelelője is. Történik ez, miközben mi felnézünk a nagynevű svéd filmrendezők világhíres munkáira, amelyet az átlag svéd nem is ismer. Ha pedig igen, az minden valószínűség szerint amerikai közvetítéssel került a figyelmébe. Innen is mennek a jobbak. Még az iparban és a kereskedelemben is elvonzza őket az önmegvalósításnak képzelt meggazdagodás vágya, akinek valami eredeti ötlete van, azt gyorsan kiviszi Amerikába, ahol, ha befut, pénzt csinál belőle. Svédország az a királyság, ahol a leginkább megvalósították a kommunista eszmékből a mindenkinek szükséglete szerinti elvet. A szocialista párt régóta kormányoz, a baloldaliak nem használják a lejáratott kommunista jelzőt, de harmadik pártként tevékenyek, vörös-zászlós ünnepeik, gyűléseik a politikai közélet természetes része, szemben a különféle fasisztoid megnyilvánulásokkal, amelyeket a jóérezésű többség elítél. A politika itt nem

vetközteti ki önmagából a polgárt, itt nincs habzó szájú ember, aki politikai, eszmei, vallásos hovatartozása különbözőségéért a másik polgárt sértegetve minősítené. Csak a magyarok között van makacs felosztásként 56-os menekültek, azelőtt és azután érkezettek, a Kádár rezsimnek dolgozók vagy az attól elhatárolódók, a magyarságát utálattal levetkezők, és az utolsónak érkezett erdélyi bevándorlók csoportja.

Az egyenlősi elvéből a svédek most próbálkoznak kievickélni, de közben az élet minden területére áterjedt egyféle letargia, egyszerűbben fogalmazva: lustaság, aminek betudhatóan az örökös társadalmi megújulást mozgató erők szívverése betegesen halkul. A kényelmesség - és persze csak az erdélyi szemével tekinthető társadalmi jólét - állóvizében nem kedvelik az akaratot, a változtatást, itt az az illedelmes, aki hagyja a dolgokat a megszokott módon csordogálni valamilyen végkifejlet felé. Mondanom sem kell, hogy nem ez az én világom. De, mint idős embernek, nekem is megcsontosodott szokásaim vannak. Egyik ilyen, a megtanult közszolgálat. Írásban jelentkeztem minden fórumon, szóltam főnök-fának arról, hogy mi mindenhez értek, pontokba foglaltam javaslataimat a svéd-magyarok szervezkedésének javításáról. 1992- ben levélben szerte küldtem egy svédországi magyar lap tervét (Erdélyért kiáltom, NIS Kiadó, Kolozsvár, 1993, 22-27 old.) amelyből szerintem egy a magyar állam által támogatott, a nyugaton élő magyarság havi vagy heti lapjának kellett volna kinőnie megmaradásunkat elősegítendő. Amíg otthon voltam, tehát 1995 végéig kaptam néhány „nem lehet” választ, Svédországba érkezve, észre sem vetek. Stockholmban beszéltem minden értelmes emberrel, meghallgattak. És rögtön elfelejtették javaslataimat. Levegőnek néztek. Tartottam előadást az Erdélyi Kiskönyvtárról, a Szépmíves Céhről, amelynek intézői tisztjéről, idejövetelem előtt sajtóban közölt lemondó- és

elszámoló levélben leköszöntem, de ahogyan Magyarországon, itt is arra buzdítottam, hogy segítsenek éltetni ezt a gazdaságilag is haszonnal kecsegtető hagyományunkat. „Mögöttes beszéddel” adták tudtomra, hogy itt nem lehet, nem így lehet, úgy sem lehet... Így ment ez egy darabig. Mások is ezt tapasztalták jelentkezéseik alkalmával. Beteges félelem honol itt minden jobbító igyekezettől, a vezetők minden porcikájukkal körömszakadtáig ragaszkodnak megszerzett elöljáróságukat hirdető címeikhez, klikkekbe záródva lombik-magyarságukat éltetik az anyaországra figyelve holmi térdszalagrend elnyerésének ígézetében. Meg kellett szoknom, hogy itt is lassan „örölnek malmaink”. Elmentem a lundi magyarság szervezetének gyűlésére is, meghallgattak. Nem értettek, de beválasztottak a vezetőségbe. Később tapasztaltam, hogy tisztelet a kivételnek, itt mindenfelé a kirekesztést gyakorolják a magyar közösségek. A választáskor a tagság egytizede sem volt jelen. Arról beszéltem, hogy szorgalmunkat ne hagyjuk berozsdásodni. A kényelem, és a mindennapi betevő megléte, nem jó tanácsadó. Ha nem fordulunk a tudás, a tudatos hagyomány- és nyelvápolás felé Apáczaink intése nyomán „dicsőség nélkül, barmok gyanánt fogunk az életből kimúlni”. Százszor hallottam: nem lehet! Nincs kivel. Elsősorban azok a vezetők állítják ezt, akik újraválasztásuk érdekében igyekeznek saját baráti körükre redukálni a magyar közösségeket. Így és ennyire értik megmaradásunkat. Csoda, hogy ebben a 136 nemzetiséget számláló városban nem ismerjük a magyarok pontos számát. Nekifogtam és kiírtam a telefonkönyvből a magyar nevéket és kutatom a nem magyaros nevű magyarokat, a vegyes házasságban élőket is. Közel nyolcszáz magyarral számoltam, és kérdőíveken faggattam őket, mit szeretnének. Nehezen megy, mert nem az a legnagyobb gondjuk, hogy magyarságukat ápolják. Igazat szólva nem is értik mire való lenne ez

nekik, amikor a beilleszkedés, a svédesedés minden eddig nem is álmodott igényüket kielégíti. Emberi tulajdonság, hogy oda fordítjuk erőnket, ahonnan rögtöni hasznot remélünk. Az ide több sorozatban kiérkező magyarokat elsősorban a pénz érdekelte és érdekli most is. Nincs ebben semmi kivetni való. Megtanulták a nyelvet, iskolákat végeztek, mesterséget váltottak, ha kellett, berendezték néhányszor az otthoni és az itteni módosabbak mintájára a lakásukat, kocsit vásároltak, családonként többet is, és volt, aki házat szerzett. Van, aki ma is erre esküszik, ennek részleteiért dolgozik. Ők azok, akik hajtják magukat. Egy másik kategória, elengedi magát, iskolából iskolába költözik, ha dolgozott valamikor, akkor munkanélküli segélyéből él, de olyant is, nem egyet ismerek, aki évtizedes ittléte alatt nem dolgozott még. A svéd állam minden állampolgárát eltartja. Az, aki nálunk szerényen élt, itt segélyből jobban él, ha szerény képességű és kis képesítésű, és ha dolgozna, akkor se élne sokkal jobban. Ez az egalizáló társadalmi gyakorlat hátulütője. Azt hinné az ember, hogy éppen ezekkel a magyarokkal, akiknek rengeteg a szabadidejük „madarat lehetne fogatni”. Nem így van. Ők a lelombozódtak, a legsértődékenyebbek, a legintrikusabbak. Ismeri a világ a magyart: nem hiszem, hogy van a földön még egy náció, akik egymást olyan mohón, gátlástalanul és primitíven eszi. Ez az átok szétvert már különféle szervezeteket és egyházi közösségeket is. Odajutottunk, hogy ma már ingyen kávé és sütemény mellé sem gyűl össze két tucat magyar embernél több. Még az istentiszteletekre sem. Több olyan magyar értelmiségit ismerek, aki azzal dicsekszik, hogy évtizedek óta megtartotta különállását a magyar közösségektől. Nem szólhatom meg őket, ki tudja mi féle sértések, piszkálódások érték őket mielőtt ezt a döntésüket meghozták. Magam is így tehettem volna, ha a

köz érdekében, nem nyeltem volna eleget már balkánosított hazámban.

Mindezek ellenére is lehet! Lehet, mert kell. Mondom az építész fiával, Reményik Sándorral, aki Makkai Sándort méltatva, és nem lehurrogva, kitámadva, fejét követelve, hibáit előszámlálva mondta ezt, hanem a püspök esztét, maradandó munkásságát elismerve, az emberi megértés felől közelítve, a kisebbségi lét gyötredelmét, a legnagyobbjaink számára is fogas kérdést jelentő gondokat nem megkerülve, a súly és a kő alatt is nőni képes pálma sorsát választva a kell-re, a szükségre esküszik. A mi gondunk, most, és ezután is a hogy? a hogyan kell? és a hogyan lehet? kérdésekre választ keressünk.

Otthon, és itt Svédországban is hiába húzódozunk, az alapoknál kell kezdenünk. Az az előjáróság, amely nem ismeri az „alagsor” tömegeinek érdekeit, szokásait, óhajait, és nem hajlandó aprómunkában értelmessé tenni a maga és a mások életét, nem vezető, hanem uralkodó. Parancsoló, erőszakos, kivagyiskodó. A sokaság az ilyent nem követi, legyen az felcicomázva bármilyen tehetséggel, ranggal, mindenholnan beszerzett elismeréssel. Visszafogom magam, hogy példát ne mondjak: tele vagyunk ilyen akarnokokkal. A nyugati magyarságot nem úgy fenyegeti a beolvadás veszélye, mint a szülőföldjén otthon maradottakat. Erdélyben a román sovinizmus fenyegetéseivel szemben, ha nem máskor, legalább választások idején összefognak a magyarok. Svédországban nincs olyan veszély, ami előtt ökölbesorított kézzel kellene állnunk, merthogy különben kirabolnak, félrenyomnak, eltaposnak. Ezért aztán itt nincs ellenállás, nincs összefogás. Szóltalanul vagy mosolygó sunyítással, jó svédességüket hanghordozásukkal, ruházódásukkal, hajszíniükkel és nevük megváltoztatással igyekeznek magyarjaink előbbre és fentebb lépni a társadalmi elismertetés anyagi és

egyéb svéd grádicsain. S ha ez sikerül nekik valamennyire, a sunyítani képtelenek elől átmenni az utca másik oldalára, vagy más módon, igyekeznek elfelejteni nemzetiségüket. Olyan is van, aki gyerekeinek tudatosan nem tanítja anyanyelvét, és tudományosnak hirdetett írásában igyekszik bizonyítani asszimilálódásunk szükségességét. Érdekes, hogy míg mindenféle keleti nemzetiségeknek lapjuk és rendszeres rádióadásuk van Svédországban, a magyarokról, bizonyára megkönnyebbült sóhajtással, levette az állam a kezét, szószólói által kimondva, hogy velünk nincs semmi baj, gyorsan elsajátítjuk a svéd nyelvet, és zokszó nélkül, önkéntesen beolvadunk. És akkor mi egymásra nézünk, csodálkozunk, és úgy teszünk mind azok, akik sohasem hallották, hogy honnan bűdösödik a hal! Ezt itt már nyilvánvaló, otthon is rájönnek erre, azok, akiknek nem takarják el szemüket a szomorú tények elől, mert beolvasztásunk egyre dagadó számjegyei végül is, az erdélyi magyar nép elszegényedésének és magára maradottságának eredőiből növekednek, és bizonyára megcáfolhatatlanul is, a keserű „önkéntesség” elszaporodásával.

3. Lassan kinyílnak előttem is az északi világ forgásában eddig meghúzódó emberek, telítődnek a körülöttünk kirajzolódott energiamezők, véletlen kapcsolatok áramoltatják közös akaratumk, emberségek fonódnak, hiszen közösségi lények vagyunk, ha letagadjuk is ezt. Egyik közösségnek tanári képességem jelent valamit, a másik a magyar szövegek őrének hívott, segitettem bölcsészhallgató diplomavizsga dolgozatát tisztábbra csiszolni, elbeszéléskötetet szerkesztettem baráti kérésre, és írtam reklámot utazási irodát alapító kolozsvári fenegyereknek, ötletem alapján működött néhai könyvtáros feleségem nevével házi kölcsönkönyvtáram, az egyik Magyarországra hetenként

robogó buszban könyvtár, az olvasók, ha kedvük van zsebkönyveimet olvashatják. A Svédországi Magyarok Országos Szövetsége által alapított Anyanyelvünk Közösségben megbíztak a távoktatás tervének felvázolásával. Gyakorlatba ültetése, a mostani helyzethez való igazítása még várat magára. Folytathatnám a felsorolást, de ennyi talán elegendő ahhoz, hogy bizonyítsam ráérzésemet arra, amit Borbándi Gyula: *Megmaradni a magyar nyelvben és kultúrában* című írásában tisztán látóan így fogalmaz: „A nyugaton élő magyarok hajdani politikai töltetű szerepe és munkája lényegében kulturálissá vált, ami a magyar nyelv és a hagyományok ápolásában, művelődési értékek megőrzésében és védelmében, a magyar tudáskincs és ismeretanyag gyarapításában a felnövő ifjúság magyar szellemű nevelésében nyilvánul meg.”

A magyarságmegtartásban fontos munkának a legfontosabb területe az iskola. Svédországban lehetőség van arra, hogy az általános iskolákban anyanyelvi oktatásban is részesüljenek az erre jelentkező tanulók. Tapasztalataim szerint a heti egy órában elsajátítható anyanyelvi tudás egyaránt függ a tanító és a szülők képességeitől, igyekezetétől. A tanítók megválasztásában, a tananyag meghatározásában az esetlegesség az általános. Számosan tanítanak képesítés nélkül, és többen vannak, akik magyar tanári képesítéssel nem taníthatnak, mert nincs számukra katedra. A svéd hivatalosságok gyakorlata nem segíti a magyarul oktatók szakmai tudásának felmérését, ellenőrzését, megmérettetésüket, hogy mindig a legképzettebbek kerüljenek katedrára. Az anyanyelvi oktatás minőségével nem gondol a svéd iskola, ezt az oktató lelkiismeretére bízta. Mint máshol, itt is a személyes kapcsolatokon múlik minden. Ez a sokszor kenyérharccá silányuló vetélkedés gyakran egymás ellen tüzeli a többnyire nőkből álló magyarul oktatókat. Az oktatás minőségének javítására alakított

Anyanyelvünk Alapítvány Közösséggé való átalakulásával majd megszűnésével az oktatók tapasztalatainak egymás közötti kicserélésének évenkénti egyszeri-kétszeri alkalmi is elsorvadtak. Az alapítvány egyik kurátoraként, a szemléletváltás kezdetéül, két dolgot javasoltam:

a.) Mérjük fel a gyermekek és a szülők körében a svéd-magyar keveréknyelv, a zagyvanyelv hatásait, és javítsunk a meglévő áldatlan helyzeten.

b.) Létesítsünk magyar tanfelügyelői tisztséget, amelynek betöltője folyamatos körútja során a jó tapasztalatok terjesztője, ellenőrzéseivel pedig az igényesebb oktatásra való törekvés kialakítója lehet.

A svéd oktatásban az anyanyelvi ismereteket sem osztályozzák, nem minősítik, ilyenformán a tanító munkáját sem kéri számon. Ez pedig nyilvánvalóan igénytelenséghez vezet, a tanulók és a szülők elégedetlenségéhez, és ahhoz, hogy egyre több gyerek unja a magyar órákat, értelmetlennek tartja folytatását. Ezek után érthető, hogy egyik javaslatom sem talált igenlésre.

Az anyanyelvi oktatás talán legjárhatóbb útja a jövőben a hétvégi magyar iskolák lehetnek. Ennek szép példáját láthatjuk a stockholmi Stuber György vezette iskolában. Itt a tananyag elsajátítása mellett irodalmi műsorokkal, népzenei és népi táncokkal látványossá tett műsorokkal való szerezésre is tanítják a fiatalokat. Ezzel nemcsak anyanyelvük ápolását segítik elő, hanem kiegészítik azt mindenféle tapasztalható nevelési hiány, amely az nemcsak az iskolások körében, hanem a felnőttek között is, egyféle szorongásban, nehézkes kapcsolatteremtésben, esetlenségben is lépten-nyomon megmutatkozik. Ilyen iskola könnyen megvalósítható volna Lundban is, mert ez az egyetemi központ számos magyar értelmiségivel rendelkezik, akik térítésmentesen taníthatnák a

legkülönbözőbb szaktárgyakat. Így olyan minden igényt kielégítő tanári kart alakíthatnánk ki, amelynek többrétűsége kedvelté tenné a magyar nyelven való tanulást a tanulókkal, de ugyanakkor erősítené az itteni magyar értelmiségiek szolgálatkészségét is. A lundi és más nagyobb svéd városok magyar iskolájának kialakításához is még idő kell, amíg beérik, de szüksége egyre inkább sürgető feladat.

A svéd állam jelezte, hogy leveszi kezét a magyar anyanyelvi oktatásról, jelenleg még mindenütt egy-egy magyar tanár, tanítónő vagy ügyesen helyezkedő valaki megfelelő fizetésért foglalkozik a magyarul is tanulni óhajtó iskolásokkal. Nyelvünk, ha nem ápoljuk, kopik, más nyelvekkel keveredik. Egykori itteni neves nyelvtanárunk megállapítása, hogy egyre többen vannak, akik még nem beszélnek helyesen svédül, de már nem tudnak helyesen magyarul.

Kik tanulnak magyarul? Elsősorban azok, akiket otthonról ösztökélnek arra, hogy ápolják anyanyelvüket, és azok, akiknek egyetemi továbbképzésükhöz jól fog a magyar órák nyomán szerzett pontszám. Az anyanyelvi oktatás nemsokára magánügy lesz Svédországban, és ez szemléletváltásra kell, hogy ösztönözze a szülőket, fiatalokat, mindenkit. Éppen a váltásra felkészülve alakította a Svédországi Magyarok országos szövetsége az Anyanyelvünk Alapítványt, amelynek szép tervei voltak. Tanár után képzés, nyelvörködés különféle lapocskáinkban. Nyelvi táborozás, hétvégi iskola, nyelvjavító, hagyományápoló könyvsorozat, szoros kapcsolattartás a Duna televízióval, az Anyanyelvi Konferenciával stb. Csakhogy az Anyanyelvünk Alapítvány, mert elfogyott a pénz, Anyanyelvünk Közösség néven átalakult valamiféle tömörülésé, amely időnként félszázánál több magyar tanár, néhánynapos együttlétét segítette elő, aztán a szervezetlenség eredményeképpen pedig olyan, a magyar nyelvet tanítók

egyesületévé alakult, amely hangzatos nevén kívül nem sokat nyújt az anyanyelvápolásban és a magyar nyelvet oktatók továbbképzésében. A legutóbbi találkozójukon mindössze hárman jelentek meg.

Az Anyanyelvünk könyv vagy füzet sorozat kiadását kezdeményeztem. Első kötetének anyagát, az általam alapított és szerkesztett, de támogatás híján, csak a 22. kötet kiadásáig jutott Erdélyi Kiskönyvtár tartalékából merítettem, és az akkor még tevékeny Lázár Oszkár lundi professzoré érdekelttségét az összeállítás kiegészítésének felajánlásával indítottam, Vallomások anyanyelvünkről címmel, Kolozsváron nyomtattuk. Az Anyanyelvünk Közösség elnökének érdektelensége miatt a könyvek egy esztendeig Budapesten hányódtak, de hiába hoztam aztán a magam költségén és az Ilona's Buszvállalat önzetlen segítségével Svédországba a megmaradt hatszáz könyvet, a mai napig nem jutottak el a magyar egyesületekbe. Következő kiadványunk megjelentetését a Svédországi magyarító szószedet-ét, a sorozat rendkívül olcsó első könyvének előre megtervezett, hasznot hozó eladásától tették függővé, vagyis ilyenformán tették lehetetlenné. A felelősségrevonásnak még a lehetősége sem merült fel, mert egyrészt szokatlan volt az, hogy a közpénz felhasználásakor, annak visszaforgatását is terveztem, másrészt pedig a pénztelen Anyanyelvünk Közösség is csendben megszűnt, helyette, mint említettem, egy eleve tevékenyszegénységre ítélt névleges egyesületé silányodott. De néhány lelkes segítővel mégis sikerült összehoznom a Svédországi magyarító szószedetet, amit a debreceni Dr. Molnos Angéla erkölcsi és részben anyagi támogatásával megjelentettem a visszamagyarításért küzdő lelkes professzorasszony Magyarító könyvecskéje ötödik kiadásának mellékletként, Debrecenben. Ebben anyagilag is támogatott a kristianstadi, a lundi magyar egyesület és a svédországi ifjúsági szervezet egyik a nyelvápolást

tudatosan vállaló tagja is. A Magyar Ligetben részletekben megjelentettem a Svédországi magyarító szöszedetet, amely a Kormos László által szerkesztett internetes újságban, a világhálón használatos szavak magyar megfelelőiből készült gyűjteménnyel együtt ma is olvasható. (www.hunsor.nu)

Javaslat az Anyanyelvünk Közösség közgyűlésének

A SMOSZ Anyanyelvünk Nyelvapoló Közössége közgyűlésének

Tisztelt Anyanyelvünk Közösség! Tisztelt nyelvapolók!

Sajnálom, hogy ezen a közgyűlésen nem lehetek jelen, de mint eddig is, a magyar nyelv és irodalom tanáraként, íróként, a Magyar Liget, a dél-svédországi magyarok családi lapja, és az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam szerkesztőjeként részt vettem és rész kívánok venni az Anyanyelvünk Nyelvapolók jeles Közösségének munkájában.

Kérem, hogy ez alkalommal a közgyűlés vitassa meg, fogadja el és iktassa munkatervébe következő javaslataimat:

1.A magyar egyesületek segítségével terjesszük ki a hétvégi iskoláztatást azokban a helységekb, ahol erre lehetőség nyílik. Milyen lehetőségekre gondolok? Ott, ahol a magyarul tanulók száma eléri a harmincat, és a különféle képzettségű, tanítást vállaló magyar értelmiségiek száma legkevesebb öt, a helyi magyar tanító vagy tanár vezetésével kezdeményezzük a hétvégi iskoláztatás fokozatos bevezetését, a kezdeti szakaszban a meglévő, az órarendben szereplő tanítás kiegészítéseként. Az anyanyelvi oktatásban rendkívül fontos, hogy a befogadó ország nyelvén tanuló magyar oktatásában ne egy, hanem lehetőleg minél több, különféle tantárgyat

tanító magyar származású személy vegyen részt, mert ilyenformán a tanulók több tanártól nagyobb szókinccsre tehetnek szert, változatosabb kiejtést sajátíthatnak el. A hétvégi iskola tanulóit és az ott oktató önkéntes tanárokat az államilag fizetett oktató szervezi. Ha tőlük függetlenül indul a hétvégi iskola, akkor nem számíthatunk támogatásukra, hiszen állásukat féltik a sokszor náluk képzetebbektől. Ha sikerül őket megnyernünk az ügynek, a hétvégi iskola igazgatóiként fizetett munkájuk eredményességét segítjük, amely mindannyiunk érdeke kell, hogy legyen. Ide tartozik az a tény, hogy a jelenlegi svédországi magyartanítást gyakorlatilag senki sem ellenőrzi, e nélkül pedig színvonalának javítása elképzelhetetlen. A hétvégi iskoláztatás beindulásával viszont lehetőséget teremthetünk arra, hogy a felkért tanítók és tanárok egymás tapasztalatait kicserélhessék, egymás módszereit megismerve nagyot lépjenek a minőségi oktatás terén.

Ilyen hétvégi iskolát kezdeményezhetnénk Malmöben, Lundban, Helsingborgban és Göteborgban is.

Lundban 41 különböző korú magyar gyermek és fiatal vesz részt a magyar anyanyelvű oktatásban. A hétvégi iskolában óraadó munkára alkalmas értelmiségiek száma több mint harminc, különféle képzettségű értelmiségi. Van közöttük több tanár, tudományos kutató, matematikus, informatikus, fizikus, orvos, fordító, néhány képesített magyar tanár és tanító is. Amikor a stockholmi Magyar Nagykövetség által is támogatott Peregrinus klub lundi fiókjának szervezéséhez kezdtem, csupán az egyetemen 24 magyar címére leltem. A SMOSZ felszólítására bizonyára kedvvel végeznének havonként néhány órás magyartanítást.

Feltételezésem szerint a svédországi magyarok nyelvápolásának kiteljesítése csak szervezésen múlik. A Stockholmban bevált hétvégi iskoláztatás tapasztalatait hasznosítva, ez a forma fokozatosan kiterjeszhető a

felnőttoktatásra is, hiszen egy-egy hétvégi előadás témája a legkülönbözőbb korú hallgatóságot is vonzza.

2. Magától érthető az, hogy tanulnunk kell a svéd oktatás és nevelés gyakorlatából is. Lundban például tervezik az ún. osztály-nagyapa nevelői megbízatás bevezetését. Az, hogy minden osztálynak lesz egy nem tanár, nem tanító, nem pedagógus, hanem valamilyen mesterségben jártas élettapasztalatokban gazdag, szeretetreméltó nagytatája, aki segítségével a tanulók életközelségbe kerülnek. Mint tudjuk, a svéd család hivatalos körvonalán kívülinek tudja a nagyszülőket. A régi nagycsaládos együttélés hiánya bizonyára sokak számára nyilvánvaló. Valószínűleg ebből a megfontolásból létesítenek ilyen, a nagyapai nevelés sokféle területét lefedő nevelői posztokat a lundi iskolákban.

Javasolom, hogy helységeként legyen magyar nagytatája a magyar tanulóknak is. Ehhez persze az kellene, hogy a magyarul is tanuló diákok olykor együtt legyenek. A mostani magyar oktatás Lundban például a tanító végenincs utazásával valósul meg, amikor iskolától iskoláig rohan egy-egy magyarul tanulóhoz. A hétvégi iskolák fokozatos bevezetése a nagyapa-nevelő munkáját is lehetővé tenné, és így a magyar iskola nemcsak tanítana, hanem nevelne is. Nevelőknek, azt hiszem, nem szükséges hangsúlyoznom, hogy e kettő elválaszthatatlan egymástól

3. Sikerként kell elkönyvelnünk, hogy az anyanyelvünk Nyelvapolók Közösségének első kiadványa a Vallomások az anyanyelvről című könyv több hatszáz példányban végre birtokunkban van. A könyvkiadás ügyének annak idején sikerült megnyernem elnökünket, Lázár Oszkárt, aki kiegészítéseivel tette gazdagabbá ezt a hasznos és időtálló kézikönyvet, amelyet magam szerkesztettem és gondoztam. Ez a könyv ötezer koronánkba került, de példányszámainak forgalmazásával könnyűszerrel ugyanennyi hasznot hajthat, amelyet terveink szerint

következő kiadványunk kiadására fordíthatunk. Kérem, a közösség tagjait segítsenek abban, hogy ez a hasznos könyv eljusson az olvasókhöz.

A következő könyvünk az a Svédországi magyarító szószerkesztet kellene, hogy legyen, amelynek gyűjtéséhez és szerkesztéséhez a Magyar Liget olvasóit is felkértem. Ez a szószerkesztet többek között a www.hunsor.nu honlapjáról is letölthető, bővíthető és javítható. Kapcsolatba léptem a Debrecenben élő Molnos Angéla egyetemi tanárral, a Magyarító könyvecske, akinek könyvéből maga a magyar miniszterelnök sem szégyellte tanulni, és elértem, hogy a magyarító könyvecske ötödik (!) kiadásának függelékeként a mi szószerkesztetünk is megjelenhet. Ez azt jelenti, hogy első könyvünk bevételeiből, olcsón kaphatnánk néhány százat a jeles nyelvész háromszáz oldalas kötetéből.

Kérem, hogy vegyék fontolóra ez utóbbi, az előbbieknél nem kevésbé hasznos javaslatomat is, amely egyben az eddigiekhez hasonlóan, önzetlen munkafelajánlásom is e kötet szerkesztésére és gondozására.

Melyhez hasonló jókat kívánok kedves mindnyájuknak, jó munkát, eredményes tanácskozást kívánva szeretettel és nagyrabecsüléssel:

Lund, 2002. május 7.

De van itt másféle iskoláztatás is. Lakik itt egy Fodor Béla nevű táncművész székelyember, aki Arad környéki román feleségével minden magyar parádézáskor fellép, táncművész iskolát indított évekkel ezelőtt, melynek eredményeképpen már több svéd instruktor is van, aki román és magyar néptáncot tanít. Fodor Béla, ha jól tudom zenei középiskolát végzett, itt folytatta tanulmányait. Az elnöksége alatt működő Akadémiának, ITEK (nevét így fordíthatjuk magyarra: Az Egyetemes (totális) és Alkalmazott Népi Kultúra Intézete) jó oldala,

hogy megfér benne minden nemzetiség. Az Intézet táncházas együttléteit svédül tartja, tanultam velük például a román sárbat táncolni. Otthon valahogyan nem volt erre kedvem, Részt vettem a román tagozat összejövetelein, alakítottam magyar nyelvápoló tanfolyamot és gyakorlati svéd tanfolyamot is, amelynek az volt a lényege, hogy az idősebb magyarok nyelvtant nem szívlelő tagjaival, nem osztálytermekben bifláztuk a sztereotip svéd mondatokat, hanem csoportosan mentünk a piacra, a postára, a bankba, a gyógyszertárba, az orvoshoz stb., ahol svéd tudásunkat a szükséges párbeszédekben próbáltuk fiatal egyetemi hallgató szíves felügyelete mellett. Egy darabig működtek ezek a körök, újabban ismét lehetőség van újjáalakításukra. Meghirdettem mindenféle más előadásorozatot, mint például a Bevezetés az újságírásba, A könyvszerkesztés alapeleme, Hogyan írjunk naplót, novellát, regényt, Keresztül-kasul a magyar történelmen, Mit kell tudnunk az erdélyi magyar irodalomról, Az Erdélyi Szépmíves Céh története, Az erdélyi mézeskalács történetet stb. Nem akadt jelentkező. Talán majd, ha az egyetemi oktatásban itt szokásos pontokkal jutalmaznák a sikeresen vizsgázókat.

A lundi egyetemen finn - ugor szakon magyar nyelvet is lehet tanulni. Féléves kurzus utáni a sikeres vizsga húsz pontot ér. A vejem, a malmői képzőművészeti főiskolán, összesen 220 pontot ért el, ami kitűnő teljesítményt jelent, a lányom miután a fogorvosihoz hasonló foghigiéniai főiskolát végzett, és megfelelő számú pontot szerzett, második unokámra várva, művészettörténetet hallgathatott a lundi egyetemen, mert a felvételi sorrendjét mindenütt az elért pontszámoknak megfelelően állapítják meg. Ösztönző lehet – népszerűsítem is lapomban, hogy a magyarul még valamicskét tudók aránylag könnyen elvégezhetik a magyar nyelvi kurzust a lundi vagy az uppsalai egyetemen, és pontszámaikat így

könnyen gyarapíthatják. A Svédországban élő magyarnak számolnia kell ezzel az előnnyel is.

4. A Lundi Lapot pedig azon célból indítottam, hogy bebizonyítsam a kishitűek előtt, hogy igenis lehet. Svédországban minden magyar szervezetnek van vagy inkább volt valamiféle kis lapocskája, értesítője, amit műsoruk ismertetésére, ilyen-olyan, sajnos többnyire rossz magyarsággal megírt, olykor inkább a rendezvényekre való toborzáshoz szükséges meghívók helyett nyomtatnak. A színvonalában példamutató Új Kéve egyházi lap, sajátos tematikával, a SMOSZ Híradója és a stockholmi Magyar Ház sárga lapja terjedelménél, de szerkesztői beállítottságánál fogva sem tagság- vagy olvasóközpontú lap, hanem többnyire csak vezetőségközpontú. A SMOSZ Híradója nemrég örvendetesen megújult, de így sem töltheti be a mindenki által elvárt igényeket. Szükség van olyan lapra (lapokra), amely a közösséghez tartozás érzését keltik az olvasóban. Ha a tagság nem megy el a rendezvényekre, nem jár a magyar klubba (ahol még vagy már van ilyen), akkor az újságnak kell eljutnia hozzá, és benne társai véleményének sokféleségével, közügyeinkről, akaratukról, arról, hogy mit is cselekednének közösen, miért is gyűlnének össze alkalomadtán. És főként azért, hogy „Tudjunk egymásról!” Ezt a mindent kibeszélő lapot nem a vezetők írják, hanem egyre többen azok a magyarok, akiknek írásban is gyakorolniuk kell anyanyelvüket, különben kiporlik markukból, mint a Székely Himnuszban a szikla. Nem volt ilyen lap. Ezért indítottam először a Lundi Lapot. Ebből nőtt ki a most már az olykor nyolc északi város magyarjainak lapja, a Magyar Liget, amely az idén öt esztendő. Külön kihangsúlyozandó, hogy ez a lap ingyenes, semmiféle támogatást nem kap, néhány értő, és mélyen magyar ember közmunkájával sokszoroztjuk, és van jelen a világhálón is.

(www.hhrf.org/magyarliget) Innen léphettem tovább, amikor az új évezredben indítottam az *Ághegy* című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyamot, amelynek 11. számát (1360 - oldal) szerkesztem. (www.hhrf.org/aghegy)

Abban járok, hogy minél több szerzőt sorakoztassak fel ezekben a lapokban. Örömmel jelenthetem, hogy idősebbek és fiatalok is egyre növekvő számban kedvet kaptak arra, hogy véleményüket írásban közöljék. Velük javítom, csiszolgotom - annyira, hogy ne nagyon fájjon - szövegeiket. Ezt nevezem én a megmaradás iskolájának. Minden lapom ingyenes. Az igazán érdeklődők segítenek írásaikkal, híradásaikkal, a lapok sokszorosításával. Mások bélyeget küldenek és ki-ki a maga magyar egyesületében, sokszorosítja és terjeszti a lapokat. Ilyenformán olykor több száz nyomtatott példányban is megjelenik, de megtalálható a www.magyaronline.net a www.hunsor.nu és a saját honlapomon is. (<http://tarkaroly.ini.hu>)

Eddig az egyesületektől és országos szövetségétől csupán erkölcsi támogatást reméltem. Talán eljön az idő, amikor a többi svédországi „egyszemélyes intézményekkel” együtt elismerik kezdeményeim jótékony hatását a megmaradásunkért folytatott küszködésben.

Mindkét lapom támogatására (elsősorban nem anyagi támogatásról van szó) Társaság alakult. A nemrég *Ághegy-Liget Baráti Társaság* (<http://aghegy.freeownhost.com>) néven bejegyzett közel háromszáz tagot számláló egyesület minden valószínűség szerint a Svédországi Magyarok Országos Szövetségének 36. társult egyesülete lesz.

Van itt éppen elég tennivaló. Fel kellene rázni a magyar egyesületeket. A *Lundi Magyar Kultúrfórum* például jócskán idejét múlta szervezeti szabályzat alapján működik. Ezelőtt tíz évvel átdolgozták, de még annyi visszahúzó akarnokság van benne, hogy kedvem volna

elrettentő példaként közölni valahol, hadd lássák, miként kell egy jobbra érdemes magyar szervezetből tiltásokkal kirekeszteni a magyarokat, ahelyett, hogy a szabályzat minden betűjével vonzanák őket közös munkára, együttlétre, gondolkodásra, magunkat éltető cselekvésre. Szerkesztettem egy új szabályzatot kimondva félreérthetetlenül a szervezet célját és kisközösségeket alkotó jogát. Ez szolgált alapul előbb a Liget, később pedig az Ághegy–Liget Baráti társaság szervezeti szabályzatának, és halasztás után újra vitára kerül a Lundi Magyar Kultúrfórum közgyűlésén. Vannak már javaslatomnak támogatói, remélem, hogy a tagság érdeklődőbb része elgondolkozik kissé saját jogain és kötelességén.

Alapszabályzat javaslat

1. A szervezet neve:

2. Az egyesület az x-ben és környékén élő magyarok demokratikus közössége. Tagjai, anyanyelvüket, nemzeti hagyományait ápolják, művelődési tevékenységet folytatnak. Támogatják a svéd magyar kulturális kapcsolatokat és a svédországi magyarok beilleszkedési folyamatát.

3. Az egyesület támogat minden sajátos magyar ügyet tiszteletben tartva a nemzetközileg elismert emberi jogokat és kötelességeket, valamint az alapvető szabadságjogokat.

4. Az egyesület tagja lehet bárki, aki az egyesület céljait a magáénak vallja és az egyesület tevékenységét támogatja.

A társaság tagjai tevékenyen részt vállalhatnak a közösség demokratikusan tervezett munkájából, a közgyűlés által megszavazott célkitűzések megvalósításáért. A szervezet egész tevékenységét a tagság cselekvő részvételére építi.

5. A tagok joga, hogy igényeiknek megfelelő kisközösségeket javasoljanak és alakítsanak és ezek élére vezetőt válasszanak. A kisközösségek tevékenységét a vezetőség összefogja és irányítja, figyelembe véve a tagság javaslatait és elvárásait.

6. Az egyesület legfőbb határozószerve a közgyűlés. Évenként egyszer, legkésőbb március végéig, legalább három héttel előbb meghirdetett időpontban ülésezik. A vezetőség ajánlására vagy a tagság egyharmadának kérésére rendkívüli közgyűlések összehívhatók.

A közgyűlés határozatait egyszerű szavazattöbbséggel hozza.

7. A közgyűlés - demokratikusan - évenként választ vezetőséget. A vezetőség: elnök, alelnök, titkár pénztáros és tagok, valamint körfelelősök. A megválasztott vezetőség elosztja a teendőket. A vezetőség negyedévenként részletes tevékenységi tervet készít és annak teljesítését nyomon követni. A határozathozatalhoz a vezetőségi tagok legalább kétharmados jelenléte szükséges. A vezetőség szavazattöbbséggel hozza határozatait.

8. A szervezet aláírás jogát az elnök és a pénztáros vagy a vezetőség által erre felhatalmazottak gyakorolják.

9. A szervezet anyagi alapjait különféle támogatásokból, adományokból, saját rendezvényeiből és a tagdíjakból biztosítja. A tagdíjat a közgyűlés a vezetőség javaslatára határozza meg, a pénztáros év végéig az elkövetkező évre előre begyűjti.

10. A szervezet könyvvitelét a pénztáros végzi, a közgyűlés előtt egy hónappal szakavatott könyvvizsgáló ellenőrzi.

11. Az alapszabály módosítását a közgyűlés kétharmados szavazattöbbséggel végzi.

Az alapszabály módosítására vonatkozó írásbeli javaslatokat legkésőbb tizenöt nappal a közgyűlés előtt kell eljuttatni a vezetőséghez.

12. Az egyesület feloszlataása közgyűlés határozata alapján történhetik, amikor a szavazásra jogosultak legalább háromnegyed része jelen van. Amennyiben a közgyűlés feloszlataási határozatot hoz, a meglévő anyagi eszközök és ingóságok egy – a vezetőség által kijelölt – jótékonyági szervezetre szállnak.

Szemléletváltásra kell várnunk a svédországi magyar egyesületek anyagi kérdéseinek minduntalan előtérbe kerülését illetően is. Elterjedt a szokás, hogy az egyesület, ha anyagi helyzetük megengedi, bekapcsolódhatnak a központi irányítás alatt szervezett, társulatokat és előadókat utaztatók közösségbe. A vendégeknek legalább tíz helyen kell fellépniük ahhoz, hogy valamennyire kifizetődő legyen a kiszállásuk. Többször is előfordult, hogy egyik-másik kisvárosban mindössze tucatnyi fizető nézőt számoltak, ilyenkor az egyesületnek kellett állnia a kiszállás többletköltségeit. Az olyan egyesületek estében, ahol a tagság nem éri el a száz fizető taglétszámot, a kiadások gondjai kerülnek előtérbe, amelyek az egyesület valódi céljait, a művelődést, a hagyományápolást, a kellemes társasági élet kialakításának és állandósításának teendőit elfedik. Megfigyelhető, hogy némely egyesület vezetőségének munkája inkább hasonlít valamely jegyirodához, mint a magyarságukat szolgáló közösség céltudatos irányító testületéhez, amelynek legfőbb teendői között előkelő helyet foglalna el a művelődés. Egyelőre a szórakoztatás áll első helyen. Megkülönböztethetünk a művelődésben tevékeny és a tétlen formákat. Nem elégedhetünk meg csupán azzal, hogy a különféle előadások hallgatósága legyen. Elengedhetetlenül szükségünk van arra, hogy a sokféle művelődési tevékenységből válogatva, lehetőségeinkhez mértén olyan kisközösségeket alkossunk, ahol szórakozva, tevékeny részvevőként ápolhatjuk hagyományainkat. Ehhez kellenek a Magyar

Klubok. Ehhez kellenének a műkedvelő egyesütesek, a színjátszók, az énekkarok, az olvasókörök, a különféle alkotó körök, a mindentudás iskolái, tanfolyamai. Ezeknek a köröknek nagy előnye, hogy nem kell hozzá sok pénz, mindenütt saját erőből megteremthető és folytatható. A magyar egyesületekhez való tartozás alapja nem a befizetett tagsági díj kellene, hogy legyen, hanem a közösségben, a közösség javára végzett tevékenység. Megmaradásunkat végül is ez szolgálja igazán. Ehhez persze az is szükséges, hogy egyre többen (bátor célkitűzésként minden svéd-magyar), bekapcsolódjanak valamely egyesület valamelyik kisközösségébe.

Ha elfogadjuk a feltevést, hogy Svédországban megközelítőleg harmincötezer magyar él, lelkesítő célkitűzésünk lehetne az, hogy a magyar egyesületek tagjainak száma a jelenlegi hatezer körülénél fokozatosan nagyobb legyen, tehát nemcsak minden hatodik magyar tartozzon sorainkba. Ha nő az egyesületek tagjainak száma, minden bizonnyal nő azoknak a tábora is, akik az aktív részvételben látják a svédországi magyar élet megújításának lehetőségét. (Sajnos az egyesületi tagok száma 2017-ig a felére csökkent, aktív tagok száma sem növekedett látványosan.) Úgy tűnik tehát, hogy további magyarázatra, meggyőző munkára lesz szükség ahhoz, hogy magyarságunk megtartását főként közösségekben, mégpedig gyakori tevékeny együttlétek alkalmakor gyakorolhassuk. Amíg ezt meg nem értjük minden nemzettársunkkal, addig nem számíthatunk együttműködésükre, és a magyar egyesületek, tisztelet kivételnek, továbbra is amolyan tessék-lássék tevékenységre lesznek ítélve.

Úgy látom, mindenütt csak kezdetek vannak. A kezdetek pedig általában lendületet, lelkesedést hoznak. Feledjük hát a kishitűek sóhajtásaiban gyakran emlegetett lehetetlent.

5. Eljött az ideje annak, hogy a nyugati szórványban élő magyarok úgy fonnják szorosabbra kötelékeiket szülőföldjükkel, hogy közben újraértékelik közösségi lehetőségeiket saját környezetükben. Az értelmiség részvétele nélkül sehol sem lehetséges a nemzeti tudat ápolása. A múltban az értelmiség szolgálata, Erdélyben például, magától értődő volt. A svédországi magyarok helyzete azért reményteljes, mert tevékenyebb része olyan erdélyi, aki megszokta a kisebbségi létet, hiszen otthoni mindennapjaiban megtanulta, hogy miként állhat ellen az erőszakos beolvasztás sokféle körmönfont és erőszakos gyakorlatának, közösségi szelleme, közszolgálata jótékonyan hat a legtöbb magyar egyesületben. De mégsem annyira eredményesen, mint szükségből vagy kalandvágýból elhagyott hazájában, mert az itteni szabadság viszonyai között, a többség példájára, lassacskán elkényelmesedik, a jobb életkörülmények között beolvadása szinte észrevétlenül bekövetkezik gyerekei vagy unokái életében. (A magyarok legújabb, a 2010-2018-as években itt megtelepült, vagy maradni kész új hulláma lendületet hozott néhány egyesület tevékenységében. Az anyaországból érkező munkavállalók magukkal hozták az otthon megszokott társasági életben kialakult szokásaikat, amely a különféle klubtevékenység megélénküléséhez vezetett. A nők összefogásának eredményeképpen magyar óvodák alakultak és például a lundi egyesületben, az eddigi gyakorlattal ellentétben sikerült a tizenévesekből is közösséget alakítaniuk.)

Találkoztam már nevüket nemcsak svédesítő, hanem az elegánsabbnak gondolt latinosító franciásító magyarokkal is. Az elidegenedés erősödik minden otthon megélt fiaszó vagy politikai fordulat eredményeképpen. Az ötvenhatosok kibékíthetlenségét tetézte a máig

emlékezetes decemberi népszavazásért sértődött magyarok tábora. A Kárpát-medence magyarjainak kettős állampolgársága mellett, nem sok igen hangzott el, a nyugaton élő hazán fiainak magyar állampolgárságáról sem. Pedig az erdélyiek általában nem kívánnak munkát vállalni az anyaországban, a magyar állampolgárságot érzelmi okokból vették fel, vagy kérték vissza. Ilyenformán a nyugati magyarság is a magyarság mostohagyermeké. És mégis erős a kötődésünk az anyaországhoz. De a haza éltető figyelme nélkül az érzelmi szálak fokozatosan elsenyvednek.

A szemléletváltás szükségességét hirdetem abban is, hogy a jövőben a magyar egyesületek tevékenységének középpontjában álló művelődésben az eddiginél is nagyobb szerepet kapjon az értelmiség. Az Ághegy alkotóinak összeírását folytatva bizonyítottam vélem, hogy nagyrészüket még nem sikerült közösségi szolgálatra készíteni, hogy az egyesületekben való kellemes együttléteket hasznosabb együttlétekké alakítsák. Irodalmárok, zenészek, képzőművészek, előadóművészek, tanárok, orvosok, műszaki szaktekintélyek hada él itt északon, akikben még nem hunyt ki a hivatástudat. Ha tisztelettel szólítjuk őket, a felnőttek nevelésében csodákra képesek. Erre vállalkozott alakulásakor az Ághegy- Liget Baráti Társaság, s ha sikerül elnyernie a magyarok országos szövetségének és a hazai művelődési intézmények támogatását, munkája eredményességében nem kételkedhetünk. (Ez megtörtént, 2017-ben Madarassy Enikő vállalta a Társaság elnöki tisztjét és a nulláról kezdve eredményessége kézzelfogható)

Ugyancsak valamiféle fordulatra lesz szükség a nyugati országokban élő magyarok anyagi támogatását illetően is. Megszokottá vált, hogy a jómódúnak ítélt magyar szórványok valutával és mindenféle más anyagiakkal támogatják a hazai és a környező országok magyar

egyesületeit. Svédországból például rendszeresen kórházi felszerelésekkel és berendezésekkel tele vagonok és teherautók indulnak a Wennesz László vezette Svéd-magyar Segélyszervezet irányításával, a Lencse Tibor Baráti Társaság Kárpát-medencei árvákat támogat, Tamás Gábor könnyűzenei koncertjeivel többek között a beregszászi színházat, többen, de nem elegen a Duna Tévét.

A különféle támogatások lehetséges hosszú felsorolásban előkelő helyet érdemel, a Veress Zoltán alapította Erdélyi Könyvegylet (EKE), amely erdélyi írók könyvkiadását segíti, és ezért az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) díszoklevelét is joggal kiérdemelte.

Itt álljunk meg egy pillanatra, mert nem kerülhető meg a kérdés: Ki támogatja a skandináviai magyar írókat? Merthogy vannak ilyenek, mégpedig az északon élő magyarok viszonyítva szép számban. Otthon nem juthatnak támogatáshoz, nem is folyamodnak támogatásért, szóba sem jöhetnek, hiszen olyan országban élnek, ahol az otthoni hiedelmek szerint „lazacból fonják a kerítést”. Közös kiadványuknak az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyamnak sem jut támogatás. Jeles költőnk, Szente Imre is csak egy –egy kerek születési évfordulóján láthatta nyomtatásban könyveit, amikor a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége indított gyűjtést számára. Nyilván az itteni magyarság, akármilyen jó anyagi helyzetben is legyen, képtelen eltartani íróit. Többen, mint például Bartha István és Szöllősi Antal, a maguk költségén hoznak ki egy-egy kötetet. Gulyás Miklósnak, a saját pénzén, de a marosvásárhelyiek segítségével jelenhetett meg két könyve. Kivétel is akad. Sulyok Vincéről és Klein Györgyről nem feledkeztek meg otthon, Kovács Ferencnek is megjelent hazai segítséggel néhány könyve. De a svédül is író Molnár István regényét csak az Ághegyben láthatta viszont nyomtatásban. Hegedűs

Zsoltnak a világhálón közkedveletté vált könyve és a magam kötetei például évek óta kiadatlanul hevernek. Hegedűs Zsolt, Svédcsavar című prózai kötetét azért pelenkáztam, mert a szerző kitűnő megfigyelője az elsvédesült bevándorlók életmódjának, írásaiban élvezetes iróniával benne van a mai európai ember attitűdje (viselkedése, modora), jó, ha ebben a tükörben meglátja magát a nyugat után sóvárgó magyar ember, a ferde tükör is ösztönözhet egyenes tartásra, arra, hogy a sisteregve korszerűsödő világból ne vegyük át a felesleges rosszat. Hegedűs Zsolt Kolozsvárról indult vegyész, a munkanélküliség kényszerítette a számítógép elé, s ha már ott ült, ügyes történeteket pötyögtetett szét a nagyvilágba, a világhálóra, ahol a magyarul is olvasók Zita néni néven ismerik és kedvelik írásait. Bízom benne, hogy könyvének otthon is sikere lesz. (Sajnos elsikkadt, nem kapott megérdemelten nyilvánosságot, végül egy internetes kiadó jelentette meg kis példányszámban.) Az EKE, annak ellenére sem nyújthat segítséget, például az Erdélyi mézeskalács című könyvem kiadásához, hogy magam is tagja vagyok az egyesületnek és az Erdélyi Magyar Írók Ligájának (EMIL) is. Vajon nem volna célszerűbb, ha úgy támogatnánk az otthoniakat, hogy előbb a magunk környezetét sem hanyagolnánk el? Mert az otthoniak velünk inkább csak akkor gondolnak, ha kapni akarnak tőlünk. Megmutatkozott ez a decemberi népszavazáskor is, amikor alig hallottunk a nyugati szövetségben élők magyarok magyar állampolgárságának jogosultságáról.

Hasonló ferdeséget mutat a Stockholmi Magyar Képzőművészeti Egyesület, amelynek népszerűsítéséért könyvet szerkesztettem tíz éves évfordulója alkalmából. Tagjainak névsorából és tevékenységéből is leszűrhető, hogy az egyesület nem foglalkozik a svédországi magyar képzőművészekkel. Megritkult kiállításait az otthoni képzőművészek munkáiból (állítólagos adományaiából)

rendezi, jó szolgálatot tesz népszerűsítésükre. Hogy miért kezeli mostohagyermekként a Skandináviában élő magyar alkotókat az megmagyarázhatatlan, ha csak nem az vállalkozás anyagi oldalát vesszük vizsgálat alá. (Erről s az egyesület alapítójának önös érdekeiről majd időrendben írok magyarázatot adó történéseket.)

Az áldatlan helyzeten segítséget nyújthat a jövőben az Ághegy-Liget Baráti Társaság, amelynek keretében máris számos magyar képzőművész talált megértésre és támogatásra. Ez az egyesület igyekszik bekapcsolni közművelődési tevékenységébe a svédországi magyar zeneszerzőket, és a különféle előadóművészeket is.

Mindezekből nyilvánvalóan adódik az ésszerű következtetés: a jövőben elengedhetetlenül nagyobb gondot kell fordítanunk „belterjes gazdálkodásunkra”, az értelmiségiek nagyobb megbecsülésével újabb lendületet adhatunk a magyarságunkat megtartó közművelődésnek. Az értelmiségiek szolgálatának pedig szerves része kell, hogy legyen a hazagondolás, a szorosabb kapcsolattartás az összes magyar népművelő intézményekkel, kulturális szervezetekkel és a tájékoztatás közegeivel, amelyek szellemi hazatalálásunkat elmélyítik, magyar-svéd-magyar kapcsolataink hidját mindnyájunk hasznára karbantartják.

6. A nyugati magyar emigrációról szinte mindenki pesszimizmussal nyilatkozik. a diaszpórák lassú elmúlása csupán idő kérdése. Érdekes és szórakoztató álmodozás előre látni a jövőt. Nekem, amióta meghalt a fiam, nincs jövőm. Csekélyke bátorságom a szókimondásra innen adódik. Merthogy nincs mit vesztenem. De azért nem értem a pesszimiztákat, nem osztom magatartásukat. Amíg az ember él - remél. Közhely, de igaz. Az én reményem: az unokáim. Ha egyáltalán érdekel ez az évezred, csak azért horgad fel bennem a kíváncsiság,

hogy unokám miként ötvözi majd a környezet erkölcsét a tőlem kapott tartással, amelybe igyekszem beleépíteni nyelvünk, történelmünk és minden jó szokásunkat.

Az itt félreállított bevándorló szidja a svédeket. Nehezen viseli alamusziságukat, sunyiságukat, mögöttes beszédüket, gyávaságukat. Akárhol is megfordultam - állítom, hogy Romániát és az ott lakók természetét ismerem -, mindenütt láttam és tanultam a jót. Nem értem magyarjainkat, hogy miért nem képesek az otthoni és az itteni jót különválasztani a hitványtól, a túlhaladottól, amely itt is, ott is létezik. Kétkedve néznek rám, amikor nem szégyellem hangos szóval az utcán is magyarul tanítani unokáim. Nem svéd nyelvét kurtítom ezzel, hanem a magyart bővitem. Fíúunokám már öt évesen tudatosan két részben gyarapította szótárát, mindig kiegészítjük a magyart a megfelelő svéd kifejezéssel, a svédet pedig a magyarral. A kifejezéseket is megosztjuk. A svéd „nem van” megfelelője a magyar nincs, és azt is érzékeli, hogy ez az utóbbi tömörebb. Hosszú út áll előttiünk. A következő száz esztendőitől azt várom, hogy nekem is jusson belőle legalább tíz esztendő, hogy mellette és testvérei mellett tanítóskodhassam. (Unokám magyar tudásával ma már büszkélkedhetem, hiszen a Balassi Intézetben kitűnően vizsgázva nemzetközi érvényű bizonyítványt szerzett.)

Mi lesz majd a nyugati magyarsággal? Ez is kultúrájától függ. Több olyan embert ismerek, aki negyven éve itt él, de nyelvét nemcsak megtartotta, hanem kiművelte. Olvasással, írással. És nemcsak a szórványokból nyugati szórványba érkezők közül valók ők, akikben nem tudom miért, de erősebb a nemzetiségükhöz való ragaszkodás, mint másokban, hanem anyaországiak is vannak közöttük szép számmal. Ők nem a megalázó kisebbségből jöttek az emberséges kisebbségbe, ők általában csupán csak jó módú polgárok akartak lenni, és szerencsével azzá is

váltak. A magam fajtájába mélyen benne maradt, az elődöktől örökölt, a körömszakításig folytatott ellenállás a beolvadás ellen. Ez is egy olyan energia, ami többletként nagyobb munkabírást, szorgalmat fejleszthet bennünk a mindnyájunkat környékező eltompulás ellen. Egy közepesnek sem nagy erdélyi magyar író írta közhelyként: Az ember - lusta állat! Ha kevésbé lesz az, jövője reményteljesebb. Ne politizálj, építkezz! - adta ki a negyvenes években Móricz Zsigmond, akivel apám, Balogh Edgár szervezésében az erdélyi munkást megszemélyesítve, együtt ebédelt egyszer. Háború volt. Mi mindig háborúban vagy háborúk után vagyunk. Építkeznünk kell egyszer már végre, sokat próbált őseink fiaskói ellenére: legalulról fölfelé.

A nyugati magyarság nincs nagyobb veszélyben, mint az erdélyi vagy az anyaországi, de veszélyben van, ha a haza lemond rólunk. A fergeteges civilizáció jóvoltából csökkentek és gyakorlatilag megszűnnek a lehetséges emberi kapcsolatok közötti távolságok. És hiszem, hogy lehetségesek ezek a kapcsolatok, Ha a magyarság megmarad otthon, a nyugati magyarság is felvirágozik, és magára talál nemzetisége éltetésében. A zsidóság is megmaradt és pompázik világszerte. Az ész teremti a reményt. Jót cselekszik az, aki a világba szerteszét kalandozó magyarokat gondolatok köré csoportosítva összegyűjti, együttgondolkodásra készíti. A nyugatiak sikereinek előszámlálása mögött, ha a gyűjteményes ember nem is akarja, kivillan önmagukkal való küzdelmeiknek a színe, a szaga, és titkolva is kiderül, hogy a vándorbot és a hazát keresés a világban nem éppen sétalovaglás. És az önmagunkban járt utat nemcsak bölcsességgel mérik, hanem idegrángató fájdalommal, üres lélekbe markolásokkal, lemondással és síríg tartó fészkelődésekkel, mint amikor valaki nem a neki való készruhát hordja, és sehogy sem érzi jól magát benne.

Könyvtáros ismerősöm negyven év langyos belenyugvás után bevallotta, hogy a megnyugvás igazi ösvényein visszatér anyanyelvéhez. Egy másik Kolozsvárról kivándorolt, magabiztosan, de azt hiszem, némi döbbenettel állapította meg magáról, hogy az itt töltött évtized alatt semmit sem változott. Van lakása, kocsija, több mindene, mint otthon, de valahogyan növekednie kellett volna lélekben, öntudatban, magabiztosságban, kultúrában. Nem volt magára ideje. Otthon havonta elolvasott egy-egy könyvet, színházba járt, érdekelte a jelenkori irodalom. Itt, mert akarta, két munkahelye is volt, robotolt. Lassan a legjobbak is kiégnek így. Amikor két évben egyszer hazagurul Volvoján, az otthoniak csak élete külsőségeit látják, és magukat is hasonló anyagi körülmények között, képzelik, de irigységük sem tudja legyőzni azt, amit sokadik érzékükkel felfognak, és letagadni sehogy sem tudják, hogy rokonuk, barátjuk, ismerősük nem az, aki volt, emberileg kevesebb, még panaszkodni sem képes.

Az otthoniak elvágyódása természetes, taszítja onnan őket minden anyagi rendezetlenség, kilátástalanság, farkas-erkölcs, politika, az erőszakos elnemzetlenítés réme. De anélkül, hogy lebecsülnénk a szülőföld vonzását, otthontartó erejét, tudva tudjuk, hogy most a kivándorlás legfőbb akadálya az a „fából vasfüggöny”, amelyet immár nemcsak az anyaország és Erdély, hanem Románia és az azon túli balkán előtt emelnek az európai egyesült országok. Ne hitegessük magunk, a különféle ígéretések és a látszat - szolidaritás amolyan „mögöttes beszéd”, amit a diplomáciából mentenek át a nagymenők a vérben forgó szemű irigyek megnyugtatóására. Százhusz év lemaradásunkra még rádobhatunk néhány lapáttal, kinek kell a munka helyett csencselésre, mások átverésére szokott népességgel tele ország, kinek kell a civódó és ráadásul koldusszegény erdélyi magyar? (Ez az politika a civilizációnkat fenyegető erőltetett népvándorlás

ellentéte. A józanul gondolkodók vágya az, hogy a balkáni országok civilizációs színvonalát is a jóléti országokéhoz igazítva, a szabad munkaerő vándorlást hasznosítva a külföldön tanultakat minden peregrinus saját hazájában kamatoztathatja.)

Román zászlóval nekünk egyelőre nehezen boldogulunk Európában. Ez annyira nyilvánvaló, hogy már a felvilágosult erdélyi románok is hajlanak az önálló Erdély gondolatának elfogadására. A magam részéről már a változás után megalakítottam az egyszemélyes Erdély Pártot. Na, nem azért, hogy hazámat területileg elszakítsam Romániától. Megtették ennek ellenkezőjét a nagyhatalmak szemrebbenés nélkül. Mintha mindannyian hiányoztak volna a térségünk történelmét ismertető tanórákról, De azóta lezajlott nálunk néhány népvándorlás. Mindig hátrányunkra. Erdélyt elnyelte a Balkán és felismerhetetlenül átalakította. Ezért nehéz dolga lesz az egyesülni kívánó Európában. De Európa újra beléphet Erdélybe. Legyünk azon, hogy minden javával, minden észet és lelket serkentő jó tulajdonságával ismételten belépjen meggyötrött vidékeinkre, és ott tábor verjen, embert neveljen. Sikerülnie kell ennek, a dolognak, hiszen mi, a nyugatra kitántorgott magyarság vagyunk, és remélem, leszünk ezután is - Európa szerelmes kalauza. A magam részéről, józan jelenlátással kompszerepet vállalhatok. Mert még mindig, nemcsak felhőtlen, napfényben sziporkázás az ingázásunk, hanem emberi satnyaságokkal, politikai viharokkal, rosszindulatokkal, kételkedésekkel terhes. Addig is, amíg a hid épül, a Házsongárdig járok majd komponon.

Fontosnak tartom, hogy őseim folytatója lehettem, és leszek ezután is Teleki Béla meghatározását igenelve, magamat nem előtérbe nyomva, szívós munkása, soha nem a hatalomnak, a hatalmaskodóknak, a maguknak kaparóknak, hanem a az erdélyi magyar polgárnak, a jóakarató egyszerű embereknek, akiknek

„megmaradását” az előjáróság elsősorban a saját maga anyagi helyzetének jobbításával, néha szavát megszegve csakis ezzel kívánja szolgálni.

Erdélyi vagyok és leszek mindhalálig. Vallom, hogy a világon valahol otthon kell lennünk. És ezen ez az évezred amúgy is megállíthatatlanul atomizálódó emberisége nem valamely határokon belüli térséget, vidéket, megszokott tájat ért majd, hanem az anyanyelvét. Haikuban így fogalmaztam:

Otthon vagytok a
táguló nagyvilágban:
az anyanyelvben.

És:

Hazámban fázom?
Bugyolálj, óvj, melegíts
édes anyanyelv!

A mindnyájunkat megkeserítő népszavazás kijózanító tanulságát mi már nem feledhetjük. Akinek szeme volt sejtette az eredményt.

Néhány évtizeddel ezelőtt alkalmam volt felmérni, hogy a viszonylagos anyaországi jólétben élő dolgozó személyes könyvtára összehasonlíthatatlanul szerényebb az erdélyi magyarokénál, akik a szigorúan megszabott számú magyar könyveket - amíg hivatalosan és válogatva behoztak valamennyit Romániába, elkapkodta. Később amikor csempésznünk kellett a jó könyveket az országba, apránként olyan családi könyvtárakat alakítottunk, amely magyarságukban való megmaradásukat szolgálta. Nyilvánvaló, hogy a „súly alatt nő a pálma” igazsága igazolódott. Az anyaországiak nagy tömege pedig engedett a hazafias érzéseket lényegtelennek, sőt károsnak beállító pártállami tanításnak. A népszavazás

előtt Magyarország nem magyar! címmel arról írtam, hogy ennek a képtelenségnek az igazát a szavazók döntenek majd el, de mégsem hittem, hogy a nem-ek győznek, mert nem lehet, hogy annyi szív...” ne igennel dobbanjon. A népszavazás a Mi a magyar? vita újrafelvételére kell, hogy ösztönözzön. A tényeket nem érdemes letagadni: a külföldön élő magyarok mindössze másfélmillió honfitársuk rokonszenvére számíthatnak. Egyelőre.

Kellett ez a népszavazás. Talán felrázta, felrázza a magyarságot. Nem szabad lelombozódni, tudomásul kell vennünk valóságot, hogy másként cselekedhessünk. Nem használ itt az akarnokság. Egy román fejedelem „Ti nem akartok engem, én akarlak benneteket!” receptje helyett, az egymásmegismerést szükséges kiterjesztenünk, ápolnunk több generáción át, hogy unokáink helyrehozzák, ami helyrehozható.

Erdély még sok értékkel gyarapíthatja a magyar gondolkozást. A szórványmagyarságnak is van mit adnia az anyaországnak, ha az befogadja a világban szétszóródott, de magyarnak megmaradni kész polgárjait, akik szívükre hallgatva kibírnak mindenféle „fagyot” ebben a jobbra érdemes évezredben is.

Végezetül még egy sóhajtás.

Csikorgott a magyar gazdaság fogata, a valamennyire már megszokott folyamatos ökölrázáson túl is egyre undorítóbban háborgott a magyar politika tengere. Eljött az ideje annak, hogy az anyagi jobblétet élő nyugati magyarság átlagos nyugodtságával, európai ismeretségével, jobb tájékozottságával szolgálja az anyaországi változásokat. Amennyire az idegenbe szakadtaknak életbevágóan szükségük van a haza életető figyelmére, éppen olyan mértékben a hazának egyre inkább szüksége lesz a nyugati magyarokra.

Holnap már nem a határain belül feltérképezhető területtel mérik egy-egy ország nagyságát, hanem a

tudással és a jelenléttel a világ meghatározó dolgaiban. Az kellene, hogy Nagy- Magyarország egykori, túlfűtöttségünkben még itt-ott észlelhető nacionalista vágyképe, holnapra alakuljon át bennünk a más nemzeteket semmiben sem sértő, nemes, emberséges küzdelemben, az egész világra kiterjedő honfoglalássá, hogy a felgyorsult egyetemesség következtében mindenütt otthon legyünk benne.

Ebben a jobbulásban, a nyugati szórványokban élő magyaroknak jutó kiemelkedő szerep, új távlatokat nyithat nemcsak a megmaradásukban, hanem sokoldalúságukra épített, okos fejlődésükben is.

Az évezred kezdetén megfogalmazott gondolataim összefoglalásáért tartottam érdemesnek írásom újra közlését a szükséges kiigazításokkal.

Emberismeretem az évek során egyre gyarapodott. Rengeteg találkozás sorakozik emlékezetemben, amelyeket úgy gyűjtöttem, mint annak idején a tengerpartra vetődött érdekes kavicsokat, kagylókat, hajókról származó furcsaságokat. Korareggeli futóedzésünkön, fából készített, de rettenetesen repedezett csigát sodort felém a tenger. Betrappoltam érte a jéghideg vízbe, ma is őrzöm. Valamikor nagyon régen használhattak hasonló facsigákat a hajósok vitorlás hajókon a kötelek rendben tartása végett. Egyik regényemben azért neveztem Facsigának egyik kopott pofájú hősömet, mert ilyen, a használattól elkoptatottnak, repedezettnek gondoltam. Gyűjteményem másik csodálni való darabja az a görög földről származó barna, a tenger által egyedien díszített üvegecske, amelyen sűrű sorokban apró tengeri csigák telepedtek meg és valamiért elhagyták gyöngysort utánzó házaikat. Könyvespolcomon őrzők ehhez hasonló apró emléktárgyakat, hogy időnként gyönyörködve bennük, letörölhessem róluk az port. Akár azokról az

emlékeimről, amelyeket agyam keménylemezen őrzök, és akaratomtól függetlenül is az idő porát lerázva előtüremkednek a múltból, hogy jó vagy rossz példaként figyelmeztessenek, tanulságukkal segítsenek mindennapi emberi kapcsolataim kialakításában és megtartásában.

Az Anyanyelvünk Alapítványról annyit érdemes tudni, hogy addig működött, amíg a mintegy százezer koronás magyar állami támogatást sikerült elkölteni. Emlékezetes számomra, amikor a tångagerdei egyházi nyaralóban félszáznál több tanító néni jelent meg, hogy három nap alatt némi tájékoztatással gazdagodjanak a svédországi magyartanítás lehetőségeiről és céljairól. Ideje volt arról is beszélgetnünk, hogy miként kellene a svéd államtól kapott anyanyelvtanítás ellenőrizetlen, tessék-lássék színvonalán valamicskét javítanunk. Az összesereglett többnyire középkorú nők és egy kezemen számolható tanító bácsik magyar nyelvi ismereteire jellemző volt, hogy a verandán függő hirdetőtáblán több helyesírási hibát is találtam, amit az alatt dohányzó pedagógusok előtt szóvá is tettem. A közös együttlétek alatti ismertetőik és beszámolók után úgymond szakcsoportokra oszlottunk. Már nem tudom melyik csoporthoz csatlakoztam azzal a céllal, hogy a magyar nyelv és irodalom tanáraként megoszthatom unokáim magyartanításakor szerzett tapasztalataimat. Erről időnként írtam egyet, s mást Egy nagyapa feljegyzései c. rovatomban a Magyar Ligetben. A nyolc-tíz nőből álló csoportot a lundi magyar egyesület újdonsült elnöknője vezette. Láttam, hogy összesúgnak az elnöki asztalnál, amikor gyanútlanul feliratkoztam szólásra. Eleinte nem sejtettem, miért nem kerültem sorra. A második felszólaló után egy terebélyes nő hosszú szófosásba kezdett a gyerekek szófogatatlanságáról, érdektelenségéről, a szülők hanyagságáról. A csoportvezető tettetett érdeklődéssel hallgatta, cinkos

mosolyával bízta. A nő pergő nyelvvel megszakítás nélkül mesélt, többször ismételte önmagát, addig-addig, amíg eljött a szünet ideje. Láttam már mire megy ki a játék. Azzal szórakoztak, hogy ne kapjak szót. A szünet után sem beszélhettem, akadt még egy szószátyár néni, aki a többiek derűs jókedvének hatására mindenről beszélt csak kijelöl témánkról feledkezett meg. Felálltam, intettem, hogy sürgős dolgom akadt és otthagytam őket. Úgy tűnt, hogy a körünkben tekintélyes Lázár Oszkár, a lundi finn-ugor tanszék professzora biztatón mellém áll, a zárónyilatkozatot ketten fogalmaztuk meg, láttam, hogy nem okoztam neki csalódást. Már Lundba érkezésem első heteiben felkerestem katedráján és felajánlottam szolgálataimat. Akkoriban ő egyedül szerkesztette a Híradót, a Svédországi Magyarok Országos szövetségének sárga papírra nyomtatott A4-es formátumú lapját. Akadémiai stílusú és kinézetű lapja mindenben megfelelt, jó segédeszköze volt a Szövetségbe tömörült egyesületek belső életének irányításának. Reméltem, hogy segítségére lehetek, s talán utódja, hiszen azóta sincs Svédországban, sőt egész Skandináviában nálam próbáltabb újságírói végzettséggel rendelkező szakember. Nem Lázár Oszkár on múlott, hogy nem lettem utódja, hanem a Szövetség elnökén, aki valamiért nem nyíltan, hanem máig erőltetett közömbösséggel nem kíván rólam tudomást venni. Pedig már első Svédországi látogatásomkor többoldalas levélben fordultam hozzá is, akár a többi, a magyar egyesületek háza táján tevékenykedő vezetőhöz. Felajánlottam szolgálatomat és megírtam, hogy szerintem miben lehetnék hasznos, miben szereztem sokéves tapasztalatot, hiszen Kolozs megyei művelődési felügyelőként szerveztem művelődési versenyeket, országos táncház találkozót, megújítottam néhány falusi kórus munkáját, a tiltás ellenére magyar könyvekkel láttam el egész sereg falusi könyvtárat Kolozs megyében. A romániai egyetlen magyar ifjúsági

lap népes nevelési rovatának vezetőjeként pedig rendszeresíttem a lap szerkesztőinek találkozóját Fogadóórák és Fogadónapok cím alatt, rendeztem hatvan országos Ifjúsági Matinét, alakítottam Dusa Ödönnel a szakma által is elismert, színvonalas Zsebszínházat, amely a hivatali üldöztetés ellenére is máig maradandóan sikereiről emlékezetes. Nem kellettem. Nem vezetői beosztásra vágytam a Szövetségben, csupán ötleteim, tapasztalataim elfogadására. De tettem, amit tennem kellett a magyar egyesületekhez kapcsolódva, de még is kívül, eleinte a lundi magyar egyesület kereteiben, majd a Bevándorlók Szövetségében. Alapítottam lapokat és Társaságot. Ez utóbbit szívesen befogadta a Szövetség, hiszen a svéd állam segítségét a szövetségekhez csatlakozó egyesületek és tagjai számának arányában mérik. Nem kívántam soha vezetőként szerepelni, de a Lundi Kultúrfórumban vállalnom kellett a vezetőségben való részvételt is, mert nyugdíjasként úgymond ráértem, a lundiak egyesületének titkáráként jutottam számos alakommal a Szövetség közgyűléseire., ahol mindig éreznem kellett az elnök ellenszenvét. Majd minden felszólalásomkor azzal adta meg a szót, hogy fogjam rövidre mondókám. Egész életemben szűkszavúságomra voltam büszke, igyekeztem tömören fogalmazni. Lenyeltem sértőbb gombócait. Az tångagerdei találkozók egyikén, talán éppen a tanítónők együttléte alkalmával, a gyűlések utáni estén a vezetőség néhány tagját köszöntötte állófogadáson az elnök. A háta mögött álltam. A köszöntők végén, valaki megbökte az elnököt, és odasúgta, hogy Tar éppen hetvenéves. Augusztus végén történt. Nem számítottam arra, hogy engem is köszöntsenek. De az elnök ideges vállrándítása rosszul esett. Már azelőtt nyilvánvaló volt számomra, hogy ennek a vezetőnek is olyan társakra van szüksége, akik nem sok vizet zavarnek és mindig újraválasztják őt tisztségébe. Egyszer valamikor, nem sértő szándékkal,

inkább szívósságának láttatásával, közgyűlésen megkérdeztem, hány esztendeje áll a szövetség élén. Tizenkettő – szólt a kurta válasz. Azóta eltelt tizenvalahány esztendő. Nincs panasz ellene. Bevallom, hogy a történetek után nem találtam szimpatikusnak alakját, sötétített szemüvegével az otthoni ügyesebb szekusokat juttatta eszembe. Olyan volt, mint jómagam, ameddig rám nem szólt a feleségem, hogy váltsak szemüveget, nem mindegy minek néznek az emberek. Történetéhez tartozik, hogy amikor Patrubány Miklóst választották meg a Magyarok Világszövetségének elnökévé, a SMOSZ elnökeként ellene szavazott. Miklós mesélte, hogy a szavazás után nyomban megjelent nála és bocsánatot kért. Nem talált meghallgatásra, mert, ahogyan Miklós mesélte, nyilvánvalóvá vált számára, hogy pofavizitjét karrierizmusból tette. Miklós nem volt fából, egyszerűen ajtót mutatott elnökünknek. Patrubányt nemcsak ezért tisztetem, hanem főként közösségi szelleméért. Alelnökként, a Világszövetség anyagi nehézségei idején háromhavi fizetését felajánlotta egy olyan országos népi rendezvény céljaira, amelyre már valahogyan sehogy sem nem akadt pénz a Világszövetség akkoriban bőségesen pénzelt háza táján. Miklós segítségemre volt, amikor a Napsugár gyermekirodalmi folyóiratban indítottam a gyerekek számára Basic tanfolyamot. Nevét adta, vállalta a tudományos tanácsadó szerepét. Elintézte, hogy kölcsönkaptuk azt a komputert, amit az kisiskolások rendszeres szerkesztőségi látogatásain a gyermekek nagy örömeire bemutathattunk. Úgy tudom elsők voltunk Romániában a szerkesztőségek között, akik számítógéppel rendelkezünk. Nyilván Patrubány pártjára állva, nem firtattam a mi elnökünk viselkedésének okait. De feltételezem, hogy a SMOSZ előtte választott elnökének útját szerette volna járni, aki, mert a Világszövetség alelnökének választották, hagyta a svéd-magyarokat és átköltözött Budapestre. Ilyen

előzmények vezettek ahhoz, hogy a SMOSZ új elnökének szervezésében megalakult nemsokára a Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége (NYEOMSZSZ), de az anyaország sem Világszövetséget, sem az új Szövetséget anyagilag nem támogatta. A régi időkben a Világszövetség jelentős támogatást kapott a magyar kormánytól. Mutatja ezt az is, hogy az ezerkilencszázas évek végén az alelnökök havi fizetése több volt egy millió forintnál... Elképzelhető, hogy az ilyen tisztségekért micsoda tülekedés folyt. Megcsömörölve az ilyesmitől, igyekeztem távol maradni a különféle támogatások elköltését nagy igyekezettel gyakorlóktól. Egyszer mégis szóvá tettem egy nálunk szokásos ifjúsági nyári táborozás költségeibe bepillantva, hogy holmi gyerekeknek szánt ajándékokra 60 koronát szánt a szervező, s ebbe nem fért bele az a 20 koronáért ajánlott könyv, amelyet ingyen szerkesztettem, s eljártam, hogy a kolozsvári Glória nyomdában jutányos áron készüljön. Megjegyzésem falra hányt borsó volt. Az anyanyelvápolás szempontjából fontos könyvünk *Vallomások anyanyelvünkről* címmel az Anyanyelvünk Alapítvány segítségével, de furcsán nehéz körülmények között jelent meg.

E könyv kiadásának előzményei a következők. Az Erdélyi kiskönyvtár sorozatot azért alapítottam, hogy néhány tojás árából megvásárolható könyveivel a diktatúra alatt tiltott hézagos önismeretünket pótoljam. Az olcsó népkönyvtári kiskönyv sorozat Nistor Gáspár irodai és nyomdai gépeket forgalmazó és karbantartó vállalkozó támogatása nélkül nem jöhetett volna. Péterffy Mihály, egy megrendült egészségű fiatalember, aki jobb híján egyszerű újsághordóként kereste kenyerét Kolozsváron, felkeresett és kiadásra ajánlotta neves íróinktól azokat az évek óta gyűjtött idézeteket, amelyek anyanyelvünket dicsérik. Hasznos kiskönyvnek gondoltam, de kiadására nem sikerült pénz szereznünk. A

sorozat könyveinek nyomtatásának költségeit többnyire a szerzők vállalták. A szerkesztést és gondozást bérmentve magam végeztem. Naiv felfogásomra jellemzően, kijelentettem, hogy nyugdíjam és a feleségem nyugdíja éppen elég megélhetésünkhöz. Míg mások törtettek és helyezkedtek, hogy pénzes állásokba jussanak én a „pénz nem boldogít” jelszavammal elértem, hogy hülyének tartsanak. Szerkesztettem egyetemi tanár, író, szerkesztő, lelkész és sportember szövegeit. (Dolgoztam műszaki szerkesztőnkkel, Sztranyeczki Mihállyal a fölöttébb szükségesnek tartott Romániai magyar nyelvvédő szótáron és az Erdélyi Történeti Adattáron, amelyhez Csetri Elek ny. egyetemi tanárt szakértőként kértük fel, de ő nem szívelte és nem követte ingyenes közösségszolgálatunkat, hanem szerződést követelt, amelyben tekintélyes összeget gondolt munkájáért. Egy évig fektette munkánkat, végül sikerült megtorpedóznia a könyv kiadására tett minden lépésünket. Azóta sem készült ilyen, vagy ehhez hasonló úrpótló munka, s nem készült az általunk szükségesnek jelzett Erdélyi Történelmi Kronológia sem.) A jómódú svéd-magyarokra számítva magammal hoztam Svédországba a Péterffy kéziratát. Az Anyanyelvünk Alapítvány kurátoraként ajánlottam kiadásra. Javaslatom elfogadására átadtam a kéziratot elbírálásra és kiegészítésre Lázár Oszkárnak, a Lundi Egyetem finn-ugor fakultása professzorának. Ez dicséretesen elvégezte. Valószínűleg nem kapott munkájáért pénzt. A SMOSZ közgyűlése elfogadta javaslatomat, megszavazott 5000 koronát erre a célra és reám bízta a kötet gondozását. A pénz átadására Lázár Oszkár hívott találkozóra Lundban egy parkba, ahol kellemes beszélgetés után az összeg felét nyomta a kezembe. – A többit gazdálkodjátok ki! – mondta mosolyogva. Nem értettem. Társadalmi segélyen éltem, mert Svédországba nyugdíjasként családegyesítés címén érkeztem, nem volt miből gazdálkodnom. A

kiszemelt kolozsvári nyomda, ahol az erdélyi kiskönyvtár sorozat is készült a felajánlott pénzből csekély példányszámban nyomtathatta volna a füzetet. Leárazott csontmaradékokból főztem kaját, magam sütöttem kenyereket, ócska ajándékkerékpáromon közlekedtem. A gyűjtőnek a tiszteletpéldányokon kívül amúgy sem ígérhettem pénzt munkájáért. A gondozásért pedig még álmomban sem gondoltam anyagi juttatásra. Azzal adtam vissza a 2500 koronát, hogy sajnos nincs módomban kipótolni az összeget. Eltelt fél, vagy egész esztendő, újból megszavazták a kiadást, kézhez kaptam a pénzt. Kolozsvárra utazva, benéztem Patrubány Miklóshoz, aki kéretlenül kipótolta az összeget, így, ha jól emlékszem, a Glória nyomda akkori igazgatójának támogatásával több száz példánnyal többet nyomtattak a könyvből. Jutott a szerzőnek is. Kérésemre az Anyanyelvünk Alapítvány 600 példányát Budapestre szállították. Lázár Oszkár betegségére hivatkozva visszavonult, egy magyarul gyengén beszélő nőt ültetettek a helyébe. Az új elnök mellett ültem a tisztség átadásakor, rossz magyarsággal, azzal dicsekedett, hogy jó szervező. Többször felszólítottam, hogy gondoskodjon a könyvek Svédországba szállításáról. Eltelt újabb esztendő. Megtakarított pénzből egyszer egy évben utazhattam haza. Akkoriban nem repülővel utaztunk, hanem Rosenheim Ilona két autóbuszának egyikén. Jövedelmező vállalkozás volt a svédországi magyarok hazaszállítása, amíg nem indultak az olcsó repülőjáratok. Kellemes utazások voltak, jó alkalmak a svédországi magyarok egymásmegismerésére. Németországban töltöttünk egy éjszakát, átrobogtunk Bécsen. Az erdélyiek Budapestről pedig az Optimus kisbusszal folytatták útjukat Kolozsvárra. Ilona olyan rendes volt, hogy többször is ingyen fuvarozta könyveinket és az ághegy folyóirat köteteit. A Vallomásokat az anyanyelvről egyenesen házhoz vitte. Azt hiszem azóta is ott állnak a magát jó

szervezőnek mondott elnök pincéjében. Meghirdetett tervem volt, hogy a könyvet 20 koronás csekély áron, a magyar egyesületekre arányosan elosztva juttatjuk az olvasókhoz, és a hétezer koronás hasznot, az anyanyelvápolást segítő könyvsorozat újabb kötetének kiadására fordítjuk. Elkészítettem akkorra Molnos Angéla: Magyarító könyvecskéje mintájára a Svédországi Magyarító Szószedetet. Kétszeres bánat: nem sikerült első könyvünket eljuttatni a magyar egyesületek tagjaihoz, és nem sikerült visszaforgatni az erre áldozott pénzt. Talán azért nem, mert ez utóbbi, tudtommal, még ma is ismeretlen a magyar egyesületek háza táján. Itt az a szokás állandósult, hogy a támogatásokat elkölteni kell, a „gazdálkodás” kifejezést értelemszerűen egészen másra értik. A történethez vigasztalásképpen tartozik az a tény, hogy a Svédországi Magyarító Szószedet Molnos Angéla segítségével mégis megjelenhetett és ajándékképpen el is kapkodták, hiszen ingyenes volt. Az ehhez a kiskönyvhez szükséges anyagiakat száz Magyarító könyvecske svédországi forgalmazásának hasznából állta a Molnos Angéla által alapított debreceni Lélektani Szaknyelv Megújításáért Közhasznú Alapítvány. Ilyenformán svédországi magyarjaink nyelvének ápolása is lépett valamicskét előbbre a közösségi szolgálat időnként kiszámíthatatlanul kanyargós és rögös útján.

A kötet érdemes tartalmáról a következőket írtam az előszóban:

Ezt a gyűjteményt magam is összeállíthattam volna – mondanám az olvasóval - miután elgondolkodva igazat adunk Illyés Gyulának. „Alig van ország, ahol, mint nálunk, annyi szépíró műveiből lehetne külön könyvet vagy könyvecskét összeállítani ilyen címmel: Anyanyelvemről.” Mert az évszázadokon át gondjaink sűrűjéből kivilágító szükség valamiféle szentséget alkotott anyanyelvünkéből, amelyért síríg tartó fogadalommal*

tiszteletet, imádatot és szolgálatot vállaltunk. Naponta illik leborulnunk előtte, és nagyon igyekeznünk kell, hogy tisztaságát be ne szennyezzük. Sütő Andrással köszönéseink közé iktathatjuk: És válaszként a minket sűrűn megpróbáló sanyarú történelmi időkre „gyógykezelés” végett rendszeresen el kell járnunk Csokonai, Vörösmarty, Petőfi Sándor, Ady Endre, Arany János, Krúdy Gyula, József Attila, Babits Mihály, Tamási Áron, Áprily Lajos, Székely János, Nagy László, Kányádi Sándor és más tekintetes urak klinikájára. A nyelvápolás olyan, mint az egyszemélyes párt: magunknak kell abban mindent elvégeznünk. Éppen ezért is példamutató ez a kis könyv, amelyet kezében tart az olvasó.

Gyűjtője évek hosszú során át, fáradságos, nehéz kenyérkereső munkája után kitartóan összeszedte és a lesben álló vadász figyelmével észrevételezte, a szegény ember módján tágító igyekezettel figyelte a világot. (gyűjteményéhez keresztül-kasul „járta” a magyar irodalmat és a világirodalom nagyjainak munkáit. Gyönyörű dolgokat látott és tapasztalt. A javából merített, hogy előbb csak saját maga gyönyörködjek benne, aztán szeretteire, barátaira és az olvasóra is gondolva készített válogatást féltett kincseiből. Haszonnal forgatható ez a gyűjtemény a legkülönbféle alkalmakkor, amikor a sorsunkról, jelenünkről, az utánunk következők jövőjéről gondoskodunk. A percekké töredezett időben lélektágító kedvtelés belelapozni ebbe a könyvbe, és akár az Anyám tyúkjá, szemenként fölcsípve a gondolatcserében jeleskedő írók aranyrögeiből és gyémánt magjaiból néhányat, jó irányba betájolódva az önmegvalósítás, a céltudatos önépítés útján biztosabb léptekkel folytathatjuk menetelésünket. Valljuk be, hogy életünk szépséges perceihez tartozik az, amikor felemelő gondolatokra találunk. Életünknek tartalmat az ilyen felszippanzott gondolatok adnak és gazdagíthatják azt. Jó

az, ha értjük, magunkénak vallhatjuk és létünk értelmének kutatásához felhasználhatjuk ezeket.

A világszerte terjedő locsogás és a „mögöttes beszéd” szokása ellenében szükségét érezzük azoknak a gondolat sűrítményeknek, amelyeket a hívők imádságaihoz hasonlóan lelkünk titkos rekeszeibe gyűjtünk, hogy felüdüljünk tőlük, és értelmünk szerint tetteink mozgató rugóivá tegyük mindennapi cselekedeteinkben. Az anyanyelvünkről szóló okosságokra pedig manapság nekünk különösen nagy szükségünk van. Mi itt Kelet és Nyugat, a civilizáció és mások ellenében erőltetett nemzeti gőg felvirágzása földjének határán tudjuk, tapasztaltuk és megtanultuk, hogy emberi létünk kiteljesedésének lehetőségét szalasztjuk el, másodrendű polgárokká silányulunk, ha anyanyelvünket veszítjük, szegényítését lustán elnézzük, ha saját szavainkra kellőképpen nem vigyázunk. A babiloni zűrzavarból nem juthat lélekig a szó, a felszínes élet pedig nem igaz embernek való. Anyanyelvünk szavai „hétszer csapolt ezüstként” esengenek, és így van ez másokkal is. Gondolkodásunk gyöngyszemei az anyanyelv kagylójában keletkeznek. Sohasem leszünk olyan gazdagok, hogy tenger sírjába temetve hagyjuk kincset őrző kagylóinkat. Ezen kézikönyv összeállítói arra mutatnak példát, arra ösztönző az olvasót, hogy maga is időt szakítson a bűvárokodásra. És lemerülve a betűtengerbe, tudását, anyanyelvének szépségét tapasztalva rendszereset gazdagodjék. Ez a gyűjtemény nemcsak haszonnal forgatható és hasznosítható a mindennapi életben, iskolában, főiskolán, a közéleti gyakorlatban, hanem a nyugati magyarság szórványaiában is éppúgy, mint az anyaországban, mindenütt, ahol egyben régi jó szokásaink felelevenítése is. Gondoljunk a már elemiben használatos emlékkönyvekre, vagy a nagyobbak aranymondás-

gyűjteményeire, amelyeket időnként (sokan talán idős korukban is) szívesen lapozgatunk.

Ki nem mondott fohász: A mi mindennapi jó gondolatunkat add meg nekünk... Mert nemcsak hazugsággal él az ember, hanem főként szép igazságokkal, amelyek nélkül nincs tartalmas és igaz élet.

Régen hangoztatott bölcsesség: Szülőhazánkon kívül nincs élet! Ma inkább úgy igaz ez, hogy anyanyelvünkön kívül számunkra nincs és nem is lehet otthon.

Péterffy Mihály gyűjteménye minden sorával legfőbb lételemünk kitarató gazdagítására biztat. És példát mutat arra, hogy ez az olvasóra szabott munka kellemes, nemesítő és széthullásra ítéltetésünkben szomorú szívünket bátorító is lehet.

**Vallomások az anyanyelvről. Gyűjtötte Péterffy Mihály – Kiegészítette Lázár Oszkár – Gondozta: Tar Károly, Gloria Kiadó, Kolozsvár, 1999*

A Magyar Liget anyanyelvápoló rovatainak tartalmát a naponta gondot jelentő magyar nyelvtanítás iskolai és családi színvonalának elégtelenségét firtató írások adták. Akkoriban Lundban, négy politikus vitát indított az anyanyelvtanítás színvonaláról, és fokozottabb ellenőrzést, óralátogatást követelt az iskoláktól, a tanúgytól. Az anyanyelvtanárok (magyar nem volt köztük) visszautasították az ellenőrzést, arra hivatkoztak, hogy magas képzettségük biztosítja anyanyelvük színvonalas tanítását a svéd iskolákban. A lapokban közölt vita végén kiderült, hogy a vitában említett hatvannégy különféle anyanyelvet tanítóból mindössze huszonnégynek volt képesítése. A magyar nyelv tanítását végzők országos összehasonlításban képzetebbek voltak, de mert nem ismerhették elége az anyaországi oktatás folyamatosan korszerűsödő módszereit, nem vettek részt a tanító- és tanár után képzésben, nem, vagy csak

alkalomadtán jutottak körszerű tankönyvekhez, szemléltető anyaghoz, nehezen boldogultak az írás és olvasás tanításával, a gyerekek fogalmazásban mindegyre felbukkanó svédes beütések javításával. A jobbítás szükségességét hangoztatók olyan tankönyvet vártak az anyaországtól, amiből a svédországi magyarok gyerekeinek idegen nyelvként taníthatják a vegyes házasságban élők tanítványoknak az anya- vagy az apanyelvüket. Szükségét láttam egy olyan az anyaországból küldött szakemberre, aki városról városra járva a gyakorlatban ismerteti a lehetőségekhez igazítottan a magyartanítás korszerű módszereit. Egyféle „tanfelügyelőre” gondoltam. Ez a megnevezés rögtön visszatetszést keltett, mert többen arra gondoltak, hogy a küldött főként ellenőriz. Mások az ország belügyeibe való beavatkozásként lehetetlennek gondolták, mert még azt is megvalósíthatónak gondoltam, hogy az Európai Unióban a tagországok kölcsönösen, saját nyelvtanárokkal biztosítsák a színvonalas nyelvtanítást.

Nem mehettem el a SMOSZ Anyanyelvünk Nyelvápoló Közössége minden közgyűlésére, egy idő után már nem is hívtak. Ekkor levélben küldtem javaslataimat és támogatásukat kértem első könyvünk terjesztésére, hogy a második, talán még hasznosabbat is megjelentessük.

***Tisztelt Anyanyelvünk Közösség!
Tisztelt nyelvápolók!***

Sajnálom, hogy ezen a közgyűlésen nem lehetek jelen, de mint eddig is, a magyar nyelv és irodalom tanáraként, íróként, a Magyar Liget, a dél-svédországi magyarok családi lapja, és az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam szerkesztőjeként részt vettem és rész kívánok venni az Anyanyelvünk Nyelvápolók jeles Közösségének munkájában.

Kérem, hogy ez alkalommal a közgyűlés vitassa meg, fogadja el és iktassa munkatervébe következő javaslataimat:

1.A magyar egyesületek segítségével terjesszük ki a hétvégi iskoláztatást azokban a helységekben, ahol erre lehetőség nyílik. Milyen lehetőségekre gondolok? Ott, ahol a magyarul tanulók száma eléri a harmincat, és a különféle képzettségű, tanítást vállaló magyar értelmiségiek száma legkevesebb öt, a helyi magyar tanító vagy tanár vezetésével kezdeményezzük a hétvégi iskoláztatás fokozatos bevezetését, a kezdeti szakaszban a meglévő, az órarendben szereplő tanítás kiegészítéseként. Az anyanyelvi oktatásban rendkívül fontos, hogy a befogadó ország nyelvén tanuló magyar oktatásában ne egy, hanem lehetőleg minél több, különféle tantárgyat tanító magyar származású személy vegyen részt, mert ilyenformán a tanulók több tanártól nagyobb szókincsre tehetnek szert, változatosabb kiejtést sajátíthatnak el. A hétvégi iskola tanulóit és az ott oktató önkéntes tanárokat az államilag fizetett oktató szervezi. Ha tőlük függetlenül indul a hétvégi iskola, akkor nem számíthatunk támogatásukra, hiszen állásukat féltik a sokszor náluk képzettebbektől. de, ha sikerül őket megnyernünk az ügynek, a hétvégi iskola igazgatóiként fizetett munkájuk eredményességét segítjük, amely mindannyiunk érdeke kell, hogy legyen. Ide tartozik az a tény, hogy a jelenlegi svédországi magyartanítást senki sem ellenőrzi, e nélkül pedig színvonalának javítása elképzelhetetlen. A hétvégi iskoláztatás beindulásával viszont lehetőséget teremthetünk arra, hogy a felkért tanítók és tanárok egymás tapasztalatait kicserélhessék, egymás módszereit megismerve nagyot lépjenek a minőségi oktatás terén. Ilyen hétvégi iskolát kezdeményezhetnénk Malmöben, Lundban, Helsingborgban és Göteborgban is. Lundban 41 különböző korú magyar gyermek és fiatal vesz részt a magyar anyanyelvű oktatásban. A hétvégi

iskolában óraadó munkára alkalmas értelmiségiek száma több mint harminc, különféle képzettségű értelmiségi. Van közöttük több tanár, tudományos kutató, matematikus, informatikus, fizikus, orvos, fordító, néhány képesített magyar tanár és tanító is. Amikor a stockholmi Magyar Nagykövetség által is támogatott Peregrinus klub lundi fiókjának szervezéséhez kezdtem, csupán az egyetemen 24 magyar címére leltem. A SMOSZ felszólítására bizonyára kedvvel végeznének havonként néhány órás magyartanítást.

Feltételezésem szerint a svédországi magyarok nyelvápolásának kiteljesítése csak szervezésen múlik. A Stockholmban bevált hétvégi iskoláztatás tapasztalatait hasznosítva, ez a forma fokozatosan kiterjeszthető a felnőttoktatásra is, hiszen egy-egy hétvégi előadás témája a legkülönbözőbb korú hallgatóságot is vonzza.

2. Magától érthető az, hogy tanulnunk kell a svéd oktatás és nevelés gyakorlatából is. Lundban például tervezik az ún. osztály-nagyapa nevelői megbízatás bevezetését. Az, hogy minden osztálynak lesz egy nem tanár, nem tanító, egy nem pedagógus, hanem valamilyen mesterségben jártas élet gazdag, szeretetreméltó nagytatája, azt a célt célozza, hogy a tanulók közvetlenebből életközelségbe kerülhessenek. Mint tudjuk, a svéd család hivatalos körvonalán kívülnek tudja a nagyszülőket. A régi nagycsaládos együttélés hiánya bizonyára sokak számára nyilvánvaló. Valószínűleg ebből a megfontolásból létesítenek ilyen, a nagyapai nevelés sokféle területét lefedő nevelői posztokat a lundi iskolákban.

Javasolom, hogy helységenként legyen magyar nagytatája a magyar tanulóknak is. Ehhez persze az kellene, hogy a magyarul is tanuló diákok olykor együtt legyenek. A mostani magyar oktatás Lundban például a tanító vége nincs utazásával valósul meg, amikor iskolától iskoláig rohan egy-egy magyarul tanulóhoz. A hétvégi iskolák fokozatos bevezetése a nagyapa-nevelő

munkáját is lehetővé tenné, és így a magyar iskola nemcsak tanítana, hanem nevelne is. Nevelőknek azt, hiszem nem szükséges hangsúlyoznom, hogy e kettő elválaszthatatlan egymástól

3. Sikerként kell elkönyvelnünk, hogy az anyanyelvünk Nyelvápolók Közösségének első kiadványa a Vallomások az anyanyelvről című könyv több száz végre birtokunkban van. A könyvkiadás ügyének annak idején sikerült megnyernem elnökünket, Lázár Oszkárt, aki kiegészítéseivel tette gazdagabbá ezt a hasznos és időtálló kézikönyvet, amelyet magam szerkesztettem és gondoztam. Ez a könyv ötezer koronánkba került, de példányszámainak forgalmazásával könnyűszerrel ugyanennyi hasznot hajt, amelyet terveink szerint következő kiadványunk kiadására fordíthatunk. Kérem, a közösség tagjait segítsenek abban, hogy ez a hasznos könyv eljusson az olvasókhöz.

A következő könyvünk az a Svédországi magyarító szószerkesztet kellene, hogy legyen, amelynek gyűjtéséhez és szerkesztéséhez a Magyar Liget olvasóit is felkértem. Ez a szószerkesztet többek között a www.hunsor.nu honlapjáról is letölthető, bővíthető és javítható. Kapcsolatba léptem a Debrecenben élő Molnos Angéla egyetemi tanárral, a Magyarító könyvecske, akinek könyvéből maga a magyar miniszterelnök sem szégyellte tanulni, és elértem, hogy a magyarító könyvecske ötödik (!) kiadásának függelékeként a mi szószerkesztetünk is megjelenhet. Ez azt jelenti, hogy első könyvünk bevételeiből, olcsón kaphatnánk néhány százat a jeles nyelvész háromszáz oldalas kötetéből.

Kérem, hogy vegyék fontolóra ez utóbbi, az előbbieknél nem kevésbé hasznos javaslatomat is, amely egyben az eddigiekhez hasonlóan, önzetlen munkafelajánlásom is e kötet szerkesztésére és gondozására.

Melyhez hasonló jókat kívánok kedves mindnyájuknak, jó munkát, eredményes tanácskozást kívánva szeretettel és nagyrabecsüléssel:

*Lund, 2002. május 7.
Tar Károly*

Előzőleg, még 1999-ben az Anyanyelvünk Alapítvány kurátoraként internetes távoktatást szorgalmaztam Kidolgoztam honlapjának tervét a következő kategóriákban:

- I. ÓVODÁSOKNAK*
- II. ELEMISTÁKNAK*
- III. SERDÜLŐKNEK*
- IV. EGYETEMI HALLGATÓKNAK*
- V. FELNŐTTEKNEK*

A magam tapasztalatából merítve igyekeztem meggyőzni a SMOSZ vezetőségét és a magyar nyelvet oktatókat arról, hogy az anyanyelv ápolását a felnőttekkel, a szülőkkel kezdjük. Szerintem a szülők támogatása meghatározza a gyerekek érdeklődését és tudását az anyanyelvhez való kötődésükben.

Miután a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának akkori alelnöke, Komlós Attila felfedezte folyóirataimat, tanácsára beléptem a Társaságba, ahol előttem Lázár Oszkár már csak névleg képviselte a svédországi magyarokat. Iskolaépítő javaslataimat nem neki küldtem, hanem a MNyKNT-nak és a Komlós Attila által szerkesztett Nyelvünk és Kultúránk folyóiratnak, majd. miután rövid ideig a Határon Túli Magyarok Hivatalának vezetője lett, nem a SMOSZ-tól, hanem tőle várhattam támogatást.

Komlós Attila, a HTMH elnökének figyelmébe

A nyugati régiókban élő magyarok művelődésének és hagyományörzésének legfőbb gondja az anyanyelvoktatás színvonaltalansága. A haza élettő figyelme nélkül ennek javítása lehetetlen. A dél-svédországi magyarok családi lapja, a Magyar Liget (www. hhrf.org/magyarliget) Iskola rovatában napirenden tartja az anyanyelvtanítás kérdéseit. Néhány, a kérdést körüljáró írásból és a begyűjtött véleményekből, a következő javaslatokat ajánlom a Határon Túli Magyarok Hivatalának figyelmébe:

A nyugati régióban a magyar egyesületek nemzeti-önazonosság-megtartó munkájuk fő feladata az anyanyelvoktatás elősegítése, de önerőből ezt sikeresen nem végezhetik. Elsősorban szakmai segítséggel lehetne segíteni az anyanyelvoktatást a nyugati régiókban, Szemléletváltással, hogy az EU országaként, az államok kölcsönös együttműködésével tovább növelhetővé váljék a nyelvtanítás szakmai színvonala. Elképzelhető, hogy az uniós országok közös egyetértésben oldják majd meg a maguk anyanyelvi oktatásának szakmai és szervezési kérdéseit az Unió minden államában, és ezzel az eddiginél magasabb minőségi színvonalra emelik országukban a különféle nyelvek, más uniós országokban pedig, a saját nyelvük oktatását. Véleményem szerint a magyar kormány diplomáciai úton elérheti az Európai Unió országaiban, hogy a befogadottak anyanyelvi oktatásának megfelelő szintjét az anyaországok illetékesei, kölcsönösen biztosítsák, ellenőrizzék és szavatolják.

Reméljük és várjuk a Határon Túli Magyarok Hivatalának segítségét a következő konkrét ügyekben:

1. Tudatában vagyunk annak, hogy a magyarság nyelvi közösségre alapuló lelki és kulturális közösség. Függetlenül attól, hogy hol élnek azok, akik politikai, vallási és állampolgársági különbözőségük ellenére, a

történelem során eltérő állami keretekbe kerülve, ezt a nyelvi közösséget vállalják, joguk és egyben önként vállalt kötelességük, hogy megfelelően, tehát fokozatosan magasabb szinten elsajátíthassák, ápolhassák a magyar nyelvet. Az anyanyelvoktatás az európai régióban is a szülők felvilágosításával, nevelésével kezdődik. Olyan a magyar egyesületek és a magyar nyelvet tanítók munkáját elősegítő felnőtt-nevelési programot kellene kidolgozni, amely az anyanyelv megbecsülésének, értékeinek és hasznosságának bizonyítását szolgálja. Az anyanyelv színvonalatlan oktatása a szórványban élő magyarok műveltségi színvonal-alattiságát is mutatja.

2. Az óvodai nevelést, itt-ott szülői kezdeményezésre maguk a szülők végzik. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága által nyugatra kiküldött óvónők Svédországban is megfelelő szakmai alapot teremthetnének az önerőből fenntartott magyar óvodákban.

3. A svédországi anyanyelvoktatásban az oktatók többnyire képesítés nélküliek, képzettségük messze elmarad a kívánalmaktól, szakmai munkájuk ellenőrizetlen, heti negyven perces anyanyelvi tanításuk tervezetlen, nem eléggé célirányos. Szükség volna anyaországi szakemberek általi kiválasztásukra, irányításukra. Egyféle anyaországi, oktató-tapasztalatcserét végző, utazó tanfelügyelőre volna szükség addig is, amíg az anyanyelvet tanítók kinevezésébe az anyaországnak nagyobb beleszólási jogot biztosítanak

4. Nagy szükség van a nyugati régiókban dolgozó tanárok részvételével kidolgozott és a heti egy magyar óra lehetőségeihez igazított tankönyvekre.

5. Önszerveződésünk a nyugati és az uniós régióban hiányos. Elő kellene segíteni a magyar egyesületek egész tagságát megmozgató „magyar népszámlálást”, ennek keretében pedig a tanulók összeírását. A magyar

anyanyelvoktatásban résztvevők számbeli stb., felmérését, a kiküldött tanfelügyelők tényfeltáró dolgozataikban összesíthetnék.

6. Hasznos volna egy magyar nyelvű szövegszerkesztő szoftver elterjesztése, hogy elősegítse a helyes magyarságú levelezést. Felújításra, átdolgozásra vár az elavult svéd-magyar és a magyar-svéd szótár.

7. A fejlett skandináv informatikai lehetőségek erőteljesebb kihasználását, az e-társadalom adta lehetőségek jobb kihasználását javasoljuk (online tananyag lerakat, magyar tanárok online-közössége, naprakész adatbázis a magyar órákról, tanítókról stb. Van ingyenes megoldás: Openoffice!)

8. Vendégtanárok küldésével, minél több fiatal anyanyelvi táborba való küldésével segíthet a Hivatal a jelenlegi sanyarú helyzeten.

A magyarság nyelvi közösségre alapuló lelki és kulturális közösség. Függetlenül attól, hogy hol élnek azok, akik politikai, vallási és állampolgársági különbözőségük ellenére, a történelem során eltérő állami keretekbe kerülve, ezt a nyelvi közösséget vállalják, joguk és egyben önként vállalt kötelességük, hogy megfelelően, tehát fokozatosan magasabb szinten elsajátíthassák, ápolhassák a magyar nyelvet. A Határon Túli Magyarok Hivatala létében hordozza azt a magyar politikusok által is több ízben megfogalmazott igényt, hogy tizenötmilliónyi magyar érdekében kell cselekednie. Az innen kiinduló gondolatsornak el kell jutnia ahhoz, hogy az anyaország és a Kárpát-medencei magyarságon túlmenően, az uniós régióban élő magyarságnak anyanyelvi és hagyományörző gondjait is felvállalja. Kérjük, reméljük és várjuk az anyaország segítségét.

Lund, 2006. február 10.

Egy alkalommal éppen Stockholmban tartózkodtam, amikor Lezsák Sándor tartott előadást a Magyar Házban. Megígértette velem, hogy összegyűjtöm a svédországi magyarok véleményeit az anyanyelvoktatás nehézségeiről. Vaskos irattartóban átadtam munkámat neki, remélem haszonnal használta az iskoláztatás érdekében végzett munkájában. Javaslataimat az alábbi beadványban összegeztem, írtam erről a Mi a magyar? C. több folyóiratban megjelent esszémben, a Magyar Ligetben pedig rovatot indítottam Az iskolák fölöttébb szükséges voltáról, címmel, Apáczai Csere Jánost idézve.

Javaslat a nyugati szórványban élő magyarok anyanyelvi oktatása színvonalának javítására

A magyar anyanyelvi és nemzeti-önazonosság-megtartó, önazonosság-építő stratégia kidolgozásának a MNYKNT-AK 2005-2010 közötti programjának kialakításához Komlós Attila által készített dolgozatban helytálló az a megállapítás, miszerint „az elmúlt két évtizedben felduzzadt skandináviai magyarság friss érdeklődéssel és igénnyel fordul anyanyelvi és kulturális identitásának megőrzése érdekében hazai, magyarországi támogatások felé, a fiatalság körében újabb lendülettel dolgozik, s láthatólag komoly eredménnyel.” Itt kell megjegyeznünk, hogy a nyugati régiókban élő magyarok vonatkozásban semmit sem változott az a felfogás, miszerint ők nemzeti-önazonosság-megtartó munkájukat önerőből kell, hogy végezzék. Ez igazságtalanul vonatkozik az erre fordítandó anyagi és szellemi lehetőségeikre is. Ideje volna elosztatni azt a téves felfogást, hogy a nyugaton élő magyarok, az otthoniaknál valamivel jobb anyagi körülmények között, a maguk erejéből képesek megoldani anyanyelvük és hagyományaik ápolásának sokoldalú feladatait. Számos magyar egyesület, művelődési kör, klub tagságának

folyamatos gondja, hogy a hazai műveltséghez való felzárkózódás mikéntjére választ keressen. Eredményeik számosak. De éppen szorgos igyekezetük és a gyakran felhorgadó „nem lehet” ismétlődése láttatja velük ennek a fontos munkának a hiányoldalait is. Például a nyugati régiókban végzett anyanyelvi oktatásban:

A Svédországban folyó anyanyelvi oktatás színvonalának javítása olyan közérdek, amely nemcsak a nagyobb és sokoldalúbb anyagi ráfordítást, hanem jobb szervezési megoldásokat és mindenekelőtt a haza éltető figyelmét sürgetik.

A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága kiemelkedően fontos feladatának tekinti a magyar nyelv megőrzését, ápolását. Ezért eddigi hasznos tevékenységének folytatásaként, az anyanyelv szabad használata alapvető emberi jogára hivatkozva, olyan hosszú távú stratégia kidolgozásának szükségességét javasolja, amely az anyanyelv zavartalan elsajátítását a jövőben is biztosítja a családban és a közösségi intézményekben, tehát az oktatási intézményekben is, a politikai, a kulturális és az egyházi élet valamennyi fórumán és a közélet minden területén.

Tudatában vagyunk annak, hogy a magyarság nyelvi közösségre alapuló lelki és kulturális közösség. Függetlenül attól, hogy hol élnek azok, akik politikai, vallási és állampolgársági különbözőségük ellenére, a történelem során eltérő állami keretekbe kerülve, ezt a nyelvi közösséget vállalják, joguk és egyben önként vállalt kötelességük, hogy megfelelően, tehát fokozatosan magasabb szinten elsajátíthassák, ápolhassák a magyar nyelvet.

A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága létében hordozza azt a magyar politikusok által is több ízben megfogalmazott igényt, hogy tizenötmilliónyi magyar érdekében kell cselekednie. Az innen kiinduló

gondolatsornak el kell jutnia ahhoz, hogy az anyaország és a Kárpát-medencei magyarságon túlmenően, a nyugati régió szórványáiban élő magyarságnak az anyanyelvi és hagyományőrző gondjait is felvállalja.

Az eddig nyugati régióknak nevezett tevékenységi terület Magyarországnak az Európai Unióba való belépésével megoszlott, külön területként szükséges kezelni az anyaországon kívül, az Európai Unió más országaiban élő magyarok anyanyelvi és sajátos művelődési gondjait.

A magyar nyelv európai nyelv, az Európai Unió egyik hivatalosa nyelve.

Ebből következik, hogy a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának hatáskörébe tartozik a világ bármely részében élő magyarok anyanyelvének és kultúrájának megőrzése és gyarapítása, különös tekintettel az anyaországra, a Kárpát-medencében élőkre, és az Európai Unió országaiban megtelepedettekre is. Ez utóbbiakkal kapcsolatban hangsúlyoznunk kell, hogy Magyarországnak az Európai Unió tagjaként, és ezen belül az Anyanyelvi Konferenciának nemcsak a lehetőségei, hanem a jogai és kötelességei is megnövekedtek, amelyeknek érvényt kell szereznie áldásos tevékenységének folytatására, kiterjesztésére.

A Barcelonában, 1996-ban a Nyelvi Jogok Világkonferenciája által elfogadott Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata alapján, a magyar nyelvet beszélők többségének nyelvi korszerűsödése olyan államokban folyik, amelyek az európai közösséghez tartoznak, idegen szavainkat a velük folytatott társas kapcsolatokból, eredményes nyelvi együttműködésünk révén nyerjük, és a nyelvhasználatnak az egyének szabad cselekvése eredményeképpen hasznosítjuk, de ugyanakkor lehetőséget kell teremtenünk arra, hogy a világ bármely részén élő nyelvtársaink a magyar nyelv magasabb szintű változatait is elsajátíthassák. Ebben az

iskolai oktatásnak, a közösségek anyanyelvi nevelésének és a tömegközlésnek rendkívüli a felelősége. Nemcsak a magyarországi és a Kárpát-medencei magyar iskoláknak, hanem az unió béli régiókban működőknek is feladatuk, hogy elősegíthessék a különböző régiókban élőknek az anyaországi magyar nyelvközösséghez való szorosabb kapcsolódását, önazonosságuk erősítését.

A nyugati és az unió béli szórványokban folyó anyanyelvi oktatás felületes vizsgálatából is kikövetkeztethető, hogy színvonala elmaradt a hazai iskolákban folyó munka színvonalától, nehezen felel meg a mai követelményeknek, a szülők elvárásainak. A nyugati régiók magyar iskoláinak a munkájába közvetlen beleszólása nem volt, nem is lehetett a magyar szakembereknek, de az unió béli régiókban folyó oktatás színvonalának emelése érdekében, az EU parlamentjében és a különféle szerveződéseiben, bizottságaiban tevékenykedő magyar képviselők és tisztviselők segítségével, megtalálhatják annak a módozatait, hogy az uniós országokban élő magyarok anyanyelvi oktatásának és művelődésének, az eddigieknél hatásosabb segítői legyenek. Elképzelhető, hogy az uniós országok közös egyetértésben oldják majd meg a maguk anyanyelvi oktatásának szakmai és szervezési kérdéseit az unió minden államában, és ezzel az eddiginél magasabb minőségi színvonalra emelik országukban a különféle nyelvek, más uniós országokban pedig, a saját nyelvük oktatását. Nem tűnik elfogadhatatlannak az a felfogás, miszerint a magyar anyanyelv tanításának szakkérdései a magyar szakminisztérium illetékességi körébe tartozzanak. Ennek a szemléletváltásnak nem lehet gátlója a mások belügyeibe való be nem avatkozás elve, hiszen a felek közös érdekében a szövetségi országban történik, és mindenütt a színvonalas nyelvtanulást, a művelődést szolgálja.

Meggyőződésem, hogy a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, a megfelelő hazai és nemzetközi fórumokon érvényt szerezhet ennek a közérdekű felfogásnak.

A Svédországban élő bevándorlók anyanyelvi oktatásának lehetőségei adottak, és az utóbbi években bevezetett korlátozások ellenére is jónak mondhatók, hiszen állami támogatással, a szülők kifejezett kérésére, az iskola keretein belül, heti rendszerességgel anyanyelvi oktatásban részesülhetnek a magyar nyelvet elsajátítani óhajtó tanulók. Az anyanyelv tanulásának jogát elismerve, iskolánként különféle módon, különféle szabályokhoz igazodva történik az anyanyelvi oktatás. Van, ahol létszámhoz kötve, legalább öt anyanyelvén tanulni óhajtó gyerek részvételével történik az oktatás, máshol egyetlen tanuló számára is hetenként egyszer, egy órára, külön helyiséget biztosítanak, ahol a tanuló az iskolák között ingázó tanítójával rendszeresen tanulhatja anyanyelvét.

De a svédországi megkülönböztetett lehetőségek figyelembevételével sem lehetünk elégedettek az uniós országokban folyó anyanyelvi oktatás színvonalával, keresnünk kell a módját annak, hogy miképpen javíthatnánk a nyugati régiókban a magyar nyelv nem csupán idegen nyelvként való tanítását, anyanyelvünk ápolását. A világszerte megállapított második és főként harmadik generációs anyanyelvfelejtést kellene jobb, színvonalasabb anyanyelvi oktatással megelőznünk, legalább a legutóbbi időkben, a nyugati országokban a nyolcvanas évektől megtelepedett magyarok között.

Az anyanyelvi oktatás színvonalának alakulását az Európai Unió országában többek között a következők befolyásolják:

- A tanulók különféle nyelvi és anyanyelvi környezetben élnek, családjukban más és más színvonalon beszélnek anyanyelvüket, vagy alig beszélnek anyanyelvükön, amiért tanításuk többnyire egyéneként változó színvonalon történhet, előrehaladásuk az elsajátítandó anyagok tanulásában, az anyanyelvre szánt rövid időben (általában heti egy óra) vonatott, a gyakorlásra szánt idő függvényében egyéneként változó eredményességű. Az egyénekre szabott oktatási módszerek eredményessége a tanulók családi helyzetétől, a szülők tudatos két- vagy többnyelvűsége törekvésétől, igényes vagy igénytelen anyanyelvhasználatától, a megengedő vagy elnéző kevertnyelvűségtől, az oktató kitartó, aprólékos munkájától függően alakul.

- A nyugati régiókban folytatott anyanyelvi oktatás a családban, a szülőknek az anyanyelvi oktatás fontosságáról, hasznosságáról és szükségességéről való meggyőzésével kezdődik, és akkor vezet a tanulók oktatásában is kimutatható eredményességre, ha az anyanyelvet oktató a felnőttek nevelésében is elége jártas, ha erre is folyamatosan gondot fordít. Ebben nagy segítségére lehetnek azok a magyar egyesületek, baráti társaságok, klubok, amelyek a magyar művelődés tudatosan szolgálják. Az anyanyelvi oktatás színvonalán is megmutatkozik, ha a magyar társasági élet szervezetlen, ha nem céltudatosan művelődésközpontú és hagyományörző.

- Az anyaországtól távol élő magyar nyelvet tanítók és tanárok nagy része kevésbé képzett, akad közöttük szép számmal képzetlen, a pedagógiában járatlan, aki a magyar nyelvtanításhoz szükséges sajátos tudást nehezen pótolhatja, a magyar oktatás és nevelés folyamatosan megújuló módszereiről nehezen vagy egyáltalán nem szerez tudomást, tapasztalatcserék hiányában magára utalt, tárgyi és nevelői módszerei, ha voltak is, fokozatosan megkoptak.

- A nyugati régiókban a magyar nyelvet tanítók munkájuk színvonaláról maguknak és a szülőknek adnak, vagy adhatnak számot. A tanulók képességeit időnként felmérhetik, de munkájukért többnyire csak maguknak felelősek. Munkájuk érdemi részének ellenőrzését megfelelő szakember hiányában a befogadó ország iskolai előjárói, tanügyi szervei, tanfelügyelői, iskolaigazgatói, elsősorban nyelvi okokból, nem vállalhatják. Ez az áldatlan helyzet – tisztelet a kivételeknek – fokozatosan érdektelenséget, színvonalatlanságot, tessék-lássék munkát eredményez az anyanyelvet oktatók körében.

- Nincs kidolgozott tanterv, igényterv a nyugati szórványban élők elemi és a gimnáziumi magyar oktatására. A magyar nyelvet idegen nyelvként is, a vegyes házasságokban kialakult nyelvi szinten, és anyanyelvként is, más és más módon lehet, és kellene tanítani. Ehhez iránymutató tantervekre, tantervmodellekre volna szükség országonként, az illető ország sajátosságainak és a tanulók családi hátterének figyelembevételével. Nem beszélhetünk színvonalas anyanyelvi oktatásról ott, ahol a magyar nyelvet, a magyar irodalmat, a történelmet, a földrajzot és más tantárgyakat oktatók nem ismerik, vagy nem gyakorolják a tanterv szerinti iskolai munkát.

- A megfelelő elemi-, és gimnáziumi tankönyvek és munkafüzetek hiányában az anyanyelvi oktatás színvonalatlan. Az anyanyelv tanulására fordított idő rövideje miatt szükséges volna a legkorszerűbb és leghatékonyabb taneszközökre.

- Hiányzanak a szülőket eligazító, a tanítókkal való együttműködésre szoktató kézikönyvek, segédkönyvek. A hiányok felsorolását az oktatásban járatos szakemberek bizonyára még hosszan folytatnák. Itt az ideje annak, hogy a mindenkori magyar kormányok, az oktatási minisztérium hatáskörébe utalják

a nyugati szórványban, ezen belül az Unió országaiban élő és munkálkodó magyar oktatók gondjainak megoldását. Első lépésként szakavatott felmérés alapján elemezni kellene a nyugati régiókban anyanyelvüket tanulók sajátos helyzetét, sajátosságaikat, a tanítók sajátos munkáját, felkészültségüket, továbbképzésük lehetőségeit ahhoz, hogy a különleges körülményeknek megfelelő munkájukat eredményesen végezhessék. Az anyaországi tanügyi szakemberek által kidolgozott tervek, módszertani ajánlások elkészítésére fordított anyagiak jelentenek a nyugati régiókban tanítóknak a régen várt, remélt és valós segítséget.

Külön figyelmet érdemelne az a gondolat, miszerint az Európai Unió országaiban végzett anyanyelvápoló munka sikere, nemcsak az anyaország anyagi támogatásától, hanem elsősorban, a szerény anyagi ráfordítással megoldható szakmai irányítástól, a tartós szakmai kapcsolattartás szervezettségétől, a kitartó erkölcsi támogatásától függ.

Az egyszerű logikai gondolkodás alapján feltételezhetjük, hogy az európai Unió összes országainak egyaránt fontos, hogy saját nyelvük tanítását nemcsak országuk határain belül, hanem az európai közösség minden államában a lehető legmagasabb színvonalon oktassák. Ennek legcélravezetőbb módja az lenne, hogy ha az országok tanügyi szervei maguk is elősegítenék, támogatnák és ellenőriznék nemzeti nyelvük tanításának körülményeit. Nyilvánvaló, hogy az oktatás szakembereinek együtt kellene kidolgozniuk az uniós országokban azokat az érvényes szabályokat, amelyek alapján a színvonalas anyanyelvi oktatás kereteit meghatározzák, gyakorlatát közös megegyezéssel beindíthatják. A közös érdek alapján, a kölcsönös felelősséggel kialakított gyakorlatban, természetessé válhatna például az, hogy a magyarországi francia tanítás színvonalát a francia tanügy, a franciaországi

magyartanítást pedig, a magyar tanügy felügyelné, biztosítaná, pallérozná. Szüleink és nagyszüleink idejében, a különféle tanárcserek intézményesített formáin kívül gyakori és természetes volt az európai országokban, az idegenből érkező, különféle nyelvtanárok alkalmazása. Jelenlétüket és hasznos munkásságukat magától értetődőnek tudták mindenfelé. Hasonló elfogadtatásra számíthatunk az intézményesített laza, vagy akár a minisztériumi kapcsolatokkal szorosan kialakított, a nyelvtanítást felsőfokon szolgáló, európai egyezmény létrejöttékor is.

Jelen dolgozatunkban, e folyamat javasolt kezdetén, csak arra vállalkozhatunk, hogy a svédországi magyar szórványban, néhány itt tanító látteleetének és véleményének továbbításával, bepillantást nyújtsunk az iskolai magyar oktatásba, azon célból, hogy a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának a figyelmébe ajánlott - a megfelelő szervekhez továbbítandó, megvalósításáért kitartó közbenjárását segítő - gyakorlati javaslatunkat szükségszerűen alátámasszuk. (A véleményeket lásd a mellékletben.)

Javaslatunk pedig, röviden fogalmazva, a következő:

1. A Magyar Oktatási Minisztérium tapasztalt pedagógusai „tanfelügyelői” (a megnevezés ellen máris tiltakoznak az eddig elszámolással senkinek sem tartozó tanítók, mert nem a tanácsadót, a tapasztalatokat egyik helyről a másikra átvivő segítő, hanem a felelősségre vonót, a büntető fennebbvalót látják), a szükséges időközökben, mérjék fel a nyugati szórványban folyó anyanyelvi oktatás körülményeit. Látogatásaiknak lényege legyen a hasznos tapasztalatcsere, az anyanyelvi oktatás időszerű kérdéseinek ismertetése, gyakorlati bemutatása. (Ennek lehetetlenségét hangsúlyozzák a

mindenféle változtatást ellenzők, mert szerintük, a svéd iskola ügyeibe például, nincs és nem is lehet beleszólása az országon kívüliek.)

2. A magyar kormány diplomáciai úton igyekezzék elérni, hogy az Európai Unió országaiban, hogy a befogadottak anyanyelvi oktatásának megfelelő szintjét az anyaországok illetékesei, kölcsönösen biztosítsák, ellenőrizzék és szavatolják. A magyar tanítás színvonaláért felelős Oktatási Minisztérium engedélyezze és ellenőrizze a magyar nyelvet oktatók képzettségét, és az anyaországi magyar oktatás részeként gondoskodjon az oktatók sajátos továbbképzéséről az illető országban élő magyar származású oktatók anyagi helyzetének figyelembevételével.

Javaslatunk szakavatott és részletes kidolgozása szakemberekre tartozik.

Összefoglalás

Svédországban a magyar anyanyelvi oktatás a szülők kérésére különórákon történik és mindenütt része a svéd nyelvű oktatási folyamatnak. Országos összesítésben több mint ötven oktató végzi ezt a munkát, a hiányzó statisztikai felmérés helyett elégedjünk meg azzal a megállapítással, hogy a magyar nyelvet oktatók képzettsége többnyire hiányos, a befogadó ország oktatási intézményei különféle, az anyanyelvi oktatásra jelentkezők közül képzetlen magyar tanítókat is alkalmaznak.

Az évezred indulásakor a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége által létrehozott és Lázár Oszkár, lundi egyetemi tanár által betegsége beálltáig vezetett Anyanyelvünk Alapítvány a tanítók továbbképzését magára vállalva, a távoktatásra is tervet dolgozott ki, és könyvsorozatot indított, amelynek első darabja a Tar

Károly által gondozott Vallomások az anyanyelvről című füzet volt.

Az alapítvány anyagi gondokkal küszködve nevet változtatott, majd felbomlott. A helyébe alakult és tagsági díjra épített anyanyelvápoló Órszavak nevű egyesület haldoklik, ténykedése megszűnőben van, legutóbbi találkozásunkon mindössze hárman vettek részt. A Svédországban magyart tanítók szakmai színvonalára jellemző az a tény is, hogy csak néhányukat sikerült meggyőzni a svéd-magyar zagyvanyelv visszaszorítása érdekében, a Magyar Liget című dél-svédországi magyarok családi lapja által indított Svédországi magyartanító szószedet összeállításában a szerkesztővel való együttműködésre. Valóban kiemelkedően eredményes oktatói és nevelői munkát a Stuber György által vezetett stockholmi hétfégi iskola, és a göteborgi László Patricia magyar tanár által kezdeményezett Tavaszi szél kisiskolás csoport végez Svédországban. (A hétfégi magyar iskolák elterjesztése volna az a járható út, amely önkéntes előadóival és nevelőivel, a sűrűsödő az anyagi nehézségek ellenére eredményessé és kedvelté tehetné a nyugati szórványban az anyanyelvápolást. Ennek támogatására kellene megnyerni az Ághegy című svédországi magyar irodalmi és művészeti lapfolyam alkotóit és azokat a vendég-értelmiségieket, akik egyre növekvő számban, évekig itt dolgoznak, kutatnak és a Magyar Köztársaság Svédországi Nagykövetsége segítségével alakult Peregrinus klub tagjai.)

A svédországi, az Európai Unióban, és általában a nyugati régiókban élő magyarok anyanyelvi oktatásának színvonalán a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának kezdeményezésével és közbenjárásával, rövidtávon, egy a szakminisztérium által alakított felmérő- és tanácsadó szolgálatot végző pedagógus csoport tagjainak rendszeresített látogatása segíthetne. Utaztatásuk költsége busásan megtérülne a nyugati

régiókban végzett anyanyelvi oktatás minőségi mutatóiban. Svédországban a vendég „tanfelügyelők” mindenütt a svédországi magyarok harmincöt egyesületének, és az itt magyarul tanítóknak a vendégszeretetét élveznék. De az egyetemi kapcsolatokban küldött, és különféle ösztöndíjakkal huzamosabb időre itt tartózkodó doktorandusok is kaphatnának a nyugati régióban végzett magyar oktatást felmérő és segítő megbízatást.

Hosszú távú megoldásként, megfontolásra ajánlom az Európai Unióban kivitelezhető nyelvi igényességet célzó, a nyelvi oktatás színvonalát növelő, kölcsönös felelősség kialakítását, mielőbbi gyakorlati bevezetése szabályainak kidolgozását.

Apáczai Csere Jánosnak „Az iskolák fölöttébb szükséges voltáról és a magyaroknál való barbár állapotuk okairól” mondott igazságait most, éppen háromszázötven esztendő múltán is, érdemesnek, és nagyon is szükségesnek tartom – újra és újra ismételvegtnünk.

Lund, 2005. október 20.

Levelezéseim több kötetnyi, azt hittem közügyeinket ily módon is szolgálhatom. Lezsák Sándor többször is járt Stockholmban. Egyik előadása után arra kért gyűjtsek véleményeket és javaslatokat a svédországi magyar oktatásról. Vaskos irattartóval jelentkeztem budapesti irodájában. Bizonyára hasznosította munkámat, ezt köszönőleveléből tudom. Visszapillantva erőlködéseimre, be kell vallanom, hogy többnyire falra hányt borsó volt. Akiknek küldtem, talán el sem olvasták, ha elolvasták, bizonyára megfélemedtek róla. Mit tehettem volna, láttam, hogy mindenki hasonlóan cselekszik, és azoknak érnek el eredményeket, akik az unalomig ismételvegtnék javasolataikat. Egyik ilyen ismétlésre szükségesnek tartott

gondolatom a haza éltető figyelmének szükségességéről szólt. Ma is hiszem, hogy e nélkül a szórványban élő magyarok elvesznek. Pedig ennek mértékét növelni, különösen az európai országokban ideiglenesen, vagy végleg megtelepedett, az utóbbi időben és egyre gyarapodó magyarok körében erre nagy szükség van, mert ők képezik azokat az előre tolt helyőrségeket, amelyek az anyaország gazdasági és kulturális kapcsolatait gyümölcsözővé tehetik. Másrészt pedig, ha a haza megfélemezik idegenbe kényszerült magyarjairól, ha nem köti elszakíthatatlan érzelmi, de minden más szállal a hazához őket, akkor visszatérésüket nehezíti meg, s ezzel az egész nemzet fogyását okozza. Az próbáltam észre vetetni minden lehetséges fórumon, hogy ideje a szemléletváltásnak: az anyaországi magyarok és a Kárpát-medencei magyarokon kívül nagyobb gondot kellene fordítani az Európai Unióban élő magyarokra. Ők már nem külföldi magyarok, hanem fél lábbal a szülőföldön kívül élők, anyanyelvük sérülhet, nemzeti identitásuk, kultúrájuk fogyatkozik, ápolásra szorulnak. Ennek a gondolatnak a tudatosításától függőnek hiszem két folyóiratom, a Magyar Liget és az Ághegy támogatását. Egyelőre az erkölcsi támogatást sikerült elérnem. Félő, hogy anyagi támogatás híján, két évtizedes ingyenes szolgálatom folytatására nem találok embert, s utánam az „egy fecske nem csinál tavaszt” mondásnak megfelelően, a családnevelésnek, a nyelvápolásnak, az irodalmi és művészeti alkotásnak egyik, nem akármilyen műhelye nemhogy gyarapodna, hanem sajnálatos módon megszűnik.

Anyanyelvápolásunk gyakorlati teendőinek sokaságából családi lapomhoz igazodóan indítottam a hibavadászati versenyt. Egyedül készíteni akármilyen kicsi lapot azért nehéz idős szerkesztőnek, mert fáradt szemmel akaratlanul is maradnak a tördelt szövegben mellütések, fölösleges közök, elírások és még helyesírási hibák is,

nem szólva a „nyomda ördögénél” fifikusabb „számítógép- ördögről”, aki ott ólálkodik minden nehezen kiismerhető, innen-onnan letöltött programban. (Ennek különösen bosszantó példáját magam is elszenvedtem, amikor egy barátom könyvét küldtem szerkesztés után nyomdába. Pénztelenségünk miatt a nyomda nem vállalta a korrekurát, bele se nézett a nyomtatott változatba. Hiába olvastam át kétszer is, és irtottam a hibákat, a nyomda számítógépe az oldalba tördeléskor megváltozott sorhosszúságoknak megfelelően új választóvonalakat hozott létre, de meghagyta a régieket. Így a szöveg olvasása, minden egyes fölösleges választóvonalnál, a kátyús úton haladó szekér döccenéseivel hasonló töréseket okozott. A szerző szerint a könyv ilyenformán olvashatatlanná vált.) Munkatársakat kerestem, reméltem, hogy ahogyan Erdélyben, itt is tanítványokra találok, az újságírást szerintem, nem elég gyakorolni, tanulni kell. Sokan azt hiszik, elég ehhez egy kis nyüzsgés, egy kis rámenőség, az átlagnál valamivel jobb fogalmazási készség. Azt tapasztaltam, hogy azok többsége, akik ezt a mesterséget gyakorolják, még az újságírás műfajait sem ismerik eléggé, többen egyebet sem írnak jegyzetknél, beszámolóknál, interjúknál a szerkesztők által megadott terjedelemben, nem ismerik a hír kategóriáit, nem is hallottak például a hírfejről, nem tudják, milyen anyag kerülhet például tárcába. Megpróbáltam érdeklődést kelteni választott és tanult mesterségem körül, hirdettem Bevezetés az újságírásba címmel kurzust, de nem találtam kitartó érdeklődőket. De valamit csak sikerült mozdítanom.

A Magyar Ligetben, az ezredforduló évében nyerteseket hirdethettem a hibavadászati és a munkatársi versenyben is. A nyerteseket a következő szabályzat alapján jelöltem ki: Hibavadászati verseny. Minden a lapban fellelhető

értelmi hibáért 3, helyesírási hibáért 2, gépelési hibáért 1 pont jár. A Munkatársi verseny előírásait: Minden a szerkesztőségbe beküldött hírért 5, beszámolóért 6, cikkért 7, képes beszámolóért 8 pont, a Svédországi magyarító szószedet összeállítását elősegítő minden 5-10 beküldött svéd-magyar kifejezésért pedig 10 pont jár. Minden 10 pontot elért versenyző könyvjutalomban részesült!

„Idei nyerteseink: Dr. Szalontai Éva, Köble Ferenc, (Malmö) Balogh Ilona, Szenté Imre, Komáromi Csilla (Stockholm), Rehó István (Vasteras) Alföldi Rita, Bernát Béla (Lund), Kaufman Ildikó, Laczkó Ildikó (Budapest), Sztranyiczki Mihály, Szász Melinda (Kolozsvár) Buchmüller Ildikó, Bendel Márta (Tasnád), Sóni Erzsébet (New York). Azok, akik valamilyen okból kifolyólag nem küldtek be még egyetlen megtalált hibát sem, de legalább egy pillanatra elgondolkoztak egyik-másik téves vagy tévesen írt kifejezésen - nyerteseink közé tartoznak! Lapunk megvallott célja éppen az volt és az lesz az elkövetkezőkben is, hogy figyeljük a magunk és a mások nyelvi hibáit. Ha észrevesszük ezeket: közelebb kerülünk kijavításukhoz is.”

Állandó rovatunk a Lélegkondozó, amelyhez segítséget és ösztönzést Békássy Alberttől kaptam. A Nyugat-Európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat (NyEMRLSz) világi elnöke saját honlapot működtetett és tervezte e közösség hét évtizedes történetének megírását, amelyhez segítséget ígértem. Szabadgondolkozóként mindig is, a romániai átkos világban is az elnyomott egyház pártján álltam. Nem voltam soha egyház ellenes, mert zsigerekből mindenkor az üldözöttek pártján álltam, de nevelőként is támogatnom kellett az egyházi intézményeket, azon meggondolásból, hogy erre még sokáig szüksége lesz mindenfajta társadalmaknak.

Különösen nekünk, akik az anyaországtól távol, szórványban élünk. Az anyanyelven elhangzó prédikációk hitet adnak a hiteseeknek, a szép beszéd pedig örzi mostoha körülmények közé került, éppen csak megtűrt, vagy tiltott anyanyelvünket. Ilyen meggondolásból újságírói munkám alkalmával, akárhol is jártam, megbízatásaimon kívül felkerestem a templomokat, kérdeztem a tiszteleteseket és a plébánosokat. Amikor a kolozsvári napilap főszerkesztője megbízott a Szék községi olvasóinkkal való találkozó szervezésével, nem törődve az addigi gyakorlattal, meglátogattam a helyi tiszteletes urat, és arra kértem, ne csak hirdesse a találkozót, hanem jöjjön el maga is. Így történt. Zsúfolásig megtelt a művelődési otthon.

– Ilyen még nem volt! – csodálkozott a főnököm. Megrökönyödésére, a tiszteletes úr, fel is szólalt és bizonyította közügyekben való jártasságát, szépen összefoglalta mindazt, amiben a lap segíthet. Többek között Magyardécsén is szívesen látott a pap. Nekem megmutatta és beleolvashattam ötezer oldalas, sűrűn gépelt, teljes biblia magyarázatába. Micsoda munkás, hitének elkötelezett és nyitott szemű ember volt! Tiszteltem. Innen barátságom fiával, Kiss János Botond ornitológussal, akit a Duna-deltában is többször meglátogattam. A magyardécsi tiszteletes urat pedig sikerült rábeszelnem, hogy tudósítson a község bajairól, gondjairól. Neve alatt nem tehetett, paptól nem közöltek írást akkoriban egyik pártlapban sem. Választottam neki álnevet, csak mi ketten tudtunk róla. Évekig szolgálta ilyenformán is a község lakóit.

Az ifjúsági lap nevelési rovatát vezetve az irodalmi érdeklődésű teológushallgatók sűrűn megfordultak lakásomban. Néhányukat kihelyezésük után többször is meglátogattunk, volt olyan, aki lelkészi vizsgája idején nálunk lakott. Feleségem templomjáró volt, szívesen és

tisztelettel látta vendégül református papbarátaimat. Békássy Albert baráti segítségének köszönhetően, ha időm, engedte, magam is eljártam Molnár Veress Pál utazó lelkészünk havonta tartott malmői igehirdetéseire. Egy alkalommal, gyufaskatulya nagyságú felvevővel rögzítettem az egyórás istentiszteletet és teljes egészében leadtam a Lundi Bevándorlók Szövetségének általam szerkesztett magyar adásában. A hátsó padban ülve rendszerint megszámloltam és keveselltem a jelenlevőket, átlag 25-30 hívőből áll ez a kisközösség: reformátusok, protestánsok, unitáriusok, katolikusok és néhány hitét magába fojtó ateista. Az istentisztelet után megszokott beszélgetések következtek. Idősebb asszonyok felváltva süteményekkel örvendeztették a társaságot, kávé és tea is volt elegendő. Többször előfordult, hogy hagyatékból származó, vagy megunt könyvekből válogathattak az magyar nyelvű olvasmányokat kedvelők.

Dicséretes, hogy Új Kéve címmel lapot is szerkeszt a tiszteletes úr. Ebben segítségére voltak akkoriban többek között Veress Zoltán, aki az egyházi országos felügyelői tisztséget is vállalta. Egy malmői istentisztelet alkalmával mellém ült, és miközben ki-ki a maga, de minden hívőnek kijáró énekeskönyvet szorongattuk, csak úgy mellékesen a Bibliáról váltottunk gondolatot.

– Evidencia! – jelentette ki Zoltán. Svédországba érkezésemkor első utam hozzá vezetett, tőle segítséget vártam, hogy valamilyen önkéntes szolgálattal tegyem magam hasznossá a közéletben. De ő feleségével sorsomról a konyhába kivonulva titkon egyezkedett, míg kényszeredetten végül a stockholmi ökonomikus kört ajánlották nekem valónak. Tettetett barátságukat nehezen szenvedtem. A malmői istentiszteleten provokációt éreztem hangjában. Nem válaszoltam, s közben eszembe jutott, hogy a Korunk folyóiratnál ő szerkesztette a természettudományos mellékletet. Akkor nem ez volt a véleménye. Később, amikor egyik másik könyvem

kiadását kértem az általa kitalált Erdélyi Könyv Egylet Erdély kövei sorozatban, felhúzta a vállát, válasza sem méltatótt. A Sokszemközt című, az emigráns és az otthon élő erdélyi magyarok dialógusa alcímmel megjelent ötödik kötetbe sem fért be írásom. Keze abban is benne volt, hogy a Tófalvi Zoltán kérdéseire adott több mint ötven gépelt oldalas válaszomat is kihagyták az interjúkötetből. Pedig ezt annyira fontosnak véltem, hogy amikor Tófalvi Zoltán nálam járt, szűkös társadalmi segélyemből spórolt félezer korona segítségével támogattam a kötet megjelenését. Akkoriban négy korona volt a benzin literének ára, ma háromszorosa, és ötszáz korona volt a megengedett havi konyhapénzem.

Ilyen előzmények ellenére, vagyis éppen azért, a tiszteletes úrnak mégis felajánlottam Léleggondozó rovatunkat. Ezt a rovatcímet azért találtam ki, mert a Békássy által életetett Nyugat-Európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat megnevezésben az alapítók egybeírták a lelki gondozást, pedig tudtommal „lelki gondozót” írunk, a lelki kényszer, - nyugalom, - tusa, -válság, -vígasz mintájára. A Szolgálat világi elnöke szerint ezen mi már nem változtathatunk, pedig szerintem a léleggondozó megfelelőbb volna.

Az Új Kévével való együttműködés, akár a Híradó-val több alkalommal kezdeményezett kapcsolat nem jött létre. Az Új Kévének cserébe saját írásaimat ajánlottam. Mindjárt el is küldtem Magyarító egyház című cikkemet.

„Isten háta mögötti kicsi faluban hálálkodva mondják ki a tiszteletes úr nevét.« Aranyszájú, hallgatni jó, érdemes ember...»- mondta egy idős asszony. « Szép szaváért tartjuk! »- egészítette ki szép bajuszos élettársa. Versengve dicsekednek az emberek, hogy melyik egyházközségnek van szebben beszélő papja. Kiválasztásában is elsőrendű szempont szónoki tehetsége, rátermettsége. Világos, pontos és magyaros

megfogalmazásai vonzzák az istentiszteleti alkalmakra a híveket. És az a jó tulajdonsága, hogy maga is holtig tanul tanít, okít, gondolkozásra készítet. Képes a megújulásra, az időszerű társadalmi szolgálatra is. Például arra is, amit mostanában egyre hangsúlyozottabban anyanyelvápolásnak nevezünk.

A magyar egyházak megmaradásunk nyilvánvaló bástyái. Megmaradásunk csataterén pedig elsősorban nyelvünkért küzdünk. Néhány esztendeje rádióban, tévében és a napilapokban, de még a hivatalokban és különféle politikai szervezetekben is tapasztalhatjuk, hogy folyamatosan nő a nyelvtisztítás igénye. A felgyorsult civilizáció, a felgyorsult tudományok idegen szavak záporát zúdítják reánk, «deákos» nyelvünkben egyre több az angol kifejezés, amelyeket magyarosítva, ragokkal, toldalékokkal ellátva gyarapítjuk azt a sajátos zagyvanyelvet, amit csak kevesen értenek. Az idegen nyelvet majmoló nyelvünket nem érti az idegen, és nem érti a magyarok többsége sem.

Nyilvánvalóan egyre nő a kevertnyelvűség az idegenbe szakadt magyarok körében is. Ennek orvossága a nyelvtisztítás, a tudatos nyelvviszaujíttás. Közlebbi példát erre a század közepén Pintér Jenő nyelvjavító szótárai mutattak, a rendszerváltás után Erdélyben, a Sztranyiczki - Tar féle romániai magyar nyelvjavító szótár, Magyarországon pedig Molnos Angéla magyarító könyvei és egész munkássága. Észre kell vennünk, és csatlakoznunk kell ehhez a magyarságunkat éltető csendes forradalomhoz. Svédországban az Új Kéve, a Híradó a Magyar Liget című lapok, az Erdély Kövei könyvsorozat szöveggondozása, a világhálón jelenlévő HUNSOR honlap magyarító szószedete, és a Svédországi Magyar Egyesületek Szövetsége által létrehozott

Anyanyelvünk Alapítvány törekvései mutatnak jó irányba.

A szép magyar beszéd dicséretes példáját kapjuk továbbá az északi magyar protestáns egyház minden megnyilvánulásában. Molnár Veress Pál ígehirdetése, az évenként lebonyolított országos szavalóversenyek a tudatos tiszta magyar nyelvhasználat követendő példák. Az európai magyar nyugati szórvány lélekgondozó szolgálata, amelynek világi elnöke Dr. Békássy N. Albert úgyszintén nagy gondot fordít honlapja magyar nyelvének tisztaságára. De a visszamagyarítás során látnunk kell, hogy egyházaink nyelve még mindig tele van régről maradt latin kifejezésekkel. A közérthetőség érdekében érdemes volna egyiket-másikat annak magyar megfelelőjével helyettesíteni. Ehhez segítségünkre lehet Bölcskei Gusztáv és Lenkey István 1991-ben, a debreceni Ethnica alapítványnál megjelent száz oldalas Idegen eredetű vallási szavak és fogalmak szótára is.

Készül a NYEMRLSZ vázlatos története. A szerzők, az egyházi kifejezéseket magyarító kisszótár megjelenését elősegítve, dolgozatukat Magyarító szószedettel látják el. Indoklásukból idézzük: « A szerzők egyben kísérletet tesznek arra is, hogy az ezredfordulón örvendetesen beindult magyar nyelvviszaujjítást igenelve, az évszázadok óta a többnyire latinnak maradt egyházi nyelvhasználatot, a közérthetőség érdekében magyarosítsák. Ebben nemcsak a régi Ecclesia semper reformari debet (Az egyház mindig megújulni tartozik) időszerű bölcsességének felismerése kell, hogy ösztönözzön bennünket. Az egyházi nyelvhasználatban elterjedt latin-magyar nyelvet a tiszta-magyar helyettesítve, parlagon heverő magyar szavainkat a közhasználatban gyakorolva éltethetjük tovább nyelvünket, ezzel is elősegítve azonosságtudatuk

elmélyülését és hagyományainkban való megmaradásunkat. Nyelvtisztító szolgálatunk egyházi kiterjesztése magától érthető feladat. A magyar református lelki gondozó szolgálat egész története, az európai szórványban végzett kitartó és eredményes munkája pedig különösen azt bizonyítja, hogy lelkipásztoraink mindig is nyelvünkben éltették hitünket. És éltették ilyenformán nemzetünket is. Lelkipásztoraink a szép magyar beszéd bajnokai, a gyülekezetek megtartó erejét csakis úgy terjeszthetik még inkább ki híveink körében és a különféle más felekezeti vagy felekezeten kívüli, szórványban élő magyarokra, ha mindig tiszta- és helyes magyarsággal szólnak. (Az egyházakban meghonosodott latin nyelvhasználat ma már és a jövőben egyre inkább elkülönítő, némileg kizáró jellegű, a beavatottak nyelve, amely akadályozhatja az egyházközösségek szükséges nyitottságát. Ha nemcsak a hívek értik, hanem anyanyelvünkben megmutatkozó mélységben, az egyházközösségeken kívüliek is tudják a confessio, az eklézsia, a diakonia, a diakoniai, a diakonikus, a diakonissza, a fakultás, a konvent, a misszió, a missziói, a misszionárius, az ökumenia, az ökumenikus, az ökumeniai, a presbiter, a peregrinus, a pásztoráció, a traktatus, a Testamentum stb. jelentését, a jobb megértés szárnyain nyilvánvalóan közelebb kerülhetnek a prédikációk (a szentbeszéd, az igehirdetések) mondandójához is.) Dolgozatunkban - az egyházi kifejezéseket magyarító kyszótár sürgős elkészítésének gondolatával - nyelvjavító szótáraink segítségével magyarosítottunk, a latin és a görög nyelvből vett kifejezések magyar megfelelőjét (kiváltképpen az intézménynevekben) zárójelben feltüntettük, hogy a rokon értelmű magyar kifejezésekből az eredeti szó értelméhez mást, a dolgozatunk végére illesztett Magyarító szószedetünket is használva, az általunk ajánlottnál is megfelelőbbet választhasson az olvasó. »

A szerzők a szöszedet bővítéséhez minden érdeklődő segítségét várják. Kétségtelen, hogy mindenféle alkotó jellegű hozzájárulás többféle haszonnal járna, és felhívná a hívek figyelmét anyanyelvünk javításának fontosságára. Az ilyen közös munka méltó a magyarság ezredéves ünnepéhez.

A tiszteletes úr is szép szavú ember. Egyszer a fiatalember koromban a kolozsvári napilap szerkesztőségben látott, a mérai papi családból származó Tóth Ildikó szervezésében (sokoldalú közszolgálatosa közepette, huzamos ideje jelentős egyházi tisztségeket is visel Svédországban, többek között a NYEMRLSZ titkára is volt) egy tángagerdei gyűlésre igyekezetünkben, a tiszteletes úr szolgálati kocsijába kéreztünk. Valamiért nagyon bosszús volt papunk és olyan dühösen, „elengedett kormányval” szidta a kiváló svéd autópálya gyér forgalmában szembe jövő gépkocsizókat, mint azt otthoni kocsisaink szokták. Ildikó csitította, nekem még tetszett is a tiszteletes határozott férfiassága. De az évekig szorgalmas, és mindenkit akaratosan megtéríteni óhajtó Bartha István mérnöknek ellenszenvenné vált a tiszteletes, kritizálta prédikációit, és amikor harmadszor váltott feleséget, ezért annyira elítélte, hogy kimaradt a gyülekezetből.

Svédországba indulva a repülőjegy árért elprédáltam az Agácsi Lacustól ingyen kapott Wolkswagen Passatomat, újat nem volt miből vásárolnom. Nagy szolgálatot tett nekem Bartha Pista, aki tankhajóhoz hasonló Volvojával, mindenhova elvitt, ahova elkívánkozott. Erdős Irma, neves marosvásárhelyi színésznő halála után, ő is nehezen viselte az egyedüllétet, gyakran jártunk a malmói magyar egyesületekben, ellátogattunk kristianstadi bálba, és Helsinborgon túlra is néhány magyar egyesületbe. Az utakon kedvenc papja

magnószalagra vett prédikációit kellett hallgatnom. Régi rossz szokásom szerint (hosszú pártgyűléseken sem voltam képes szenderegni) figyeltem, és amikor Pista kikérdezett, nem kerteltem, mondtam őszintén a véleményemet. A legtöbb prédikációt azért nem szívtam, mert a félelemről szólt, az alázatot, a megbánást, a bűnhődést hirdette körülményeskedve a nagytiszteletű. Ezen aztán vitatkoztunk egy keveset. Pista nemcsak a rozsdá egyetemi katedrájára emelt tudományának a szaktudója volt, hanem alaposan jártas a hittudományokban is. Mégsem híhettem neki, mert ráérős elmeséléseiből megtudtam, hogy sokféle szektában megfordult. Egyszer tiltott nyomtatványok csempészéséért börtönbe dugták és kiutasították Romániából. Máskor a svéd egyházfiakra haragudott, mert leszbikus női pap ismerősét püspökké avatták. A lundí vörös templomba járt, ahol a prestibetériumban legidősebb volt, neki járt volna a főpresbiteri tisztség, de nem választották meg.

– Idegennek nem jár ez a megtiszteltetés. Negyven esztendeje élek itt, de mégis csak egy bevándorló vagyok

– panaszkodott Pista. Kedvenc anekdotáját több alkalommal hallottam, megvallom mindig tetszett.

– Istentisztelet után, ahol magam is prédikálhattam, egy echte svéd öregasszony így szólt hozzám: „Maga szép, igazán kedves és ügyes ember... De kár, hogy nem svéd... Sajnos, csak jövevény...” Ez a helyzet. Tudnunk kell, hogy a menekülteket csak látszatra fogadják be a svédek.

A Nyugat-Európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat történetéből ekkorra már száz gépelt oldalnyit írtam. Több napra beültem a Duna melléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteményének levéltárába, ahol több folyóméternyi irattartókban őrzik a Szolgálat régi dokumentumait. A kimásolt dokumentumokból a

következő módon a építtem fel a dolgozatot, amelynek első vázlata a következő címet viselte:

Az európai magyar református nyugati szórvány lelki gondozó szolgálatának rövid története - vázlat -

Bevezető

1. Angliában
2. Ausztriában
3. Belgiumban
4. Franciaországban
5. Hollandiában
6. Németországban
7. Skandináviában
8. Svájcban

A szolgálat jövője

Jegyzetek

Név és címtár

Térkép

Könyvészet

Név- és helymutató

Magyarító szószedet

Angol, német és francia nyelvű összefoglaló

Nevem elé a Békássy nevét írtam szerzőtársnak és vártam tőle a kiigazításokat. Folytatva a munkát a Szolgálat történetében egy olyan egyházfi történetéhez érkeztem, aki botrányos viselkedésével keltett itt északon szenzációt. A Kossuth Rádió százezer forinttal honorálta lundi tudósítójának (tévedésből ma is stockholmi tudósítót mondanak be olykor a rádióban) a törvény elé került delikvens történetének zaftos részleteiért. Megjegyzem, hogy ez volt az évtizedek óta tudósító Svédországban élő magyarról szóló egyetlen tudósítása. A figyelmes rádióhallgatóban felhorgad a kérdés: nem kérnek tőle az itt élő magyarokról, köztük neves,

világhíres emberekről szóló anyagot, vagy valamilyen meggondolásból nem vállal ilyet? Talán éppen ezért igyekeztem a megszokottnál inkább észrevenni olvasóinkat. A Lundi Lapban névnapjukon köszöntöttem a magyar egyesület tagjait, kiemelten a születésnaposokat. A Magyar Ligetben pedig portrészorozatban mutattam be a tevékenyeket. Negyedik lapszámunkban Zsike és a cukorbetegség címmel Csöregi Erzsébet kerekévfordulós születésnapján köszöntöttem.

„Az egyik kolozsvári nemzetközi vegyésztalálkozáson svédországi meghívottként energikus fiatalasszony tartott rendkívül érdekes előadást évtizede folytatott bioszenzorokkal kapcsolatos kutatásairól. A szünetben több nyelven folyékonyan társalgott, közvetlensége, finom nőiessége mutatta a nemzetközi tudományos világban megszokott színvonalas viselkedéskultúráját. Ki ez a nő? - találgatták a résztvevők. Kevesen tudták róla, hogy tudományos pályáján Kolozsvárról indult, ott végezte tanulmányait a kémiai fakultáson. Azóta Csöregi Erzsébet nevét megismerte a világ. Neve mellé most már illik kitenni megfeszített munkával megszerzett doktori címét is. Csöregi Erzsébet a kémiai tudományok doktora, a lundi vegyészeti kutatóintézet egyik csoportjának vezetője. A lundi vegyészeti kutatók előkelő helyet foglalnak el a svédországi kémiai kutatásokban, munkájukat számos kutatási eredmény, nemzetközi folyóiratokban közölt dolgozat hirdeti, háttérükben pedig ott áll a kolozsvárinál is nagyobb egyetemi város érdeklődő diáksága. Évtizede ennek, a határában táblán olvasható "kicsi nagyváros"-nak lakójaként Csöregi Erzsébet egyike azoknak az erdélyi magyaroknak, aki megalázó kisebbségből emberséges kisebbségbe jutva, életpéldájukkal mutatják, hogy a nagyobb szabadság levegőjében az emberibb kiteljesedés főként saját

akaratumk, igyekezetünk dolga. Mert a tehetség is elsikkad a kisebbséget érő megkülönböztetések embertelen nyomása alatt, de közhasznúan kivirágozhat megfelelő körülmények között...

A Svédországban megtelepült magyarok felszabadult többletenergiaját számos esetben tapasztalhattam, és erről hírt adtam különféle lapokban. A szülőföldjén kenyérszállítással kenyeret kereső tehetséges gitáros és dalszerző - itt Svédországban - 25. Századi filozófus írásaiból fordít, a szobafestő Magyar Archívumot alapít, a cselgáncsozó fekete övéhez edzői képesítést, csillagászatból műveltséget és utazóirodát szerez, gyerekeinek bábdarabot ír és rendez, a módszeresen színpadról kiszorított előadóművész videófilmet, irodalmi est-videokazettákat - egymaga készít, a dalénekes jól menő zenekart alapít, az író felekezeti munkába merül, könyvsorozatot szervez, a kereskedő "királyi borszállító" címmel dicsekedhet, a táncházas Akadémiát nyit, a vegyész Internetes irodalmi műfajt gyakorol, az egészségügyi gondozó kiadja első verseskönyvét és képműállításán bemutatja filozofikus tárgykörből ihletett alkotásait. Honnan ez a többletenergia? Honnan ez az otthoni és itteni "kincstári" tunyaságellentét? Csöregi Erzsébet veleszületett elemzőkészséggel segít a kérdés megvilágításában.

- Az otthoni elnyomásból szabadulva bennünk olyan nagy erejű bizonyításkényszer keletkezett, amely átsegített minden kezdeti nehézségen. Ideszámítom mindazok segítségét, akik mindmáig nekünk szurkolnak és tudatosan egyengették amennyire tudták utunkat, mert közelebb álltak a politikában jártasabb közösségekhez. Az 1989-es romániai változások előtt és után is voltak olyanok, akik számontartottak minket, és velük együtt valljuk, hogy mi az erdélyi magyarság követői vagyunk és feltehetően leszünk a jövőben is. Magam is többször éreztem azt a jóindulatot, amely nélkül bizonyára

nehezebben sikerül volna elérnem azt, amit eddig elértem. Egyszer - sohasem felejttem el - néhány száz dollárt kaptam a kolozsvári Kapcza ügyvéd úr leányától. Azt mondta küldi valaki. Az, hogy ki, nem fontos. Tudom mások is kaptak ilyen meglepetésszerű segítséget. Sokáig csak azt tudtam, hogy otthoni az, akit segített. Mostanában derült ki, hogy Szöcs Gézától jött a pénz. Nem akarta, hogy megköszönjem neki az adományt...”

Azon a számomra emlékezetes Katalin bálon, amikor Lundba érkeztem, éppen Csöregi Erzsébet mellé ültetek a közös asztalnál. Mindenki Zsikének szólította. Egy ideig, amíg Lundban élt, az egyesületi élet legfőbb mozgatója volt. Vidám természetére, jó szervezőképességére magam is felfigyeltem: magyarul és svédül vezette a műsort, a játékot, a tombolát. Egyik amerikai útja után csöppent a társaságba. Közvetlensége megnyerő volt, olyan természetességgel vállalta az előjáróságot, hogy hozzáértését a közösségi munkában senki sem kérdőjelezte meg. Ezen a bálon a barátságos hangulat kialakítása főként az ő érdeme volt. Olyan embert ismerhettem meg benne, akivel gondolatot cserélhettem a szórványmagyarság számára szerkesztett sokoldalú családi lapom szükségességéről, milyenségéről. Arról is, hogy a magyarságunk megtartása főként tudatos műveltségszerzéssel, kitartó nyelvápolással és hagyományápolással válhat csak lehetővé. Zsike, azzal magyarázta ennek nehézségét, hogy az ideérkezők nemzeti hovatartozásukkal kevesebbet, anyagi jólétük megalapozásával többet törődnek. Magyaroknak megmaradni - nem mindenkinek tűnik fontosnak. S mert ennek tiltása nem ismeretes Svédországban, az ellenállás kényszere nem serkenti őket, beolvadásuk természetes mederben egyre visszavonhatatlanabbul folyik. Nyilvánvaló, hogy az itteni és az otthoni vezetők szemléletváltására van szükség ahhoz, hogy ne csupán a

különféle szervezetek szintjén, hanem minden idegenbe szakadt magyarban tudatosítható legyen: magyarságukat utódaikra át kell hagyományozniuk. Megfejtésre való különlegesség, hogy a többnyire felszínesen tevékenykedő kulturálisnak nevezett közösségek miként lehetnek a kirekesztésig kultúremler ellenesek. „Nyelvünket művelő egyetemi tanár sokáig vezetőségi póttag, (később már az sem), egyik svéd kisvárosi magyar egyesület vezetőségében. Előadóművész nemkivánatos egyén a magyar közösségben. Magyar színdarabokat svédre fordító rendezőnek nem akad közönsége. Svédországi magyar író könyve nem talál helyi népszerűsítőre, sem vásárlóra. A magyar rádió tudósítójára és egy magyarországi folyóirat terjesztőjére nem kíváncsi még annak a városnak a magyarsága sem, ahol él. Sok ezren, az itt élő magyarság túlnyomó része, mindenféle közösségen kívül őrzi, ahogy tudja, magyarságát. Meddig? Életünk oly rövid, az utánunk következő generáció pedig oly tanácstalan...” Ilyen gondolatokat forgattak akkoriban a nemzetben gondolkodó svéd-magyarok. Vívódásunkról jól fogott volna egy-egy „tudósítás”, hogy a haza éltető figyelmét magunkon érezzük. Írtam egész újságoldalal nagyriportokat az itteni példamutató magyaroktól, sorozatban jelentek meg például az Erdélyi híradóban, amelynek évekig fő- és fizetetlen munkatársa voltam. „A jóléti északi ország lakójához az ingyen munka illik!” – szölt a kézlegyintések mellé lökött figyelmeztetés.

Egy itteni és püspöki címet viselő egyházfiról a Nyugateurópai Református Lelkigondozó Szolgálat világi elnökének kérésére a Szolgálat történetének írása közben nem volt nehéz kiderítenem, hogy a „főtiszteletű úr” fiatalabb korában az egyesület ifjúsági részlegét vezette. Botrányos élete nyilvánosságra kerülésekor a Szolgálat szigorú nyilatkozatban elhatárolta magát tőle és tagadta, hogy egykor az emberük volt. Az eset otthoni médiában

is terítékre került, a rádió százezres honoráriumot fizetett svédországi tudósítójának a szenzációs részletek kiderítéséért. Itt megakadtam a történet írásakor, amelynek dokumentálásához többek között bő hetet kutakodtam az egyház Ráday utcai levéltárában. Szóltam a Szolgálat világi elnökének, hogy a tényeken nem változtathatok, a hivatalos elhatárolódás ellenére, nem hagyhatom ki az elítéltet írásomból. Társam tanácsstalanságát látva végül kénytelen voltam abbahagyni az írást. (Beleolvasva ma a nagy egészből kivonatolt első vázlatba, így is kiadásra hasznosnak ítélem, hátha valaki(k) folytatja(ják) mielőtt ez a több esetben létjogosultságában és látszattervekenysége miatt több ízben az egyház vezetői által megkérdőjelezett, vagy figyelmen kívül hagyott intézmény észrevétlenül megszűnik.) Svédországi kezdeteimkor végeztem sok más „potyamunkát”, írtam számos közösségépítést szolgáló körleveleket, felhívást, folytattam közös ügyeinkhez barátokat kereső levelezést. Levelezésemet közzétettem, s akadt, aki megosztotta gondjaimat Svédországból is.

A MAGYAR LIGET folytatja kapcsolatteremtő levelezését. Az elmúlt évben többek között a kolozsvári REMÉNY és a TASNÁDI TÜKÖR, a kanadai MAGYAR KRÓNKA tisztelt meg bennünket érdeklődésével. És lapcsere-kapcsolatba léptünk a Londonban negyedévenként megjelenő ANGLIAI MAGYAR TÜKÖRREL, amely a Magyarok angliai országos szövetségének gondosan szerkesztett lapja. Külalakja megegyezik a régi Lundi Lappal. Főszerkesztője Pátkai Róbert evangélikus püspök, a Magyarok Angliai Országos Szövetségének elnöke. A színvonalas lapot társszerkesztőkként Jotischky László és Sárközi Mátyás írja és szerkeszti, kiadó hivatalukat Adler Sándorné vezeti, a hibátlan számítógépes szerkesztés

Nilsen Anna munkája. Idézek a főszerkesztő leveléből: Leveledet és a Magyar Liget példányait szépen köszönöm. A mi kis lapocskánk 1992 óta jelenik meg, negyedévenként. Nyilván tudod, nem kis erőfeszítés kell az ilyesmihez. Távolról sem rendezettek a körülményeink. Mindig csak a következő számra van pénzünk. Most éppen annyi sincs a pénztárban. No, de ez mindenkori sorsa az ilyen magánvállalkozásoknak. Bár a lap az Országos Szövetség lapja, mégis anyagilag a kettőt külön kezelem, mert fennállna a veszély, hogy ráfizetés esetén, azonnal, könnyedén a közpénzhez folyamodnánk. A lapnak a maga erejéből kell megélnie. Ez, bár döcögösen, de megy. Mi 1200 példányban jelenünk meg." A 32 oldalas, A5-ös, nyomdában készült lap egy éves előfizetési ára 8 font. Meg sem próbáljuk összehasonlítani a Magyar Ligettel. De erőt merítünk a londoni lap példájából. A mi eddigi legnagyobb példányszámunk megközelítőleg félezer volt. De nem kívántuk eladni a lapot, hanem csak sokszorosítani és terjeszteni. Ez most sem sikerül egykönnyen. De előnyünk, hogy a teljes egészében társadalmi munkában (valójában néhány szolgálatra kész ember erőfeszítéseként) készülő lapunk olvasható a világhálón is. Ha sikerül felkelteni a lap iránti érdeklődést még néhány dél-svédországi város magyarjaiban, akkor fokozatosan a kétezres példányszámot is elérhetjük. Jóleső biztatást kaptunk, amit sietünk továbbadni olvasóinknak. Higgyenek abban, hogy megélünk a magunk erejéből. Nem a "pénz beszél" tehát, hanem a magunkat megtartó magyar akarat.

Drótpostán érkezett az a közérdekű levél, amit Göteborgból kaptam. László Patricia kolozsvári Bolyain végezett magyar- angol szakon, felajánlotta a segítségét. Segítségével a lundí, a helsiborgi, a kritianstadi, és a

malmői mellékletek mellett megjelent a göteborgi összeállítás is. Idézek válaszevelemből, amelyhez hasonlókat másoknak is írtam biztatásul:

A lapra térve köszönöm, hogy belevág a dologba. Ha teheti, alakítson ismerőseiből csapatot. Számítok rá, hogy hónap végéig összeállítunk egy-két oldalt legalább. Ehhez kell az említett versenyről a beszámoló. Szükséges a helyi két? magyar egyesület tervezett műsora. Kis hírek, apróságok, jegyzetek. Ha az egyesületek vezetői nyilatkoznak a lap ügyben vagy mindenféle más ügyben, az is jó. Lehetne az események beszámolóit képpel megtoldani. Ha valaki rajzol, festetet, munkáit be kellene mutatni. Alakítsunk ki távlatokban irodalmi összeállításokat. Máris jöhet egy rövidebb novella, karcolat. De lehetni a jövőben göteborgi irodalmi külön oldal is, ha akad egy-egy jó vers, kritikái írás. A szerkesztéshez a Microsoft Publichert használom, alkalomadtán megküldhetem a szerkesztéshez. De eleinte azt hiszem könnyebb lesz, ha magam tördelem a küldött anyagot. A kész lapot visszaküldhetem, esetleg sokszorosításra alkalmas példányt küldök, amit ott helyben kellene megejteni. A lapnak nincs ára, de a terjesztő belátása szerint a maga költségeinek megfelelően értékesítheti. Esetleg magára vállalja(k) ezt a magyar egyesület(ek). Takarékosabb, ha a lapba beépül mindenféle hirdetésük és meghívójuk, amiért aztán vállalják a kiküldés postaköltségét. Ha nem megy a példányonkénti terjesztés, marad a www.hunsor.nu honlapja. Később valószínűleg minden vezetőség belátja, hogy a közös lap azért is hasznos, mert elzártságunkat megszünteti és színvonalasabb, családiasabb, célirányosabb és olcsóbb, mintha mindenki a maga kis lapját készíti.

Kedves Patricia, a szerkesztésnél szívesen veszem a következő szabályok betartását: 1. Kerüljük az idegen kifejezéseket. (Lásd a Hunsorban a Svédországi

magyarító szószedetet a számítógépes kifejezésekkel, amelyeket folyamatosan bővítünk és csiszolgatunk) 2. A lapban legyen minél több svédországi magyar neve, róluk szóló beszámoló stb. Észre kell vennünk mindenkit, nemcsak a vezetőket. 3. mellőzzük az egymás iránt acsarkodókat: Dsidával szólva: „mindig magunkért, soha mások ellen”.

Jól indult az együttműködés Patriciával, de váratlanul megszűnt miután, feltehetőleg a Szövetség egyik göteborgi előjárója lebeszélte arról, hogy lapunkat tudósítsa. Így is hasznos munkát végzett, inkább a Tavaszi Szél gyermekcsoport alakítását vállalta, s ennek támogatását remélte a Szövetségtől.

Kételkedő természetemből adódóan mindent a bennem működő észszerűsége törekvés, a saját agyammal felfogható, a logikám rostáján szűrt tanokat éreztem magaménak, ezeket firtatom ma is. Ha ideiglenesen is, mindig nyitott voltam minden tudományos vizsgálattal feltárt tudásra, amelynek végtelenségét vallom. Ilyenformán védett vagyok a misztifikáció rejtélyeivel szemben és az élet diktálta gyakorlati teendőkre összpontosíthatok.

Unokáim magyartanításának gondjai között lényegesnek azt tartottam, hogy tudatosítsam anyanyelvünk rendkívüli tömörségét, hogy igyekezzenek olyan tömörségükben szép mondatokat formálni, amelyek akkor nagyszerűek, ha nem hosszúságukkal, hanem gondolatgazdagságukkal tűnnek ki. Megküzdöttünk a sajátos erdélyi magyar kiejtés hibáival. „Aki á-t mond, mondja nyitott szájjal! A hosszú magánhangzókat hosszan ejtjük. A hosszú mássalhangzókról sem szabad megfeledkeznünk.” A svéd nyomtatot betűs kézírás ellenében erőltettem az olvashatóbb, a kövérbetűs zsinórirást. Így jobban érzékeltethettem azt, hogy a mondatok szavakból állnak, nem csupán egymásmellé sorolt betűfolyamok. És mert

így könnyebb az olvasás is. Ezt a magam példáján állítom. Műszaki középiskolába jártam, ott az volt a dicséretes, ha egyforma szabványbetűkkel írtunk, így voltak nemcsak tetszetősek, hanem a szabvány szerint szabályosak is műszaki rajzaink. Szerettem a szép betűket, már elemiben szívesen rajzoltam a délutáni nem kötelező német nyelvoktatáson a kacskaringós gót nyomtatott betűket is. Később a középiskolában sem voltak tankönyveink, tanáraink órák hosszát diktáltak, s ez jó alkalom volt arra, hogy a műszaki normáknak megfelelő nyomtatott betűkkel való írást megszokjuk. Elképesztő sebességgel raktam füzetembe egymásmellé a nyomtatott betűket. Később, amikor műszaki rajzolóként dolgoztam nagy hasznát vettem ennek, de katonáskodásom alatt is ezért jutottam három esztendei szolgálatomat nagyban megkímélő irodai munkához. A nyilvántartási könyveket, a régi könyvelés tintával írt füzeteit lapozgatva megbámultam és szépnek találtam a szépen rajzolt folyamatos írást. Kedvet kaptam a kalligrafikus írásra. Addig gyakoroltam, amíg annyira belejöttem, hogy mérhetően gyorsabban írtam, mint nyomtatott betűkkel. Ez az írásmód vezetett aztán újságíró koromban sajátos gyorsírásomhoz, ami olykor, ha nagyon siettem számomra is olvashatatlanná vált.

Büszke vagyok arra, hogy unokáim, iskolai gyakorlatuk ellenére, ha arra kérem őket, tartalmukban és külalakjukban szép magyar mondatokat írnak. Külön gondot fordítottam a magyar és a svéd nyelv összehasonlítására. Főként versek fordításával győztem meg őket, hogy a magyar nyelv tömörebb fogalmazásokra képes, mint az apanyelvük. Tanításuk folyamán szerzett apró észrevételeimet egy darabig Egy nagyapa feljegyzései rovatomban közöltem. Reméltem és remélem, hogy majd mások is megosztják unokaik tanításának tapasztalatait. A vegyes házasságokba született gyermekek két- vagy többnyelvűsége a szülők

és a nagyszülők akaratán múlik. Heti egy órában, miként ismertethetem meg a gyerekekkel történelmünk jelentős eseményeit, személyiségeit? Ehhez hasonló kérdések foglalkoztattak, amelyeket, mert családi lapnak akartam a Magyar Ligetet, megosztottam olvasóimmal. Magyarok története címmel indított sorozatomban a mához és valamennyire a skandináviai történelemhez igazítva, nagyjából időrendben írok rövid történéseket a magyarokról, s azt tervezem, hogy félszáznyit, Benedek Elek kiskönyveihez hasonlóan, összeszedek a kisgyerekek számára, hogy az Ághegy Könyvek immár félszáznyi kötetet tartalmazó sorozatomban is hasznosítsam. A történelmet nem szabad megmásítani, de érdemes a célközönség felkészültsége és szája íze szerint mindig újra írni.

Unokáim magyar tanításában szívós küzdelmet kellett folytatnunk nyelvünk ékezetes betűinek helyes használatára. Hasonló bajom akadt a svéd-magyarok interneten küldött írásaival, leveleivel. Ismerősről ismerősre szállva bizonygattam, hogy vannak magyar betűk számítógépében, csak éppen elő kell hívni azokat, hiszen okos telefonjaink is soknyelvűek. Az ezredforduló előtt még elfogadott volt, hogy az ékezetes és nem latin betűket használó nyelvek az adatátvitel során nem használhatók. Munkatársaimnak, akik nem találták az ékezetes magyar betűket, készséggel előhívtam azokat. Mindenkihez nem mehettem el, hogy elővarázsoljam a helyes magyar íráshoz szükségeseket, azért azt javasoltam, hogy a hosszú magánhangzóinkat ideiglenesen megkettőzött betűkkel jelöljük. Az á lehet aa, az é ee, az í ii, az ö oo, az ő ooo, az ú uu, az ü uuu, az ű pedig uuuu. Kényelmetlen megoldás. De addig, amíg magyar betűkészletet megtaláljuk gépünkben, vagy ha nincs, akkor amíg beszerezzük, írhatunk a világhálón így

is, javasoltam. Ma már nincs erre szükség, javaslatomat megmosolyogatóan furcsának találom.

A világháló szakszókészlete a rendszer tökéletesedésével egyre bővül. Amikre nem találunk magyar szót, azok így vagy úgy, de beépülnek a nyelvünkbe. Ha egy nyelv nem képes a megújulásra, a bővülésre, a világ jelenségeinek megnevezésére és kifejezésére, akkor az a nyelv biztos úton halad halála felé. Úgy kellene, hogy az idegen szó köznyelvvé alakulása előtt pontos magyar megfelelőt választunk a helyére. Sajnos a műszaki haladás jóval gyorsabb a nyelvészeknél. A web-oldalak zömét angol nyelven írják ezért az információs társadalomban az angol ismerete nélkülözhetetlen. Annak idején az újságírói fakultáson, nem elég alapos román tudásom miatt, nem engedték, hogy angolul tanuljak. Egy darabig egy nagybányai magyar kolléga segítségével „kívülről” követtem az angolul tanulókat, de a társalgáshoz szükséges kiejtési gyakorlatok hiányában, be kellett látnom, hogy ilyenformán semmire sem megyek az angol tanulásban. Ma már az ingyenes Dualingóval jutok egyre beljebb a gyakorlatban nélkülözhetetlen kevéske angoltudásban. Románul viszont akkor olyan szintre jutottam, hogy kisebb irodalmi művekre, néhány karcolatra is futotta. Lelkes romántanárom tanácsára könnyűszerrel szereztem aztán a pedagógia főiskolán a magyar nyelv és irodalom tanári diploma mellett román nyelv és irodalom tanári képesítést is.

Ha családi lap, akkor legyen olvasmányos. Igyekeztem mindenekelőtt a környezetünkben játszódó, a svéd-magyar kapcsolatokat tükröző írásokat közölni. Ilyenek voltak többek között a Burányi Gyula gyűjtéséből származó Bánhídi Antal: Pilóta lettem című könyvének néhány részlete, amelynek cselekménye jórészt itt játszódik a skáneai repülőtereken. Bartha István svéd telepesekről szóló A hódtavi újtelepesek és Sente Imre

Jézus Barabbás regényfordítását sorozatban közöltem. A Kolozsvárról Stockholmba menekült Hegedüs Zsolt humoros, és olvasmányosságáért különösen kedvelt karcolat sorozatának a Svédcsavar címet adtam. És mások ugyancsak terjedelmes regényfordításival együtt szolgáltatták a Magyar Ligetből kinőt, az Ághegy címmel alapított skandináviai magyar irodalmi és művészeti folyóiratom folytatásos anyagait.

Tasnádi Tükör
a tasnádi RMDSZ lapja

Szerkesztőként, belső- fő- és külső munkatársként több lapnál dolgoztam, a Magyar Liget volt az első, amelyet az anyagiak teljes hiányában kellett megjelentetnem, munkámért csak némi elismerésre számíthattam. Kerestem a hasonló helyzetben kínlódó lapokkal a kapcsolatot. Spórolt pénzből nyarunkként egyszer látogathattam haza, rövid időt tölthettem nővéremnél, majd korai halála után gyermekeinek vendégeként, egy-

két hetet pedig a hallgatólagosan fiammá fogadott Bendel Józsi tasnádi házában, ahonnan naponta járhattam derékfájdalmaim orvoslására a helyi termálfürdőbe. Bendelék és Józsi Buchmüller nevet viselő nagyszülei ősei Bajorországból származó svábok. A Bendelt pántlikának, a Buchmüller könyvmolnárnak fordítottam. Svédországba indulásom előtt, mert másként nem kellett senkinek Donát-negyedi háromszobás lakásom, bútoraimat és tekintélyes könyvtáramat Józsi segítségével Tasnádra szállítottam. Kapóra jött, hogy Józsi, Németországba települt bátyja segítségével ikerházat épített. Bendel Zoli házrésze üresen állt, ott elfértek dolgaim, amiket különben ajándéknak szántam, s minden más egyéb felszereléssel, amikkel rendre a svédországi kényelméhez hasonlóvá tehettem a lakást. Cserébe nyaranta ott lakhattam. Józsi mérnökfelesége, ha elkapott a derékfájás, gondoskodott rólam, máskor meg én segítettem a háztartásban. Kedvelték főztemet, bográcsban készített gulyásaimra olykor meghívtuk a rokonságot is. Józsi népszerűségének köszönhetően, mert mérnökként a kisváros gazdálkodásának elismert intézőjévé vált és kétszer is polgármester helyettesé választották, vendégeink kedvére járva, a közeli cigánytelepről jó muzsikos is került csendes mulatozásunkhoz. Nekem szórakozás volt az is, hogy Buchmüller Ildikó segítségével, a helyi értelmiségiek lelkes támogatásával lapot kezdeményezhettem. Néhányan hajlandók voltak részt venni Bevezetés az újságírásba címmel tartott néhány előadásomon. Aztán javaslatomra Tasnádi Tükör lett a helyi magyarok lapjának a neve. Néhány évig, amíg főszerkesztője, Buchmüller Ildikó férjhez nem ment működött a szerkesztőség, egyre érdekesebb lapszámokat jelentettek meg. Ady idézettel: Ha ezt meglátják és átgondolják: eredményes volt a ...séta...” indítottam rovatot a kisváros közügyi érdekességeinek felfedezésére. Tasnádon

négyezernyi magyar és ugyanennyi román él. Külön negyedben pedig mintegy ezer magyarnak mondható cigány. Választások idején ők képezik a mérleg nyelvét, szavazatuktól függ román vagy magyar lesz a helyi polgármester, ezért ilyenkor a hivatalosságok igyekeztek kedvükben járni. Bendel Józsi polgármesterhelyettesége idején az apró, de egyre csinosodó, rendszertelenül épült házaik közé vízvezetékot fektettek le, reggelenként külön busz viszi a munkát vállalókat Szatmárra, óvodát is nyitottak, s egyre több addig itt-ott mezőgazdasági munkát, vagy takarítást vállaló cigányasszonyból gyári dolgozó lett. Két részes tanulmányban ismertettem a Tasnád-környéki cigányok történetét, rendszeres tájékoztatást kaptak a lapból a lakosok a helyi városgazdálkodás újdonságairól. A gyerekeknek való rovatot és híradást az egyházi tevékenységekről Bendel Márta, a Józsi felesége vállalta magára. Az RMDSZ helyi lapjaként az egyesület sokszorosította a lapot. Indulásakor, a szerény anyagi körülményeket figyelembe véve meg kellett elégednünk havonkénti hatoldalal terjedelemmel. Svédországból is segíthettem a lapot, így került internetes változata ingyenesen, akár az én két folyóiratom a New-Yorki emberjogi alapítvány (HHRF) honlapjára. Mint minden magyar kezdeményezés, a tasnádi lap is az önkénteségre alapozta létét. Buchmüller Ildikó kitűnően látta el főszerkesztői tisztségét, amíg férjhez nem ment és lakóhelyet nem kellett változtatnia. 2014-ben, egy-két év kimaradás után, amikor ismét Tasnádon töltöttem néhány hetet Józsi és bátyja Zoli vendégszerető házában, újra sikerült összehozni a szerkesztők egy részét, és egy fiatalember, a helyi RMDSZ megbízatása alapján vállalta a lapfelelős tisztségét. Megjelentettünk néhány számot, de aztán a sokszorosításra nem futotta a magyar egyesület pénzéből, a világhálón való megjelenéshez pedig nem találtunk munkatársat és a korszerű lapozható program

beszerzésére sem gondolhattunk. Bendel Márta hirtelen halálával a lap leglelkesebb szerkesztőjét is elvesztettük. A Tasnádi Tükör ilyenformán újra szünetel. Hiánya érezhető, s minden valószínűség szerint valamikor, a kívánalmaknak megfelelően, a mindig tetre vágyó fiatalok segítségével újra indulhat. Amíg hátralévő nyaraim egy részét Tasnádon tölthettem, vállaltam, hogy segítsek a szerkesztésben és tördelésben.

Över Gränser a lundri bevándorlók szövetségének havilapja

Lundban a különféle országokból érkezett bevándorlók egyesületei az állami segítség elérése érdekében szövetkeztek és svéd ajánlása létrehozták a Lunds Invandrarföreningars Samarbeorganisation (LIFS) nevű együttműködő egyesületüket. A szövetkező egyesületek száma az általam alapított Ághegy-Liget Baráti Társaság felvételével huszonnyolc volt. Anyagi helyzetünkről nem sokat tudtam, de tapasztalnom kellett a város bőkezű támogatását, hiszen rádióstúdióink építésére kétmillió koronát adtak és havonta megjelenő lapunkat, az Över Gränser-t (Határokon át) léthavonként kiváló fényes papírra, színesben nyomtathattuk. 2002-ben alapították a bevándorlók folyóiratát. Egy Argentínából származó fiatalember kezdte, amolyan sokszorosított röplap formában jelent meg időnként. A kistermetű etiópiai Awad Abdallah, akinek rokonsága Párizsban élt, és gyakori látogatottságának köszönhetően liberálisan gondolkozott, vállalta a kiadás felelőségét. Az egyesület vezetésében az anyagiakért a makacsságáról nehezen

lemondó szerb Ljubomir Mladenovic felelelt titkári minőségében, ehhez éveken át csökönnyösen ragaszkodott. Rolf Nielsén, azt hiszem iráni volt. Szelíd szótlanágával és készséges segíteni akarásával tűnt ki, a látványos beolvadást választotta érvényesülésének érdekében, talán ezért választott magának svéd nevet. Úgy tudom fizetett alkalmazottként és mindenképpen nagy kedvvel rádióstúdióink mindenese volt. Több alkalommal is találkoztam kivagyiskodó névváltoztatókkal. Visszataszítónak találtam az olyan svéd vagy néha franciás, németes vagy latinus nevet választó bevándorlókat, aki nem átallozták mellveregetően magyarkodni, ha környezetünkbe kerültek, de ha svédekkel vegyes társaságban találták maguk, hallgattak, mint a csuka nemzetiségükről.

Fodor Béla nagy lehetőséget látott az államilag támogatott bevándorlók egyesületeinek szövetségében. Tervei szerint valamiféle, a város vezetésének elismerésére törekvő baráti egyesületet kívánt alakítani a bevándorlók egyesületéből, s a maga szövevényes és elége zavaros multikulturális elméletének kísérleti helyének képzelte a hivatalosan elfogadott és így nagyobb állami támogatást élvező svéd civilegyesületek mintájára.

A LIFS székhelye a Gråbrödesgatan (Szürkebarátok) utca 2 szám alatti emeletes ház volt, éppen szemben a Felnöttek Iskolájával, ahol Fodor közbejárására a Lundi Kultúrfórum rendezvényeit tartottuk a nekünk szombat délutánonként és vasárnaponként átengedett első emeleti helységekbén. Innen könnyű volt átlépni a LIFS-hez, s élni az ott adódó lehetőségekkel. Fodor a magyar és felesége révén a román egyesületet is képviselte a bevándorlók szövetségében, és hangadóként rövidesen választott vezetónknék mondhattuk.

Engem az Över Gränser szerkesztésével bizott meg és hívott vezetőségbe. Kedvemre volt ez a munka, hiszen

nyomdába adott lapszámaimmal bizonyíthattam szerkesztői jártasságomat. A kolofonra főszerkesztőként és tördelőként (layout) került a nevem. Anyagi lehetőségeink megengedték, hogy nyolc A4-es színes oldalon jelenjünk meg. Először a címlapot változtattam meg. Átvettem a határokon át jelentésű címet és sárga, kövér Ariel Black betűkkel írtam az A4-es lap teljes szélességében, felhasználva a bevándorlóegyesületek szövetségének kék és kerek pecsétéhez hasonló jelvényt, hogy a svéd színekkel jelezzem elkötelezettségünket. Fontosnak tartottam ennek hangsúlyozását, hogy a város vezetőségének anyagiakban mérhető jóindulatát a továbbiakban is magunkénak tudhassuk. A svédek évszázada megszokták, hogy befogadóként szépen bánnak az idegenekkel, de néhány éves tapasztalataim azt sugallták, elvárják tőlünk a minél előbbi beilleszkedést. Időnként a szélsőséges nemzeti érzéseket hirdető figyelemztettek „Svédország a svédeké!” jelszóval figyelemztettek a svéd történelem, kultúra és identitás megkülönböztetett védelmére. Elítélik a multikulturalizmust, a fajkeveredést, küzdenek a bevándorlás ellen és védik az „öslakosokat” az „betolakodók egyre erőszakosabb támadásai” ellen. Magam is lemértem nem egyszer azt a lenézéssel kevert jóindulatot, ahogyan az egyszerű svéd polgár kioktatja a fizimiskájáról, öltözködéséről, hangjáról tőlük eltérő befogadottakat a városi élet elementáris szabályairól. A kerékpárosoknak elkülönített járdarész használatáról, a közös mosókonyhák tisztaságvédelmi feltételeiről, a néha előforduló sorban állás íratlan szabályairól, a kutyasétáltatás higiénijáról és sok más egyébekről, amikkel a primitív országokból érkezőkkel összemossa az európai országokból jöttöket, s így felsőbbségüket fitogtatva az európai országokból érkezők önérzetét piszkálják. Magunk között joggal

panaszkodtunk akkoriban, hiszen „nem most léptünk le a fálvédőről”.

Szerkesztettem ezt a lapot kellő svéd nyelvtudás nélkül. Szerencsémre a Lundi Magyar Kultúrfórum vezetésén fiatalítása ürügyén rábírtam az akkoriban egyetemi hallgató, kolozsvári szülei révén szimpatikus Koós András, hogy legyen segítségemre. Neve az első lapszámoktól kezdve, korrektorként szerepel a kolofonban. De segített a marosvásárhelyi származású Lőrinczi, férje nevéen Borg Ágnes, aki akkoriban az uppsalai egyetemen védte meg Pilinszky Jánosról írt dolgozatát és ízlésem szerinti svéd nyelvű írásokat közölhettem tőle a lapban. Ellenszolgáltatásképpen kegy magyar és egy svéd nyelven írt verseskötetét szerkesztettem később az Ághegy Könyvek sorozatában.

A bevándorlók lapjának kolofonját kék, a lap tartalomjegyzékét sárga alapon az első oldalra tördeltem. Ezzel megadtam azt, ami a „királyé” és a lap belső oldalain a bevándorlók életét tükröző beszámolók, interjúk, jegyzetek mellett a magyar egyesületek figyelmébe ajánlottan, elveimnek megfelelően, rendszeresen azokat az írásokat részesíthettem előnyben, amelyek ismételten kimondott és leírt jelszónak megfeleltek: Beilleszkedni- igen! Beolvadni nem! Ezt az akaratunkat kényszeredetten elfogadták hivatalos támogatóink és a bevándorló egyesületek vezetői is hallgatólagosan tudomásul vették, miközben a beilleszkedés fontosságát szüntelenül hangoztatták svéd politikusok is. Ugyancsak az első oldalon, kiemelt keretben közöltem sorozatban egy a svéd nyelvtanulás közben felfedezett szerző bölcsesség-gyűjteményéből való válogatást, amellyel bizonyítani óhajtottam: érdemes megismerni a svéd emberek sajátos gondolkodását. Leírtam többször is, hogy sok mindent tanulhatunk a svédekről, s ha nem felejtjük, saját kultúránkkal gazdagíthatjuk befogadóországunkat.

Az integráció (beilleszkedés) kampány a rasszizmus és a diszkrimináció (megkülönböztetés) ellen – hirdette egyik lelkesen politizáló afrikai írását a lap, Fodor Béla pedig a beilleszkedés új útjait vélte felfedezni a művelődésre való biztatásban.

Szerkesztőként igyekeztem rendre bemutatni a Lundban élő különféle bevándorlók életében nagyobb szerepvállalásra érdemes egyesületeit. Sajnos ez nem sikerült, mert néhány sajátosságaik bemutatására szervezett együttlétén kívül a különféle nemzetiségek szervezkedése érdeklődés hiánya miatt alig volt érezhető. Szorgalmazásukra annyit tehettem, hogy minden lapszámunk utolsó oldalán tájékoztattam az olvasókat a szövetség tagegyesületeinek elérhetőségéről, ahonnan segítséget kaphattak a tagok különféle ügyeik rendezésében és közöltem néhány, egy kezemen számolható, nemzetiségi rádió rövidhullámú helyi adás műsorának idejét. Műsoruk tervezetlen volt, saját népi zeneszámokat és egy-egy, számunkra érthetetlen felhívást sugároztak.

A bevándorlók lapjának szerkesztése alkalmat adott arra, hogy népszerűsítsem a helyi magyar egyesületet, lapjaimat, rádióadásaimat és egy alakommal lányom jótékonyági tevékenységét is. Időnként önkéntes svéd fogorvosok és foghigiénikusok csoportja utazott néhány napra Aradra, ahol szegény, a külvárosi iskolák tanulóit kezelték. Igyekeztem írásra bírni ismerőseimet, magam is írtam többek között az anyanyelvi oktatás fontosságáról cikket. Svéd nyelven írtam versikéket, karcolatokat, fordításokra buzdítottam a bevándorlókat.

Első szerkesztőségi értekezletünkre nyolcan-kilencen jöttek el. Eléjük tettem rajzolt laptervemet és kevés szóval sikerült megnyernem őket a lap kinézését illetően. Tetszést aratott, hogy az addigi rajzolt lapcím helyébe hangsúlyos, de áttetsző napsugársárga nyomtatott betűket

alkalmaztam. A második lapszám megjelenése után jöttem rá, hogy a lapcímet helyesen két szóban kell írni. A két szó közé helyeztem a LIFS emblémáját. Mint minen önként végzett munkában, a lap körül tevékenykedők közül az elmaradozók helyébe újak kerültek. Rendszeresen közlő munkatársaim Rolf Nielsen, Fodor Béla, Borg Ágnes voltak. Néhány lapszám után Fodor Béla került örömmel újságolta, hogy a városvezetés is elismeri, tartalmasnak és mutatósnak ítéli meg lapunkat. Ennek hírére került hozzánk az újságírást kedvelő svéd Renée Besseling, akivel jól megértettük egymást. Ágnes közben munkát talált. A Kereszténydemokrata Pártban tevékenykedve elérte, hogy a megyei tanács képviselőjének választották, kevesebb ideje marad a bevándorló egyesületek vezetésében és a lapnak dolgozni, Koós Andris félbeszakítva egyetemi tanulmányait, munkát talált. Szövetségünk anyagi helyzete megengedte, hogy 2009 februárjában félnormával svéd újságírókat alkalmazzunk Sofia Lindhl személyében, aki előzőleg a kristianstadi lapnál és a svéd rádiónál dolgozott. Azzal nyertem meg a közös munkára, hogy elsőoldalon mutattam be olvasóinknak és kilátásba helyeztem, hogy egy-egy lapszám szerkesztését neki is átengedem. Az önálló munka minden újságírókat lelkesedésre készítet. Szerkesztőségünkkel elégedett lehettem, ötletekben sohasem szűkölködtem újságírói munkám során. Fialat újságírókoromban kolozsvári munkatársaim arról ismertek, hogy í szimbolikusan kért egyetlen sörért hajlandó voltam bármikor kiségiteni őket egy-egy jó kezdőmondatral. A reggeli órákban, amikor még zsibbadt volt az agyunk, jóljött a kollegiális segítség. Svéd társaim vitáitól sem féltem, inkább élvezetesnek tartottam az újságírói témaválasztás és a műfaj megválasztása folyamatában megfelelő érvekkel biztatni az íráskényszerbe kerülteket. Akiknek nem volt

mondanivalójuk, csupán nevüket szerették volna látni a lapban, sorra lebeszéltem az előreláthatólag fáradságos munkáról.

Kilátás nyílt arra is, hogy lapunk az interneten is megjelenjen, terveztük rádióadásaink mellett tévéadások indítását is. Ilyen munkatársakkal a lap megjelenése nem okozott gondot. A laptervezést megszokták munkatársaim, a tervezett anyagokat a két svéd munkatárs véglegesített, a tördelést és a képanyagot magam gondoztam. Olajozottan ment a munka, lapszerkesztő módszerem tetszett munkatársaimnak, a lapszámfelelősöknek átengedtem egy-egy lapszám tervezését, alkotómunkára bízattam őket s így kedvvel dolgoztak. Hozzáállásukból magam is nyertem, svédül versikéimet és karcolataimat, fordításaimat segítségükkel csiszoltattam és közöltem a lapban. Magyarul írt versemet svédre és románra fordítva példát szerettem volna mutatni a sokféle országból érkezett bevándorlóknak saját irodalmi alkotásaik közlésére és a többnyelvűségre.

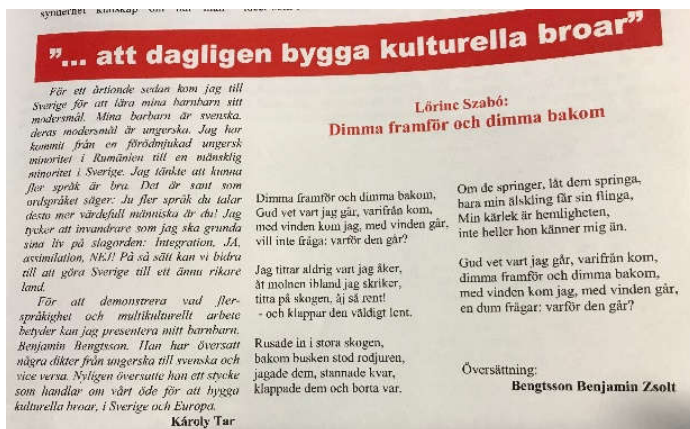

Az társzegyesületek közül a Lundi Magyar Kultúrfórum tevékenységéről alakulásának 50. évfordulója alkalmából, az anyanyelvi oktatásban részvevő tanulók majálisa és más rendezvények alkalmából kissé aránytalanul több írás és tematikus oldal került a lapba. Volt miről írunk. A bevándorlók lapjánál és a rádiónál felpeszduilt életkedvet teremtett a magyar és más egyesületek tevékenységének gazdagítására. Birtuk cérnával. Ekkortájt volt, hogy szombat és vasárnaponként egyre többen voltak a Kisszürkebarátok utcájában lévő Felnöttek Iskolájának termeiben. Találkozókat rendeztünk, magyar filmvetítéseket, gyerekfoglalkozásokat és képiállításokat. Könyv és Kép címen például a kolozsvári Csíki Levente társult velem könyveim bemutatásán. De találtam egy nyugdíjas buszsofört, aki szobrászkodott. Drab Károly bemutattam az Ághegyben is. Mikudin István szolgálatkész embernek mutatkozott. Rendezvényeinken vállalta a büfés szerepét. Lund közeli faluvégen állt a háza, felajánlotta fizessük a részleteket és rendezzünk át egy emeletes, tágas házát a lundi magyarok találkozó helyéül. Kiszállt a vezetőség,

nézelődtünk, hümmögtünk, egyezkedtünk, végül nem jött össze a vásár. Mikudin épületszobrászként dolgozott. Munkaközben rádőlt egy fal, betegnyugdíjba került. Festőiskolát végzett, olajfestéket használt és színes krétát. Műveiből válogattam, bőven kitelt belőlük a Felnöttek Iskolája tükörtermében rendezett kiállításra. Stockholmban elvittek egyszer Agopcsaék egy városnegyedi tágas parkolóba, ahol Szabó nevezetű hentes mérte a saját készítésű kolbászait. örömmel fedeztem fel, hogy malmói megbízottja minden hónap első vasárnapján a Linero-negyedi parkolóban tagra nyitottá kiskocsijának hátsó ajtaját, az odaállított lépcsőn fellépve jutottunk az elektronikus mérleg elé, amelynek túloldalán a szerb kiszolgáló magyarul is kínálta a „hazai” különlegességeket. Disznósajtja is többféle volt. Mindenből csípős és kevésbé erős. Kolbászból akkoriban nyolc-tizenvalahányféle, füstölthúsokból is számtalan. Vásároltam egy alkalommal a lányom és a saját fogyasztásomra szokottnál sokkal többet s készítettem disznótoros bőséges vacsorát a magyar klubba invitáltak számára. Mikudin mérte a falnivalót, s adagolta kinek a savanyúkáposztacikával kinek a mustárral a színes papírtányérokra. sikerült felkeltenünk a magyar egyesület rendezvényei iránti érdeklődést a fiatalokban. Egyféle bált, discot is rendeztünk, közel százan jöttek el és jól érezték magukat. kitűzött célom volt az egyesület vezetőségének fiatalítása. Koós Andris mellett egy Magyarországról érkezett munkavállaló házaspár vállalta a részvételt és küzdött, a botcsinálta és sok mindenben maradi elnök aggályoskodásai ellen. Titkári megbízatásomat átadtam egy fiatalasszonynak és a lap- és rádiószerkesztői teendőimre hivatkozva kimaradtam ebből a küzdelemből miután az egyesület sok mindenben elévült alapszabályzatának egyszerűsítését másfélesztendei furfangos előadását nehezen szenvedtem. A bevándorlók egyesületében könnyebben

ment a munka és anyagiakban is nagyobb lehetőséget kaptunk a közösségi élet szervezésére. Míg az Över Gränsers nyomtatására lapszámonként közel félszázezer koronát költhettünk, a Magyar Liget és az Ághegy nyomtatása az olvasókra kedvére kellett bízunk. A bevándorlók rádió stúdiójától kisebb hangfelvevő készüléket is kaptam, hozzáférhettem számítógépes programokhoz, az újságot lapozható formában is feltehetjük a világhálóra, ahol még most is olvasható.

Az Över Gränser, a Magyar Liget példájára igyekeztem politikamentessé tenni, a művelődésre biztatás, a hagyományörzés, a svéd életvitel és sajátosságok megismerése alapján gyakorolható beilleszkedést szorgalmaztam. Kapóra jött, hogy vasárnapi magyaróráinkon éppen abban az időben, Benjámín unokám többek között Szabó Lőrinc: Szél hozott, szél visz el című versét is lefordította és felolvasta a bevándorlók rádiójának magyarnyelvű adásában. Közöltem fordítását az Över Gränsers-ben. A hozzáfűzött jegyzetemben a Beilleszkedni igen! Beolvadni nem! hangsúlyozásával, az anyanyelv megtartásának és ápolásának követendő példáját hangsúlyoztam. A különféle, köztük irodalmi fordításokkal egyszerre szolgálhatjuk anyanyelvünk ápolását és svéd nyelvtudásunk gyarapítását. Számítottam minden bevándorló együttérzésére: a vers „Köd előttem, köd mögöttem, Isten tudja, honnan jöttem” sorai nekik szóltak. A híd szimbolikus használata gyakran előfordult írásainkban. Koós Andrissal közös írásunk (2006/2), amelynek illusztrálására a Svédország és Dánia közötti öresundi hídról készített saját fotómat használtam, a Lundban élő több, mint száz nyilvántartott nemzetiségű polgárt a kapcsolatteremtés nagyszerűségére és közös hasznára biztatja.

Összeállítás az Över Gränser 2008/2 számában „... att dagligen bygga kulturella broar” („naponta építsünk kultúrhidakat”) címmel

Tekintélyemet fiatal munkatársaim előtt többek között azzal gyarapítottam, hogy rábírtam őket a különféle újságírói műfajok művelésére. A botcsinálta újságírók hajlamosak mindent egyféle jelentés, beszámoló, jegyzet formájában tálni. Kezdtém a hírirás alapvető ismérveinek tanításával, az elemző cikk igényeinek tudatosításával, az interjú kívánalmainak szükséges mérlegelésével. Így jutottunk el a gyakorlatban a Hogyan illeszkedett be? körkérdés állandó rovatunkig, amelynek jövedéke főként az volt, hogy lapunkban szót kapott bevándorlók számát fokozatosan növelhettük, s velük együtt gyarapodott olvasóink száma is. A háromhasábosra tervezett lap oldalainak szélső hasábjain közölt, 10-15 soros vallomásokért megkellett dolgozniuk a kérdezőnek, hogy a lejegyzett vagy hanganyagban rögzített válaszokból a lényeges, az érdekes, a sajátos mondanivaló kerüljön a lapba. Élvezettel végeztük ezt az újságírásban alkotásnak bizonyuló munkát. Az utolsó oldalon Szükségünk van rád! címmel toboroztunk önkéntes munkatársakat, levelezőket. Minden lapnak, a

bevándorlóknak különösen szüksége van olvasótáborra. Mi, lehetőségeinkhez mérten, tevékeny közösségépítésben gondolkoztunk. Ez a kéthavonként megjelenő mindössze 12 oldalas lap nem tehetett csodát, de évtizedes aprómunkánkkal kivívtuk a svédek elismerését. Engem fodor Béla állandó meghívottként jegyzett be a város vezetőinek, különféle a beilleszkedés feladatát vállaló hivatalok értekezleteire, fejtágítóira. Ezt a város vezetése olyan komolyan vette, hogy a résztvevők díjazásban részesültek. Furcsállottam ezt, akár a svédországi kezdeteimkor a nyelvtanulás ösztönzésére kapott juttatást. Nem nekünk kellett fizetni a nyelvleckéket, hanem nekünk fizettek bő tízóraira valót, az akkori benzinárakkal számítva 5-8 liter üzemanyagra valót kaptunk egy délelőtti tanulásért. Később a bevándorlóknak tartott előadásokra mégsem jártam szívesen, mert a sokféle nemzetiségű, válogatott hallgatóságban eluralkodott a magamutogatás, a fontoskodás vágya. Egy tudományos kutató a svédországi bevándorlókról végzett felmérésének adatai ismertette. Egy kíváncsi afrikai belekötöyögött, az előadó megtorpant, majd készségesen megmagyarázta a kérdező elementáris felkészültségéről árulkodó kérdését. Túltettük magunkat az incidensen, de rövidesen egy szerb, iraki és egy nem tudom milyen illetőségű társunk állította meg az előadót. A konferenciát vezető elnökkel együtt feszengtünk jónéhányan, így ment ez egy alkalommal szünetig, amikor szólam Fodornak, hogy vagy lelépek, vagy rendreutasítom a társaságot. Lebeszéltem mindkettőről. Maga sem szólt erről rövid beszédében. arra intett, utánozzuk a svédeket, akik birkatürellemmel viselik a civilizálatlanok viselkedését és legfennebb sajnálkoznak, hogy a Svédországban töltött évek vagy inkább évtizedek alatt nem ragadt rájuk elég illemtudás. Hiába méltatlankodtam, szünet után is folytatódott a kötetlen csevegéshez sem hasonlítható egymás szavába

locsozás. A következő előadó savanyú arccal összeszedte a bevándorlók jogait magyarázó ismertetőjének papírjait, lekapcsolta a vetítőt és egykedvűen hallgatott. A részvételért kapott honoráriumról inkább lemondtam és a továbbiakban kerültem az ilyen tanácskozásokat.

Mi sem vagyunk jobbak, állapíthattam meg, amikor Ajtony Lászlóval, aki középszerúségében, magát kiválóbbnak tudva, a város polgármesterét kérte fel egy általa interjúnak nevezett beszélgetésre. Megtakarított koszt pénzemből sikerült vásárolnom egy néhánykilós videokamerát. László azzal bízott meg, hogy a beszélgetést vegyem fel a bevándorlók tervezett tévéadásában való közlésre. A főtéri kultúrpalotában ültünk asztal mellé, visszafogottan forgolódtam a két ember körül. A polgármester sötétlila felöltőben, László kockás ingben és gyér haját copfba kötve, érces hangját erőltetve birkózott az előljárával. László kérdéseit tekervényes magyarázatokkal körítve tálalta, az elnök nem értette, mit akar, de ő csak mondta a szokásost a helyiek és a bevándorlók együttéléséről. Vártam a keresztkérdéseket. Ajtony körülményeskedve kiselőadást tartott a bevándorlók sanyarú helyzetéről. Röpke félóra után nem jutottunk semmire. Gyenge svéd tudásommal képtelen voltam követni László erőfeszítéseit, az ismétlésem miatt a polgármester arcán értetlenséget láttam és enyhe bosszúságot. Kényszeredetten váltunk el tőle, hogy majd folytatjuk valamikor. A folytatás persze elmaradt, feltételezem, hogy nem azért, mert a bevándorlók tévéadásának indítására már nem jutott elég pénz.

Ajtony sértődékeny ember volt, időnként minden magyarázat nélkül visszavonult, otthon ült, etette a macskáit és talán lakóit szórakoztatta. Élelmes embernek gondoltam, mert háromszobás lakásából egy-két szobát bérbe adott egyetemi hallgatónak. Furcsállottam, hogy

mindenütt hangoztatta: román feleségétől elvált, de titkolózva valahogyan mégis mindig együtt voltak. Az asszony a város másik végében kapott lakást. Az volt az érzésem, hogy kihasználják a svéd szokásokat, itt az elvált asszonyoknak kedvezmény jár, tudtommal huzamosabb ideig egyikük sem dolgozott. Ajtony egy ideig múzeumi őr volt, elhitette velünk, hogy tárlat-vezetősködik. Az albérlőktől kapott pénzen kívül, élvezettel utazgatott valamilyen civilszervezet fizetett tüntetőjeként különféle országokban. Kiruccanásairól egy-egy titkolódzó megjegyzéséből tudtunk, néhány tévétudósítást kommentálva, sejtelmesen szolt: „Ott voltam! Jó buli volt!” Hatvanadik születésnapját a lakónegyedi klubban ünnepelte. Ünnepély volt a javából, három nyelven hangoztak el a méltatások. Jelen volt az édesanyja, aki az Egyesült Államokból érkezett. A Lundi Kultúrfórum elnöki tisztjébe visszavágyott, de tudta, hogy ez lehetetlen, egyrészt tisztátalan pénzelszámolási ügye miatt, másrészt a Svédországi Magyarok Országos Szövetségének vezetőinek hallgatólagos ellenszenve miatt. A lundi magyarok választási közgyűléseiről mindig ott volt és felszólalt. Egy alkalommal egy addig sohasem látott magyar ember társaságában és támogatással azt javasolta számoljuk fel a magyar egyesületet. A kislétszámú jelenlévők tasmáskodva fogadták javaslatát. Nyomós okként azt fejtegette, hogy nem találunk az egyesület élére megfelelő vezetőt. „Ezt az egyet nem kellene!” – mondtam többek között ellenvetésemben. Ajtony arra várt, hogy jobb híján őt jelöli valaki az elnöki posztra, de a vezetőségbe sem javasolták. Ha nem akarom, hogy megszűnjön a magyar egyesület vállaljam magam a vezetést. „Nem tehetem – mondtam-, mert ehhez nem elegendő svéd tudásom – szabadkoztam. Végül egyedül Boros Kálmán volt hajlandó elvállalni az elnöki teendőket. Apró emberként évek óta sóvárgott az elismerésre, emlékszem minden

előadás alkalmával önkéntes fogadóembernek képzelve magát, alázatosan köszöntöttem bejáratnál az érkezőket. felkiáltással választottuk meg. Ajtony vérig sértve végleg visszahúzódott a magyar egyesülettől, a bevándorlóknál pedig Fodor vetélytársaként nem érvényesülhetett, a lapnál és a rádiónál sem találta helyét. Egyszer a bevándorlók városi seregszemlájén külön standot kezdeményezett a magyaroknak. Ketten fogadtuk az érdeklődőket. Ott is interjúval kísérletezett. Elemében a főtéri rádióközvetítésünkön volt, egy Kolozsvárról mesterképzésre érkezett médiaszakos hallgató társaságában sikerült másfélórás életteli közvetítést sugározni a soknemzetiségű eseményről. Lapterveim bemutatásához hasonlóan a rádió műsortervét is elkészítettem, Fodor Béla Ajtonyra is számított a rádiónál, de mert az nem kapott vezetői megbízatást, mint más alkalommal is, megsértődött és visszahúzódott, alig mutatkozott közösségeinkben. Évekkel később, hirtelen bekövetkezett haláláig ritkán láttuk. Temetésére sem emlékszem, valószínűleg akkor történt, amikor néhány hétre Erdélyben, tasnádi barátomnál nyaraltam. Fodor Béla azon munkálkodott, hogy a Lunds Invandrarföreningars Samarbetsorganisation – LIFS (Lundi Bevándorlók Egyesületeinek Szövetsége) valamiféle baráti társasággá alakuljon, amelynek fő feladata a tagság az eddigiéknél eredményesebb beilleszkedésének irányítása lett volna. Zavarosnak éreztem indoklását, amelyből kitűnt, hogy a beilleszkedés teendőit elvégzettnek hitte, szerinte a bevándorlók nagyrésze túl a kezdeti nehézségeken az önkéntes beolvadás szakaszába jutott. Az sem zavarta, hogy ezzel ellentmond saját ugyancsak zavaros multikulturális elméletének, ami a kozmikus térerők függvényébe emelve, ezoterikus kódokba bugyolált. Sejtettem, hogy a többi svéd civilszervezetek rangjára azért kívánta emelni szövetségünket, hogy nagyobb anyagi támogatáshoz

jussunk. A beolvadást nyíltan nem támogatta, nem vitatta. Mondhattam a magamét, írtam és hangoztattam jelszavamat svédül:

Integration ja, assimilation nej!
és magyarul:
Beilleszkedni igen, beolvadni nem!

Közel tíz esztendeig szerkesztettem a bevándorlók svéd nyelvű lapját. Fodor Béla a szövetség élére kerülve nem szólt bele a munkámba. Szerkesztőségi megbeszéléseinken részt vett, ahol minden lapszám tervét ismertetem. Ő, ellentétben a lundi magyar egyesület sűrűn váltakozó vezetőivel, tiszteletben tartotta a lap független voltát. hiába magyaráztam mindenfelé, hogy a lap különállósága biztosítja a kívánnivalóin demokratikus légkört, amelyben a szabad véleménynyilvánítás hat. Valamirevaló lap nem lehet a kiadó egyoldalú kiszolgálója, ahogyan ezt a szocialista országokból menekültek tapasztalták. A párt szócsöveként működő lapok az irányított propaganda gyakorlatában messze jutottak a valóság ábrázolásánál. Minden felülről irányított lap fokozatosan elveszti olvasóit, mert nem róluk szól, hanem főként a vezetőségről, amely göcsörtösen ragaszkodik a saját maga ajnározásához. Ennek ijesztő példáját láthattuk a svédországi magyarok szövetsége lapjának gyakorlatában. Lapszámról, lapszámra a különféle magyar egyesületek vezetőinek lakkozott beszámolóit olvashattuk, miközben számos helyen az összefogás helyett bekövetkezett közösségi élet lanygulását és egyesületek kettéválásának lehettünk tanúi. Hibák és elégedetlenségek rendre a „szőnyeg” alá jutottak, a vezetők pedig biztosították bebetonozottságukat. Fodor régebről tapasztalta ezt, ezért nem kívánt részt venni a Szövetség vezetésében, s a vezetőség sem kívánta körébe emelni. Nyilvánvaló,

féltek a szókimondásától. Szót értve Fodorral ebben, a lapszerkesztés kellemes és a közösség szolgálatának jóérzését sugárzó munkám volt. De mert minden jó után rossz következik, ennek is vége szakadt. Fodor vezetése alatt jól mentek a dolgok a bevándorlóknál. Gyarapodtunk. Nőtt az aktív tagok száma, az anyagiak felhasználása is ellenőrizettebben közösségi célokat szolgált, közgyűléseinken jutott üdítőre, szendvicstre, kávéra. Otthon éreztük magunk, hiszen a második emeleten különszobát kapott szerkesztőségünk és még egy szobával bővült rádió stúdióinkban is. Székházunk könnyen elérhető régi patinás épület volt a központban. Azt hiszen törvényszerű, hogy az ilyen fizetetlen vezetők, mint amilyen Fodor is volt, huzamosabb idő után igyekszik mindenre kiterjeszteni hatáskörét. Amikor nálunk is érezhetővé vált az egyszemélyi vezetés felé való eltolódás, és egyre kevesebb jutott a munkatársak ötleteinek megvalósítására, többen is szükségtelennek érezték maguk.

Borg Ágnes, akire, mert jó ideig munkanélküli volt, megpróbálta rávenni, hogy vegye át tőlem a Magyar Liget szerkesztését, megpróbálta, de miután nevében magam végeztem a szerkesztés mellett a tördelést is, visszaadta megbízatását, és a bevándorlóknál tevékenykedett, majd a Kereszténydemokrata Pártban, ahol meg becsülték és a választások idején a megyei képviselőségig jutott. Fodor mellett viszont feleslegesnek érezte magát. Így éreztek a különféle távolról Svédországba szakadt bevándorlók is, akik szabadidejüket inkább máshol töltötték.

2009- őszén történt, hogy Fodor Szövetségünk képviselőjében, avagy. ha jól emlékszem táncázás múltja ápolására elutazott. A közben elkészült új lapszámot nem neki, hanem a Abdallah Awadnak mutattam be, aki újságunk kiadói felelőse volt. Nem ellenőrzésre vittem a lapot akkor sem, hanem a több szem többet lát meggondolással és a közösségi szellem ápolásának céljával magyaráztam mit miért tetem be a lapba. A címlapra saját fotómat tördeltem. A lundi Emlékoszlop közelében lakom. Az 1676 december 4-én, a környéken vívott véres svéd-dán testvérharcnak állítottak itt emléket. A régi ágyúcsövekkel díszített emlékmű impozáns látvány az előtte elterülő, télenyáron üdezöld rét felől. Ezt a teret kettőbe szeli a kerékpárút, amelyen gyerekszállításra alkalmas utánfutóval kerékpározó fiatal apát kaptam lencsevégre. A fotó hüen visszaadja azt a sajátos svédországi hangulatot, amely az itteni családszeretetre jellemző. A történelmi háttér pedig arra figyelmeztet, hogy minden vizsályt felülír a családközpontúság. Ahol béke van, ott a család örömforrás. Ahol béke van ott otthonra lel az ember, a bevándorlóknak bele kell szokniuk ebbe a világba. Ahol béke van, ott jövő is van. A befogadóknak hálásan köszönhetjük ezt. A békés hangulatot árasztó kép aljára, hirtelen ötlettől sugallva svéd nyelven szedtem

versbe ezt a gondolatot. Az első sor ma is a svédek gyakori kérdése. Azt kérdezik az idegentől: Honnan jöttél? Azt, hogy miért nem kérdezik. Jól tudják, hogy az általuk évszázados kemény munkával megteremtett jólét úgy vonzza ide az embereket, mint az ingyenc medvét a méhek erdei fészke.

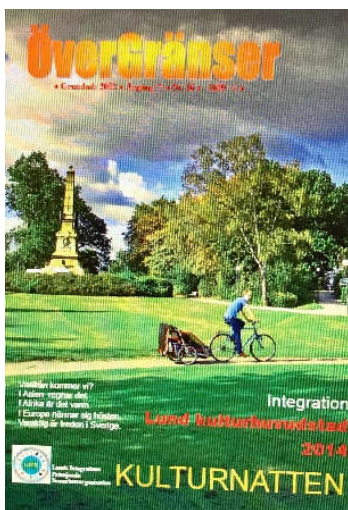
*Varifrån kommer vi?
I Asien regnar det.
I Afrika är det varm.
I Europa närmar sig hösten.
Varagtig är freden i Sverige*

Fordítása a következő:

*Honnan jövünk?
Ázsiában esik.
Afrikában forróság.
Európában közeleg az ősz.
Svédországban tartós a béke!*

Nem időjárásjelentést írtam. Olvasóim a kép keltette hangulatban bizonyára az itteni békés életre gondolva a családépítés melegét érezhették. Az volt a célom, hogy rádöbbsen őket, érdemes megküzdeniük a beilleszkedés nehézségeivel. Abdallahot nem volt nehéz meggyőzőm az első oldal céljáról. Nyomdába adta a lapot. Fodor visszatérve útvjáról értetlenül nézte a lap első oldalát, majd felforgyanva hülyeségnek nevezte. Az hiányolta, hogy az első oldalon messzelátszóan a LIFS emblémája kellene szerepeljen. A lap bal alsó sarkában ott volt kerekpecséhez hasonlító jelkép, amit az előző lapszámok címében azért használtam a két szó elválasztására, hogy a korábbi egybeírás helytelenségére figyelmeztessen olvasóinkat. Magyarázkodás közben rájöttem, Fodornak nem annyira az első oldal megoldása

nem tetszett, hanem az, hogy jóváhagyása nélkül nyomtattuk a lapot. Akarva vagy akaratlanul, a Romániában beléíratódott egyszemélyes vezetés próbálta másolni. Durván fogalmazott. Lefitymálta elképzelésemet. Elbúcsúztam tőle és békítésemre érkezett küldötteinek sem engedtem, amikor arra kértek folytassam a lapszerkesztést. Fodor és Abdallah akkoriban elintézte, hogy lapszámonként 500-1000 korona elszámolást nem követelő prémiumot küldjenek. A pénz, mint életem során mindig, számomra nem sokat jelentett. Társadalmi segélyből éltem, magam sütöttem kenyerem, mert így olcsóbban jöttem ki, magam főztem, mostam, takarítottam, mert Svédországban tekintélyes minden munkadíj. Egy kiló kenyér árából háromkilós kenyeret süthetem, egyetlen vendéglői ebéd árából pedig egész hétre való élelmiszert szerezhettem be. Az Över Gränser általam szerkesztett utolsó lapszámának címdoldalát pedig átmentettem a Magyar Liget következő számába. A svéd versike helyére a következő áthallásos sorokat írtam:

*Amerikában tombol,
Afrika szikkadt,
Ázsiában fütyül,
az Unióban éppen zajlik
Skandináviában pedig
szelíden csöndes az élet.
Köszönjük, jól vagyunk:
„mindig magunkért,
soha mások ellen”*

(Most másként írnám. Már Svédországban sem annyira csendes az élet. Az egyszerű polgár is fel-felkapja a fejét a bevándorlók elszaporodása miatt. Elszaporodásukat megszokták a svédek. Eddig is jöttek szép számmal mindenféle furcsa emberek. A háború után német ss-ek, a vietnami háborúból menekült amerikaiak, a román pokolból fejt veszve menekültek. Negyedszázada a szerbek elől menekült magyarok, ukránok, az ukránok elől menekült szerbek. És irániak, irakiak, aztán szírek és ki tudja hány féle afrikai törzsből valók. Lundban egy időben közel kétszáz nemzetiségűt tartott nyilván a hivatal. Svédország lakosságának több mint tíz százaléka bevándorló. Könnyűszerrel beolvasztották az európaiakat, de az iszlámhoz ragaszkodókat meggyúlt a bajuk. Stockholmban már két lakónegyed go-zóna, egyre többen élnek munka nélkül, segéllyel elégedetten. 2015-től állandósult a románcigány kéregetők serege Szervezetten jönnek, egymást váltják a bulibasa által kijelölt forgalmasabb üzletek, templomok bankok előtt. Többükkel beszéltem, a hazatartó repülőgépen alig felismerhetőek, hiszen jólöltözöttek. Úgy járnak kéregetni, mint mások a munkába. Eleinte furcsállották a svédek a kicsiszéken összekuporodott, bebugyolált, többnyire testes nőket és munkaképes középkorú férfiakat, akik Hej! Hej-t siránkozva csörgették műanyag poharaikban az aprópénzt, kitartásuknak

köszönhetik, hogy a svédek megtanulták a korában még megalázásnak számítóalamizsnát, a könyöradományozást. Az országosan terített európaiuniós propaganda hatására többségük jónak tartja, Absolut!-nak mondja a bevándorlást, de amikor saját családjába fogadásról kérdezik válogatott okokkal elutasítja a segítségnyújtást. Szerintem a svéd kisembernek elege van az évtizeddel ezelőtt még szilárd erkölcsi normáinak feladását követelő változásokból. itt nem volt baksis, borraivaló, nem volt divatban a csúszópénz, a lefizetések mindkét félt megalázó gyakorlata, ami most a bevándorlók számának gyors változásával elkerülhetetlennek tűnik. Amit akkor „Europában zajlónak” neveztem, ma bosszantóan forr: gyakoriak a lopások, nőekkel való erőszak, a burkát viselő nők feltűnő rejtőzése, hangsúlyozott kivagyiságuk az európai divat szerint öltözködők nők ellenében. A liberalizmust fitogtatók szolidárisan maguk is burkát kapkodnak magukra, ha keletről érkezett nők az intézményesített munkaruhákat mellőzve, csakis egész testüket fekete lepelbe burkolva hajlandók irodai szolgáltató munkát végezni. Szóval előrelátható, hogy a népkeveredés magasztalt gyakorlatában a „zajlást” apránként nemtetszés és forrongásváltja fel még itt, ebben a csaknem mindet toleráló országban is.)

Liget Rádió

a lundi bevándorlók rádióstudiójából a 99,1 FM rövidhullámon sugározott magyar nyelvű adás

Az ezred kezdetén a bevándorlókra még megkülönböztetett figyelmet fordíthattak a városi előljárók Lundba, a beilleszkedés és beolvasztás céljából különféle művelődést elősegítő intézkedéseket hoztak. Fodor Bélát követve, aki jól látta, hogy a LIFS-ben, az az

a bevándorlók egyesületeinek szövetségében kifizetődőbb vezetőszerphez juthat, mint a magyar egyesületben, naponta megfordultunk a „Kiszürkebarátok” utcai székházukban. Abban az apró szobákból álló öreg épületben működtek néhány unatkozó szerb, horvát, argentin, etiópai munkanélküli bevándorlóval, amelyben a magyar egyesületet szombatokként és vasárnapokként ingyen befogadó Felnőttek Iskolájával szemben működött. A bőbeszédű Ajtony és Fodor mellett én is gyakran átléptem a bevándorlókhoz. Ajtonyt miután levitézlett a magyar egyesületben, ahol nem tudott elszámolni négyezer koronával, itt sem fogadták nagy lelkesedéssel. Egy apró termetű, az anyagiakat makacsul kezében tartó szerb mellett nem sok esélye volt a vezetőszerpre, ezért rövidesen elmaradt. Mi Fodorral maradtunk és javaslatainkkal fokozatosan javult az ottani tevékenység, mutatósabban kihasználhattuk a városi költségvetésből nekünk juttatott anyagiakat. Gyatra svéd tudásom elegendő volt ahhoz, hogy meggyőzzem az egyesület aktív tagjait lapszerkesztői tudásomról. Az állami támogatás révén egyre felszereltebb rádióstúdióba is bemerészkedtem. Megfordultam valamikor a kolozsvári rádiónál, láttam miként készül egy-egy rádióadás. Viszolyogtam a szerepléstől, hangomat sem találtam megfelelően a szóbeli közlésre, de mert kihívásnak éreztem ezt a munkát, minden előnytelenségemet félretéve vállaltam, belevágtam. Nem bántam meg, mert rövidesen a lapszerkesztésnél nagyobb érdeklődést váltott ki a Svédországban a mai napig hiányzó magyar nyelvű rádiózás. Beszélni könnyű – gondolhatták magyar munkatársaim, akiket nem volt nehéz a stúdióba csábítanom. Így a kezdeti egy-két beszélgetésből összejött adásokat sikerült előretervezetten, otthoni hangszerkesztőmet apránként megismerve szabályosan, hatvan percre tervezett és zenei betétekkel megtűzdelt,

másodpercekre osztottan szerkesztett adásokat összeállítanom. Találtam az üzletben egy apró és olcsó, fél gyufadoboz nagyságú felvevőt, amely segítségével interjúkat, beszélgetéseket rögzíthettem wav-módban, amit később mp3-á alakíthattam stúdiónk felszereltségének megfelelőbben. Segített ebben a stúdió mindenese vezetője.

Unokáim reggeli és délutáni kíséretése után, óvodából haza-, iskolából visszaúton, zongoraóra kerékpározva erőltettem rájuk a magyar szót s maradt szabadidőm és energiám éjszakákon át pizsmogni a hanganyag javításával, hiszen magam is nyögdeltem eleinte eleget rádióba beszélés közben. Rádiónk a 99,1 FM szolgáltatta rövidhullámú adását. Serkentett az a tudat, hogy a LIFS honlapjáról bármikor elérhetővé tettük minden egyes műsorunkat és kaptam hírt arról, hogy még Ausztráliában is akadt hallgatónk. Most, amikor előszedem CD-lemezeimet (minden adást külön lemezen vittem a stúdióba) elérzékenyülve hallgatom ezeket a lényegre törően egyenlőmértékben nevelő és szórakoztató jellegű adásokat. Régi munkatársaim közül már alig akad olyan, aki még életben van. Unokáimat rendszeresen versmondásra szoktattam. A legmeglepőbbnek Benjámint Talpra magyar szavalata sikeredett. Elszántsággal és dühvel szavalta a „Rabok vagyunk, vagy szabadok” felkiáltóan kérdő mondatát és bizsergetően érezte „a magyarok Istenére esküszünk, rabok tovább nem leszünk” zsigerekből való elszántságát is. Ilyenkor hálával gondolok a sorsra, hogy negyedszázada, szerettem halála után, egy esztendei magamba roskadás után úgy döntöttem, unokáim nevelésére otthagynom szülővárosomat és ezzel talán írói mesterségem elismertségének lehetőségét is. Megérte, bizonygatom magamnak, mert szűz földön teremthetem a majdnem semmiből két évtizedig tartó új világot magamnak és egy

kicsit talán másoknak is családom és nemzetem szolgálatában.

Itt a lundi magyar rádió!
(Híradás a Magyar Ligetben)

Újraélelt a Lundi Bevándorlók Egyesületeinek Szövetsége. Kibővült székhellyel és új erőkkel próbálja szárnyait az új-régi együttműködési egyesület. Az önkormányzat (kommun) könyörületének eredményeként hathatós segítséget kap a LIFS. Így indulhatott havonta megjelenő új lapjuk az Övergränsar (később Över Gränsar -re javítottam, ami magyarul Határokon Túl, Határok nélkül vagy inkább Határtalanul jelentésű), amely a bevándorlók internetes honlapján (www.lifs.org) nyomtatásban is megjelenik. A legnagyobb szenzációt magyar rádióadásaink jelentik, melyet a helyi AF-rádió 99,1 Mhz (FM) hullámhosszán sugároz. Van már többnyire hirdetések és sajátos népzene sugározó görög, iraki, a kurd, etióp, urdu adás. Nem hivatalos információk szerint a város vezetősége nem kevesebb, mint kétmillió koronát áldozott stúdiónk felszerelésére. Van itt keverőasztal, különféle hanghordozó eszközök használatát lehetővé tevő eszközök, mikrofonok, számítógépes hangfeldolgozásra és műsorrögzítésre alkalmasprogrammal felszerelt gépek. Szerdánként rövid oktatás is folyik azok számára, akik érdeklődnek a rádióműsorok kialakítása iránt.

Ajtony László, a Lundi Lap Társaság tevékenységét elnöki minőségében folytatva és kiterjesztve, bekapcsolódott a Lundi Bevándorlók Egyesületeinek Szövetsége (LIFS) munkájába és lehetőséget kapott arra, hogy létrehozzuk a heti egy órás lundi magyar rádióadást. Rövid felkészülés után a Magyar Liget szerkesztőjével kidolgozták a Ligeti Rádiónak elnevezett adás kísérleti műsorát.

Az első adásra 2002 decemberében, a karácsony előtti vasárnapon, délután négy órától kerül sor.”

Ekkor Ajtony László és Wolf Judit ültek velem a stúdióban. A szalagra rögzített, félórás karácsonyi műsort, amelyben többek között Békássy N. Albert a Nyugat-európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat világi elnökének karácsonyi üzenetét, Bengtsson Benjámin karácsonyi versmondását, Dr. Szőke Lászlónak a Magyar Köztársaság stockholmi nagykövetének Kertész Imre tiszteletére tartott fogadásán elmondott beszédét, a kolozsvári bábosokkal készített interjút, Bernát Béla hajdúszoboszlói gyógykezeléséről szóló beszámolóját technikai okok miatt nem sikerült sugározni. Hirtelen mégis összeállt a műsor, amelyben a Magyar Liget helyi híryanagát, a magyar egyesület tevékenységének ismertetését és a társasági életújabb kialakításának rövid vitáját, valamint az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam két számának ismertetését hallhatták a Lundban és a város környékén élő magyarok. Nyilván nem sokan lehettem, de az eddig elhangzott műsorokat bárki akármikor meghallgathatja a jövőben is a www.lifs.org honlapjáról. A magyar adások sugárzásának időpontját akkor minden vasárnap 16 - 17 órára tűztük ki, később a többi adáshoz igazodva többnyire szombaton délután sugároztuk. Az adásokba bárki bekapcsolódhatott, ha ilyenkor felhívta a 046 37 34 30 –as számot.

Vártam mindazok jelentkezését, akik az adások szerkesztésében, számítógépes gondozásában vagy riporterként és bemondóként közreműködni kívántak. Akadtak szép számmal.

Jorge Capelán rendszergazda önzetlen irányításával, a stúdió üveglakka mögüli határozott intésére kezdődött mindig a magyar adás. Rádióadásunk zenei jelzésül stockholmi zeneszerzőnk Maros Miklós Aurora című művének néhány ütemét választottam.

Ajtony László előbb svédül majd magyarul szólt.

„Kedves hallgatóink! Itt a Ligeti Rádió! A magyar adás jó alkalmat teremt arra, hogy a lundi magyar egyesület friss hírei vasárnaponként eljussanak az érdekeltekhez, de arra is, hogy az itt élő magyarok megtudják miről ír a Lundban szerkesztett Magyar Liget, a dél-svédországi magyarok családi lapja és az Ághegy, a skandináviai magyarok irodalmi és művészeti lapfolyama. A rádió irodalmi műsorát Tar Károly író, a Magyar Kultúra Lovagja szerkeszti”.

Ajtony hamar megunt, hogy előre szerkesztett műsorokkal jelentkeztem a stúdióban, a rádióadást amolyan spontán csevegésnek gondolta, nem volt kedve az előzetes munkákhoz, nem szokott hozzá, hogy mások vezetése alatt dolgozzon, ezért rövidesen kimaradt a rádióadásból. Vállalnom kellett a bemondó és a műsorvezető munkáját. Később a jóhangú Aluuan Gabriella olvasta be a műsorkezdés szövegét, amit mp3-ban rögzítettem és ismételten használtam műsoraink nyitó és záró epizódjaként. Borg (Lőrinczi) Ágnes a svéd nyelvű ismertetővel egészítette ki a műsorkezdést. Ő volt a másik bemondó. Amikor svédeket és különféle nemzetiségű bevándorlókat hívtunk a stúdióba, vállalta a tolmács szerepét, hiszen svédül, angolul, románul is beszél.

A kezdeti nehézségek után a Liget Rádióból nőtt ki előbb a svédországi magyar irodalom ismertetésére Fodor Béla és a bevándorlók román egyesületet vezető felesége kérésére a kétnyelvű a Transylvan Rádió. Az adások kezdetén a következő háromnyelvű szöveg hangzott el:

Gud eftermiddag! Ni besonar på Radio Transylvanien på FM 99,1 Mhz. Radio Transylvanien är en av LIFS - Lunds Integrations Främjande Samarbetsorganisationens mångkulturella och mångspråkiga radiosändningar, även det övergripande namnet Radio Övergripser. Vi sänder lördagar mellan klockan kl 17 till 18 både på svenska och andra språk. Vi befinner oss på LIFS lokal, i LIFS Radio Studio, på Stora Gråbrödergatan 14 i Lund - Denna radiosändning finns även på webben att lyssna på; på www.lifs.org Telefon 046-373430 och 046-12 14 14 Kulturöversningen Transylvanien i Lund är en ideell mångkulturell organisation och har för sin målsättning att: på olika sätt sprida information om och främja på sin utveckling den multietniska kulturen från Transylvanien (i Rumäniens) ett lokalt, europeiskt och globalt utvecklings. Medlemmar i Kulturöversningen Transylvanien kan vara alla människor som är intresserade av transylvanisk kultur samt vill på något sätt bidra till övervakandet av föreningens målsättningar. Mer information om KFT kan man hitta på: www.net/TRANSYLVANIA.html

Aici Radio Transylvanien în Lund, pe langimea de undă FM 99,1 Mhz. Radio Transylvanien face parte din transmisiile de Radio Över Gränser / Poste. Poate și Organizației pentru sprijinirea integrării LIFS, în orașul LUND - Radio Transylvanien poate asculta fluviu sloboacă între orele 17 și 18 Transmisiile din sediul LIFS-Suedia, de pe strada Stora Gråbrödergatan numărul 14. Telefon: 046-373430 și 046-12 14 14 Transmisiile noastre o puteți găsi și pe adresa de web: www.lifs.org Asociația Culturală Transylvanien este o organizație ideologic multiculturală, care are ca scop sprijinirea multietnică și tradițiilor multiculturale Transylvaniene pe plan local, european și global. Membrii ai Asociației Culturale Transylvanien poate deveni orice persoană fizică care este interesat de cultura multietnică transylvanească și vrea să contribuie la realizarea scopurilor asociației.

Itt a Transylvan Rádió! A Lundi Bevándorlók Beilleszkedését Félvező Szervezetek (LIFS), Határon Át (Övergrensar) című, többnyelvű rádiójának keretében a Transylvanien Kulturális Egyesület rádiójának, az FM 99,1-es hullámhosszon. Címünk: Stora Gråbrödergatan 14, telefon, 046 373430 vagy 12 14 14, villámposta: www.lifs.org. A Transylvanien Művelődési Egyesület a sokoldalú érdeklődő hagyományok helyi, európai és világ szintű ismertetését tűzte ki céljává. Rádióink is ezt a célt szolgálja. Kérjük, hallgassanak minket, minden szombaton délután 17-00 18 óráig. Adásainkat letehető a www.lifs.org/radio/transylvanien címen is. Az egyesület tagja lehet bárki, aki bármilyen formában kész támogatni az érdeklődő művelődési hagyományok terjesztését. További tájékoztatásért keressük fel a www.net/TRANSYLVANIA.html címen található honlapunkat.

Többen megfordultunk a rádió stúdióba és ezzel kedvet csináltunk a többi, különféle nyelveken beszélő szerkesztőknek, hogy műsoraikban a beolvasásokon kívül más rádiós műfajjal is próbálkozzanak. Mi a kerekasztal beszélgetésektől kezdve, a telefonos direktkapcsolásokon kívül, a tojástartó kartonborítású falak közül közvetített elő táncházmuzsikával és rádiójátékkal is próbálkoztunk. Egy alkalommal a malmői gyülekezet egyórás istentiszteletét is közvetítettem felvételtől Veress Molnár Pál tiszteletes úr engedélyével. Amikor elkészült a felvételek feldolgozására is alkalmas számítógépekkel felszerelt, hangtompítós különszoba, az adások után, miután elcsendesedett a stúdió, rendre beolvastam Szerenád... című regényemet. Elfogadható minőségű, ezt azért gondolom, mert elfogadta a Magyar Elektronikus Könyvtár, ahonnan ma is letölthető: <http://mek.oszk.hu/06700/06785/>

Két évvel később, betegségem miatt, a rádiózásban vezetésem alatt gyakorlatot szerzett követőimre hagytam az adást és csak az Ághegy Rádió szerkesztését tartottam meg magamnak.

Ennek első és második adását a következő szöveggel indítottam:

Kedves hallgató!

Ez az Ághegy Rádió első/második adása. Tájékoztatásul el kell mondanom, hogy a Lundi Bevándorlók Szövetségének Över Gränser (Határokon át) című rádiójának stúdiójából beszélek, itt adódott alkalom arra, hogy minden vasárnap 15-től 16 óráig sugározzuk magyar nyelvű irodalmi és művészeti műsorunkat. Meggyőződésem, hogy hazánktól távol, megmaradásunkat elsősorban nem a politika, de nem a szórakozás, nem a kivagyiságból folytatott egyesülesdi,

hanem a művelődés szolgálja. Ilyen indítatással hoztam létre az *Ághegy* című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyamot *A világhálón megjelenő, öt-öt számot tartalmazó vaskos kötetekbe foglalt folyóiratunk terjesztését el is elősegítendő, hangos kiadása is ezt a célt szolgálja.*

Adásunk előzményeihez tartozik, hogy évekkel ezelőtt, ugyanebben az rádió stúdióban Ajtony László indította az első magyar rádióadást Svédországban.

Több mint két esztendeig magam szerkesztettem a Liget Rádiót, olyan lelkes munkatársakat mozgósítva, mint Koós András, Aluuan Gabriell, Békássy Albert, Fodor Béla, Boros Katalin és mások. Rovataink, elsősorban hírrovatunk a Lundi Magyar Kultúrfórumot szolgálták, de iskola rovatunk, gyerekeknek szóló műsoraink, művelődési rovatunk, lapszemléink, könyvismertetőink, egyházi rovatunk, interjúk, beszélgetések, telefon kapcsolások és helyszíni felvételeink mind a lundi magyarság tájékoztatását célozták.

Betegségem arra kényszerített, hogy feladjam ezt a munkám is, amely sok utánajárást, pepecselő számítógépes munkát igényelt, hiszen lemezen vagy mp3-as rögzítőn szállítottam az adás anyagát. Lemondásom után néhány hónappal az adásokat Boros Katalin és Vince Viktória folytatta, de sajnos felhagytak velem, jelenleg az adás szünetel.

*A Lundi Bevándorló Egyesületek Szövetségének, a lifsnek rádióstúdiója további lehetőséget biztosít a városunkban és környékén élő 100-nál több nemzetiségnek ahhoz, hogy hagyományait őrizve, műveltségüket bővítsék. Ezt a lehetőséget kár volna nem kihasználni. Ezért, és ilyen körülmények között indul az *Ághegy - Liget Baráti Társaság* égisze alatt az *Ághegy Rádió*, amely a skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam népszerűsítésével, az ott közölt írások hangos változatával, a különféle művészetekben*

jeleskedő alkotóival folytatott beszélgetésekkel, interjúkkal, felolvasásokkal, beszámolókkal, zeneművekkel kívánja a hallgatók érdeklődését felkelteni a tartalmas művelődés iránt. Rovatainkból kiemelkedő érdekességűnek mutatkozik az egyik Ághegyben megjelent regény hangos változata folytatásokban. A Ligeti Rádióban beharangozott rádiójátékot is igyekszünk tető alá hozni.

Adásaink a művelődést szolgálják alkotóinkról szóló híradásainkkal is a Tudnunk kell egymásról! jelszónk alapján. Reméljük, hogy értő fülekre találunk és nemcsak különlegesen érdekes és hasznos de szórakoztató műsorokat is készíthetünk.

Munkatársam, Lőrinczi Borg Ágnes. Akár a Liget Rádió esetében, szívesen várjuk a sokféle apró rádiómunkát kedvelők jelentkezését. Segítséget várunk és szakmai eligazítást a Duna Televíziótól, amit Cselényi László elnöktől kértünk legutóbbi lundi látogatása alkalmával.

Hetvenen túl engem is különféle testi bajok gyötörtek. Fiatalabb koromban volt szokásos baráti körben az „agyunkra menő húgyköveket” emlegetni. Pesten kapott el a vérvizelés, amit a húgyhólyagban összegyűlt éles kristályok okoztak. Aztán a magas vérnyomás és pajzsmirigyelégtelenségek mellé következett a férfiaknál szinte kikerülhetetlen dülmirigy elégtelenségek. Román neve megegyezik a svéddelel (prostata), amit szó szerinti magyarfordítással viccelődésként baráti társaságban „buta apád” -ként használtunk. Na, ez is elkapott. Műtöttek is, de a belé fészkelte félelmetes ollójú élősködővel azóta együtt kell élnem, ha tetszik, ha nem. Mondanom sem kell, hogy egyáltalán nem tetszik az ilyen albérlet! A nemkívánatos és tömegesen tolakodó bevándorlóktól irtózik így az ember. Mit tehettem?!

Visszakozót fújtam és szépen hátrálok ma is nyolcvanas éveimet taposva, nyilván a „végső győzelemig”.

Tucatnyi lemezen őrzöm az irodalmi rádióm adásainak tartalmát, kedvem kerekedik idemásolni rádiójátékomat, amelyhez néhány emberem közreműködését megnyertem, Hangjuk felidézi azt az élvezetes aprómunkát, amit kedvtelésből végeztünk arra gondolva, hogy anyanyelvünk gyakorlásának különböző lehetőségei közül a játékos szereplést választva, talán hallgatóink tetszését is kivívjuk.

Az Ághegy Rádió adásai a következő szöveggel kezdődtek: „Itt az Ághegy Rádió! A Lundban szerkesztett Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam hangos kiadása. Munkatársam Lőrinczi Borg Ágnes nevében is köszöntöm a hallgatót. A mikrofonnál az adás szerkesztője Tar Károly. Zenei jelzésünk azonos a Liget Rádió jelzésével, Maros Miklós stockholmi zeneszerző Aurora című művének részlete.”

Maros Miklós örömmel engedélyezte, hogy felhasználjam művét. Néhány alkalommal jártam nála, CD-lemezen kaptam elektronikus zenei kompozícióiból is. Az Auróra muzsikája egyszerre idézte a rómaiak hajnal istennőjét és az északi sarki fény lenyűgöző orgiáját, a kápráztató aurora borealist. Nyilvánvalóan tudtam, hogy rádióadásunk színvonala nem emelkedhet ilyen tüneményes magasságba, de reméltem, hallgatóink nem érzékelik ezt nagyzási hóbortnak és nem úgy gondolnak a rádióműsorunkra, mint ritkán megjelenő tüneményre. Akkor még bizakodtam, hogy a kezdeti nehézségek után, egyre korszerűbb körülmények között a végtelenig folytathatjuk nemes szolgálatunkat, de grotesznek találva a semmiből értéket faragó igyekezetünket, gyakran ismételttem: „nem hagyunk fel a csüggedéssel” figyelmeztetésemet. A tökéletes adásokra vágyva, erőnkön felül teljesítve, sikeres adások sorát

teremtve, végül is a kimerülésig feszülve, abba kellett hagynunk tevékenységünket. Nem számoltam hány esztendeig szerkesztettem a rádiók adásait, Amikor le kellett állnom, azt hittem olyanokat hagyok magam után, akik kitartásban meghaladják az addigiak teljesítményét. Nem sikerült nekik, hiszen javakorabeliek voltak, fiatal alig keveredett akkor a magyar egyesületbe. Kivételnek számított, amikor két fiatal rábeszéltem arra, hogy a Kultúrforum vezetőségben tisztséget vállaljon.

Munkabírásom csökkenésével magyarázom távozásomat a műsorok szerkesztésének asztalától, vagy inkább azzal, hogy az Över Gränsers lapot kiadó Szövetség elnöki tisztjébe emelt honfitársam hatalmi hangját használva kétségbe vonta, lefitymálta szakmai tudásom, amihez neki halvány sejtelve sem volt? Talán mindkettő közrejátszott. Fodor Bélát elnöki hatalmát gyakorolva ugyanolyan ellenszenvessé vált, mint az újságíróskodásom évtizedei alatt, a lapszerkesztéshez, az újságíráshoz és sok más emberi dologhoz nem értő pártvezetők. Akkor megélhetőségem forgott kockán, egyszer ezt is kockáztatva lettem újságírói igazolványomat és leléptem a kolozsvári napilap szerkesztőségéből. Itt Svédországban nyugdíjasként nem számítottam semmiféle anyagi juttatásra, nem kellett túrnöm az oktondi sértést. Belátom, hogy lehettem volna okosabb, lehettem volna alázatosabb, vagy megalkuvóbb, esetleg belátóbb, diplomatikusabb, ha felindultságomban nem felejttem a célt, amelynek szolgálatában őseimtől örökölt módon elköteleztem magam.

Elképzelhető, hogy az általam szerkesztett, a városi előljárók által dicsért lap és a rádióadások is a mai napig élhettek volna. Elképzelem, hogy betegségem okozta gyengeségem tudata még inkább arra ösztönzött, hogy helyembe fiatalabb munkatársakat neveljek, ahogyan ezt majdnem tudatosan tettem kétévtizedes ifjúsági lapnál

tartó szolgálatom alatt, a nevelési rovat és az olvasókapcsolatok vezetőjeként tettem.

Első adásunk tartalmát ezekkel a szavakkal jelentettem be: „Mai adásunk tartalma: Beköszöntő, amelyben az Ághegy Rádió előzményeiről szól a szerkesztő. Aztán Lőrinczi Borg Ágnes verseiből olvas néhányat. Utána stúdióinkban Fodor Bélával beszélgetünk a táncház mozgalom harminc esztendőjéről. A szusszanásnyi szünetekben Fodor Béla válogatásában különféle együttesek táncházmuzsikájából adunk, gondolom, kellemes ízelítőt.”

Ugyanezt Ágnes svédre fordította. adás végén pedig ismételt szöveggént bejátszottuk a kéltnyelvű végszót:

„Felhívjuk hallgatóink figyelmét, műsorunkat minden vasárnap 13-14 óráig sugározzuk a FM 99,1-es rövidhullámon, a Lundi bevándorlók Egyesületeinek Szövetsége rádiójának, az Över Gränsler magyar művelődési adásaként. Következő adásunkban Lázár Rozi, kristianstadi vegyész-mérnököt és festőművészt kérdezem küzdelmes és a művészet által megszépült életéről. A vasárnapi ebédhez jóétvágyat kívánunk. A viszonthallásra.

Adásaink tartalmáról ízelítőt adtam abban a magunk gyártotta CD-lemez melléklettel ellátott, az Ághegy Könyvek sorozatában megjelent Skandináviai helyőrség című kötetben, amelynek alcímével büszkén hirdettük:

Válogatás az Ághegy irodalmi és művészeti lapfolyam pályázatára érkezett művekből.

Ennek a 182 oldalas könyvnek 33 szerzője mellé felsorakoztattam a rádióinkban szereplőket is, a következő sorrendben.

Az Ághegy Rádió műsorából

1. Beszélgetés Lázár Rozi kristianstadi festőművésszel 2. Emlékezés a Liget Rádió karácsonyi műsorára. Közreműködik Bengtsson Benjámin és Bengtsson

Emma. Hjalmar Söderberg: Jézus Brabbás című regényét felolvassa Aluuan Gabriella. Fordította Szente Imre: 1. rész Maros Miklós: Aurora 3. Beszélgetés Veress Máriával és Csillag Jánossal - Jézus Brabbás 2. rész 4. Elment Dusa Ödön: Tar Károly visszaemlékezése - Beszélgetés Dohi Alexel, Dusa Ödön barátjával 5. Március 15.- A szerkesztő írása - Cselényi László beszéde Lundban - Beszélgetés Mayer Hella stockholmi festőművésszel - Marosi Ilona énekel - Bemutatja Lőrinczi Ágnes - Jézus Brabbás 3. rész 6. Szente Imre 85 éves – A szerkesztő beszélgetése a neves költővel - Jézus Brabbás 4. rész - Ághegy hírek 7.Tóth Kati különleges művészetet tanul Angliában - interjú - Jézus Brabbás: 5. rész 8. Deák Csaba zeneszerző 75 éves - Neufeld Robert verseit előadja Szacs vay László - Az Ághegy a Magyar Írószövetségben 9. Maros Miklós egyfelvonásos operája: A bunda - Tar Károly versiből olvas - Deák Csaba: Glória – zenemű.

A lemezről hallható műsorok bizonyítékai annak, hogy volt egyszer egy magyarul megszólaló rádió Svédországban, de joggal feltehetően egész nem találunk ehhez foghatót, s amelynek munkatársai híven és gyakorlatilag szolgálták mindazt, amiről anyanyelvünk ápolásának parancsával oly sokszor hallunk biztató szavakat. Tettük, amit kell. Kihasztnáltuk a svéd állam által teremtett lehetőségeket. Meggyőződésem, hogy életünk kedvező fordulatai az ilyen merész vállalkozásokon múlnak. Kellett egy kis bátorság, erős akarat és egymásba vetett bizalom. A technikai nehézségek türelemmel és hittel legyőzhetők. Ösízsefogni és irányítani a rádióadás szolgáló közösséget könnyű volt miután egyedülálló nyugdíjasként estém és éjszakáim szabadok voltak, a számítógépes szerkesztés gyakorlatát pedig birkatürelemmel, mondhatni kellemes szorakozásként sajátítottam el. Újságírói mesterségem

tapasztalatait alkalmazva a rádióműsorok műfaji sokoldalúságára törekedtem és a híradások, a kerekasztalbeszélgetések, interjúk és más egyéb mellett hangjáték írással is megpróbálkoztam. Ahogyan Erdélyben, az RMDSZ szervezésekor és az Erdélyi Szépmíves Céh irányításakor Kós Károlytól tanultam, a svédországi magyar művelődéshez való hozzájárulomat a nyugat-európai református lélekgondozók sokoldalú tevékenységének példáját követve végeztem. A II. világháború végén nyugat-európába menekült magyarok egyik jeles hazaszerető asszonya verses színdarabbal kívánta szolgálni a történelmünk nagyjainak példáját oktató nevelőket. Olyannyira hasznosnak ítéltem ezt a Ráday utcai levéltárból előbányászott munkát, hogy részletekben közöltem a Magyar Ligetben.

Világos emlékezet című hangjátékomhoz nem találtam elég szereplőt ezért az elmesélő szerepét magamra vállaltam.

Világos emlékezet *Groteszk hangjáték*

Szereplők:

Öreg

Fiatalember

Lajos

Idegen

Szomszédasszony

Szent István hangja

Kislány

I.

Fájdalmas erősödő, majd halkuló, szívbemarkolóan édes, romantikus zene. Szuszogás. Horkantás. Sóhajtás.

Cseng a telefon. Ijedt horkantás. Ismétlődő telefoncsengés. Horkantás, sóhajtás.

Öreg: Na mi az! Ki? Felijedve. Ki az? Pillanatnyi csend. Sürgető telefoncsengetés. Megyek már! Szöszmötöl. Követelőző telefonberregés. Mán mér olyan sürgős? Felveszi a telefonkagylót. Halló!

Fiatalember: Halló!

Öreg: Halló! Halló! Ha ló? Egyen zabot! Te vagy az Béla? Krádog.

Fiatalember: Unott érdeklődéssel. Mit csinálsz Nagyapa?

Öreg: Reszelem a torkomat. És hülyeségeket beszélek. Az előbb azt álmodtam, hogy húsz éves vagyok, és a nagyanyádon fekszem. Ilyenkor nem illik zavarni az embert!

Fiatalember: Apámnak megígértem, hogy felhívlak.

Öreg: Hát akkor hívjál! Leteszi s telefont. Kattanás.

Kisvártatva újból cseng a telefon.

Öreg: Földes lakás. Kivel óhajt beszélni?

Fiatalember: Kuncog. Aztán egyszuszra. Ne hülyéskedj, Nagyapa, tudom, hogy parkettás! Mobilomról hívlak, mindjárt kimerül. Hogy vagy?

Öreg: Kifelejtettél valamit a mondatok közül. Így szoktad: (a fiú hangját utánozva) Ne hülyéskedj, Nagyapa, azd meg! Tudom, hogy parkettás, azd meg! Mobilomról hívlak, mindjárt kimerül, azd meg. Hogy vagy? Azd meg... Én meg azt mondom neked, hogy ...hattyúk! Igen, a tiedé! Nagy bével, mint Béla. ...Azd, persze. ... hatod. ...azd. Ki adta neked ezt a ronda nevet? Méghogy Béla!

Fiatalember: Nagyapa, egyetérthetünk. Valóban ronda a nevem, csakhogy ez minden, amit örököltem tőled. Ha jól tudom, kedves fiad kívánságára történt, aki ugyancsak Béla, és akit van szerencsém apámnak tudni, ő adta nekem ezt a nevet. És nem biztos, hogy hirtelen felindulásból vagy krónikus agybeli impotenciája miatt.

Tőle tudom, hogy kifejezett kívánságodra kaptam a Béla a nevet. Merthogy így hagyományos. Így lettem én a legifjabb Béla!

Öreg: Érdekes. Erre nem emlékszem... De majd segíték a dolgon. Mostantól kezdve Pistike legyen a neved.

Fiatalember: Túl vagyok a harmincan. Pista lehetnék talán, vagy István. De a barátaim Bellnek hívnak.

Öreg: Kiújult a lumbágóm. De ne mond el apádnak, mert megint elcipel az orvosokhoz, akik a fenekembe nyúlnak, téged pedig arra kényszerít, hogy gyakrabban „ringoljad a bellemet”... (az amerikai magyarok zagyvanyelvében: nyomogatják a csengőmet értelemben) És akkor szép is leszel, meg csengő is. És agyatlan, mint apád, akit nagyapádhoz hasonlóan tisztelned illene. O.K. Bell!

Fiatalember: Hogy micsoda?

Öreg: Semmi, csak egy kicsit átváltottam amcsire. Ha már Bell a neved.

Fiatalember: Tétovázó csend után az amerikai filmekben hallottak mintájára. Jól vagy, nagyapa?

Öreg: Hát...

Fiatalember: Minden O.K.?

Öreg: O.K. Bell!

Fiatalember: O.K. Nagyapa!

Öreg: Persze, hogy minden O.K.!

Fiatalember: O.K. Akkor hagylak, éppen kimerül a mobilom...

Kattanás. Öreges sóhajtás, nyögés, szellentés. Fúvószenekart utánzó trombitálás, dobszó, cintányér.

II.

Csengőhang. Szöszmötölés.

Öreg: Felveszi, majd elejti a kagylót. Nyögve lehajol érte. Mérgesen. Halló! Halló!

Ismételt csengetés.

Öreg: Ez a postás... Megyek már! Csoszog. Kulcs fordul a zárban. Ajtónyikorgás.

Öreg: Ááá...Te vagy az Lajos!

Lajos: Mást vártál?

Öreg: Mi az? Miért jöttél? Kölcsön nem adok, mert nincs miből! Késik a postás a nyugdíjammal... De ha volna, akkor sem adnék, mert elfelejtetted megadni. Szóval, ne kérj, mert nem adok és csak megutállak.

Lajos: Bemehetek?

Öreg: Hát persze.

Lajos: Ma szerda.

Öreg. Kit érdekel?

Lajos: Megegyeztünk, hogy szerdán sakkozunk.

Öreg: Igen? Nem emlékszem.

Lajos: A múlt szerdán...

Öreg: Teljesen kiment a fejemből.

Lajos: Tényleg nem emlékszel?

Öreg: Tényleg.

Lajos: Mész?

Öreg: Hova?

Lajos: Nálad is több már, mint az ész!

Öreg: De igenis, jól emlékszem mindenre, ami fontos volt az életemben. Látom például magam, amikor először világgá mentem. Eszmélésem kezdete volt ez. Apám valamiért megharagudott reám, és mert rossznak nevezett, illendő volt világgá mennem. Még nem töltöttem be a negyedik évemet. A gyaloghídon át aprítottam, amikor utolért apám. „Állj meg te kicsi gazember!” mondta nevetve. Vérig sértetten szaladtam a hídon, a folyó túlsópartja felé, ahol a parki sétány két oldalán a gyorsvizű csermelyekben óceánra vágyó papírhajók úsztak, az első padon akkor is ott ült, és nagytaréjú kakast formált sima agyagból a szobrász-koldus. Bámulat vitt engem világgá. később is. Az agyagszerűen formálható világ utáni vágy és az angyal-fehér hajókkal elérhető végtelen iránti sóvárgás...

Lajos: Sakkozunk?

Öreg: Sakkfigurák elrendezésének hangja a háttérben. És hogyne emlékeznék Matild vörös mellbimbóira? Világosan emlékszem, ahogyan minden blúzán át, sisteregve kitüremkedtek? Hányszor kapkodtam utánuk bódult örömmel? S amikor kacér mozdulattal blúzából előttem először kibújt: „málna, mely márványra hullt”, ruháimból kifolyva magam is piros vajjá váltam, egymást simogatva a világ összes gondja távozott belőlünk méltóságos lassúsággal az érdektelenül kozmikus végtelenbe...

Lajos: Válassz. Fehér vagy fekete?

Öreg: A gyász sem feledtetheti, hogy „Milyen volt szókesége”? Arra pedig már nem emlékszem, hogy miként ment el. Mondják, hogy összetöpörödvé, fonnyadtan. És hogy kiszívta volna nőiessége színeit a betegség? Nem hiszem!

Lajos: Tavaly távozott. Fehér kezd.

Öreg: Még hogy megromlott az emlékezetem?!

Lajos: Nemsokára követjük mi is. Piesztusi!

Öreg: Egész életem előttem áll. Tükörből szemlélem magam. Szókratész büszke lenne rám, hogy milyen bölcs vagyok és megvilágosult.

Lajos: Fő az önbizalom! Erélyesen lép a sakkáblán. „Amíg önnek sakkot adok, maga engem nem bánt”!

Öreg: Naaa! Több is veszett Mohácsnál!

III.

A bejárati csengő hangja. Második csengetés.

Lajos: Kétszer csenget. Ez a postás?

Öreg: Vagy a gázos.? Esetleg a villanyszámlás? Hadd gebedjen!

Lajos: Vesszen az ellenségünk!

Harmadik csengetés.

Öreg: Megyek már! Lajoshoz. Ki a fene lehet?

Fordul a kulcs a zárban. Nyikorogva nyílik az ajtó.

Idegen: Szép, jó napot kívánok! Elnézést a zavarásért...

Öreg: Mértéktartó dühvel. Merre kívánja, hogy elnézzek, hiszen hegy-magasra nőtt, eltakarja előttem a Napot. A feje felett nehezen gyakorolhatom az elnézést, merthogy kinőtt az Isten markából? Látom, hófehéret hord a tetőn?

Mi kéne, ha volna?

Idegen: Tamásékat keresem, de nem találok ebben a nagy fene blokkban?

Öreg: Maga erdélyi?

Idegen: Székely.

Öreg: Ase rossz.

Idegen: Holnap es az leszek, ha megérem. Tamáséknál vár reám betegségem orvossága... A fiam hagyta ott, amikor hirtelen tovább állt, mert munkát ajánlottak neki a németek.

Öreg: Nem látszik rokkantnak.

Idegen: Belül férgesedünk. Motorhibám van nekem es. Akadozik...

Öreg: Sajna... Tamás? A feleségem Tamás lány volt, „sápsi” – környéki, egy éve füstté vált, hogy porait hazavihessük szülőfalunkba. Azt mondta, sehol máshol, csak ott van nyugovása, mert ott a hazája.

Nagyvárosi utca zaj, gépkocsivezetők-, ideges telefonáló-, hivatali veszekedők szópárbaja, dühös káromkodások és csikorgó zenetörmelék egyvelege.

Idegen: Nyugodjék békében.

Öreg: Kérdezzük meg a szomszédasszonyt.

Csoszogás. Ajtón dörömbölés. Kulcscsikorgás, ajtólánc zörgése.

Öreg: Tamásékat keresi ez a jóember.

Szomszédasszony: Tamás? Ja, a Tamás család? Úgy gondolom, hogy ők azok a románok a szuterénben.

Öreg: Úgy gondolja?

Szomszédasszony: Egyértelműen.

Idegen: Az nem lehet!

Szomszédasszony: Tamás Atilla lett kiírva az ajtójára. Pékségben dolgozik, a felesége pedig tömbházunkban takarít.

Idegen: Az nem lehet, hogy román!

Szomszédasszony: Romániából jöttek.

Idegen: Ez igaz!

Szomszédasszony: Mondom, hogy románok.

Szent István hangja: Méltóságteljesen. „... a jövevényeket jóakaratóan gyámolítsad és becsben tartsad”!

Idegen: A testvérekre ez nem vonatkozik. Koppánytól Örkény őrnagyáig többeket négybe, sokan másokat keményen szájba vágta már ezen a földön.

Öreg: Békéltetően, de gúnyosan. Nem egyértelműen, hanem az állampolgárságuk vonatkozásában a hivatalok felé... Na de ne nyissunk vitát. Köszönjük, kedves szomszédasszony.

Szent István hangja: Komoran. „Ha pedig le akarnád rombolni, amit építettem, vagy szétszórni, amit összegyűjtöttem, kétségkívül igen nagy kárt szenvedne országod.”

Nyomatékos csend.

Öreg: Mi történik itt?! Patakokban folyik a szenvedés!

Jöjjön, jóember.

Ajtócsukódás.

Idegen: Hogy hívják ezt a jó magyar asszonyt?

Öreg: Özvegy Zimmermann Erikné.

Idegen: Nahát, ha Tamás Attila román, ez az asszony pedig magyar, akkor én vagyok a szépkiskenyerűszentmártoni plébános orosz markotányosnőben fogant ortodox unokája!

Öreg: Az idegen is ember!

Idegen: Ács Áron a nevem. Köszönöm segítségét.

Öreg: Ne fáradjon! Így is elég szegyenlem magam...

Idegen: Fizetségként apám mondásaiból magára hagyok egyet.

Öreg: Gondolja, hogy jó helyen lesz nálam?
Idegen: Gondolta a fene! De ha nem tetszik es, vissza
aztán már nem veszem!
Öreg: Pedig kölcsönkenyér visszajár!
Idegen: Nagyapám mondta: Székely szarta a magyart!
Hozzátennem: Ha szaglik es, el kell viselnünk! És
köszönöm a hozzám való szívességét. Egészséget!
Öreg: Szálljon alá, földi. Ott találja majd orvosságát.
Idegen: Bocsánatot kérek a zavarásért.
Ajtócsukódás. Cszozgó léptek.
Lajos: Béla! Erélyesen sürgetve. Béla! ... Béla, megint te
következel!

IV.

Fájdalmas erősödő, majd szívbemarkolóan édes, halkuló
romantikus zene. Szuszogás. Horkantás. Sóhajtás.
Csengetés. Ijedt horkantás. Ismétlődő csengés.
Horkantás, sóhajtás.
Öreg: Na mi az! Ki? Felijedve. Ki az? A postás?!
Pillanatnyi csend. Sürgető telefoncsengetés. Megyek
már! Szöszmötöl. Követelőző telefonberregés. Mán mér
olyan sürgős? Felveszi a telefonkagylót. Halló! Halló!
Lajos: Nehezen veszed föl. Mi a baj?
Öreg: Semmi. Csak a lumbágóm...
Lajos: Ma péntek. Azt ígérted, hogy eljössz hozzám
sakkozni?
Öreg: Járókával?
Lajos: És a négyezer lépés?
Öreg: Tőlem tudod, hogy ez az utolsó erdélyi
polihisztoron se segített.
Lajos: Száz esztendőt élt. Ez nem semmi!
Öreg: Nekem a nyolcvan is sok.
Lajos: „Az élet szép, tenéked magyarázzam!”
Öreg: Nem értem én már ezt a világot...
Lajos: Ezzel a náladnál sokkal fiatalabbak is így vannak.
Gondolj csak a népszavazásra.

Öreg: Miféle népszavazásra. Nem emlékszem.

Lajos: Ez komoly?

Öreg: Na ne hidd, hogy meggajdultam! Ez még hátra van. Tökéletes az emlékezőtehetségem. Hangegyveleg a világháborús évekből. „Fel, fel vitézek a csatára...”,

Karádi: „Mindig az a legszebb perc...”,

Párbeszédtörmelék, nyegle hangok: „Igenis méltóságos uram!”, „Horthy, Csáky, Teleki, / Minden oláh menjen ki!” Részeg katona dala: „Esztike, Esztike, Esztike lány! / Estére legyen a babám” Díszlépés, fegyvercsattogás.

Isméltődő harsogás: „Nem, nem, nem soha!” Ideges fenyegetés: „Pofa súlyba! A kutyaauristenit a puliszkazabáló bűdös anyátoknak!, Operettdallam-

foszlányok: „Ó, édes istenem, Szibil!”, Mézédesen: „Alázatosszolgája!, Tengermély hódolatom!

Csókolom a kisztihandját, nagyságos asszonyom...”

Rikácsoló hang: Kellett nektek szebb jövő! / Szebb jövő és facipő!”, Fenyegetően: Belegyalogolok a piszkos pofátokba! , Szirénahang, bombatalálat, ágyúdörgés hangja. „Most aztán meglátjátok a magyarok istenét!”

Pontosan emlékszem mindkét főtéri lóra. Az egyik hófehér volt. Vitéz nagybányai Horthy Miklós, a „lovasszázados” ült a nyergében, elegánsan besétált rajta a Szent Mihály templom északi oldala elé. És amikor felhő

került a torony tetején pompázó aranyozott kereszt fölé, az Unió utca baloldali járdáján megbolydult a nép, a tömeg átrohant a szembeni házsor elé, hogy védelmet találjon. Valaki elkiáltotta magát: Dől a torony! Vékony

bélű, gimnazista voltam, magukkal sodortak. Később aztán helyreállt a rend. És kitartott, amíg a nagybátyám felöli kopott lipicai fel nem horkant a katonákat

búcsúztató asszonyok sírására. Búcsút intettünk a lószekereken gubbasztó magyar katonáknak. Nagybátyámat, jó mélyen Lengyelországba vitték a lovak.

Aztán térden csúszva etette azt az egyet, amelyik megmaradt. Hazaérkezve, a szomszédok

megmaradt. Hazaérkezve, a szomszédok

közreműködésével, néhány nap alatt megettük a gebét. Szellő volt a neve.

Lajos: De hiszen szavaztál!

Öreg: Nem is tudom... Mikor?

Lajos: Igen?

Öreg: Idegesen. Igen? Nem?! Nem emlékszem...

Lajos: Béla, megint többszavas az agyad. Húsz év alatt se kopott meg a székelységed.

Öreg: Most is látom a kést. Csöpögött róla a vér. „Magyar vér!” – ordította a gyűlölettel újraoltott, esze ment román legény. Anyám halottfehérre szorította a kezem, hogy az istenért meg ne szólaljak magyarul.

Lajos: Rég volt. Spongyát reá.

Öreg: Van már rajta szemfedő!

Lajos: Majd összetartozunk.

Öreg: A keletiekkel, sárgákkal, barnákkal igen, De fajtánkkal nehezen. Erre sem emlékezik majd évek múltán ez az agyatlan és szíve hagyott világ! Én nem, az már biztos!

Lajos: Te mondtad egyszer, hogy Székelybányáról való a mondás: „Há sze maga törődik bátyám?!”

Öreg: Bíz, ha akarjuk, ha nem, örökké ezt tesszük. Mert erre kényszerítenek: Törődünk!

Lajos: Mit tehetnénk?

Öreg: Ilyesmit kérdezett édesanyjától másnapos reggelén az a városból hazalátogató székely fiatalember is, miután az előző este, itálosan összekülönbözött rokonságával: „Erősen rusnya voltál az este, édös fiam! Testvéreidet is ok nélkül megharagítottad.” –mondta megbánást serkentő hangján az anya. „Igaz-e? – kérdezte a fiú, hogy időt nyerjen a beismerésre. „Bizony így történt, édes fiam.”- mondta az anya. „Édösanyám!” – szólta aztán valamennyi idő múlva a fiú – „Most mán mit csináljak?!” Az anya serényen asztalt terített, és erélyesen rászólt a lelkiismeretével küszködő, bajvívó fiúra: „Hát... Rögölizzél, édes fiam!

Lajos: *Ha nem jöhetsz, magam megyek hozzád”*
Öreg: *Gyere! És légy olyan jó, háromszor csöngess.*
Lajos: *Miért hármat?*
Öreg: *Kettőt a postás csönget. Ilyenkor mindig a szélütés kerülget.*
Lajos: *Gondolod, hogy strókot kapsz?*
Öreg: *Azt te kapod, amikor megmattollak. Nekem majd magyarul jön...*
Lajos: *Akkor idehallgass, megy a szél: Kiadós szellentés.*
Öreg: *Hangos szél, tehát nincsen szaga. Az ütést majd tőlem kapod a huszonnyolcadik lépésben. Vén hülye!*
Lajos: *Aki mondja, az!*
Öreg: *Paraszt...*
Lajos: *Na ne ordíts velem!*
Öreg: *Magamban tettem. De ordíthatunk és szórakozhatunk együtt is, ha úgy akarod!*
Lajos: *Vált az agyad.*
Öreg: *Van úgy néha, hogy amikor beszélünk, gondolkozunk is.*
Lajos: *Gondoltál már arra, hogy mibe fogsz meghalni?*
Öreg: *Hát persze. Reményeim szerint ebben a puhaszürke házikabátomban...*
Lajos: *Hülyegyerek... Rakd fel a bábukat, nemsokára érkezem...*

V.

Fájdalmas erősödő, majd szívbemarkolóan édes, halkuló romantikus zene. Szuszogás. Horkantás. Sóhajtás. Csengetés. Ijedt horkantás. Ismétlődő csengés. Sóhajtás.
Öreg: *Na mi az! Ki? Felijedve. Ki az? A postás?! Pillanatnyi csend. Sürgető telefoncsengetés. Megyek már! Szöszmötöl. Követelőző telefonberregés. Mán mér olyan sürgős? Felveszi a telefonkagylót. Halló! Virágos örömmel. Te vagy az Kisemese? Gyere nálam, főzők neked angyalbögyörőt!*

Kislány: Egyszuszra. Mennék, de nem lehet, mert tréningre megyek az uszodába. Onnan meg balettleckére, aztán haza, mert még magolnom kell, holnap angolból írunk dolgozatot. De majd gyakrabban felhívlak, ja, mert az apu vett nekem is mobilt, és minden csütörtökön fel kell, hogy hívjalak, és fel is hívlak, mert szeretlek, és megkérdem, hogy hogy vagy? Vagy valami ilyesmi... Jól vagy? Mit csinálsz? Ja, elnézést, mert mondtad, hogy magyar ember csak gyereket csinál! Nálunk ezt az iskolában másként mondjuk, de most ezt nem mondom, mert ezt se szereted. És az elnézés helyet is azt mondtad magyarabb és nyíltabb, ha bocsánatot kérünk. Hogy vagy?

Öreg: Köszönöm, jól.

Kislány: Jó neked, mert nem kell iskolába járnod. És balettre sem, meg zongorázni sem, mert te időmilliomos vagy, mondta az anyucim. És mivel töltöd az időd?

Öreg: Ülök és gondolkozom.

Kislány: Fáradsz?

Öreg: Nem, mert többnyire csak ülök. De mondd csak, mi hír az iskolában?

Kislány: Hadarva. O.K. Csak olykor idegesítenek az osztálytársaim, mert tele vannak mindenféle cuccokkal, amire nekem persze nem jut. Azt mondta az apu, hogy ez nem is baj, pedig baj, mert kinéznek maguk közül. És a nevem se tetszik nekik. Andreának, Beának, Bernadettnek, Erikának, Gemmának, Mariannak, Noéminek, Timeának, és Yvettnek sem. És azt hiszem a fiúknak sem. Nem is tudom, magyar vagyok én ezzel a névvel vagy román? A Bell mondta, hogy te majd adsz nekem valami jobb nevet, ha szépen kérlek.

Öreg: Nekem tetszik a neved. Most már ne haragudj, de én adtam neked azt a nevet. Viseld egészséggel.

Kislány: Persze, nem olyan fontos, hogy új nevem legyen. Felejtsd el! Úgyis azt hallom otthon, hogy mostanában gyorsabban felejtesz. Pedig ugye, csak viccből mondtad,

hogy amilyen lassú a felfogásod, olyan gyorsan felejtesz?!

Öreg: Ne higgy a pletykának. Még tűrhetően jó az emlékezőkém. De „Csak a szépre emlékezem”. Tangó. Meglátod, Kisunokám, majd veled is hasonlóan történik, amikor eljön az ideje... Csakis a szépre! Csakis a szépre!

Kislány: O.K. Nagyapa. Csakis a szépre! Szia! Legyen jó napod! És úgy szép, ha mindig is virágos marad az emlékezeted...

Kattanás. A tangó erősödő, majd elhaló lágy zenéje.

Vége

Néni lelkiismeretfurdalással gondolok arra, hogy az Över Gränsér folyóirattal együtt abbahagytam a rádióműsorok szerkesztését is. Igaz ott is, akár a lundi magyar egyesület vezetőségében is hagytam magam helyet olyanokat, akik kis merészséggel folytathatták volna munkámat, amire buzdításommal addig vállalkoztak. Az igazság az, hogy ma kevesebben vállalkoznak hosszabb távú honorálatlan, csupán némi vállvergetést és emléklakettet kiérdemlő közösségi munkára. Magamat akkor felmentettem. Visszakozásaimat előrehaladott korommal és rákos megbetegedéssel magyaráztam. Nem jól tettem, mert szomorú azt látni akármilyen kis vezetőnek, hogy a vártnál kisebb hatással volt munkatársaira. A hirtelen halállal eltűnt ember kelthet olyan megdöbbenést, amely „csakazértis” energiákat indít az utódokban. A vezető ember helyére kerülve, kezdetben annak munkáját elismerve, később hibáit is felfedve elődjénél sikeresebben dolgozhat az, aki ezt tudatosan vállalja. Akadtak ilyenek szép számmal, de lelkesedésük néhány hét vagy hónap múlva kipukkadt. Közösségért végzett szolgálatunkat csak kitartó munka után ismerik el. Ehhez megszállottság kell. Büszke vagyok arra, hogy az

Ághegy-Liget Baráti Társaság egyik elnöke néhányszor nagy nyilvánosság előtt „örültnek” becézett.

A Lundi Magyar Kultúrforum vezetéséből kilépve, az Över Granser és a rádióműsorok szerkesztéséről lemondva, az évente négy alkalommal megjelenő terjedelmes Ághegy folyóiratnak szenteltem szabadidőm nagyrészét. Munkám mennyiségi összefoglalását megkísérlem az alábbiakban képekben, számokban és névsorokban érzékeltetni. A tartalmi elemzést másoknak kell majd elvégezni. Akadt is egy stockholmi jóakaró, aki doktori értekezésében külön fejezetet szánt az Ághegynek és írói munkáságomról is közölt terjedelmes svéd nyelvű összefoglalót. (Tünde Blomqvist: Mellan två stolar – Författarskap i Sverige med ungerskspråkig bakgrund 1945-2015, Uppsala Universitet)

Ághegy

skandináviai magyar irodalmi és művészeti folyóirat

Az Ághegy folyóirat tíz vaskos kötetbe foglalt,
1-50. szám (összesen 6707 oldal) antológia címlapjai

Az Ághegy tetszetős címlapjaiból

Az Ághegy címlapjai a kezdetekkor

Az Ághegy címlapjai Magyar Liget mellékletében

A skandináviai országokban élő magyar alkotók névsora

Írók (prózaírók, költők, fordítók, tanulmányírók, kritikusok, közírók)

Antal Imre, Arvidson Sára, Asztalos Morell Ildikó, Bajak K. Zsuzsanna, Bálint Levente, Balogh Beáta (1973-), Balogh Sándor, Bánáti Gabriella, Bartal Klári (1940-), Bartha István (1925 –2013), Békássy N. Albert (1942-), Bendes Rita, Benedek Szabolcs, Benedekné Szőke Amália (1929-), Bengtsson Benjamin Zsolt, Bengtsson Emma Margit, Berényi Lajos, Berg (Böti) Olga, Bíró

István, Bitay Zsolt (1973-), Blénessy Zoltán, Bodoni-Lindh Anikó (1950-), Bodor Attila, Borka László (1932-), Boross Katalin, Boross Kálmán, F. Böszörményi Zoltán, Bruckner Zoltán, Burányi Gyula, Csák János, Csatlós János (1920-1993), Csikász Kollár Zsuzsanna, Csíkszögödi Szabó Zoltán (1957-), Csillag János (1952-), Czibik Gábor (1975-), Deák Csaba (1932-), Dobos Éva, Dohi Alexandru, Domonkos Domi István (1940-), Dóri Tibor (1936-), Dusa Ödön (1943-2007), Eggens Magda (1924-), Faludi Iván (1895-1978), Farkas Jenő, Fáskesti Mária, Fazakas Marianne (1956-), Firou Ilka, Fodor Béla, Fodor Imre, Fonyó István (1942-), Földesi Katalin, Fülöp Éva, Fülöp Géza, Gaál Zoltán, Garam Katalin, Gellért Tamás, Gergely, Edit Edo (1978-), Gergely Tamás, Gilice Zsuzsanna (1970-), Gleichmann Gabi (1954-), Gödriné Bedő Ilona, Göndör Ferenc(1928-), Grecz Andrea, Grünfeld Benny (1928), Gulbransen Weche, Gulyás Miklós (1938-), Gyarmati Rozália, Gyóni István (Stefan Westlund, 1938-), Halász György (1935-), Hámori László (1911-1984), Hartangi Ditta, Harrer Gábor (1951), HavasiHøyborg Ottilia Piroska, Krasznai Erzsébet (1954), Hegedüs Zsolt, Hendi Ilna, Hont Gábor(1953-), Horváth Attila, Homoki Mária, Horváti Eszter, Hulej Ildikó, Hunyadi Viktória, Inczédi Gombos András (1940-), Janáky Réka (1963-), Járai János, Jehrbo (Hegedüs) Emese, Jeszenszky Géza, Juhász Gyula, Kádár, György, Kádár Péter, Kató János (1948-), Kemény Ferenc (1917-), Kemény Kari, Kertész Judit, Kesselbauer Gyöngyvér, Kindal Ilona, Klein Éva, Klein György (Georg Klein, 1925-), Kovács katáng Ferenc (1949-), Kozák Katalin, Krisztián Attila, Kulich Károly, Kunszenti Ágnes, Kunszenti -Kovács Dávid, Ladó József (1911-), Lahovány Pál, Lakatos Júlia, Langer (Jo) Sophie (1912-1990), László Patricia (1971-), Lázár Ervin Járkáló (1953-), Lázár Júlia, Lázár Oszkár, Ligeti Pál, Libik György (1919-1995), Lipcsey Andersson Emőke,

Lőrinczi Borg Ágnes (1974-), Lukács Zoltán (1964-), Madarassy J.M. Enikő, Márky Ildikó (1940-), Martinovits Katalin, Mendel Zsuzsa, Mervel Ferenc (1936- 2004), Mészáros Gabriella, Mihály Ferenc, Molnár Attila, Molnár-Broander Éva, Molnár István (1950-), Molnár Szilvia, M. Veress Mária, Molnár Veress Pál, Müller Mária, Müller Teréz (1925-), Nadasdy Farkas Irén, Nagy Lucia, Nalberg Zoltán (1941-), Neufeld Róbert (1937-), Ondrusek Julianna, Ortman Mária (1939), Pál Zsolt, Palotai Mária, Pándy Kálmán (1908-1988), Perger Dénes, Pető Tünde, Poeschl Mari, Pogány Orsolya, Pongrácz Ágnes, Piron Ilka, Publik Tony (1970-), Røkenes K. Erzsébet, Rosenberg Ervin (1935), Roth Imre (1924-), Rozsnyay Béla, Salamon Ilona, Sall László (1961-), Sánta Judit, Sára Erzsébet, Sármány Ilona (Person), Sárfi István, Sara Elisabeth, (1952-), Schapira Székely Zoltán (1955-), Sebestyén Éva, Sebestyén Gábor, Solymossy Olivér (1914-1986), Solymossy Péter, Staszer Boglárka (1951-), Straszer Boglárka, Steiner János, Strassburger Ferenc (1941-), Sulyok Vince (1932-2009), Szabó (Bancsik Ágnes), Szalay Sándor, Szarka István (1966-), Szeles Judit (1969-), Szende Stefan (1901-), Sente Imre (1922-), Szilágyi László, Szilvássy Erika, Szűcs András, Szűts Gábor (1928-), Tamás Gellért (1963-), Tanító Béla (1942-2008), Tanító Béláné, Tar Károly (1935-), Tar Zsuzsa (1967-), Tatár Mária Magdolna (1946-), Tatár Sarolta, Thinsz Géza (1934-1990), Thurman Zoltán, Tilajcsik Roland, Tompa Anna, Tóth Ildikó Irma, Tóth Ilona, Tóth Károly Antal, Újvári Tünde, Veress Biborka, Veress Zoltán (1936– 2013), Vető János, Vető Jenő, Vincefi Sándor, Vincze Iván, Vörös Márton (1900-1993), V. Telegdi Magda, Zichy Aladár (1925-), Zsigmond Gyula, Zsurbej Magda (1935-)

Zeneművészek

(zeneszerzők, zenei előadóművészek, könnyűzenészek)

Bercelly Montág Mária, Bogányi Bence, Bogányi Bernadett, Bogányi Gergely(1974-), Bogányi Mária, Bogányi Tibor, Bordás Mária, Bukovinszky Dávid, Bukovinszky Marianna, Bukovinszky Valéria, Citron Zsuzsa, Csatószege Judit, Deák Dénes, Deák Csaba (1932-), Dénes Elemér, Gaál Zoltán, Grigoricza Olesen Panna, Gulyás Georg, Hentz Helga, Hibay Éva, Hirtling Béla, Horatius Ladislau, Jónás András, Juhász Gyula, Kazal Éva, Kádár György, Kerényi János, Kovács Erika, Marina Cristian, Maros Ilona, Maros Miklós, Máté Nikolett, Mokos Imre, Molnár Dávid, Molnár Tibor, Pally Gizella, Polgár Éva, Práda Kinga, Rózmán Ákos (1929-2005), Seres Dóra, Sinai Pál (1930-1968), Sólyom János, Stuber György, Szilvay Csaba, Szilvay Géza, Szilvay Réka, Szirányi László, Szirányi Mária, Szokolay Sándor, Tamás Gábor, Tanító Béla (1942- 2008), Ungváry Tamás, Urbán Imre, Vadász Róbert, Vas Tamás, Vásárhelyi Melinda, Vető János, Vincze Iván.

Előadóművészek

rendező, színészek, énekművészek, mozgásművészek
Balázs Beatrix, Benczédi Zsuzsa, Benyő (Fülöp) Krisztina, Bíró János, Bokány Ferenc, Bozsodi László, Bödös Krisztina, Dálnoki Dániel, Deák Dénes, Domonkos István, Dusa Ödön, (1943-2007), Gaál Ágnes, Garlati Lajos, Fábrián Mihály, Eszterhás Péter, Fodor Béla, Hibay Éva, Horváti Eszter, Kerényi János, Kisch István, Kis Ildikó, Magyar Melinda, Matolay Ferenc, Misurák János, Molavi Mária, Mulvai Márta, Orbán Csaba, Páll Zsolt, Pető Tünde, Pintyi család, Práda Sagvik Kinga, Publik Antal, Rajta Erzsébet, Seres Dóra, Schapira Zoltán, Sólyom János, Stuber György, Székely Ágnes, Székely Zoltán, Szilvay Réka, Szokolay Sándor, Szolnoki Zoltán, Tamás Gábor, Tálás Ernő, Urbán Csaba, Vadász Róbert, Varga István, Viele Való, Wolf Judit, Zsurbej Magda

(1935-).

Film-, videó- és fotóművészek

Baják K. Zsuzsanna, Balogh Sándor (1931-2006), Bánhegyi László, Bánovits András (1955-), Borbás István, Boros Kálmán, Buday Károly, Csongvai Levente, Debreczeni Johanna, Dobos Kálmán, Dombi László, Dusa Ödön (1942-2007) Fagyos István, Farkas István, Farkas Jenő, Hancz Imre, Herskó Anna, Herskó János (1926-2011), Kemecsi Ferenc, Körmendi Dalma, Ligeti Pál, Lulich Georg (Lulicsh György) (1953-), Márton Zoltán (1962-), Mihala Éva, Molnár István, Nádasi Róbert, Nagy Erika, Páhi István (1950-), Pusztai Péter, Seres Dóra, Sütő Zsolt, Székely János, Szirányi László, Tiglezan József (1964-), Ungváry Ildikó, Vető János.

Képzőművészek

(festőművészek, grafikusok, szobrászok, formatervező, textilművészek, építész, restaurátorok, művészettörténészek, műkedvelő képzőművészek)

Ambrus Lajos, Ajtony Imre (1932-), Ács István (1959-), Baják K. Zsuzsanna, Bánovits András, Bartha Magda (1955-), Belik Ferenc, Benczédi Ilona (1948-), Berényi Lajos, Birincsik József, Bodoni János, Bokor Botond, Boros Katalin (Catlin K. Schlosser, 1952-), Buvári Gyula, Citrom Zoltán, Csanádi Ibolya (1953 -), Csíki Levente (1954-), Csikós Tibor (1957-), Csíkzsögödi Szabó Zoltán, Dániel Éva (1952-), Dániel Lajos, Dávid Aladár, Demeter Zsuzsa, Dohi Alexandru, Donát László Levente, Drab Károly (1944-), Farkas Ildikó, Farkas Kinga, Fazakas Ildikó, Fazakas Marianne, Fejes Orsolya, Ferencz J. Réka, Flessler Lajos, Garami Éva, Gilice Zsuzsanna, Gulyás Balázs, Gyulai Farkas Sándor, (1945-), Halász Szabó Sándor (1920 -), Haraszti István, Hont Robert, Horváth Alfréd, Horváth István, Illés István, Jiglund Krisztina, Kasza András, Kasza Ildikó, Kasza Imre (1952-), Kertész Gábor, Kiss Pál László (1922-

2007), Kossik József, Kovács Anna Mária, Kovács Dea Judit, Kovács Emese, Kovács Gyula, Kovács Ferenc, Kovács Kati, Kraitz Gusztáv és Ulla Kraitz, Kuk László, Láposi Eszter, Láposi Sylvia, Lénárt István, Liknivist Mária, Lisztes István (1942-), Löffler Ervin (1932-2012), Mayer Hella (1976-), Mihály Ferenc, Mikudin István, Mikola Nándor (1911-2005), Miski Török Ágnes, Molnár Attila, Mocanu Elena Dorina, Mokos Imola, Mórítz Livia, Nagy Klára, Nagy Melinda, Nemes Endre (1909-1985), Némethy Sándor (1955), Olasz József, Patachich Csilla, Perger Dénes, Perjes Sándor, Pettersson Kerstin, Pogány Gábor, Poeschl Mari, Popovics Zoltán, Rébner-Widengard Krisztina, Rothman Lenke (1929-), Rozsnyay Béla, Perger Dénes, Pusztai Péter, Simon József, Schöner Ervin, Solymosi Ágnes, Söshl Mária, Stern Sándor, Sugár Péter, Szabó Klára, Szabó Magdolna (1958-), Szántó Kinga, Szakács Krisztina, Szalay Katalin, Szederjesi András, Szelényi Lajos, Szilágyi László, Szinnyei Kiss Ildikó, Sziráki Endre, Szirányi László, Tar Zoltán, Tompa Anna, Tóth Albert, Tóth Attila, Tóth Tímea (1981-), Trifonovics László, Urbán Attila (1977-), Varga István, Vánky Szabolcs, Vály Sándor, Várkonyi Erika (1975-), Venczel Árpád, Venczel Gyöngyi, Vető János, Vincefi Sándor, Wagner Nándor (1922-1997).

A névsor folyamatosan kiegészíthető és javítható.

Ághegy Könyvek

Néhány évtizeddel ezelőtt, írhatnám így is: hajdanán, amikor kötetnyi egyperceseim jogán magamat az erdélyi Örkény Pistinek gondoltam, az irodalom szükségességét hirdetve, a következő írás pattant ki groteszkségeket kedvelő fejemből:

Felhívás

Ismételten felszólítjuk a lakosságot, hogy máától kezdődően mindenkinek kötelessége annyi verset, regényt és más rövidebb műfajú írást alkotnia, amennyivel a saját maga szükségletét megfelelően kielégítheti. Azok, akik a kelletténél többet írnak, kötelesek a kiadóknak beszolgáltatni a fölösleget, hogy azt a megszokott módon nyomtatott könyvek formájában, idejében és folyamatosan eljuttat-hassák az orvosi igazolvánnyal rendelkező betegekhez és a csökkent képességű írástudókhöz. Akciónk jelmondata: AZ IRODALOM ÚGY KELL, MINT A FALAT KENYÉR! A jövőben szigorúan felelősségre vonják mindazokat, akik könyv nélkül élnek vagy könyveket titkolnak. A plagizálás továbbra is szigorúan tilos!

Svédországba kitántorogva, a saját magunk teremtette irodalom szükségességének gondolatát is magammal hoztam, és hirdetem célszerűségét, mert a magunk megmaradásának, anyanyelvünk és hagyományaink ápolásának, művelődési életünk gazdagításának eszközét látom benne. Skandináviában, egyelőre még megszámlálhatatlanul, százezernyi magyar él. Az Ághegy műhelyéhez tartozóan pedig másfélezernél több alkotó, nemcsak a maga kedvtelésére, hanem közösségünk önzetlen szolgálatában ír, fest, zenét szerez, szobrászkodik, fotózik, előadóművészként munkálkodik. Mindezek bizonyítása az a közel ötven könyv, amellyel hiszem, hogy most méltán büszkélkedhet az Ághegy Könyvek alapító-szerkesztője.

1. Tóth Ildikó: Múltbanéző – Emlékkönyv – Ághegy Könyvek, 2007.
Szerkesztette, tördelte: Tar Károly

2. Szakács Ferenc Sándor: Kettéhasadt lélek – jegyzetek a Biblia évében. Ághegy Könyvek, 2008. Szerkesztette: Aniszi Kálmán
3. Tar Károly: Száraz oázis – groteszk színjáték sorozat Ághegy Könyvek, 2008. Gondozta: Aniszi Kálmán.
4. Bernhard Nordh: A hódtavi újtelepesek – regény. Fordította Bartha István. Átdolgozta, tördelte: Tar Károly. Gondozták: Nagy Zoltán, Szász Enikő és Aluuan Gabriella. Ághegy Könyvek - 2010
5. Dohi Alex: Altermundia – képzeletbeli népek lírájának kieszelt fordításai – 2009. Románból fordította, tördelte: Tar Károly
6. Dohi Alex: Altermundia – svéd nyelvű kiadás – 2009. Románból fordította Borg Ágnes
7. Lőrinczi Borg Ágnes: Állapotok – versek – Ághegy Könyvek -2009. Szerkesztette: Tar Károly
8. Agnes Borg: Tillstånd - dikter – Ághegy Könyvek- 2009. Szerkesztette: Staffan Hellqvist
9. Erdélyi Szépmíves Céh – Emlékkönyv – 1924-1944 –1990-1995. Összeállította: Tar Károly-Ághegy Könyvek – 2010.
10. Petter Bjerck-Amundsen: Søren Kierkegaard kezdőknek – Fordította Lázár Ervin Járkáló – Ághegy Könyvek – 2010
11. Tar Károly: Itt és ott – versek és képek – A könyvet a szerző tervezte, tördelte és gondozta. Ághegy Könyvek – 2010
12. Dohi Alex: Illatok könyve (Cartea aromelor) – Fordította, tördelte: Tar Károly – Ághegy Könyvek – 2010
13. Tar Károly: Pánik- regény – A könyvet a szerző tervezte. Ághegy Könyvek – 2010.

14. Skandináviai helyőrség — az Ághegy-Liget Baráti Társaság pályázatára érkezett írásokból, CD lemezmelléklettel – Ághegy Könyvek-2011.

A kötet szerzői: Baják Zsuzsanna Békássy N. Albert, Bengtsson Benjámin, Borka László, Csanda Mária Elekes Ferenc, Erdős Bartha István F. Böszörményi Zoltán, Forsman Attila Forsman Desirée, Gergely Edo, Gödri-Mártis Ilona Havasi Krasznai Erzsébet, Hoyborg Ottilia Piroska, Janáky Réka, Kiss Szinnye Ildikó Kovács Dea Judit, Kovács Imre Kunszenti-Kovács Dávid, Lázár Ervin Járkáló Lázár Rozi, Losonczi Ágnes Lőrinczi Borg Ágnes, Molnár István, Molnár Veress Mária, Neufeld Róbert, Moritz Livia, Ondrusek Julianna Perger Dénes, Pongrácz Ágnes Steiner János, Tóth Ildikó Irma, Tóth Kati. – Szerkesztette: Tar Károly. A lemez szerkesztése és kivitelezése: Lőrinczi Ágnes, Sándor Attila és Tar Károly munkája.

15. Elekes Ferenc: Éden Bádenben - kisregény - Leborult szivarvég - Egyszerű történetek – Szerkesztette, tördelte: Tar Károly. Ághegy Könyvek-2011.
16. Asztalos Morell Ildikó: Feloldozás – versek – Ághegy Könyvek-2011. Szerkesztette, tördelte: Tar Károly.
17. Hjalmar Söderberg: Jézus Barabbás - regény. Fordította: Sente Imre. Ághegy Könyvek-2011. Szerkesztette, tördelte: Tar Károly.
18. Tar Károly: Táncház – gyermekversek – Pusztai Péter rajzaival – Ághegy Könyvek – 2011.
19. Gödriné Bedő Ilona: Gondolatok idegenben – verses vallomások – Szerkesztette: Gaál Zoltán. Tördelte: Tar Károly. – Ághegy Könyvek – 2011.
20. Janáky Réka: Lélekszirmok – verses napló – Szerkesztette, tördelte: Tar Károly. Ághegy Könyvek – 2011.

21. Gaál Zoltán: Szemünk kinyílik – talán - versek – Szerkesztette, tördelte: Tar Károly. Ághegy Könyvek-2011.
22. Molnár István: Mint pillangó a tűzhez – regény – Szerkesztette, tördelte: Tar Károly. Ághegy Könyvek – 2011
23. Veress Mária: Életre, halálra – kisprózai írások – Szerkesztette, tördelte: Tar Károly. Ághegy Könyvek – 2011.
24. Dohi Alex: Definíciók könyve – Románból fordította, tördelte: Tar Károly. Ághegy Könyvek – 2011.
25. Tar Károly: Firka-irka – gyermekversek – Pusztai Georgeta rajzaival – Szerkesztette, tördelte a szerző. Ághegy Könyvek -2011.
26. Gaál Zoltán: Szemünk kinyílik – talán, versek
27. Gaál Zoltán: Svart på vitt – svéd versek
28. Tóth Ildikó: Ajtó, ablak nyitva van
29. Tar Károly: Ami eszembe jut – kisprózai írások
30. Gödriné Bedő Ilona: Valamit mindig megköszönni – versek
31. Tóth Ildikó: Méréről csak álmodom
32. Hommage Tomas Tranströmer – fordítások
33. Tar Károly: Hajnalban vadnyuszik ablakom alatt – regény
34. Tar Károly – Moritz Lívia: Vers – kép
35. Tar Károly – Soó Zöld Margit –Játékos torna
36. Gaál Zoltán – Kovács Ferenc: Fák egymás között
37. Gaál Zoltán – Kovács Ferenc: Hegyek egymás között
38. Tar Károly: Est – versek
39. Forró Tamás: 1956-os magyar menekültek Norvégiában
40. Tar Bengtsson Benjámín, Emma és Vilma: Matsack med dikter –Verstarisznya – magyar versfordítások

41. Tar Károly: Est – versek – második kiadás
42. Bálint Levente: Északi kagylók– versek
43. Tar Károly: Kavart kevert – kisprózák
44. Tar Károly: Voltam – pentalógia I. – A Boldog utcán innen
45. Tar Károly: Voltam – pentalógia II. – Saját lábon
46. Tar Károly: Voltam – pentalógia III. – Ezer kilométerekkel I.
47. Tar Károly: Voltam – pentalógia III. – Ezer kilométerekkel II.
48. Tar Károly: Voltam – pentalógia IV. – Északi fényben
49. Tar Károly: Voltam – pentalógia V. – Summa summarum

Azt hiszem, szót érdemel az a tény, hogy kötetünk nyomtatása nagyrészt a szerzők költségén történt, minden egyéb munkát, beleértve szervezést, szerkesztést, tördelést, korrekturát és a könyvek cipelését is, közszolgálatként végeztünk. Az Ághegy közel hétszáz oldalas kötetének nyomtatására, a támogatások maradékából is sikerült kis példányszámban megjelentetnünk néhány művet, melyek számának növelését további segítőkől vártuk és reméltük. Bizakodásunkat nem a múltban hasonló olcsó és közérdekű könyvsorozatok sanyarú sorsa, hanem a mostanában kibontakozó, nemzetben gondolkodó és a szórványokra is figyelő politika táplálja.

A két világháború közötti Erdélyben, a Helikon körében született és tizenhét számnál megtorpant, Kacsó Sándor által szerkesztett *Hasznos könyvtár*, bírta a haladó írók erkölcsi támogatását, de pénzhiány miatt megszűnt. A romániai rendszerváltáskor általam beindított *Erdélyi Kiskönyvtár*, amelynek egy-egy könyvét, mert beolvasztásunk elleni küzdelmünk segítőjének, évtizedeken át tiltott történelmi ismereteink bővítésére és

nyelvünk ápolásának eszközéül hasznos népkönyvtárnak szántuk, három-négy tojás árában állapítottuk meg. A huszonkettedik kötetig jutottunk, mert a múlt század utolsó éveiben sem ért még meg a valóságos népszolgálat mindennél előbbvalósága, a csoportérdek győzött az erdélyi magyarság összességének érdekei ellenében.

Felületes szervezkedésünk felső emeletein mindenkor hajlamosak megfélekezni a vezetők az alagsorban élőkről és szükségleteiről. Előbbre valónak tudják a hatalomért való küzdelmet, mint valamely alulról jövő közhasznú kezdeményezést. Ilyenformán szakadt meg másfél évtizeddel ezelőtt az erdélyi magyar könyvkiadás ma is példamutató, Kós Károly-i hagyományát folytatni szándékozó, újraalakított *Erdélyi Szépmíves Céh*, két és félezernél több, lelkes támogató tagot számláló művelődési egyesület munkája, mert kezdeményezőjét nem kívánatos személynek minősítette, az anyaországi támogatást egy kézbe szorító vezetés. Tanulság - példatárunk kelleténél gazdagabb, reményünk gyarapszik, szükség teremt hasznos törvényt: mi, Európa északi államaiban megtelepedett magyarok ezután is lehetünk annyira hasznosak az anyaországnak, hogy az nem feledkezik meg rólunk. Skandináviában lüktet még annyi magyar erő, amely megtermi a megmaradásunkhoz szükségeseket a kultúra területén is. De a haza éltető figyelme nélkül, ahogyan eddig, ezután sem, meg nem lehetünk.

Néhány Ághegy Könyvek kötet címlapja

A fenti összegzésre azért van szükség, hogy fel-felröppenő emlékeim sorolásakor ne feledjem az egészet, a lényegét. Unokáim nevelése mellett lapjaimmal végzett szolgálatomnak köszönhetem életkedvemet. Most, amikor erről írok éppen húsz éves az Ághegy, és nyolcvannégy esztendőmből éppen kereken hatvanat szenteltem az írásnak. Megadatott, hogy húsz esztendőként válhattam: napilaptól hetilaphoz, onnan havonta megjelenő folyóirathoz kerültem, s így egyre több időt fordíthattam írói terveim megvalósítására. Saját lapjaimnál mindenekedve (szervezés-szerkesztés-stilizálás-levelezés-tördelés, képszerkesztés, korrekturalapterjesztés -stb.) írtam néhány regényt, verseskötetet, novellát, elbeszélést, színjátékot, gyerekkönyvet, publicisztikát, riportot, újságcikket. Gondom lehetném, munkám abbahagyhatnám, ha volna kinek átadnom ennek a két - talán joggal hiszem - bejáratott lapnak a szerkesztését és élhetném, fiatal házasként még sűrűbb világot felfedező utazásokkal, vidám kirándulásokkal, kellemes szórakozással fűszerezett házaseletemet. Egy esztendője kötöttünk Magdival a „világ csodájára” házasságot. Öt esztendeje történt romantikus és csodával határos találkozásunkról időrendben idézem majd azt a nekem is kedves erről szóló szösszenetemet.

Az Ághegy folyóirat indulásakor ezt írtam:

Az ág hegyén

rügy fakad, virág pompázik és gyümölcs terem. A magyar életfa élteti nyelvünket. Egyik, törékeny ága mi lennénk. Messzire esett gyümölcsként is, az előttünk járók példájára, minden új hajtásunkkal megmaradásra buzdítjuk a mellettünk állókat. Még a művészet a művészetért felfogást igenelőknak is el kell ismerniük, hogy a társadalmi tudat egyik formájának, a művészeteknek meghatározó szerepe volt és lesz az emberi fejlődésben. A magunk háza táján körülnézve Szerb Antallal valljuk: „A közös kultúra, a közösen átélt emberi értékek tarthatják csak össze a sokféle szétszórt magyart. Magyaroknak lenni ma nem állami hovatartozást jelent, hanem az érzésnek és gondolatnak egy specifikus módját, ami ezer év értékeiből szűrődött le: kultúrát ... Amíg kultúránkhoz hűek maradunk, önmagunkhoz vagyunk hűek” Ezt a fajta hűséget ösztönszerűen vállaljuk, de az értelmiségi embertől elvárjuk, hogy tudatosan példát mutasson a magunkat megtartó művelődésben. Még nagyobb várakozással tekintünk valamely művészeti ágazatban tevékenykedő alkotókra. Az írók, a művészek népszolgálatára mindig is magától érthető elvárás volt. Nyilvánvaló, hogy nemcsak az anyaországiakra, hanem az abból kiszakadt alkotókra is érvényes ez. És az alkotók sorából nyelvünket megtartó és művelő sajátossága folytán ebben ma is rendkívüli szerepe van irodalmunkon belül a határon túl élő írók munkáinak is. Évszázaddal ezelőtt írta Beöthy Zsolt irodalomtörténeti előadásai gyűjteményének előszavában: „A magyar irodalom, irodalmi értékeiben is, természeténél fogva nemzeti életet élt; a nemzet szíve irodalmában dobogott legerősebben” Mert a magyar szellem folytonos volt az irodalomban. Ahhoz, hogy nyelvünkben megmaradjunk, mindenütt sokféle

közösségre van szükségünk. Irodalmat és művészeteket művelő közösségre mindenképpen. Pomogáts Béla, a Magyar Írószövetség elnöke figyelmeztet a Nyelvünk és Kultúránk folyóirat idei első számában arra, hogy „a nemzet több mint politikai együvé tartozás, tágasabb, mint a földrajzi és állami közösség”, mert „az ország fogalmának van egy szellemilelki dimenziója, amelyben nem a területnek és az államnak, hanem a történelemnek, a hagyománynak, a kultúrának és a lelki közösségnek van elsődleges szerepe.” Szellemilelki országunk építéséhez legalább „fél téglával” hozzájárulhatnak a skandináviai magyar alkotók is, ha közösséget – műhelyt – teremtve példát mutatnak a tevékeny megmaradásra. Skandináviában számos magyar alkotó él – az írással foglalkozók például, akár írószövetségi fiókot is alakíthatnának –, akik közösségben az eddiginél hathatósabban szolgálhatnak a magyar művelődést. Legyen az Ághegy című irodalmi és művészeti lapfolyam egyik szellemi tanyájuk. Nem azért, hogy azzal a bizonyos fél téglával kivagyiskodjanak. Inkább azért, hogy egymásra is hatva, egymásból erőt merítve, a tőlük telhető legmagasabb szinten szolgálhassanak. Több ezer magyar – néhány régóta kialakult alkotó közösség, baráti társaság, szellemi egyesület – figyel itt reánk és gyakorolhatja általunk az egymásra figyelést.

A lapfolyam megjelenési helye elsősorban a világháló, de támogatással nyomtatott folyóirat formában is megjelenhet.

Az évek során szükség volt megmagyaráznom a folyóirat címét. Írásom több alkalommal is elhangzott, felolvastam, felolvasták, nyomtatásban is megjelent a többször is ismételt címmel:

Az ág hegyén.

Folyóiratunk számainak bemutatásakor ismételten szóba kerül névadásának története, körülményei. Ilyenkor hiába

kutakodom meszesedő agyamban és emlékezetem különleges polcain, azon egyszerű magyarázaton kívül, miszerint az Ághegy neve benne volt, s talán benne van ma is a levegőben, nem talállok, más magyarázatot.

E gondolat mellé rendelt hasonlat a következő: nemzetünk fájának törzsétől messze kinyúltunk, mi skandináviai magyarok, minden csoportosulásunk egy-egy különféle formájú ág. És az ágak hegyén bimbókként duzzad, virágokat nyit minden alkotónk, esetünkben az irodalom, a különféle művészetek művelői, akiket méltán nevezünk skandináviai magyar értelmiségieknek.

Az Ághegy alkotóinak száma manapság már meghaladta a másfélezer főt. Ha alaposabban szemügyre vesszük, hogy kik ezek, látnunk kell: többnyire olyanok, akik még nem csatlakoztak a svédországi, a norvégiai, a dániai vagy a finnországi magyar egyesületekhez. Annak szükségessége, hogy legyen alkotóműhelyünk, amelyben, ha többnyire csak virtuálisan, de gyakorolhatjuk a megmaradásunk szempontjából elengedhetetlen együvé tartozást, indokolta és indokolja ma is folyóiratunk tevékeny jelenlétét az intellektuális értékek skandináviai, hazai, európai s olykor, ha színvonala ezt lehetővé teszi, a világ szellemi piacán.

Az Ághegy nemcsak folyóirat, hanem egyre bővülő, kiteljesedő antológia is, amelyben összegyűjtjük mindazt a jót, ami a skandináviai magyarok szellemi hagyatéka. Lapszámait előbb honlapunkon mutatjuk be, s aztán ha erre munkatársainknak pénztárcájából és az innen-onnan kapott, körülményesen összekapart sovány támogatásokból futja, öt-öt számonként hatszáz- hétszáz oldalas kötetekben jelentetjük meg. Munkatársaink önzetlen munkája példamutató szolgálat, magyarságtudatunkat gyarapító dicséretre méltó tevékenység.

Hiszem, hogy folyóiratunk neve is táplálja igyekezetünket. Mi az, ami elhiteti velem, hogy alkotóink

életében is jelen van és körül lengi őket is ugyanaz az akarat levegője, amit az Ághegy neve szimbolizál. Helyünk mindenkor megszabja feladatainkat.

Amikor az Ághegyre gondolok, akaratlanul is felidézem irodalmunk jeleseinek egy-egy maradandó, tovább gondolásra érdemes gondolatát. Kolozsváriként, erdélyiként, magyarként, svéd –magyarként remélem, hogy nemcsak személyemre szóló és engem ösztönző sorok bukkannak elő emlékezetemből.

„...és rügy fakad a tarlott ághegyen” - írta hajdanán Böződi György a velem is barátságos erdélyi író. És büszkén mondhatom, hogy a múlt század nyolcvanas éveinek végén Kányádi Sándor főszerkesztője voltam a Napsugárnál, az egyetlen magyar gyermekirodalmi lapnál. Biztos vagyok benne, hogy Kossuth-díjas költőnk is elégedett volt velem. Nyilván nemcsak reám hatottak s hatnak ma is emlékezetes verssorai, válogatott kötetének címét adó költeményéből.

*valaki jár a fák hegyén
ki gyűjtja s oltja csillagod
csak az nem fél, kit a remény
már végképp magára hagyott –*

Egy városban azonos napon születtem Reményik Sándorral. Még élt, amikor tudatomra ébredtem, azonos utcákon jártunk, azonos falak között, hatott reánk és irányított a hely szelleme. Tőle való a következő idézet Ágak hegyén arany megint című verséből.

*Alattatok megyek
Aranyló ághegyek
Megint, -
Ködön át s mély borún,
Tündérin, szomorún*

Valami tűnt varázs

Int.

Mit kezdjek veletek

Aranyló ághegyek

Én?

Nekem már minden szép,

Lomb-arany, égi kék:

Illanó hűtlen kép

Holt tünemény.

Járna Ő köztetek

Aranyló ághegyek

Rögzíteni imbolygó,

Illanó színetek -

Ihletné Képre a csend -

Napszeme kinyílna,

A napra kinyílna,

Még egyszer kinyílna -:

Őszi bánat helyett őszi öröm nyílna -

S alunnék helyette lent.

Félévszázaddal előttem Áprily Lajos a kolozsvári Református Kollégium diákja volt. Társai megfakult tablója alatt ismerkedtem költészetével. A Fa vagyok címűt időszerűsítve most találóan behelyettesíthetjük az ott olvasható számokat az Ághegy rovatainak számával. Vagy az eddig megjelent hétezernyi oldal, esetleg a szerkesztő éveinek számával.

Ködöt lehel a virradat

s január széljárása zordon.

A szélben hetven(hét) ágamat,

koronám hajladozva hordom.

*Csúcsaimon ragadozók
települnek le, karmos ölyvek.
Körülöttem nagy köd-folyók
hömpölyögnek alá a völgynek.*

*Roppantanak szelek, fagyok.
De ha a fény győz, hetven(kilenc) ágam
a sugaraktól megragyoq
ködremekelte zúzmarában.*

Dsida Jenő Vers egy Ághoz c. versével biztatjuk magunk:

*Tavasza borít virágba? Rág a fagy?
Fakóra perzsel július heve,
vagy benned zsong az ősz gyümölcsleve?
Te élsz, s az élő fának ága vagy.*

*Madár, ha száll rád, - bármi a neve
és földre hajtó súlya bármi nagy, -
meg nem zavar, nyugodtan várni hagy:
úgyis elröppen, tudod eleve.*

*Te légy derűs példám, ha vakmerő
varjú telepszik rám és egyre fent ül,
míg szörnyű súlya földre teperő:*

*tudjam, hogy mégis elszáll s terhe mentül
alább nyomott, annál több az erő,
mellyel alázott ágam visszalendül.*

Séta című versemben így fogalmaztam:

*Tavaszdolgozik
testben és lélekben.
Bámulom békés világom,
és gondolataim ághegyén
reményügyeket babusgatok
csöndes holnapokról:
Legyen! – kívánom, mintha
magam volnék a soros Jóságos.*

A nyugatra kényszerültek érzelmes költője volt Tollas Tibor. Felfigyeltem, hogy majd minden versében találunk fákról, erdőről hasonlatot. Ágról szakadtságunk érzésével tele Starnbergi fák alatt című verse.

*Fohászkodom a tiszta fákhöz,
míg lombjuk esőt, napsugárt hoz,
tanítják: élni türelem.
Virágjuk hullhat, tudják holnap
csupasz ágaik kibomolnak
s újjászületnek szüntelen.
És a Kivágott című is.*

*Ti messzi sodort, szolgáló fák,
gyökértelen, bolygó hadak...
Hazátlan mit ér a szabadság
a cellaszürke ég alatt?*

Lelomboz, de reményt is kelt költeményeiben, amelyekben nekünk, mai többhazájúaknak szól. A mélyből visszaérkezett- ben például.

*Áramütésként szárnyak nőnek
bordádból s fölrepítenek,
hol csupasz ágakon lassan nyílik*

*lombosodó emlékezet...
S az élet fáján új fészket rak
a mélyből visszaérkezett*

Svéd-magyar unokáim nevelésére hagytam ott szülővárosomat. De magammal hoztam és elevenen él emlékezetemben Dsida Jenő intelme, amit minden ág hegyén lakónak és alkotónak figyelmébe ajánlok.

Részlet a Tükör előtt című költeményéből

*Bolyongani faluról falura.
Durva darócban gazdag, tiszta szellem.
Egymás szolgája mind és nem ura.
Csecsemő csámcsog minden anyamellen.
Így készülünk szelíd háborúra,
mindig magunkért, soha mások ellen,
sót párolunk és vásznakat szövünk,
s míg kisebbítnek, lassan megnövünk.*

Credónk a fák alatt, az ágak hegyén, civakodások erdejében, kivagyiságok rengetegében legyen a következő:

*Egymás szolgája mind és nem ura
mindig magunkért, soha mások ellen*

József Attila Ősz című versében figyelmeztet, hogy keresnem és találnom kell olyan fiatalabb utódot, aki, ha másként nem lesz, hozzám hasonlóan pénz nélkül, önzetlenül szolgálva szerkeszti, szervezi és élteti az Ághegyet.

*Tar ágak-bogak rácsai között
kaparásznak az őszi ködök,
a vaskorláton hunyorog a dér.*

*Tudtam, hogy ősz lesz, s majd fűteni kell,
de nem hittem, hogy itt van, ily közel,
hogy szemembe néz s fülemben morog.*

Dsida Jenő kriptája a Házsongárdi temetőben, közel családi sírhelyemhez áll. Homlokzatán a következő sírfelirat olvasható:

*Megtettem mindent, amit megtehettem,
Kinek tartoztam, mindent megfizettem.
Elengedem mindenki tartozását,
felejtsd el arcom romló földi mását.*

Legyen ez a mi fogadalmunk is. És ha így érzünk és így cselekszünk anyagi támogatás nélkül, de a haza éltető figyelmében bízva, új virágos ágakat bont, gazdag termést ringat ágain a jövőben is a skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam.

*

Családi lapot szerkesztve, a lap olvasótáborának gyarapodásával sorra jelentkeztek azok az írástudók, akik irodalmi ambíciójukat addig rejtették vagy próbálkozásaikkal hiába kopogtattak folyóiratok és könyvkiadók szerkesztőinél. Magától értetődő, hogy kíváncsi voltam a svéd irodalmi életre, benéztem a városi könyvtárba és egyre huzamosabb stockholmi látogatásaim alkalmával felkerestem, látogattam a svédországi magyar írókat és művészeket. Svédországba érkezésem utáni években a karácsonyokat lányoméknál töltöttem, az újesztendőt magamban kellett fogadnom. A lányoméék erre az ünnepre rendszerint elutaztak. Az egyik alkalommal meghívott barátai körébe Dusa Ödön. A magyar egyesület batyus rendezvényére mentünk.

Asztalfőre ültettek, etettek, itattak. Felkért táncolni egy elvált asszony. Szállást is adott. Évekig nála lakhattam, amikor Stockholmban jártam. Időnként munkám is akadt. Veronikánál (erről a pesti származású milliomosnőről mára írtam emlékiratomban) sofőrködtem, sűrűn bizonygatta, hogy irodalmi tárgyú csevegéseinkért kedvel, de naponta csak száz koronát adott. Vállaltam inkább már munkát. Egyre bővülő ismeretségi körömben vezetői jogosítványt akart két özvegyasszony. Oktattam őket naponta órákig tartó belvárosi utcákon furikázva. Egyikük városszéli élelmiszerboltban helyettesítette a nyári szabadságra utazott tulajdonost. A tulaj öregapját naponta kocsikáztattam onnan a város másik végébe. Naponta kétszáz kilométert autóztam a svéd főváros széles, de sokszor zsúfolt útjain.

Dusa Ödön apjától örökölt mesterségét gyakorolta, fizetését videófilmek készítésére költötte. Vidám és meggondolkoztató happeningjeit részletre vásárolt kamerával rögzítette, méregdrága keverőasztallal vágta, szerkesztette a felhalmozott videófelvételeket. Nem szeretett a svéd festőmunkásokkal csoportban dolgozni. Magános farkasként vállalt munkát. Egy alkalommal ötven földalatti garázs fémajtájának festését bízták rá vasárnapi munkában. Ebédért és száz korona bérért szívesen segítettem neki. Előbb minden ajtó előterét és a környező falat be kellett vonnom széles szigetelőszalaggal, hogy a lecsurgó festéktől megóvjam a környezetet. Egy csepp festék sem kerülhetett illetéktelen helyre. Amikor elkészültem, Ödön hengerrel szürke festéket vitt a fémajtó felületére. Széles ecsetet nyomott a kezembe. Fentről le, lentől fel egyenletesre simítottam a festékréteget. A tornagyakorlathoz hasonló gyors és ismételt fárasztó guggolás és ágaskodás ellenére szerettem ezt a munkát. A fémfelületre kent festék fényes tükörré alakult a szemem előtt.

Ödön gyorsan fáradt. Nem tudtuk, hogy rejtőző rákos betegsége miatt. A negyvenvalahányadik ajtó után kényszeredetten álljt parancsolt.

- Menjünk ebédelni! – javasolta.

- Befejezzük! – szóltam rá rideg, csoportvezetői hangon.

– Ha megkezdtük, akkor be kell fejeznünk! – Remegett a lábam. Nyolc évvel idősebb voltam Ödönnél. Túl a hatvanötön. Kínlódunk még egy órányit. A közeli kínai vendéglőben jólesett elismerése.

- Tulajdonképpen – kezdte szokott körülményeskedésével – mondhatjuk azt, hogy kifejezetten rendes fej vagy. Nem afféle puskatús, avagy kopott bőrtarisznya.

Kiderült, hogy Ödön is írogat. Színházi jegyzeteit örömmel közöltem az Ághegy első számában.

A folyóirat rovataiak tartalmát a következő címekkel érzékeltettem: Irodalom: Verset az akkoriban Svédországban élő Bartal Kláritól kaptam, a prózát regényrészletem biztosította. Észak hírnökei: Különböző svéd vers- és prózafordításokból. Rügyek: László Patricia göteborgi óvónő novellája és Bitay Zsolt versei. Páholy: Ödön színházi jegyzetei és Kolozsvárról menekült Shapira Zoltán rendező doktori tanulmányának részlete. Járkáló: A sokoldalú koppenhágai Lázár Ervin Járkáló publicisztikája. Megkülönböztető ragadványnevéből alakítottam rovatnevet. Ígérte és jódarabig betartotta ígéretét, hogy ellátja rovatát, amelyben a dán felnőttnevelésben szerzett tapasztalatait, saját módszerét kívánta népszerűsíteni. Könyvek: Ismertetőket terveztem, amelyekből később kritikai rovatunk állandósítását reméltem. Sajnos ez a mai napig nem sikerült, mert sokszáz munkatársaim közül egy sem akadt, aki a skandináviai alkotók munkájának értő elemzésére vállalkozott volna. Akik mellettünk járnak: E rovat párjául képzeltem az Akik előttünk járnak címmel

rovatot, hogy előreláthatólag ötven lappal egyféle antológiát képezzek, amelyben minden skandináv alkotót bemutatnak. Húsz esztendő munkájával ezt az elképzelésemet sikerült véghezvinnem. Tíz vaskos kötet a bizonyítékom. Vendégoldal, Megjegyzések és Képtár melléklet: Terveztem ezeket is a beérkező anyagok milyenségének függvényében. Később sikerült ideig-évnegyedekig állandósítanom a Zene/szó, Kép/fény, Képtár és Törzstér rovatokat is.

Találkoztam Mervel Ferencel. Lelkes, tizenvalahány nyelvet beszélő tanár volt, „hídember”, egyszemélyes intézmény. Az Eötvös Collegiumban Mervel Ferenc Könyvtár őrzi emlékét. Egy magyaroknak írt svéd nyelvtanfűzet szerzőjeként láttam a nevét először. Később skandináviai költőket bemutató fordításainak a Kék fjord, ezüst sirály-nak a kötetét lapozva erősödött bennem az érzés, hogy feltétlenül meg kell ismernem. Ha jól emlékszem az Eniro (svédországi személykereső szolgáltató) segítségével jutottam telefonszámához. Felhívtam. Találkozásunk színhelye az egyik városszéli lakónegyedi falatozó volt Stockholmban, ahol szerinte fenséges melegszendvicseket készítenek.

Beültönk oda. Rendelt, s kínált engem is, de nekem nem volt fityingem sem, nem fogadhattam el a felkínált szendvics ebédet. Tátott szájjal hallgattam. Ismeretlen világba kalauzolt. kiderült, hogy beszél az összes skandináviai nyelveket, még a feröerit is. Tőle tudom, hogy megkülönböztethetünk északi (svéd, norvég), déli (dán) és szigeteki (izlandi, feröeri) skandináv nyelveket. Megközelítőleg száz skandináv szerző művét fordította magyarra és félszáz magyar szerző művét fordította svédre. Könyveket cseréltünk. Néhány héttel azelőtt vonult nyugdíjba. Akkor még nem tulajdonítottam érdeklődést az iránt, hogy bejáratos volt Tomas Tranströmerékhez, aki néhány évvel később a svédek

büszkesége lett, világhíres Nobel-díjas költő. Mivel fordított tőle kötetnyit. Miután ismertettem lapalapító tervemet szívesen vállalta, hogy munkatársam lesz. Így került Tomas Tranströmer ismertető az első Ághegy számba A Nobel-díj várományosa alcímmel és csokornyai versének magyar fordítása. Akkor már nyomdában volt Mervel 117 vers címmel szerkesztett Tranströmer kötete is, amelyben Jávorszky Béla, Sulyok Vince és Thinsz Géza fordításait is közölte. Novellafordítást is adott. Általa sikerült apránként egyre beljebb férköznöm a svéd irodalom berkeibe. Segített abban is, hogy kitűzött céломhoz egyre közelebb kerüljek: folyóiratomban igyekeztem bemutatni minden előttünk járó skandináviai magyar alkotót és helyet adni a velünk együtt járok írásainak is. Mivel később kétszer is járt Budapesten Tomas Tranströmer társaságában. Tolmácsa volt. A kerekesszékebe kényszerült és nehezen beszélő költő tekintetéből olvasva felelt helyette az újságíróknak, felolvasott verseiből. Pont ilyen szolgáló ember szerettem volna lenni magam is. Nincs nagyobb öröm annál, ha hasznossá tehetjük magunk az értékek szolgálatában. Ferencnek ez volt az élete, tanárként, íróként, fordítóként. Felesége beteges asszony volt, kitartott mellette, gondozta. Sajnos őt is leteperte hirtelen elhatalmaskodott betegsége. Valamilyen Babitshoz és Kosztolányihoz hasonló légutat elzáró rosszindulatú daganat keserítette utolsó hónapjait. Az orvosi kezelésre Stockholmot járt Kosztolányihoz hasonlóan érzett:

*„Hallgatnak ők is, én is hallgatok,
de csöndjeink nem érnek össze végül,
mivelhogy én magyarul hallgatok,
s ők svédül.”*

Elzárkózott. Vigasztalásul kitüntették, még egyszer felfigyeltek rá Magyarországon. A Pro Hungarica díjához

gratuláló levelemet halála napja előtt még megköszönte. Hatvannyolc éves volt. Az Ághegy felmérhetetlen veszteségének éreztem. Első kötetünk megjelenésekor a stockholmi magyar nagykövetségi bemutatón méltattam pályáját és búcsúztattam egy perces döbbenetes csönddel. Hihetetlen, hogy az ember annyi küzdelmes esztendő után már csak töredékesen emlékszik legjobb munkatársaira. Ferenc a fentieknél többet érdemel. Ezért idemásolom az emlékezetére szerkesztett Ághegy szám bevezetőjeként írt soraimat:

A hídember

Mivel Ferenc emlékezete Ez a jelző már foglalt, hiszen a „legnagyobb magyar”-t, a Lánchidat építő Széchényit illeti. Amióta, azonos címmel, elkészült és sikernek örvend történelmi nagy játékfilmünk, még inkább magyarázatra szorul az, hogy Mivel Ferencet miért nevezzük hídembernek. Merthogy az volt – nem vitás. Az Északi Fény Magyar-Skandináv Kulturális Társaság például, még a jeles fordító életében, nem véletlenül, Mivel — Hidak címmel rendezett skandináv irodalmi- és filmestet Budapesten, az Uránia filmszínházban. És a Skandinávia-barátok találkozói az Eötvös Collegiumban, az ott létrehozott Mivel Ferenc Könyvtár is mutatja, hogy tehetségét, egyszemélyes intézményét, egész munkásságát számosan nagyrabecsüléssel figyelték. Az, amit divatos szóval virtuális, tehát látszólagos hídnak nevezhetünk, Mivel Ferenc páratlan fordítói munkáival építette a magyar és a skandináv irodalom jobb megismerése érdekében. Az Ághegy első és igazán lelkes munkatársa volt. Könyveinket kicseréltük, az első szám szerkesztése idején majd minden nap felhívott, villámpostán küldte új fordításait. Amikor tapasztalhattam rendkívüli jártasságát a skandináv irodalomban, többek között őt is felkértem, hogy vállalja el főszerkesztői teendőket. Szívesen dolgoztam volna

irányítása alatt, de túlzott szerénységgel ezt elhárította. Különös érzékenységet tisztelve, még a címlapra kiemelt munkatársi névsorból is törölnöm kellett a nevét. Az évezred első évének telén találkoztunk Stockholmban. Enyhe volt az időjárás, veszélyes jégcsapok lógtak a házfedelekről, ahonnan olykor kásás hókupacok zúdultak a járdára. Átmentünk a kétsávos utca kevésbé veszélyeztetett túlsó oldalára, és úgy közelítettünk kedvenc falatozójához, ahol, mint útközben büszkén mesélte, törzsvendéggént ismerik, és kedvenc tojásrántottás szendvicsét mindig szívesen elkészítik. Beszélgettünk ott néhány órán át. Csodálhattam tájékozottságát a svéd irodalom rejtelseiben. Akkor már tudtam, hogy Vecsésen született, egy évvel fiatalabb nálam. 1956 októberében a Lőrinci Újság főszerkesztője volt. 1969-től a stockholmi Népi Egyetem nyelvtanára. Rendszeres svéd nyelvtanából tanultam magam is, az engem befogadó ország nyelvét. Tudtam, hogy nemcsak svéd, dán, norvég, izlandi és feröeri nyelvből fordít magyarra, hanem több nyelvből svédre is. Megközelítőleg száz skandináv szerző művét fordította magyarra, svédül pedig közel félszáz magyar alkotó művét tolmácsolta. Szakcikkeket, tanulmányokat írt, Pillanatképek címmel 1993-ban novellás kötetet jelentetett meg. S ahogyan ez már történni szokott, a hosszú beszélgetés alatt közelebb kerültünk egymáshoz. Néhány héttel azelőtt vonult nyugdíjba, a hirtelen rászakadt magány lehangoltta tette. Azt hittem, érzékenységet az is tetézte, hogy kedvenc helyén, a falatozóban, nem ismerték meg a kiszolgálónők, rég nem járthatott már ott. De kiderült, hogy felesége beteges zárkózottsága aggasztja, a rászakadt háztartási teendők, a városszéli magány, a svéd magyar körök elismerésének hiánya. „Az utóbbi négy-öt évben, egyetlen sorban sem foglalkoztak velem. Már nem zavar.” Keserűen eltúlozta, hogy rajta is beigazolódik a bölcsesség: „Egy próféta

sem kedves az ő hazájában”. Erről panaszkodott némely világhálón közzétett interjúbán is. Miközben elhatárolta magát bizonyos személyektől — a Tollforgatók stockholmi találkozóin sem kívánt jelen lenni —, elfelejtkezett arról, hogy az Ághegy részletesen bemutatta munkásságát, és a Sall László által Két évszak címmel megjelentetett lemezein is ott vannak a fordításai. Tomas Tranströmer verseskötetének, a 117 vers-nek a kiadásakor ünnepelték Budapesten, hiszen, a súlyosan beteg, Nobel-díj várományos svéd költő, az Ünnepi Könyvhét díszvendége volt, és Mervel Ferenc a szövivőjeként és fordítójaként is, akkor, a figyelem központjában állt. Az idő mindent gyógyító malmában talán rendbe jöttek volna dolgai, Magyarországon mindinkább ismertté és elismertté vált, a Magyar Írószövetség elnökében támogatóra talált, de a kegyetlen sors csapásaként, az idén márciusban orvosa megállapította, hogy nyelöcsőrákja előrehaladott, Kosztolányi és Babits betegségével néhány hónapot élhet még, az esetleges beavatkozás aligha változtatna ezen. Éppen Bengt Emil Johnsonnal készült akkor a budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválra, a svéd költő verseskötetének bemutatójára. Nem merte elkísérni. Halála előtti hetekben még felvették a Magyar Írószövetségbe és megkapta a Pro Cultura Hungarica kitüntetést. Mit sem sejtetve betegségéről, még fogadta baráti üdvözlőmet, s tervemet, hogy e fölötti örömeinket megoszthatjuk az Ághegy következő számában olvasóinkkal is. Minden bizonnyal még tudomására jutott, hogy az idén, Kortárs svéd költők címmel, a Széphalom Könyvműhely díszdobozban, három önálló kötetben megjelentette Werner Aspenström: Hanyatt a fűben, Lennart Sjögren: Tengertajték és Per Helge: Hullámhosszak című általa válogatott és fordított verseit. Mervel Ferenc 2004. március 23-án este, életének 68. évében távozott közülünk. Nem kerülhetem meg a

szokványos, de az ő esetében nagyon is igaz megállapítást: nagy veszteség érte a skandináviai hídteremtő magyarságot. Thinsz Géza halála óta, talán a legnagyobb veszteség, amely az itt élő magyar irodalmi alkotókat érte. Munkásságát felmérni, gyümölcsöztetni, ha lehetséges folytatni: kötelességünk. Az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyamnak mindenekelőtt.

Szente Imre volt a másik nagy buzdítóm. Érdekes, hogy akár Mervel Ferenc ő is élt és tanított Lundban, ebben a diákvárosban. Többször felkerestem spångai lakásában. Finn felesége szótlan asszony, teát főzött és hagyta, hogy órákig társalogjunk. Írtam már erről, de az Ághegy első számát most újra lapozva látom és értékelem önzetlen segítségét.

A szokott délelőtti órában hatalmas és koromfeketesége ellenére barátságos kutyáját sétáltattuk. Kérésemre végig néztük a közeli temetőt, magyar sírokat is találtunk ott. Érdekes, hogy bármerre jártam a világon mindenütt találok magyar emberekkel vagy legalább nyughelyükkel. Szente Imrét bátyámozhattam volna, hiszen tizenhárom esztendővel idősebb nálam, de elfogadott barátjának. Amikor megismertem ereje teljében volt. Naponta írt. Rendkívül nagy műgonddal vitte számítógépbe verseit, publicisztikáit, fordításait, amelyeket a stockholmi Híradóban, az Új Kévében és az Ághegyben közölt. De számítógépes levelezése gondot okozott neki. Örömmel segítettem. Volt ebben némi számítás is. Mindig tele usb-vel jöttem el tőle.

Rendkívüli szerencsémnek tartom, hogy az Ághegyben közölhettem átdolgozott Kalevala fordítását, amelynek egyedülálló különlegessége, hogy a tizenötödik magánhangzónkat, a zárt ě-t szakavatottan használta. Kíváncsi természetű lévén megkértem Imrét, tanítson meg ennek a magánhangzónak a használatára.

- Nem lehet! Azt te már soha meg nem tanulod! – mondta szigorúan.

Utánanéztem, a magyarlakta vidékek közül többnyire a Dunán túliak, a Vas-megyeiek, ahonnan Imre is származik, élnek ennek a hangnak a kiejtésével. Írásban már ott sem használják. De erdélyi nyelvterületeken is él ez a hang, például a Csíkszērēda helynév székely kiejtésében. Büszke vagyok arra, hogy én is tehettem érte valamit: javasoltam és megérdemelten ítéltek Szenté Imrének a Bárczi Géza Kiejtési Alapítvány díját, a Bárczi-harangot.

A Kalevala fordításról többek között így vall a svédországi magyar írók doyenje:

„Olyan korban élünk ugyanis, amelyben lassan minden politikai célzat nélkül is politikai tettek számít a magyarul írás. A kisebbségi magyar irodalomra ez fenntartás nélkül áll, de a nyugati szórványokban is – ki tudja, milyen kényszerből – olyan felemás lények születtek, akiket Határ Győző, nem titkolt öniróniával, anyanyelvkopolyús halaknak nevez, mert a szárazon élnek ugyan, de víztartállyal a hátukon. A légszomj ösztökélte írói tevékenység számos példája közül csak egyet említsünk: az elmúlt három évtizedben három új Kalevala-fordítás is megjelent magyarul, s mind a három az anyaország határain kívül: Nagy Kálmáné Erdélyben, tehát Romániában, Rácz Istváné Finnországban, az enyém pedig svéd földön. S ha az alkotást kiváltó ihletet a finn népköltészet adta is, a fordítói munka öröme és jutalma főképp az anyanyelvvel való találkozásból, szinte szerelmi egyesülésből fakadt. Magamról legalább bizvást állíthatom ezt.”

Örvendetes találkozásaim tükre az Ághegy első száma. Márton Zoli rokonom, Kiss Jenő költő unokája. a nővérem lányát vette nőül és hozta ki Stockholmba. Az

újra alakult Erdélyi Szépmíves Céh intézőjeként Jenő bátyámal tartottuk a gátat, amíg az anyagiakat firtató politikusok összeférhetlensége miatt össze nem omlott ez a nemes hagyományörző céllal indult vállalkozás. Jelen voltam azon a kolozsvári kiállításon, ahol Márton Zoli fotóit az utolsó Erdélyben maradt helikoni költő méltatta megnyitójában. Zoli Modus vivendi sorozatából válogattam az Ághegy képzőművészeti mellékletét. Zoli akkor egy japán fotómásoló üzletében dolgozott, később a nagy keresletnek megfelelően a vállalkozó második üzletét vezette, mindaddig, amíg visszatelepedett szülővárosába Kolozsvárra. Új családot alapítva, gyerekei nevelése mellett művészetének él.

Ugyancsak emlékezetes volt felfedeznem Stockholmban Dohi Alexet (Sándort), aki a mai napig öregek gondozásával keresi népes családjá kenyerét, miközben elismert román költővé vált. Kolozsváron miután művészeti középiskolát végzett tejhordással tartotta fenn magát, Dusa Ödön pinceklubjában húzta meg magát egy időre. Tagja volt az Ifjúmunkás Matiné alapműsorait szolgáltató mozgásközpontú színjátszócsapatnak Jóljött, hogy a kötelező román fellépők helyén is szerepeltethettem egy-egy versével, amit Cseke Gábor fordított magyarra. Svédországba menekülése után jó évtizeddel felvették a Román Írószövetségbe. Nyarait családotól az Írószövetség Eforia Nord-i tengerparti üdülőjében tölti. Svédül is közölt már kisebb írásokat. Képzőművészként is jelen volt az északi fővárosban. Néhány egyéni kiállítást rendezett. Két vagy három karcolatomat svédre fordította és megjelentette az egyik szerény bevándorlókat támogató folyóiratban. Hálából három versesfüzetét fordítottam magyarra és megjelentettem nyugdíjamból előlegezve a nyomtatás költségeit az ÁghegyKönyvek sorozatban Az Altermundia, az Illatok könyve és Definíciók könyve

címűeket. Megköszönte, de költségeimet elfelejtette megadni.

Akkoriban írtam az Irodalmi Jelen regénypályázatán díjazott regényemet, részletet közöltem belőle az első számban, mert akkor még hiján voltam másóktól szerzett irodalmi műveknek.

Ismerkedésemet a svéd költészettel Carl Michael Bellmannal kezdtem, A svédek 18. században élt közkedvelt romantikus költője nyomán bejártam Stockholmot. A Noé apó és a Pálinka címűt dalt fordítottam tőle miközben három egész hónapig svéd nyelvórákra jártam. Kellemes órák voltak, mert nem nekünk a tanulóknak kellett fizetnünk, hanem mi tanulók kaptunk naponta ezért 26 koronát. Ebből az összegből akkoriban, (mai is) szerény ebédet főzhettem.

Élményszámba ment egy lapp költő versének magyarra fordítása. Ma is időszerűnek érzem, a magunk sorsával sokban azonosnak a lappok megpróbáltatásait a megmaradásukért folytatott évszázados küzdelemben, hiszen ez történik a székelyekkel, az erdélyi magyarokkal ma is.

Mindenütt hasonló a kisebbségek fájdalma, a velük megtörténtek csaknem mindenütt azonosak. De más és más ezeknek a fájdalmaknak a jelenkori fogadtatása. Gyakori, hogy tabuként nem szólnak erről. Divatos ma is az a botor felfogás, miszerint, ha valamiről vagy valakiről nem beszélünk, az nincs, nem létezik. Mennyivel emberibb az a felfogás, amely mindenféle bánat kibeszélését tartja célszerűnek. Svéd tankönyvemben találtam a verset. A kis népekre jellemző, hogy értelmiségük mindent vállaló. Valkeapää Nils-Aslak 1943-ban született. Nemcsak költő, író, hanem zeneszerző, énekes és Aillohas néven ismert festőművész is. Verseit finn és svéd nyelvre is lefordítják. Elevenen él emlékezetemben néhány sora:

*Jöttek aztán ismeretlen emberek, sok idegen vér.
Maguknak akarták és birtokba vették földjeink egy részét.
Maguknak akarták és növekedtek benne minden javakkal,
amelyek fölneveltek minket.*

Mindent.

Még minket, magunkat is.

Nehezen süllyedtünk fogolysorba.

És így ment ez mindig.

Hívatlan vendégnek jussa lett.

Azt hiszem oslói munkatársam, Kovács katáng Ferenc hozzám hasonlóan fokozatos gonddal kiterjesztette ismeretségi körét (avagy én hozzá hasonlóan tettem ezt), tudatosan ismerkedett a norvég irodalommal és művészettel, a befogadó ország zenei-, színházi- és filméletével. Érdeklődési köreink valahol metszettek egymást. Ferenc már az első szám szerkesztésekor támogatott.

Magyarországon született, villamosmérnökként a Dunaújvárosi Főiskolán tanított, több klubot alakított. 1982 óta él Norvégiában Dániában design, Norvégiában és Magyarországon film- és színház-dramaturgia tanulmányokat folytatott tanulmányokat folytattam, az Oslói Egyetem Média és Kommunikációs Intézetében médiamérnök oktatástechnológiával, interaktív multimédiával foglalkozik. Verset, prózát, ismeretterjesztő írásokat fordításokat közöl. Könyvei szép számmal jelennek meg. a Magyar Írószövetség tagja, fest, rajzol, kisfilmjeit norvég és a magyar televízió is bemutatta. Keresve sem találtam volna sokoldalúbb, jobb munkatársat. Nálam tizenvalahány esztendővel fiatalabb, arra számítottam, hogy valamikor majd átveszi tőlem a két lap szerkesztését. Most döbbenek rá, hogy immár ő is nyugdíjaskorú, feltehetően sok más külföldi magyarhoz

hasonlóan, a megérdemelt pihenés éveinek helyéül szülőföldjét választja.

A második számban a Norvégiában és Magyarországon egyaránt hírneves, Pro Hungarica díjas Sulyok Vincét mutatta be. A díj átvételekor a költő éppen hetven esztendő volt. Kovács Ferenc a Petőfi Irodalmi Múzeumban tartott ünnepségen, méltatásában megköszönte Sulyok Vince jóakarató segítségét norvégiai tájékozódásában. Ezután kitartó kapcsolatteremtéssel teremtett folyóiratunkat szolgáló munkatársi közösséget. Olyan természetességgel és barátsággal továbbította tapasztalatait és a szerkesztőmunkámhoz szükségeseket, hogy rögtön szerkesztőtársamnak fogadtam, a harmadik számtól pedig, rábeszéltem, legyen helyettesem. Első bővített szerkesztőbizottsági ülésünket az ő szervezésében és az oslói magyar követség jóvoltából tarthattuk meg a norvég fővárosban. Kitartásának köszönhetően a maga köré gyűjtött munkatársakkal a mai napig folyamatosan biztosítja az Ághegy norvégiai anyagait. A maga alkotásaival, képzőművészeti munkáival és korrektori szolgálataival, amelybe feleségét is bevonta, a folyóirat nélkülözhetetlen emberévé vált.

Ortman Mária Klára nevével a fordítók listáján találkoztam. Lund központjában lakott. Apja Hornyánszky István pozsonyi származású, édesanyja kolozsvári. Családjában magyarul beszéltek, édesanyjának köszönhetően, hogy választékos magyarsággal beszélt. Egy uppsalai egyetemi tanár biztatására finn-ugor szakon végzett. Első munkája a Fejes Endre Rozsdatemető című könyvének fordítása. Kertész Imrétől is fordított, többek között a Sorstalanságot is. Interjút is készíthettem Ortman Máriával, bemutattam a Lundi Kulturfórum meghívottjaként és Kertész Nobel-díjának átdásakor

együtt fotózhattam őket a stockholmi Magyar Nagykövetség fogadásán. Ortman Mária ajánlására vettek fel a Svéd Írószövetségbe.

Nobel-díjas írónk ünneplésében is kivehettük részünket, „első kézből” mutathattuk be olvasóinknak. A napokig tartó ünnepségre Hegedüs Zsoltot kértem meg, aki a Magyar Liget igazolványával, tudósítóként egyike volt annak a harminc akkreditált újságírónak, akik részt vehettek az ünnepségen. Zsoltot már azelőtt munkatársamnak tudtam, svéd-magyarokról írt karcolat-füzérét sorozatban közöltem az Ághegyben, miután a malmői Ilona's Resors névvel fémjelzett, svéd-magyarokat Pestre szállító kisvállalkozás buszán az utasok egymásnak adták unaloműzőnek nagyszerű, ezért szerex-másolatban terjesztett történeteit. Hegedüs Zsolt kolozsvári vegyész-mérnöként került Stockholmba. Társadalmi segélyemből nekem nem futotta a Nobel-díj ünnepségein kötelező frakkra. Zsolt kölcsönzött frakkjának igazítása 1600 koronába került. Nekem ennél kevesebb jutott egy hónapi élelemre. Nem lehettem ott a díj átadásakor az Akadémián és a díszvacsorán sem, enyhén szólva, hiányos svéd és angol nyelvtudásom miatt sem. Zsoltnak viszont jóljött egy kis kiruccanás, mert hiába szabadult évekkal azelőtt a romániai elnyomásból, szinte beteges félelem gyötörte kitaróan. Sokáig a nevét sem engedte leírni. Írásait, amelynek Svédcsavar címet adtam, Zita néni néven jegyezte, sokáig mást nem engedélyezett. Stockholmot bemutató érdekes jegyzetsorozatához sem vállalta nevét.

A Svédcsavarhoz Mayer Hella készített nagy kedvvel rengeteg humoros rajzot. Később Hella, Mesés közlekedés című gyerekkönyvemhez is kétszáznál több illusztrációt rajzolt. Kitaró munkájával igyekezett édesanyja, Zsombori Erzsébet művész munkája nyomába érni. Hella házasság révén került a svéd fővárosba. Dusa Ödön fiához ment férjhez, miután szülei a szilágysági

Zilahról kényszerültek Budapestre. Ödön fia kérésére és nevében írtam Hellának néhány szerelmeslevelet. Belátom nem jól tettem. Néhány év együttlét után elváltak. Hella nem elégedett meg a stockholmi művészeti főiskolai végzettséggel, Pesten fejezte be képzőművészeti tanulmányait. Ma elismert, sajátos technikájú festőművész, az Ághegy művészeti munkatársaként, büszkeségünk.

Az Ághegy első számától kezdődően gondom volt arra, hogy olvasóinkat olvasmányokkal lássam el. A folyóirat a skandináviai magyar alkotók műhelye kívánt lenni. Ma már bizonyíthatóan műhellyé vált az évek során, de az is elismerésre méltó, hogy olvasóink nagyrésze olvasmányos sorozataink miatt kedveli internetes jelenlétünket, az idősebbek pedig a kiadványainkat nyomtatott formában közölt folytatásos regényeinkért keresik. A Kalevala és a Svédcsavar folytatásos közlése után Szent Imre fordításában élvezettel olvashatták Hjalmar Söderberg Jézus Barabbás című regényét. Amikor a nyomtatás költségeinek csökkentése érdekében úgy döntöttem, hogy köteteként öt-öt számot sűríték egy-egy vaskos könyvalakban és összesen tíz kötetre tervezem az antológiát, minden fűzött kiadványba foglaltam egy-egy olvasmányos regényt. A második kötetbe Molnár István Mint pillantás tűzhöz című regénye került. A szerzővel egyik stockholmi munkatársakat kutató utam alkalmával találkoztam. Svéd verseit olvastam egy a fiatal avantgard költőket népszerűsítő honlapon. Svédül írta regényét is, amelyet az Ordfront Kiadónál jelentetett meg 1996-ban, Fjärlens tredje val címmel. Színháztudományokból doktorált a stockholmi egyetemen. István kétgyermekes családapa, bevallottan megélhetési gondokkal küzdött. Családját taxisoförként igyekezett eltartani. Rávettem, hogy regényét magyarul is megírja.

– Fordítom... – fogadta. Vitába szálltam vele.

– Mondjuk azt, hogy átírod anyanyelvedre.

Megtörtént. Elfogadta szerkesztői segítségemet is.

A második Ághegy kötetben kezdtem Bernhard Nordh: A hódtavi újtelepesek című regényének közlését. Bartha István feleségével együtt fordított Svédországba érkezésükkor. Pista bátyámmal előkotortuk jegyzetei garmadából, leporoltuk róla a port. Átdolgozására, szerkesztésére magam vállalkoztam. Élvezetes munka volt, sokat tanultam belőle, svéd és magyar nyelvismeretemet gazdagítottam vele.

Stockholmi barangolásaim idején jutottam el az akadémikus Klein Györgyhez. Svéd-magyar-zsidó világpolgár volt. Negyedévszázadig az orvosi Nobel-díj bizottság tagja. Nyolcvanadik életévének ünneplésekor Garam Katalin a Kossuth rádió lundi tudósítójának interjúját kénytelen voltam lábjegyzettel ellátni:

Klein György tiszteletteljes ünneplésének alkalmával sem hallgathatjuk el azt az újabb szerencsétlen vitát, amely a magyarellenesség vádjával, legalább két táborra kívánja osztani a világ magyarságát. Ilyen értelemben a „magyarság zöme” kifejezés sem szerencsés, amennyiben a kollektív bűnösség vádját rejti magában, és ezzel talán nem éppen hiábavalóan, újabb vitára ad alkalmat. (Lásd: Tóth Károly Antal: A gyilkosok felsőbbrendűsége című írását, www.keve.se/olvasmány). Ez a megfogalmazás, miszerint 1944 traumáját nem a németek és a nyilasok okozták, hanem a magyarság zöme, inkább a kérdezett, ifjúkorában ért, és egész életére kiható, traumáját mutatja. Meggyőződésünk, hogy Klein György ma is, és nem csak születése jogán, a magyarság zöméhez tartozik, lesújtó véleménye ilyenformán belülről fakad, nem nemzetellenes, hanem mindenekelőtt javítószándékú. Azokhoz tartozik ma is, akik, az interjúban később olvasható megállapítása szerint a

többségében becsületes polgáreemberekből álló jóhiszemű zsidóságot alkották, akik nem voltak képesek az „egész rendszert bűnösnek tartani”. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy T.K.A., különben higgadt, elemzésében néhány sarkított minősítése, akár az első magyar irodalmi Nobel-díjasunkról szóló írásában elkövetett durvaságok, nem célszerűek, nem éppen hasznosak, gátolják a józanész által kívánt egyetértés kialakulását.

T.K.A.-hoz nagy reményeket fűztem, de miután jócskán elragadtatta magát irodalmi Nobel-díjasunk érdemeit illetően, lemondtam arról, hogy újra próbálkozzam meggyőzni hiányzó kritikái rovatunk vezetésével. Ezt megelőzően keserűséggel töltött el, hogy egyházi lapunk szerkesztője nem vállalta családi lapomban a Lélekgondozó rovatot és felajánlott írásaimnak sem adott helyett saját lapjában. Nem így gondoltam a Skandináviában megjelenő magyar lapok közötti együttműködést. Kezdeményeztem az egyesülést a Svédországi Magyarok Országos Szövetségének lapjával, a Híradó-val. Felajánlottam több évtizedes szakmai tapasztalatomat, próbáltam meggyőzni a vezetőket arról, hogy egyre népesebb önkéntes munkatársi gárdám segítségével szakszerűbben szerkesztett lapot készíthetünk. Értetlenséget és irigységet tapasztaltam. Kidolgoztam észszerűbb rovatosítással és korszerűbb tördeléssel a Híradó mintapéldányát. Meg sem köszönték, elhallgatták. Egy alkalommal Stockholmban munkatársaimmal együtt félnapot töltünk a szerkesztőségi munka szervezésének újítását célzó javaslataim megbeszélésével. A rovatosításra sikerült rábeszélnem a főszerkesztőt, de lemondása után a mai napig, amolyan „zsebből szerkesztett” lap készül a régi sablon szerint: a magyar egyesületek elfogult vezetőinek egysíkú beszámolóí sorjáznak oldalain. Nem sikerül aktivizálni az olvasókat, az egyesületi élet egészséges

vitája helyett tervezetlen anyagok válogatás nélküli egymásmellé tördelésével alakulnak a lapszámok. Egy-két vendégszerző korlátlanul többször szerepel a lapban, áldozhat grafomániájának. Feltűnő, hogy a lapcsinálás néhány érdekelt hobbijává süllyedt. A szövetség tetemes pénzt áldoz a lapkészítésre, hatékonyságát ideje volna felmérni. Azt látom, hogy ebben is enged a vezetőség beidegződött gyakorlatának: „ne piszkáljuk, jó az, ahogy van, tartsuk a régi medrében a dolgokat, a változtatások nélkül minden bebetonozható”. Régebbi írásomban igyekeztem felrázni a tagságot, mert nem lehetünk elégedettek, hogy a valamikori hatezres tagság a svédországi magyarok egyre növekvő számának arányában egyre csökken, az aktív tagok száma pedig immár néhány százra zsugorodott. Magyarságunk megtartásának elfogadott módja tevékenységünk gazdagítása. Minden magyar felelős, minden magyarért – hangoztatjuk, miközben nem találunk olyan közösségi munkát, amely megmozgatna minden magyart. Javasoltam néhányszor a magyar egyesületek tagságának, hogy kezdjünk megszámolásunkhoz, az elektronika segítségével ma már ez könnyebben kivihető. Jó az, ha tudjuk hogy szomszédunkban ki a magyar, kit és kiket kell segítenünk, kikre számíthatunk ügyes-bajos dolgainkban. A hagyományos tízes szervezkedésünk gyakorlására szólítottam fel az egyesületek vezetőit. Hiszem, hogy lassan beérik ennek szükségessége és a beilleszkedés legjobb módját választhatjuk közösségeink megmaradása céljából.

Az együttműködés szellemében képzeltem el irodalmi és művészeti életünk frissítését is. Debreczeni Éva szatmári olvasónk írását is ilyen meg gondolásból közöltem Kertész Imre ünneplésekor. Józsansága bátorított. Később a Gergely Tamás és Cseke Gábor által fémjelzett stockholmi Káfé internetes lap alapembereként dicsértem szerkesztői munkáját. Hirtelen halálával olyan munkás és

világos gondolkodású író, költőt és szerkesztőt veszítettünk, akihez többen is hasonítani akartunk.

„A szerkesztő hosszas vívódás után adja közre a Debreczeni Éva írását. A szatmárnémeti szerző írása a sok közül az egyik felelet a Stockholmban megjelenő Új Kéve tavaly decemberi számában megjelent irodalmi elemzésnek álcázott, a folyóirat terjedelmének csaknem felét érdemtelenül elfoglaló írásra, amelyben a szerző többek között hazugnak, ostobának és magyarellenesnek nevezi a Nobel-díjas író. Az nyilvánvaló, hogy a folyóirat két szerkesztője közül legalább az egyik visszaélt helyzetével: a szeretet ünnepe előtti hetekben a maga szerkesztette egyházi folyóirat palástja mögé bújva, és engedve a kivagyiskodás bűnének – gyűlöletet prédikált. Ezzel nemcsak a szerzővel azonos helyen született Debreczeni Éva rosszallását vívta ki, hanem sok más svédországi magyar olvasóét is, akik felháborodásukat írásban, illetőleg elhatárolódásukat mutató nyilatkozatban óhajtották kifejezni. A szóban forgó írás hangneme olyan, hogy vitát nem érdemel, ezért azokat, akik ilyen céllal szerkesztőségünkhöz fordultak – igyekeztünk lebeszélni. A Debreczeni Éva írása viszont magyarázatot ad arra, hogy a lekicsinylők lényegében milyen kérdésekkel nem számolnak. Azokat pedig, akikben fölhorgadt a kétely az első magyar irodalmi Nobel-díjas érdemeit illetően, megnyugtatjuk, hogy megkérdőjelezni az odaítélők hozzáértését (számos más díjat, többek között Kossuth-díjat is kapott) csakis a nagyképűség mellényében ideig-óráig feszítve lehet.”

Neufeld Róbert is azok közé a példamutató magyar zsidóemberek közé tartozik, akik nem felejtik, hogy magyar kultúrán nevelkedtek. Akár a nagyműveltségű Klein házaspár, mert Svédországban háborítatlanul megtehették, ragaszkodtak családnévükhöz. Barátságunknak a kölcsönös megbecsülés az alapja.

Édesanyját a Bergen Belsenből Svédországba vitték, 1956-ban hozzá menekültek, gépészmérnököt végzett, közgazdászvizsgát tett, három évtizede hitelviteli tanácsadóként saját céget alapított Stockholmban. Ismerettségünk idején már három szakkönyv szerzője. Azt hiszem, mindig érdekelte az irodalom, svédül és magyarul egyaránt ír regényt. Verset tőle csak magyarul olvastam. Több alkalommal anyagilag is támogatta az Ághegyet és Baráti Társaságunkat. A tizes évek elején, amikor lapjaim világhálós jelenlétét biztosító segítők nélkül maradtam, s a magam írásaival küszködve sajnáltam az időt a honlapjainkal való számítógépes jártasságom elmélyítésére, hogy szerkesztett és grafikailag pátyolt és élvezettel tördelt lapjaimmal tovább már ne bibelődjem, elfogadtam egy az interneten jelentkező betegnyugdíjazott egyházi ember önzetlennek mondott segítségét.

A jobb megértés érdekében néhány évet vissza kell ugornom az emlékezésben.

Az ezred elején újabb és újabb anyaországi fiatalok érkeztek Svédországba. Lundba is jutott a munkavállalókból. Természetes, hogy a magyar egyesülethez fordultak tanácsért, segítségért. Többnek is segítettem. Egy fiatal párnak nem érdek nélkül, hiszen a férj valamiféle nemzetközi elektronikai vállalkozásnál meghirdetett versenyvizsga nyerteseként került Lundba. Akkoriban pincei raktáram tele volt mindenféle bútossal, a gazdag svédek által megunt és levetkezett holmival. Jutott belőle nekik is. Lakásom közelében kellett jelentkezniök ez irodában lakáskiutalásért. Hajnali három órakor a lépcsőház tele volt fiatal lakásigénylőkkel. Lépcsőn ülve vártam a reggeli nyolc órát, amikor nyitott az iroda. De már előtte megérkeztek a fiatalok, jól esett, hogy segíthettem. „Raktárból” összeszedett bútoraimból is vállogattak, nekik adtam két pár márkás silécemet,

Dél-Svédországban nehezen talál az ember lesiklásra alkalmas dombot, havat pedig itt elég ritkán. A havat hordozó felhők errefelé oly fukarak, hogy mit sietve néhány centiméter vastagon szétteritenek órákon belül vízzé válik a két fokos évi átlaghőmérsékleten. Hozzá tartozóim, miután hetvenen túl amúgy sem ajánlották a legénykedést, könnyen megváltam kincseimtől. Beláttam, hogy meg kell elégednem az unokáim számkóztatásával a lakásomhoz közeli műpark műdombjairól. Srgítettem minden közelemben felbukkanó fiatal. Szeretek főzőcskézni, ezt egy személyre nem lehet, így aztán gyakran vendégül láttam ismerőseimet. Persze, hogy igyekeztem bevonni mindenkit a lapcsinásba. Ez a fiatal pár nagy segítségemre volt. A fiatalember fizikus végzettséggel mesterségének nevezte a számítástechnikát, összeírta miket vásároljak és félnap alatt összerakta az alkatrészekből új gépemet, amelyhez ma is működő takarékos nyomtatót is kapcsolt. Tanítónő felesége pedig 50 koronás órabérért a szövegszerkesztés általam még fel nem fedezett fogásait gyakoroltatta velem. Látogatás nélkül maga is elektronikát tanult. Hálából egy a Helsinborgban magyarul tanuló, Jugoszláviából idekerült és magát magyartanárnak képzelő férfi helyébe ajánlottam. Ingázott, amíg gyerekvárás, majd gyerekgondozás címén abbahagyta a tanítást. A fiatal házaspár nem titkolt célja az volt, hogy minél több pénzt gyűjtsön otthon megkezdett házuk építéséhez. Nyilván nem akármilyen munkával. Segítőszándékkal vittem el egyszer Békássy doktorhoz, akinek kisgyerekeit kellett volna segítenie a háztartás teendők mellett, de nem vállalta az ajánlot alacsony órabér miatt. Utóbb kiderült, hogy fézni sem tud. Megfagyott bennem a vér, amikor lapkészítés közben a gépbe írt szövegben előforduló *egyelőre* kidejezést hibásnak mondta és tanítónénisen ellentmondás nem tűrően az *egyenlőre* írásmódot

ajánlotta. Nem akartam megszegényíteni, némán az Helyesírási Tanácsadó szótáramra mutattam. A számítógéphasználat alapvető tudnivalóinak végéhez közeledve, amikor a honlapszerkesztés fogásain eljásatítását gyakorolhattuk volna, se szó se beszéd felmondta az órákat. A mesterség elsajátításakor az inas, de még a segéd sem ismerhet meg minden titkot, a mester tekinyét félti. Beláttam és teret engedtem a tanítónének, szabad kezet kapott a honlapszerkesztésben. De amikor a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának közbenjárásával 800 kötet nyomtatásának költségeit azzal a feltétellel kaptuk, hogy az éves pénzelszámolás határidejében felhasználjuk az összeget, a „botcsinálta” szerkesztő három hónapig húzta a magának fenntartott utolsó korrekturát, s az utolsó napon nyomdába adott kötetünket önhatalmulag visszavonta. Ezzel csaknem elvesztettük a jóindulatuan megadott támogatást. Szóváttem, hogy a lap gazdájaként döntésemet nem célszerű megmásítani. A tanítóné férje, kicsi izgága ember, akit munkacsoportja összetartása céljából hatalmas bográcsban főzött gulyással és két háromkilós magyar kenyér sütésével is segítettem, felesége védelmében faluról hozott nyers modorukhoz illő káromkodással támadott. Meg kellett szakítanunk kapcsolatunkat. De még bevittem őket a Fórum vezetőségébe. Lemondtam titkári megbízatásomra és helyembe a tanítónét javasoltam, amit nyilván elfogadtak a tagok, hiszen ezzel a Kulturfórum honlapja működőképesebb lett. A tanítóné pedig a gyerekek szerencséjére, mert amolyan szívtelenül rideg, inkább félelmet, mint szeretett sugárzó, dolyfösen ostoba falusi libaféle volt. Lemondott tanítói pályáról, szült még egy gyereket és a svéd gyermektámogatási rendszert élvezve, férjével összeszedte tervezett házuk építésre való vagyont, feltehetően elégedetten visszaköltözik az anyaországba, ahol a az erdélyiek magatartásával nem

rokonítható pökhendi modorukkal élük kivagyiskodó mindenapjaikat.

Gulyás Miklóst már első svédországi látogatásom idején megismertem. Az a svéd nyelvet oktató tanárnő, aki lányomat pátrfogolta Stockholmba menekülése utáni években, nemcsak emlékeztes rénszarvas ebédre látott vendégül bennünket, hanem megkérte az ismerettségi köréhez tartozó könyvtárost, hogy vigyen el a stockholmi világhírű szkanzenbe. Nagyot ámultam, amikor a szkanzenben akkor éppen működő lapp sátorban lakó házaspárral saját nyelvükön folyékonyan beszélgetett. Fiatalkorában hosszú tanulmányuton járt északi rokonainknál. Svédországi megtelepedésem után kötelező módon fel kellett keresnem Gulyás Miklóst. Akkor jelent meg első könyve a Hazatérés Marosvásárhelyi Mentor Kiadó gondozásában.

Három évvel fiatalabb nálam, gondnélküli életet él. Következő könyveiből megjelenésük előtt kaptam közlésre érdekes fejezeteket, megért, tehát örömmel segítettem a szöveggondozásban. Írásai ismeretlen tájakra vittek gondolatban, erdélyi történelmet tárgyaló könyvtárelményeit dolgozta fel sajátosan olvasmányos modorban.

Már nem tudom hol találkoztam azzal a Marosvásárhelyen született orvossal, aki apai ágon Csíkzsögödről származik s ezt választotta előneveként. Hányatott élete során Debrecenbe került, az Európai Szívsebészeti Aneszteziológiai Társaság díjazottjaként Belgiumba és New Yorkba is eljutott, doktorija megírására jött Svédországba. Szakmai tanulmányai közben jutott ideje versírásra és próbálkozott a festészetben is. Szívesen mutattam be az Ághegyben Szabó doktor, aki bátor célkitűzéssel a teljesség

meghódítását tervezte. Orvosi pályáját követve sajnos néhány eszendő után kikerült látókörünkől, irodalmi és festészeti próbálkozásait szabadidejének korlátozottsága miatt mélréskelni kellett.

A brassói születésű M. Veress Mária, három gyerek szülése után is tele volt energiával, írástudását a Svédországból hazaküldött levelekkel gyarapította, novellái az itteni élet furcsaságaiból és otthoni élete keverékeiből táplálkoznak. Tiszteletes férjétől elváltan, *Üzenet egy úszó jéghegyről* cím alá gyűjtött műveiből szerkesztettem debut kötét, Nem vallotta magát írónak, de minden írása bizonyítéka annak, hogy azokhoz az emberekhez tartozik, akik nemcsak szemlélik a környezetüket, hanem értelmezik az emberi kapcsolatok szövevényes világát, nemcsak néznek, hanem látnak és látatni is képesek. *Életre, halálra* címmel az Ághegy Könyvek sorozatban kiadott kisprózai munkáinak sikerével folyóiratunk könyvkiadásának rangját növelte. Sajnos, az utóbbi esztendőkből, mintha kiapadt volna alkotóenergiája, avagy magánéleti bonyodalmak gátolják az írásban.

A kolozsvári napilap fiatalabb munkatársaival időnként magam is megfordultam Beczédi Sándor Bolyai utcai műtermében, ahol halomba állított groteszk agyagszobrocskái heverték. A gerendát keresztként cipelő székely ember közepes méretűnek számító szobrocska két arasznyi magas vátozatából számomra is készített egyet. Dedikálását agyagba írta és kiégette. Ezt a szögletességével is gondolatba hasító kiskerámiát magammal hoztam Svédországba, ott áll fiam utolsó, az ballagáson készült fényképe mellett a könyvespolcomon. Kedvelt művésznünk műtermének sarkában egy alkalommal ott találtam lányát is, Ilonát, aki akkor Lili névre hallgatott. Maroknyi szobrocskái csupa eltúlzottan ronda női alak annyira groteszkké merevített ábrázolásban, annyira humoros töltettel, hogy az

együttérzésből fakadó bájosság érzetét keltette a szemlélőben. Pácolt falapocskákon terpeszkedtek el ezek a közvetlen környezetükből ismerős figurák. Lili festékekkel takarta el meztelenségük. Három női alakot vásárolta tőle. Nevetve neveztük „Három gráciának.” Kérésre nagyjából lemosta róluk a festéket, naturban jobban tetszett gráciájuk.

Lilit azelőtt sportsikereiért ismerte a város, életpályául a sportot választotta. Egyébkén ő volt a legszebb lány a híres kolozsvári törvívók és atlétizálók között. Balesete után rajzolni kezdett. Pályát változtatva, 1973-ban végezte a kolozsvári Ion Andreescu Akadémia szobrászati szakát. Azóta szobrászként él, rendszeresen kiállít.

Romániában megyei és országos tárlatokon láttuk, de kiállított

Bulgáriában, Franciaországban, Hollandiában és Németországba is.

1987-től él Svédországban. 88-ban egyéni kiállítást rendezett Stockholmban, utána megbízták az Östersundi Megyei Kórház homlokzatának a díszítésével. 1990-től Stockholmban magángalériát vezettem 1995-ig. Kedvenc munkaterülete a kerámia, a kisplasztika, de dolgozott bronzban, kőben, fában is. Három táncoló nőalak, a Kolozsvári Járványkórház bejáratánál áll, egy másik a Makói Múzeumban. Az Östersundi Megyei Művelődési központ falára készítek életnagyságú figurákat készített. Uszodát díszített kompozícióival. Erotikus szobrait nagy sikerrel mutatta be a svéd televízió. Stockholmi galériájában látogattam meg és oldalas riportot írtam sikeres munkásságáról az Erdélyi Híradóban. Akkor olyan jól ment neki, hogy segédet alkalmazhaott. Férjhezment egy milliomoshoz, akitél később elvált és Lund közlébe költözött lányához. Háza tüneményes földi paradicsom, telerakta színes kerámia szobraival. Munkáit, amennyire telt az ehhez szükséges képszerkesztéshez szükséges eszközökre, megfelelő

színponton sikerült bemutatnom a folyóirat különböző számaiban. Bekapcsolódott a környék képzőművészeinek társaságába, műterme egyike volt azoknak a kedvelt helyeknek, amelyekbe a szövetkezők körutaztatták a világ minden részéből idelátogató művészetkedvelőket. Néhány évig az Ághegy képzőművészeti rovatának tanácsadója volt.

A Magyar Nyelv és Kultúra Társaságában

A folyóirat szerkesztésével felkeltettem a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának figyelmét. A második kötetünk, amelybe az 5-10. számot tördeltem Komlós Attilának köszönheti több mint 800 példányban való megjelenését. Hálából bekapcsolódtam a Társaság munkájába, ahol szívesen láttak a betegsége miatt minden oktatói és közművelődési tevékenységtől visszalépő Lázár Oszkár professzor helyére. Évtizedekig a Lundi Egyetem finn-ugor szakának vezetője és a SMOSZ elnökének munkatársa, a Szövetség Stockholmban megjelenő lapjának, a Híradónak a szerkesztője volt.

A Társaság népes választmányába is beválasztottak, komolyan vettem a megtisztelést és amikor a társaság jövőjét terveztük néhány terjedelmes esszé közlése után a Könyv és Kultúra folyóiratunkban bátorkodtam a gyökeres megújítás tervével is előállni.

Északi ágon

Nyelvünk és kultúránk ereje hatalmasabb minden aktuálpolitikai intézkedésnél, valljuk most is, amikor futó visszapillantásokkal pásztázva széleskörű tevékenységünk erdejét, azon vagyunk, hogy a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának intézménye és mozgalma valamiképpen fennmaradjon, jelentőségét őrizve és növelve, közhasznú munkáját folytathassa. A

Törvényszék alapszabályzatunkban kifogásolhatja a megjelölt közfeladatok pontosítását a konkrét tevékenységek ellátásában, de terveinkből, beszámolóinkból, és évi értékeléseinkből világosan átlátható és ellenőrizhető gazdag tevékenységünk gyakorlata. Nemrég vizsgáltuk és határozotunk Társaság helyét és jövőjéről a magyarországi hivatalos, kormány szintű intézményrendszerben, kijelöltük közhasznú munkánk területeit, és gyakorlati teendőinket nyelvünk és kultúránk védelmében.

Álljon itt két emlékeztető dolog intézményünk múltjából, amelyek a Társaság erejét, széleskörűen jótékony hatását, példás szervezetségét és előremutató tervezettségét bizonyítják.

Az északi országok magyar értelmiségének összefogásáért

Az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti folyóirat és a Magyar Liget, a skandináviai magyar családok lapja, immár évtizede rendszeresen megjelenik és sokak által olvasott a világhálón, öt-öt számonként vaskos kötetekbe foglalva nyomtatásban is jelen van a magyar irodalmi, művészeti és művelődési életben. Teljesíti vállalt feladatát: felmutatja a skandináviai magyar alkotók példáját, tudatosan vállalt hídszerepüket a befogadó országok és az anyaország között. Az Ághegynek félezernél több munkatársa van. Alkotómunkájuk eredménye az a legalább tíz kötetesre tervezett antológiai, amelynek jelenleg a VIII. kötete készül, eddig több mint 5300 oldal. A Magyar Liget másfél évtizede tudatosan szolgálja az északi országok szórványmagyarságának családépítését, kiegészítője a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége lapjának, valamint a Norvégiában megjelenő magyar lapnak. A két lap főszerkesztőjeként bizonyíthatom, hogy e két folyóirat lényegében anyagi támogatás nélkül tartja fenn magát, a

körülötte kialakult közösség önzetlen munkájának gyümölcse.

E két lap létét a MNYKNT-nek köszönheti. Elsősorban a Társaság erkölcsi támogatásából merítettünk erőt a lap körül kialakult közösség folyamatos és önfeláldozó munkájához. Értelmi és érzelmi indítatásunk a Társaság maga elé kitűzött céljaival való azonosulással bővült és erősödött. Az Ághegyet évtizeddel ezelőtt Komlós Attila, Társaságunk alelnöke fedezte fel, és nagyra értékelte önzetlen közösségi munkánkat. A Társaságba fogadott, az északi magyarságot képviselő új tagok évi jelentéseiből kitűnik, hogy anyanyelvápoló munkájuk az Anyanyelvi Konferencia tevékenységének kiterjesztését jelentette. A kialakult munkakapcsolat erősödését szolgálat a Társaság alelnökének és később elnökének svédországi munkalátogatása, a különféle magyar egyesületekben tartott előadások, amelyek megvalósításához nem igényeltek pénzt a Társaság utóbbi években egyre szűkülő költségvetéséből.

Az Ághegy és a Magyar Liget létezése az anyaország éltető figyelmének függvénye. A haza figyelmét nekünk eddig leginkább a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága testesítette meg. Tanácsadó, lényegre figyelmeztető, javító, ösztönző ereje nélkül, a csüggedéstől, a belolvadástól, a nemzeti érzéstől elidegenítő hatások árjában Dsida Jenő versével biztatjuk magunk: Tavasz borít virágba? Rág a fagy?/Fakóra perzsel július heve,/vagy benned zsong az ős gyümölcse?/Te élsz, s az élő fának ága vagy.//Madár ha száll rád, - bármi a neve/és földre hajtó súlya bármi nagy, -/meg nem zavar, nyugodtan várni hagy: úgyis elröppen, tudod eleve.//Te légy derűs példám, ha vakmerő/varjú telepszik rám és egyre fent ül,/ míg szörnyű súlya földre teperő://tudjam, hogy mégis elszáll s terhe mentül/alább nyomott, annál több az

erő,/mellyel alázott ágam visszalendül.(Dside Jenő:Vers egy Ághoz)

Konkrét tevékenységünk erősítése érdekében

Társaságunk működésében tapasztalt, a határon túli magyarság ügyeivel foglalkozó magyarországi hivatalos, kormány szintű intézményrendszer bőven kialakult és az államigazgatás által létrehozott intézmények professzionálisan, és ex officio módon való foglalkozásának eredményeképpen kialakult bizonyos identitás zavara, amelynek feloldására idejében – két évvel ezelőtt – konkrét tervet dolgoztunk ki.

Itt most csak az általam javasoltakról szólnék, néhány olyan tennivalóról, amelyek részben vagy egészben, ilyen és hasonló megfogalmazásban helyet kaptak a közgyűlésünk által elfogadott jövőnkét körvonalazó tervzetünkben is.

Abból kiindulva, hogy a Társaság csupa képzett, okos, tudós tagból áll, akik a magyar nyelv és a magyar művelődés ápolásának kérdéseire, keresnek és találnak megfelelő választ, számomra nyilvánvaló: testületünknek legfőbb dolga a tanácsadás kellene, hogy legyen.

Felmérésekkel megalapozott, iránymutató és a gyakorlati teendőkhöz lebontott tervekkel kellene támogatnunk a mindenkori magyar kormányt, a minisztériumokat, mindenféle szervezeteket, intézményeket, hogy a Társaság által kidolgozott irányba ösztökéljük a társadalmat, mind a tizenötmillió magyart, magyarságtudatunk őrzésének végtelen munkájában és kiteljesítésében. Ez nem azt jelenti, hogy lemondunk a Társaság eddig megszokott és gyümölcsöző rendezvényeiről, inkább csak azt, hogy minden megnyilvánulásukban az általunk kidolgozott terveket igyekezzünk majd népszerűsíteni, közhírré tenni, s ezzel nyomósítva a különféle hivataloknak nyújtott tanácsadásunkat, kicsit, a közvélemény formálásával kényyszerítve is, a mindig bürokratikus intézményeket

terveink megvalósítására. A Társaság tanulmánykészítői, tanácsadói központúsága, ha a tagok munkájukat valóban magyarságszolgálatnak fogják fel, az anyagiaktól függetlenebbül végezhetik majd, véleményem szerint, egy-egy felmérés, egy-egy alapos akcióterv kidolgozása hasznosabb lehet, mint valamely néhány napos, országos izgalmakat alig okozó rendezvény. De ha jól szervezett, - ezt a Társaság kicsi, de lelkes belső munkatársainak eddigi kitűnő munkája a jövőben is biztosítja – egy-egy ötletbörze-jellegű konferencia is hasznos eredményekre vezet. Ugyancsak ezt szolgálná – eddig is hathatósan szolgálta – a Cservenka Judit által szerkesztett, Nyelvünk és Kultúránk folyóirat.

Melyek az anyanyelvápolás és a magyar művelődés, mai, égető, jövőt meghatározó kérdései, amelyekkel foglalkozni kellene, amelyekre a magyar társadalom választ vár? Ezt kellene évente egyszer tagjaink országos, európai és külföldi jelenlétéből adódó tapasztalataink összegzésével tervvé alakítanunk. Egyszerű paraszti ésszel is kikövetkeztethető feladatok közül, íme, néhány:

Az anyaországiak magyarságismeretének félszázados lemaradásának pótlása, a jó értelemben vett nemzeti érzés gyarapítása hosszú távú tervének kidolgozása.

A határon túli Kárpát-medencei magyarok kétnyelvűségének, többnyelvűségének tudatos fejlesztése, a zagyvanyelvűség leküzdése.

A nyugati régiókban élő magyarok nyelvvesztésének orvoslása, hathatósabb kezelése, hagyományápolásának erősítése.

Ezt újra kezdeni azzal kellene, hogy összeírjuk a határon kívül élő magyarokat. Egyféle önkéntesek által végzett - ha nem vagyunk kishitűek, világméretű - magyar népszámlálásra gondolok, amelynek kezdeményét miniszter-alelnöki szinten tapasztaljuk. Ki kellene dolgozni, a magyar egyesületek, egyházak, klubok stb. tevékenységében a minden tagot, hívet, rokonszenvezőt

megmozgató közös, magyarokat összeíró munka módszereit, technikáját. A Tudnunk kell egymásról! jelszóval egyben felvillanyozhatnánk minden külföldi magyar kisközösséget. (Svédországban 35 magyar egyesület működik, a 35.000-re becsült (az elmúlt ávezred végén és az új ávezred elején hangoztatott, régesrégén elavult becsülés) ott élő magyarok közül csak minden hatodik tartozik valamelyik egyesülethez. Van egyesületük a magyar orvosoknak, a vállalkozóknak, az anyaországból érkezett munkavállalóknak, és újabban az íróknak, képző-, és zeneművészeknek valamint más alkotóknak, akiknek a bevándorolt magyarok szellemi vezetését tudatosan kellene vállalniuk. (Lásd Ághegy, a skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam (www.aghegy.hhrf.org) és az Ághegy- Liget Baráti Társaság (www.aghegy.hhrf.org/tarsasag) törekvését. Ha a társaság ajánlaná az összeírást, könnyen elfogadnák és közösségi munkával kiterjeszthetnék. Ez egyben segítene megszüntetni a magyar egyesületek kettéosztottságát tevékenyekre és tétlenekre, mert a magyarságmegtartás többet kíván annál, hogy a kevesek által szervezett előadások részvevőinek tetszésnyilvánítás a következő előadásra várva elégedetten vagy a nélkül, hazatérnek csendes magányukba.

A nyugati régiók megnevezést európaira és külföldre osztanám, mert ezzel nagyobb lehetőséget és távlatot nyithatnánk az Európai Unióban az anyaországhoz közelebb került magyaroknak. Például az anyanyelvoktatás színvonalának emelésében, a magyarul tanulók nyilvántartásának, tanítók és tanárok összeírásának magyar minisztériumból irányított összeírásának, képzettségük ellenőrzésének céljából.

A heti egyszeri magyartanításnak megfelelő tankönyvek és munkafüzetek kidolgozása, kiadása, eljuttatásának módozatai.

A külföldi és európai magyarok anyanyelvi és magyar művelődési életének fokozottabb szellemi támogatásával, változtatni kellene azon a szemléleten, amely a kivándorolt magyarok magyarságmegtartó tevékenységét csakis a maga önerejére bizza. Ez az önerő, csak akkor működik, ha irányított felnőtt nevelés. Ennek is lehetne aprólékosan kidolgozott, európaiakra és külföldiekre lebontott terve. Érdemes volna olyan ajánlásokat kidolgozni, miszerint az anyaországi intézmények célzottan, szellemi táplálékkal, előadásokkal, neves előadók körutaztatásával, kiállítások és Magyar Napok szervezésével aktivizálná a világon szétszórt magyarok kisközösségeit.

Az Európai Unió országaiban élő magyarok, Magyarország Unióba való belépésével, új helyzetbe kerültek, jogaik az ország uniós képviselőinek munkájával, érdekképviseletével bővültek és tovább bővíthetők. Az anyanyelvoktatás és a magyar művelődés lehetőségeinek növelését tartalmazó tervet, ajánlásokat kell kidolgoznunk az Unió országaiban élő magyarok kérdéseinek, elvárásainak figyelembevételével. (Lásd a svédországi anyanyelvi iskoláztatást segítő „tanfelügyelő” intézményének bevezetése kapcsán, a magyar állam felelősségének kiterjesztését célzó javaslatomat.)

Ha megegyezhetünk abban, hogy a jövőben a Társaság munkájának középpontjában az összmagyarság művelődésének jövőjét kidolgozó, felmérő és tanácsadó tevékenység álljon, bizonyára számos, a világ minden részében tapasztalt gyakorlat elemzésével, sokféle tevékenységi területet határozhatunk meg és különíthetünk el, amelynek alapján munkánkat megoszthatjuk, minden tag és pártoló tag szellemi munkájával valóban hozzájárulhat a Társaság szabályzatában megfogalmazott célok megvalósításához,

és az elnökség irányításával, ajánlásainkat, tanulmányainkat sürgősségi sorrendben, időben elvégezve, leszünk hasznos cselekvői közös, országra és minden magyar felkutatva világra szóló ügyeinknek a magyar művelődés szolgálatában.

Összegezve:

Javaslatom lényegében nem tér el a Társaság tevékenységének az ügyvezető elnök által megfogalmazottaktól, amelynek a középpontjába a jövőben a következőket helyezi:

a kulturálisan egységes nemzet anyanyelvi és kulturális közösségének megélése,

a kulturális közösség-megélés terén jelentkező igények felmérése,

a kulturális közösség-megélés terén jelentkező igények kielégítésének segítése, előmozdítása,

a kulturális közösség-megélés terén korszerű folyamatok kezdeményezése,

vélemények és tapasztalatok összegzése, ezen tapasztalatoknak, igényeknek a társadalom előtti megjelenítése, ezen tapasztalatoknak, igényeknek a politikai döntéshozók elé tárása.

A felvázolt célok elérése céljából ajánlott tanácsadói, ajánlásokat, terveket, módszereket kidolgozó, a magyar művelődés gyakorlatában felhorgadó kérdéseket közvélemény elé táró, ébren tartó, az intézményeket megoldásra serkentő munka előtérbe helyezésével nyilvánvalóbbá tehető az is, hogy nem anyagiakat továbbadományozó, elosztó intézmény vagyunk, hanem a magyar művelődésről folytonosan gondolkodó, az ésszerű cselekvést serkentő, alkotó közösség.

Szerény véleményem szerint Társaságunkra szükség van és lesz a mindig szebbnek akart jövőben is.

Ebben az időszakban ismételten megfogalmaztam javaslatomat a magyarság területi megosztásának

megfelelőbb megnevezésére. Magyarországon élnek az *anyaországiak*, az erdélyiek, a szlovákiai-, a szlovéniai-, a Kárpát-aljai- és az újvidéki és ausztriai magyarok *Kárpát-medenceiek*, az Európai Unióban élők pedig *uniós* magyarok. A világ többi részén, majdminden országban találunk magyarokat. Ők a *külföldiek*. Szükség van az új megnevezésre, mert az Unióban élöket nem tekinthetjük küldöldieknek. Egy fedél alatt élünk velük, egy szövetségben. Félreértés ne essék: nem az Egyesült Európai Államokban! Olyan nemzetállamokban, amelyek önnállóságukat hagyományaik, nyelvük kulturájuk és vallásuk megtartása érdekében védik, keresik és tiszteletben tartják mindazt, ami közös bennük és a haladó emberiséget szolgálja. Szövetségük, országuk átjárhatósága, gazdasági kapcsolataik a közös gondolkodásra, összefogásra serkenti lakosaikat, megértésre, toleranciára, békés egymásmelételésre, az európai értékek elmélyítésére. A haza éltető figyelme szempontjából is fontos, hogy az anyaország a Kárpát-medencei magyarság megkülönböztetett támogatása mellett fokozottabban figyelje és támogassa az Unióban élő és ideig-óráig ott munkát vállalók magyarokat. Szükség van arra, hogy megtartsa bennük a hovatartozás érzését, a szülőföld szeretetét, nyelvének, irodalmának, történelmének, népi hagyományainak ismeretét. Az *uniós* magyarok előretolt helyőrségeink. Egyaránt hasznosak lehetnek új hazájuk és szülőföldjük gyarapításában. Az anyaország feladata, hogy erős érzelmi szálakkal kösse magához az európeai magyarokat.

Amikor erről írtam, a Svédországban gyakorlaba ültetett anyanyelvoktatás minőségének javítására gondoltam.

A svéd állam egyre szűkülő keretek között biztosítja az anyanyelvi oktatást minden bevándorlónak. Ennek színvonaláról nem sokat tehet, a magyar tanítást vállalók képességét nincs módjában ellenőrizni. Évtizedekkel ezelőtt a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége

anyaországi segítséggel próbálkozott továbbképzéssel. A pénz hamar elfogyott, az Anyanyelvünk Alapítvány észrevétlenül megszűnt. Egy alakulásától életképtelen pótszervezett került a helyébe, amely az anyanyanyelvet tanítók érdeklődéshiánya miatt működésképtelen. Néhány alapítványi összejövetelen magam is részt vettem, tervek készítésben is közreműködtem. Egyetértettünk abban, hogy olyan tankönyvekre lenne szüksége a régiókban élő magyar gyermeknek, amelyekből az idegen nyelvnek megfelelő tanítási módszerek alapján tanulhatná anyanyelvüket. Nem tudok róla, hogy ezt sikerült volna gyakorlatba ültetni. Igaz, hogy ma is elérhetőek az anyaországi pedagógus és szaktanári nyári táborok, de tudomásom szerint kevesen élnek ezzel. Talán azért, mert abból a kevés javadalmazásból, amit munkájukért fizet a svéd állam, nem futja utazásra. Az is valószínű, hogy a nyári továbbképzéseken tanulhatókat nem tartották hasznosíthatónak a svédországi magyar oktatásban. A kérdést igyekeztem napirenden tartani családi lapomban, a Magyar Ligetben, „az iskolák fölöttébb szükséges voltáról” című rovatban. Lezsák Sándor kérésére vaskos iratcsomóba gyűjtöttem svédorszi magyar oktatás gondjairól szerzett véleményeket és átadtam titkárnőjének. Az interjúk, kerekasztal-beszélgetések és írásbeli más vélemények között volt az én javaslatom is, amelynek lényege a következő: Időnként egy tapasztalt tanárt kellene utaztatni Svédországban és azokban az Európai Unió országokban, ahol szervezett magyaroktatás folyik, aki az oktatás legújabb módszereinek ismertetésben tapasztalatcsere formájában, gyakorlatilag segítené egy-két hétig az anyanyelvet oktatókat. Szívesen látott vendég volna, szállásáról és ellátásáról minden bizonnyal szívesen gondoskodnának a szülők. Egyféle utazó tanfelügyelőre gondoltam. Többen megijedtek a segítő tanfelügyelői címétől. Pedig nem az ellenőrzés, hanem a

gyakorlati munkát jelöltem meg céljául. Úgy képzeltem, hogy utazó emberünk munkáját a svéd oktatás hivatalainak engedélyével, esetleg anyagi támogatással végezné. Az sem lehetetlen, hogy az európai országok néhány erre szakosodott nyelvtanára, saját országuk nyelvének a többi európai országban való tanítását kölcsönösen felügyelhetnék és ilyenformán hozzájárulhatnak az idegennyelvtanítás színvonalának emeléséhez. Tervem meglehetősen naív elképzelés. Alkalmazását azzal tagadják, hogy az országok belügyeinek beavatkozásával járna és az Egyesült Európai Államok alakításának akarnokainak malmára hajtaná a vizet. Nem értek egyet ezzel, a jövő szerintem megköveteli és megteremti majd az ilyen kapcsolatoknak megfelelő gondolkodást és gyakorlatot. Kihasznllok minden lehetőséget, hogy erről vitázzak. Az Ághegyen kívül a Nyelv és Kultúra, a Kapu, az Erdélyi Toll és más lapok is helyt adtak erről szóló írásaimnak.

A Társaság megcsappant anyagi támogatása olyan kényszerítő erő volt, amely arra ösztönzött engem is, hogy kutassam a mostoha körülmények között miként teljesíthetjük az alapszabályzatban elfogadott célokat.

Javasoltam, hogy évenként egyszer a magyar nyelv és kultúra ápolásának helyzetéről az anyaországban, a Kárpát-medencében, az Európai Unióban és a külföldi országokban témával tanulmányt nyújtsuk be az Államfőnek, a Miniszterelnöknek és az Akadémiának. Ezt tagjaink beszámolóiból, javaslataiból építhetőnek képzeltem a választott szerkesztőbizottság rostáló, összegező munkájával véglegesítve. A Társaság munkálkodásának közkedvetl formája a konferenciák voltak, ahol előadók sora szerepel, valljuk be, csekély számú közönség előtt. A termékenyítő viták a rendezvények nagyrészen elmaradnak, visszhangjuk elégtelen. A konferenciák megrendezésének költségei nem álltak megfelelő arányban a rendezvények elvárt

eredményességével. Az konferenciák anyagainak kötetbe foglalása talán segíthetett volna és segítene a jövőben is a nagyobb nyilvánosság és ezzel együtt a nagyobb hasznosság elérésében, de ezt anyagiak hiánya nem tette lehetővé. Nyíltan kimondtam, hogy a különféle konferenciák túlnyomó részben csak arra jók, hogy a Társaság anyagi alapjait feléljék. Kidobott pénz utaztatásra, szállásolásra és étkezésekre, azért, hogy néhány tudományos előadóként tetszelegő ember szereplési vágyát kielégítse. Akinek valóban van mondanivalója, az jobban teszi, ha a viláhálón közli dolgozatát. Ezeknek helye a Társaság honlapja, amely az jelenleginél sokkal nagyobb anyagi és szerkesztői erőfeszítést érdemelne. Ellentmondásnak tűnik, de a konferenciák ritkításáért szót emelve ugyanakkor fontosnak tartom az emberi kapcsolatok rendszerének fejlesztését. Nem vitás, hogy a konferenciák szüneteiben és a különféle mellérendelt találkozók, vacsorák stb. jelentik ezeknek a találkozásoknak a fénypontjait. A kapcsolatrendszerek épülésének alapjai ezek. Végül is az ilyen kellemes találkozások minősítik a konferenciák eredményességét és teszik emlékezetessé.

De el kell ismernünk, hogy az írott szómaradandóbb eszköze a fejlődésnek, minden dolgozat hídszerepe jelentősebb, mint az elhangzott szavak az előadók szájából és kötetlen beszélgetések alkalmával elhangzottak, amelyek elrepülnek a gyorsuló időhöz igazodva. Belátom vitaható érvelésem, de amikor arra gondolok, hogy számos kitűnő elme mellett egyre többen inkább csak szórakoznak konferenciáról konferenciákra utazva a magamutogatás céljával, elmegy a kedvem és elfogultságom nő az ilyen rendezvényekkel szemben. A Társaságtevékenységét két évtizede figyelve számos ismerősöm elkedvetlenségét tapasztaltam, többen, mondhanám sokan nemcsak az anyagiak

megcsappanásáért végleg elmaradtak egyre szerényebb keretek között rendezett

A hidakról

Akármilyen szép, mesés és felemelő az öresundi híd, nem vetekedhet az emberi kapcsolatokban kialakult hidakkal, amelynek legeslegszebb formája a szerelem és az örökösen az egész emberiségre kiterjeszhető szeretet. Akármilyenképpen jól tervezett, ez is törékeny, karbantartani, ápolni kell. Agyunk működését vizsgálók szerint tehetjük ezt tudatosan, egónktól vezérelve csonkán, az „én testem, az én elmém, az én intellektusom, az én életem, az én birtokom, az én feleségem, az én gyerekeim, az én boldogságom, stb”, és egyéb büszkeségünket kiváltó gondolatokkal, de olyan az agysejtjeinkben zajló vegyi és elektromos eseményeken túli, eddig ismeretlen működést feltételezve, érzéseink és emlékeink titkos raktáraitra hivatkozva, nagyon régi és túlhaladott képzeletünk szerint: a szívünkre mutatva.

„Arisztotelész már két és fél évezreddel ezelőtt megfogalmazta, hogy az ember természeténél fogva társas lény: csak másokkal szövetségben élhetünk teljes életet. A modern kutatások szerint a magánynak és a rosszul működő emberi kapcsolatoknak nagyobb szerepük van a lelki betegségek kialakulásában, mint az anyagi problémáknak, az előrehaladott életkornak és a kellemetlen fizikai közérzetnek.” – írja egy pszichológus. Arisztotelész egyik tanítványa, a szeretet tanának ókori mesterének nevezett Taitosz szerint: Ha valakivel találkozol, gondoldj arra, hogy a találkozás mögött ezer és ezeregy ok rejlik. Minden emberi kapcsolat szent egymásra találás.

Világunk, életünk szövevényes kapcsolatrendszerekben működik. Mindenütt lélegzetelállítóan, képzeletiünket feszítően és folyamatosan grandiózus hidak épülnek. De apró pallók is, amelyek az emberi gondolkodást

meghaladó titkokba vert cölöpökkel, földönkívüli vidékekbe ívelő végeláthatatlan hidakkal serkentenek a megismerés őserdeibe. Hinnünk kell, hogy mindnyájan hidépítők vagyunk. A kutatás jelenlegi állása szerint nem tudjuk hol, miként raktározzuk emlékeinket, de azt tapasztaljuk, hogy amikor nem erőltetjük, maguktól megjelennek, mindannyiunkat segítenek tapasztalataink tárházát növelve fontos döntések meghozatalában. Ezért igyekszünk naponta az egymásmegismerésben, amely ilyenformán nemcsak feladatunk, nemcsak kíváncsiságunk kielégítése, hanem kellemes élmények sorával örömtéremtésünk gyakorlatának fontos formája is.

Ebben a lapszámunkban – immár következetesen – számos írást gyűjtöttünk Nyári történetek, Házunk tája és Itthon – otthon rovatunkban.

Olyan érdekes hidak ezek, amelyekben olvasóink az önépítéshez, remélhetőleg megkedveltethető példamutatókra találnak.

Az Ághegy számok szerkesztésekor egyre beljebb jutotam a számítógépes szövegszerkesztés titkaiba. Nehézséget okozott a programok angol és svéd nyelve, de a magyar nyelvű utasításokon sem volt könnyű eligazodni. Igyekeztem mindent megnyitni, mindent hasznosítani a szöveggondozáshoz, a tördeléshez, a képszerkesztéshez. És bízattam magamat és olvasóimat, hogy a Gutenberg-galaxisból kilépve továbbra is otthon leszünk a gondolatokat hordozó betűk tengerében.

Lépés a Gutenberg-galaxisból

A változó időnek megfelelően, a kezében könyvet tartó ember jelképe helyébe a képernyőre meredő ember figurája kerül. De azért még nincs vége a Gutenberg-galaxisnak, ne készüljünk a temetésére. Napjainkban is

számos erőfeszítésnek lehetünk tanúi, amelyek mind azért történnek, hogy a könyv népszerűsége továbbra is megmaradjon. Felesleges riogatnunk magunkat azzal, hogy máról holnapra eltűnik. Inkább csak átalakul. Olyasvalami történik, mint amikor az agyagtáblákról áttértünk a pergamenre, a papiruszra rajzolásról a nyomtatásra. A jövőben írásbeliségünk hordozója nemcsak a papír, hanem a mágneses lemez és a számítógép lesznek. Az indokok sorából most csak a szövegek kezelhetőségét, a digitális könyvek könnyebb terjeszthetőségét, raktározását, olcsóságát vegyük figyelembe, és azt, hogy növekvő könyvéhségünkhöz amúgy sem lesz elég földünk minden erdeje.

A „tessék elképzelni” helyett a már meglévő könyvhelyettesítő eszközeinket sorolom: Van már könyv nagyságú, vékony, ágyba vihető, ha szükséges bársonyos tapintású számítógép, amelybe több vaskos könyv szövege elfér, amelyet gombnyomásra, érintésre vagy akár olvasási sebességünknek megfelelően önműködő lapozgatásra is beállíthatunk. A legújabb hordozható telefonokba épített számítógépek kiválóan alkalmasak arra, hogy ne csak a távirati irodák híreit, Internet-oldalakat, hanem a beletáplált könyvek szövegeit is olvashassuk képernyőjükről. Már „bejáratás” alatt van az e-papír, ami nem más mint papír vastagságú, újságoldalnyi számítógép, amelynek raktárában kisebb könyvtár is elfér.

És most tessék elképzelni, hogy valamely klasszikus világirodalmi hírességet eredetiben szándékozunk olvasni. Ehhez betöltjük kedvenc hordozható számítógépünkbe összes műveit, életrajzait, a róla szóló irodalomtörténeti köteteket, szótárakat, enciklopédiákat, fordításokat és minden egyebet, ami csak eszünkbe jut és mindazt, ami elfér a „felhőkben”. Kényelmesen elhelyezkedünk karszékben, ágyban, napozón, vonaton, repülőn, és fel sem kell állnunk ahhoz, hogy a választott

szöveg tökéletes megértéséhez szükséges segédkönyvekbe is „belelapozunk”. A betöltéshez máris segítségünkre van a Magyar Elektronikus Könyvtár (www.mek.oszk.hu)

Ilyen megfontolásból, a jövőre figyelve, készítettem válogatott írásaimat tartalmazó lemezem is, amelyet olvasóim figyelmébe ajánlok.

Joggal kérdezheti az olvasó: miként gyűjtöttem a folyóirat köré annyi munkatársat, akik alkotásaikat önzetlenül reám bízta és szimpátiával figyelték számaink tematikai gazdagodását. Talán leginkább azzal, hogy igyekeztem írásaimnak helyet találni a magyar sajtó különféle kiadványaiban. Nem kényeztettem el anyagaim sűrű közlésével, de mindig megjelent itt-ott egy-egy írásom, amelyekkel elnyerhettem munkaársaim bizalmát. Írásaik megítélését, stilizálásaimat, javításaimat így könnyebben elfogadták. Mégis úgy éreztem mellőznek azok a folyóiratszerkesztők, akiknek ismerettségi körétől távol maradtam, akiket nem ismernek, azok írásait nem vagy csak elvétve közlik.

Áldást jelentett számomra az Országos Széchényi Könyvtár elektronikus részlege, ahova bérmentve feltölthettem minden könyvem. Nem elégedtem meg ennyivel, fontosabb könyveimet CD-lemezre vittem és egy szatmári kisiparos segítségével sokszorosítottam színes füzetet mellékelve hozzá. Az Ághegy köteteiből mindig annyi példányt sikerült nyomtatnom, amennyire futotta néhány magyarországi kulturminiszternek küldött kérésemre, a saját rendelkezésükre álló csekélyke alpból átutalniok. Folyóiratom terjesztésének másik módja azok az aprólékos mukával másolt Ághegy-lemezek, amelyeket alkalomadtán, szerény nyugdíjamból lecsipett pénzekből vásárolt lemezekre vittem és lapbemutatóink alkalmával ajándékoztam az érdeklődőknek.

Örvendtem minden munkatársnak. Többnyire idősebbek jelentkeztek, akik tudomására jutott, hogy az Ághegy közlési lehetőséget nyújt számukra. Rendre előkerültek a régen kedvteléből született írások, fordítások, könyvnek indult próbálkozások. Kemény Ferenctől kötetnyi fordítást kaptam Norvégiából. Elámultam kitaró munkáján. Régi vágású úriemberre következtettem a mellékel fénykép alapján. Születésem évében érettségizett a budapesti kegyesrendi gimnáziumban. Államtudori szerzett, ött éven át tisztviselősködött, aztán mert több nyelven beszélt, külügyi szolgálatot vállalt, A múlt századi szokásokat követve nem siette el a családalapítást, Norvégiában ismerkedett meg hitvesével 1939-ben. A háború után főiskolai tanár, érdeklődése a bölcsellettől a közgazdagságtanig, a természettudományoktól a szépművészetekig mindent átfog, amolyan homo universalis. Diplomácia szolgálatot vállal, 56-után felesége hazájába költöznek. A finn-ugor rokonsági elméletet képtelenségnek tartja, két német nyelven írt könyvével és magyar nyelvű dolgozataival a törénelmi összhasonlító nyelvészet területének új útjait tanulmányozza. Ennél merészebb, amikor a relativitástant cáfolja *Az elméleti fizika új alapjai* (1996) című értekezésében. Belenéztem dolgozatába, de megítélni fejtegetését képtelen voltam, ezért ahhoz a versenyvizsgával lundi számítástechnikai intézetbe került fiatal fizikus ismerősömhöz fordultam. Néhány hét faggatózás után, visszadta a terjedelmes dolgozatot, be kellett látnom, hogy neki is „magas” volt a kilencedik évtizedét taposó soktudású munkatársunk relativitáselméleti bizonyítása. Versfordításaiából szívesen közöltem. Nem számoltam hány nyelvről fordított, de időrendben évezredek fogott át. Nemcsak magyarra, néhány idegen nyelvre is fordított, sőt idegen nyelvről idegenre is, például angolról spanyolra és viszont,

norvégról oroszra és viszont, s így tovább, 102 viszonylatot tesz ki versfordításainak összessége. Jelentkezett Guinness Book of Records-ba is, de visszautasították, mert sajátos teljesítménye nem mérhető, mint a szakáll vagy a prédiációk hossza. Szórakoztatónak találtam sokoldalúságát, versfordításait a románból átültetettek eredetieivel ellenőriztem, s azt is elhittem neki, hogy Georg Trakl Verklärter Herbst című versét (Megdicsőült ősz) Szabó Lőrincnél hangulatosabbra sikerült lefordítania.

Sajnálom, hogy személyesen nem sikerült találkoznom Kemény Ferencsel. Kicsesbánya volt, felbecsülhetetlen, hogy még mennyi mindent tanulhattam volna tőle, s tanulhattak volna folyóiratunk olvasói is.

Benedekné Szőke Amáliával első helsinki látogatásom alatt ismerkedtem meg a Nagy Béla által támogatott irodalmi körben. 2003 telén hívtak meg, amikor az irodalomkedvelő finnországi magyarok kezdeményező embere Gergely Edith, költői nevén Edo volt. Amáliát én nem néheztem, csak hat évvel volt idősebb nálam. Felfigyeltem közösségszeretetére. Előrehaladott kora ellenére (ahogyan ezt a nagymamakoruakra mondják előszeretettel) velünk együtt akart lenni az irodalmi vitákban, szórakozásban és még a szaunázásban is. Délutáni teára hívott takaros és sokmindenben a kolozsvári polgári módon berendezett belvárosi lakásába. Nagyszébenben a Ferencendi Zárdában, majd Székelyudvarhelyen a

Református Kollégium tanítóképzőjében tanult, a Bolyai Tudományegyetemen geológia-földrajzból szereztem diplomát. Bukarestben kutató geológusként dolgozott és doktorált.

Írt tudománynépszerűsítő cikkeket, recenziókat, fordításokat, a magam kedvtelésére verseket, naplójegyzeteket és hosszú leveleket. 1976-ban házasság

révén került Finnországba. A Helsinki Egyetemen finn nyelvet, irodalmat, történelmet tanult. Közben kőzetek mikroszkópi vizsgálatait végezte az egyetem közgyűjteményében. Magyar emlékek után kutatva, több érdekességet fedezett fel, fényképezett és főleg hazai lapokban közölt. Sok évi kutatómunka előzte meg az 1996-ban megjelent *Erdély és fennoskandia 1576-1945* című könyve megírását, amelyben erdélyi - finn diplomáciai, a katonai és művelődési kapcsolatokat tárgyal. (*Fennoskandia: Svédország, Norvégia és Finnország közös megnevezése.*) Özvegy volt, amikor Gy. Szabó Bélával megismerkedett a művész Helszinkiben tett látogatása alkalmával. Barátságuk története kedves emlékei közé tartozik.

És még egy nagy öreg, akit még azelőtt sikerült felfedeznem, mielőtt budapesti retrospektív kiállításán végleg elbúcsúzott volna tőlünk. Mikola Nándor 95 évet élt. 1911-ben született Budapesten, Bécsben, Párizsban az Académie André Lothe-ban. Festményei nyilvános gyűjtemények tulajdonát képezik Finnországban, Svédországban, Magyarországon és az Amerikai Egyesült Államokban, de számos magángyűjtőnél is megtalálhatók. Jelentős életműve számos elismerésben részesült úgy Finnországban, mint Magyarországon. 1979-ben pedig címzetes tanárrá nevezték ki.

Elment Mikola Nándor

Az elegáns vízfestmények mestere. Csaknem észrevétlenül távozott közülünk a kilencvenöt éves művész. Elképzelem, amint Kháron ladikján, felszerelve mindennel, ami keletiesen letisztult, bölcsekhez méltóan eszköztelen akvarelljeihez szükséges, évtizedek óta megszokott, nyugodt evezőcsapásaival, lassan tovatűnik valamely sokat látott finn tó, az északi táj lelket borzongató, sejtelmes szépségeinek tükrén. Az idén éppen hetven

esztendeje telepedett meg Finnországban. És úgy lett észak gyönyörűségeknek kiváló megörökítője, hogy megmaradt magyarnak. Azon szerencsések közé tartozott, akit otthon is számon tartottak, a budapesti Nemzeti Múzeumban különteremben láthatók munkái, kitüntették, értékelték professzori munkásságát, nemrég pedig budapesti retrospektív kiállításán csodálhatták rendkívüli művészetét. Az Ághegy 10. számában, nagyszerű, százoldalas albuma megjelenésének alkalmából mutattuk be Őt olvasóinknak.

Patachich Csilla festőművésznővel a stockholmi Magyar Házban hozott össze a jó sors. Galériája volt az Óvárosban. Az interjúból, amit vele készítettem kiderült, hogy mint sok budapesti lány, ő is házasság révén került Svédországba. Máig érően az is tipikus, hogy a gyorsan kötött házasságok hamar váláshoz vezetnek. Vele is ez történt. Visszatért szülőföldjére, de a magyar bürokrácia packázásai visszakényszerítették Svédországba. Rajz, zene, design, orvosi tanulmányok, tanári diploma bizonyítják sokoldalú képzettségét. Arra büszke, hogy egy hatszáz éves horvát családnak az utolsó leszármazottja. Nyaranként valamely távoli országban, például Szenegálban egy-két hetes festőtanfolyamot tart a svéd üdülőknél, akik aztán munkáikat az ő galériájában állítják ki. Stockholmban állítólag az övé volt az egyetlen magángaléria, Ötletes asszony. Olyan, mint azok akik megélnék a jég hátán is. De galériája nem hozott jövedelmet, azért társával olyan kávézó megnyitását tervezte, ahol képműveletekre is sor kerülhet. Tettszet neki az Ághegy célkitűzése, felajánlotta galériáját, ahol három napig a folyóirat képzőművészei bérmentve mutathatták be alkotásaikat. Felváltva tartózkodtunk a galériában, hogy lapjainkat is bemutathassuk. A Gamla Stan sétálóutcái örökké zsúfoltak, nemcsak a turisták bolyonganak ott, hanem a helyiek is, mert sokféleképpen

rangos ez a hely. Látogatóink bejegyzései bizonyítják, hogy akadt érdeklődő az Ághegy iránt is. A megvásárolt képek eladásából befolyt összeget a folyóirat nyomtatására gyűjtött összeghez adtuk. Csilla fekete-fehér grafikáiból több lapszámunkat illusztrálhattam. Állandó gondot jelentett a színes fotók közlése, számonként az ötször négy oldalnyi képzőművészeti alkotásokat bemutató *Képtár melléklet* - et igyekeztem csökkenteni, mert a színes oldalak nyomdai kivitelezése drágította köteteink árát. De miként tarthattam meg képzőművészeti munkatársaimat, ha nem igyekszem teljességében, lehetőleg jóminőségű reprodukciókban bemutatni műveiket. Kénytelen voltam megszabni, hogy kétszer ennyi fekete-fehér képen ábrázolható munkát küldjenek, mint színeset, amelyeket a illusztrációként számolatlanul közölhettek a laptestben. Igyekeztem a többnyire a nagykövetségek felajánlásával élve, az Ághegy bemutatókon a lehetőségekhez mérve, szerény képzőművészeti kiállításokkal érzékeltetni, hogy a skandináv országokban számos tehetséges és magasan képzett magyar képzőművész él és dolgozik, Nagylelkű adományaikból egyszer-kétszer árverést rendezhettünk. A befolyt kevéske pénzt a rendezvény költségeinek kiegészítésére fordítottuk. Máskor pedig az Ághegy kötetei, és saját könyveim mellett támogatóinkat ajándékoztuk meg a képzőművészek adományaival. Emlékszem a Palotai Mária alapította Szenior Klub segítségével rendezett bemutatókon minden jelenlévő kapott ajándékot. Tele volt a terem, mert az Ághegy bemutatása után, szavalatok és felolvasások következtek. Aztán Tóth Ernő a Svéd Királyi Operaház művésze és Neufeld Robert operaáriákat énekelt. Kérésemre több háziasszony, de magam is több tepszi háziasszonyt készítettünk. Ajándékainkból és egyéb ingyencsücsükből lakmározhattunk.

A képzőművészek népszerűsítésében örömmel közreműködtem a stockholmi Egyetemes Magyar Képzőművészeti Egyesület munkájában. Bár ne tettem volna. Azt hittem, hogy Kolozsvárról származott Tamás György egyféle mecénása kíván lenni a svédországi, majd az erdélyi és anyaországi festőművészeknek, grafikusoknak. Kiállításokat szervezett szép számmal a stockholmi Magyar Házban. Fiatal korában bejáratos volt néhány kolozsvári festőművészhez. Innen volt ismerettsége a képzőművészek világában, akiknek munkáit főképpen anyagi értékük szempontjából értékelte. Egyesületét bejegyeztette, és elérte, hogy a SMOSZ is tagjai sorába iktatta annak rendje-módja szerint. Segítettem a kiállítások megnyitójának szerkesztésében. Vonzó, szőke asszony volt a felesége, szépen olvasta szövegeimet. Ezek a kiállítások kedvelt rendezvényei voltak a stockholmi Magyar Háznak. Könyvet is szerkesztettem évfordulójukra, amelyben terjedelmes interjúban úgy ismertettem az intézet nemes céljait, küldetését és elképzelt jövőjét, hogy kérdéseimre magam válaszoltam az alapító helyet, mert kiderült, hogy a művészetekhez nem sok köze volt. Technikusként inkább az emelődaruk alkatrészeinek felsorolásával büszkélkedett, de ahhoz sem értett igazán, mert rokoni kapcsolatai révén a budapesti hajógyárba kerülve, egy toronydarú szerelésének irányításakor a hatalmas gép összeomlott, óriási kárt okozva. Nyüzsgő emberként főként az Európában kiállítani vágyó szerényebb képesítésű erdélyi magyar képzőművészeket nyerte meg, hogy munkáikat rábizzák. Később, otthon járva, többen is nekem panaszkodtak, hogy festményeiket, grafikáikat, metszeteiket, rajzaikat nem kapták tőle vissza. Az egység szerint a kiállítás rendezéséért Tamás György minden kiállítótól visszatartható, magáéneka akart és mondott néhány tetszetős munkát. Úgy tűnik ennél is többet akart. Egyszer lakásán megfordulva, munkáimat

egy szelet egybefasírttal kívánta honorálni. Nem értette, hogy nem pénzért, nem megvendégelésért dolgozom. Lakása egyik szobájában egymásra rakottan, mint dicsekedte, hétzáznál több ajándékba kapott különféle mű hevert. Az egyesületet évtizedes évfordulójára készülõ könyv írásakor javasoltam, hogy leltározzuk fel ezeket a munkákat. Tiltakozott és felvilágosított, ha nyilvánosságra kerülnek ezek a munkák, akkor adókötelessé válik, szervezõ munkájánk oda lesz a haszna. Búcsút mondtam, a továbbiakban sikerült elkerülnöm a vele az együttmûködést. Az általam ingyen összeállított könyvvel elégedettlen volt. Egy kolozsvári kollegámnak fizetett azért, hogy a könyv gazdag és a mûvészeket bemutató képanyagát csupa olyan képpel felhígítsa, amelyeken maga is szerepel. Ekkor már nem rendezett kiállításokat és a SMOSZ közgyûléseken kiderült, hogy a szokásos tagsági díjat sem fizeti. Többen is kérték egyesülete szövetségi tagságának a felfüggesztését. Furcsállottam, hogy a Szövetség vezetõje védelmébe vette, a tagság megértését kérve, nem töröle a Magyar Képzõmûvészeti Egyesületet a Szövetségbõl. Véletlen találkozásunkon kiderült: hét kolozsvári témájú grafika ajándékozásával nyerte meg a vezetõ jóindulatát. Hõsünk az Egyesült Államokba repült lányához, ahol amerikai magyar festõkkel próbálta folytatni kisdéd játékát. Tudtommal ott nem volt sikere. Manapság hiába keressük az egyesület nevét a SMOSZ tagszervezeteinek sorában. Keserû szájjal gondolok az ilyen szegyeteljes kalandjaimra. Az sem vigasztal, hogy ehhez hasonlót elszenvedtem én késõbb is, nem egyet. Tanulásként felmondjai-e valamennyit? Nem akarózik, inkább igyekszem felejteni.

Jobb dolgom akad bőven, Skandináviában számos kiváló emberrel találkoztam, akiket sikerült megnyernem, legyenek munkatársaim. Szívesen emlékezem rájuk, s

írnom kell róluk, mert jó emlékezetünkben őket kell éltetnünk haláluk után is.

Klein Györgyről és kedves feleségéről, mindhllig munkatársáról már írtam. Békássy Albert méltató írásában világpolgárnak nevezte. Valóban az volt. Világlátását tudományos megalapozottsággal hirdette svédül és magyarul megjelent könyveiben. „Az isteni gondviselés az ember legnagyobb és legjellemzőbb vágyalma. Sokan nehezen tudják elviselni a gondolatot, hogy egyedül vagyunk, az egyéni sors iránt teljesen közömbös természetben. De ez mégis így van és csekély megfontolás után nem nehéz arra a következtetésre jutni, hogy a mindenki számára egyaránt érvényes természeti törvények jobb otthont biztosítanak, mint a féltékeny, a bosszúálló, a beszámíthatatlan és alapjában véve gonosz isten.” Klein György szerint a természettudomány önmagában etikátlan – szerette volna humanizmussal egyesíteni. Felsorolni nehéz volna a professzor orvostudományi kutatásaiért kapott nemzetközi elismeréseit. Az olyan ember, aki nyolcvanas éviben is ürökig idézte Vörösmarthy költeményeit nagy tiszteletet érdemel. Az Ághegy kitartó munkatársaként, meggondolkoztató írásainak gondozása közben sokat tanultunk től terjedelmes e.

Üstökös (Meteor) című Bartók Bélának szentelt svédül írt esszéjéből Békássy N. Albert fordított figyelemreméltó részletet.

Az ilyen kaliberű emberek bemutatását az *Akik előttünk jártak* rovatban közöltem azzal a szándékkal, hogy felkutatok minden Skandináviában ismertté vált magyar vagy magyar származású értelmiségit. Így találtam rá a Boråsban székelő Bevándorlók Intézetében

Solymossy Olivér műveire. Kolozsváriként kíváncsiságomat növelte az, hogy író, költő, színész és pedagógus volt, aki Stockholmban is imerté vált tehetsége és hivatása által.

Noszolyban született, 1914- ben, az unitárius gimnáziumban érettségizet, színész a Kolozsvári Magyar Színháznál, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen tanára, a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen bölcsészdoktori oklevelet szerzett, aztán a Déryné Állami Faluszínház tagja, klubvezető, kultúrotthon igazgató, tanár.

1973-tól Svédországban élt.

Novelláit, verseit Erdélyben a Pásztortűz, az Ellenzék és a Brassói Lapok. közölte, ifjúsági színdarabokat és mesejátékokat írt. Pedagógiai tanulmányaiban a színjátszás és a nevelés kérdéseivel foglalkozott. Svédországban a Femina, az Året Runt c. svéd lapokban, valamint az emigráció magyar újságjaiban jelentek meg írásai, a Sveriges Radio munkatársa. Regényeiben az idegen környezetbe való beilleszkedés problémái mellett humorral ábrázolja az átalakuló modern svéd társadalmat. Sikerült találkoznom fiával, akinek diplomáciai tárgyú kutatásairól írt dolgozatából közöltem a svéd-magyar kapcsolatokat feltáró érdekes részleteket.

Nyolcvanadik születésnapja környékén felkerestem Herskó János Kossuth

-díjas filmrendezőt stockholmi lakásán. Hatalmas tömbházban lakott, kellemes zöld övezetben. Előtte a magyar követség egyik fogadásán találkoztunk. Váltottunk néhány szót. Interjút kértem tőle.

– Találkozunk, be kell mutatnom olvasóinknak.

Nem firtattam elérhetőségét. Elszóllították ismerősei.

–Na, de hogy talál meg engem? - szólt vissza. Nem volt nála névjegykártya.

– Nem gond... – biztattam. – Herskó Jánost nevét ismeri a világ!

- Igaza van! Herskó János csak egy van! – biztatott mosolyogva, s nem lepődött meg, amikor néhány héttel később telefonon jelentkeztem nála.

- Anyaországi sikereiről nem sokat beszélt, inkább arról kérdeztem, miként sikerült a svéd filmoktatásban iskolát teremtenie. Nem elégedett meg az elméleti oktatással, hanem aprólékos gyakorlati foglalkozásokon gyűjtötte maga köré a fiatal filmesek sokaságát. A stockholmi Drámai Intézet rektora volt. Nemcsak rendezett, hanem szerepelt is néhány játékfilmben. Irigylésre méltó életet élt, minden percben azt tette, amit szeretett, amihez értett, amihez tehetsége volt. Ismerettségünk idején életpályáját feldolgozó könyv jelent meg róla és megérdemelt elismerésben részesítették szülőföldjén is.

Egy lehetséges skandináviai magyar irodalmi fordítói műhelyről

A skandináviai magyar irodalmi és művészeti műhely kialakítását és egyféle kulturális híd-folyamatos működtetését másfél évtizede vállalja az Ághegy folyóirat. Szerkesztőjeként, a folyóirat köréhez tartozó több mint fél ezer alkotót számláló virtuális közösségünkre gondolva, elérkezettnek látom az időt a skandináviai magyar-svéd, magyar norvég, magyar-finn, magyar-dán és a jövőben lehetséges magyar-feröeri irodalmi fordítói műhely fokozatos kialakítására. Ennek szükségességét feltehetően senki sem vitatja. Szervezését a későbbiekben akár a Magyar-, vagy a Svéd Írószövetség vállalhatná, hiszen az Ághegynek, a skandináviai magyar irodalmi és művészeti, anyagi támogatás nélkül csodával határos módon élő folyóiratnak a kezdeményezésén túl nincs más lehetősége. De az induláskor kitűzött céljának megfelelően a skandináviai magyar irodalmi múlt feltárásával, az előtűnik járók emlékezetével és tervezett tíz kötetébe foglalt számaival mintegy antológiát alkotva segíthet abban, hogy fordítóink az eddigieknél is tudatosabban vállalják hidszerepüket és közvetítsék a magyar irodalom

kiemelkedő alkotóinak munkáit, a skandináviai irodalmi élet bensőséges ismeretével segítsenek a svéd, a dán, a norvég és a finn irodalom tolmácsolásában, népszerűsítésében.

A kezdetekre visszatekintve érdemes volna tanulmányt szentelni a magyar irodalmat közvetítő skandináviai fordítóknak, és azoknak a magyar vagy magyar származású fordítóknak is, akik az anyaországban munkálkodtak. Külön fejezetet érdemelnének azok, akik a befogadó ország nyelvét alaposan elsajátítva, ott helyben vállaltak és vállalnak irodalmi fordításokat. A svédek például annyira becsülik őket, hogy az Írószövetségbe teljes jogú tagként befogadják a fordítókat is.

Visszatekintve olyan alkotók sorával találkozunk, akiknek munkásságát még nem vagy még nem elége ismerjük. A múlt század elejéről Leiffer Béla, Pándy Kálmán, Lotz János, nevét említi egyik a nyugati emigrációban élő magyar alkotók munkáinak összegyűjtését javasoló Sall László. És a Svéd Akadémia fordítói díját elnyert Csatlós Jánosét. De az ismeretlenség homályában voltak még az olyan alkotók, mint Faludi Iván, Fonyódi István, Fried Hédi, Gilice Zsuzsanna, Ghleichmann Gabi, Stefan Westlund, (Gyóni István). Harrer Gábor, Hont Gábor, Kátai Zoltán, Kádár Péter, Kató János, Lukács stefan, Langer (Jó) Sophie, Márky Ildikó, Mészáros Gabriel, Nalberg Zoltán, Pándy Kálmán, Sára Erzsébet, Svéd Ferenc, Szabó Petra, Szüts Gábor, Vörös Márton, Zichy Aladár, Zekeli Piere, Zurbej Magda, Göndör Ferenc, Hámori László, Ladó József, Libik György, Markó Zsuzsa, Müller Teréz, Szende István, Böhm Tamás, Roth Imre, Eggens Magda, Lagerkrantz Rose, Grünfeld Benny, Michael Ben-Menachem, Nora Dekanic, Susanne Berglind, Peter Csihás... És sokan mások. Mindannyian, ha többnyire svéd nyelven írtak is, valamiként, fordításokkal is hozzájárultak származásuk helyének,

kultúrájának és nyelvének, a magyar szülőföldnek a népszerűsítéséhez.

Az Ághegy külön figyelmet szentel Thinsz Géza munkásságának. És a folyóiratunk kezdeteinél bábáskodó Mervel Ferencnek, aki skandináviai nyelvek birtokában, több fordításkötetet szerzőjeként példamutató módon még a feröeri irodalom tolmácsolásáról sem feledkezett meg. Kiemelkedő többek között Szente Imre fordítói munkássága. Az általa fordított Kalevala különleges értékét emeli, hogy egyedülálló biztonsággal használja a tizenötödik magyar magánhangzót, a zárt ë-t. Hjalmar Söderberg Jézus regényének fordítása pedig a közel ötven kötetnyi Ághegy Könyvek sorozat jelentős olvasmányos darabja. És a jó emlékezetünkben élő norvégiai magyar költőről, Sulyok Vincéről sem feledkezünk meg. Számos versfordítása mellett, norvég nyelven írt magyar történelme ma is hídépítésünket szolgáló kiváló munka.

Külön fejezetet érdemelnének mindazok, akik fordítói munkájukkal párhuzamosan valamely skandináv ország nyelvén regények, tanulmánykötetek, verseskötetek szerzői. Solymossy Olivér , Kádár Péter, Klein Georg/György, a több nyelvből több nyelvre fordító Kemény Ferenc, Márky Ildikó, Neufeld Róbert, Gellert Tamás, Pfeiper Iván, Paulovkin Boglárka, Tóth Kálmán Attila, Molnár István,Bartha István, Hegyi Éva, Neufeld Róbert, Lőrinczi Borg Ágnes, Gaál Zoltán, Shapira Székely Zoltán, a dániai Jehrbo Emese és Pető Tünde. És még sokan mások nevével bővíthetnénk a két vagy több nyelven alkotó skandináviaiak sorát. Neufeld Róbert például svédnyelvű közgazdasági témájú szakkönyvek mellett regényt és verseket is írt.

Külön csoportba kívánkoznak svédországi szakdolgozatok szerzői: Solymossy Péter, Lajos Attila, György-Ullholm Kamilla, B. Szóke Anália,Dr. Kádár György, Larsson Mária, Lindqvist Judit Krisztina,

Straszer Boglárka és olyanok, akik nem szerepelnek az Ághegy skandináviai országokban élő magyar alkotók névsorában. Magam is két kisebb verskötet fordítójának mondhatom magam. Werner Aspeström: Jégjelentés és Tomas Tranströmer: A nagy rejtély kötetekkel próbáltam közelebb jutni a svéd költészet sajátos világához.

A hivatásos fordítók névsorát sem lehet teljességgel felsorolni, nevük szerepel ugyan a Svéd Írószövetség tagjainak listásán (Rosemberg Ervin, Ortman Mária és mások), de már nem, vagy ritkán vállalnak munkát.

Van mit számba vennünk. Nevek sokaságát gyűjthetjük egybe, amikor javasolt fordítói műhelyünk lehetséges tagjaira gondolunk. Azokét is, akik nevével találkoztunk már eddig.

Két, figyelemreméltó mai csoportosulásban dolgoznak Ove Berglund, hetedik esztendeje saját kiadóval, előbb magyar klasszikusokat (Babits, Mihály, József Attila, Radnóti Miklós, Kosztolányi Dezső, Weöres Sándor) jelentetett meg magyar ismerőseinek nyersfordításait véglegesítve, kisebb köteteket kiadva. Munkáságáért elnyerve a Falvak Kultúrájáért Alapítványa keretében működő lovagrend kitüntetését, a Magyar Kultúra Lovagja címet. A jelenkoriak tolmácsolásától elzárkózott, de aztán személyes ismeretség révén Kányádi Sándor verskötetet és egy gyermekversfüzetet (A kíváncsi hold) is megjelent kiadójánál. Legutóbb pedig Karinthy Márton Ördöggörcs című könyvét jelentette meg svéd nyelven a Magyar Könyvalapítvány támogatásával. A kezdeményezők Moritz László, az Ághegy-Liget Baráti Társaság alelnöke és neje Lívia voltak, akik a stockholmi magyarok köréből megnyerték nyersfordítói munkára a könyv előszavában is szereplő Imreh Mártát, Sántha Juditot, Sall Lászlót, Fenyő Györgyöt, Thiringer Klárát és Palotai Istvánt, továbbá Újvári Tündét és Mäshult Róbertet.

Az Ághegy műhelyében ugyancsak közös munkával készült kezdeményezéseimre és szerkesztésemben a Hommage Tomas Tranströmer című kötet, amelybe a közülünk eltávozott Mervel Ferenc, Sulyok Vince és Thinsz Géza fordításait felhasználva, Borg Ágnes, Békássy Albertet, Bengtsson Benjamin, Bengtsson Emma, Gaál Zoltán, Lipcsey Emőke, Kovács katáng Ferenc, Maros Miklós, Molnár István, Neufeld Róbert és Ungváry Tamás munkatársaim segítségével készített fordításokat gyűjtöttem kétnyelvű kötetbe. A méltatlanul kis példányszámú nyomtatás költségeinek nagy részét Neufeld Róbert, Moriz László és magam vállaltam.

Lehetséges fordítói műhelyünk tagjainak sorába tarozhatnak még, mindazok, akik folyóiratunkban közzétett fordításaikkal bizonyították képességüket. Az Ághegy eddigi tizenhét esztendejét önkéntesek önzetlen munkájának köszönheti. Honoráriumot nem kér, és nem kaphat egyetlen munkatársunk sem, de még a szerkesztő sem, mert azon ritka kiadványok közé tartozunk, amelynek nincs sem bevétele, sem kiadása. Innen-onnan kapott támogatásunkat aprópénzben számolva, az utolsó fillérig a Székely Ház Alapítvány számlájára utaljuk folyóiratunk nyomtatásának költségeire. Az összegyűjtött összegek arányában, öt-öt számot tartalmazó köteteink példányszáma a kezdeti közel ezerről, ebben az évben száz alattira zsugorodott.

Lelkes munkatársaink névsora a teljesség igénye nélkül az Ághegy számokban történt megjelenések sorrendjében a következő: Sente Imre, Ortman Mária, Tar Károly, Kovács katáng Ferenc, Békássy N. Albert, Molnár István, Lázár Ervin Járkáló, Klein György, Rosenberg Ervin, Neufeld Róbert, Tótfalusi István, Sall László, Gulbransen Wenche (Lisztes Istvánné), Kozák Katalin, Tomán Monika, Csillag János, Szentkirályi Csaga, Horváti Eszter, Kunszenti-Kovács Dávid, Tóth K. Antal, Kemény Kari, Lipcsey Emőke, Jehrbo (Hegedüs) Emese, Gaál

Zoltán, Ábrahám Beáta, Ábrahám Péter, Bihari Andersson Anna, Vály Sándor, Bengtsson Benjamin, Bengtsson Emma, Kunszenti Ágnes, Dobos A. Éva- Szerepel folyóiratunkban a norvégiai Magyarok Baráti Köre és a magyarországi skandináv nyelvekre fordítók közül: Miszoglád Gábor, Vaskó Ildikó, Ambrus Orsolya, Pap Vera Ágnes és Kertész Judit.

Lipcsey Emőke pedig nyilvántartja az olyan fiatal és kezdő, az Ághegyben is közreműködő fordítókat is, mint Kundszeni Kovács Dávid és Bengtsson Benjamin, ez utóbbi a nyáron tett sikeres magyar nyelvvizsgát a budapesti Balassa Intézetben.

Elképzelt fordítói műhelyünk az ösztönösségen kívül az Ághegy kezdeményezésére és Ove Berglundnak a magyar irodalom iránti érdeklődésére támaszkodhatik. De anyagi támogatás nélkül közel sem juthat valódi céljához, amelyben a jelenkori magyar és svéd irodalom különleges alkotásainak fordításában közreműködhetne. A könyvkiadás megcsontosodott körülményeinek változtatásával lehetne ezen segíteni.

Jó volna, ha Nemzeti Kulturális Alap támogatott kiadványainak sorában, az anyaország és a Kárpát-medencei írók és fordítók munkái mellett, rendszeresen helyet kapnának az Európai Unió országaiban élő és munkálkodó magyar és magyar származású alkotók könyvei is. Svédországban, Dániában és Norvégiában élő írók és fordítók, többnyire saját költségükön, méltatlanul kis példányszámban jelentetik meg munkáikat, olykor pedig, személyes ismeretségüknek köszönhetően kaphatnak csak némi támogatást.

Elérkezettnek látjuk az időt arra, hogy az eddig anyaországi, Kárpát-medencei és nyugati magyarok földrajzi kategóriák finomításával, az egyre gyarapodó számú, már nem „külföldi” és nemcsak „nyugati”, hanem pontosítva: EU-s magyarokkal számoljon az ország, amikor a céltudatos politika az országhatárok

fölötti egyesítést tűzi zászlajára. Ilyenformán az Unióban élő honfitársainknak egyre nagyobb tere lehet, és kell is, hogy legyen, a gazdasági és kulturális hídszerepüket betöltésében. Mi együtt vagyunk: európai magyarok.

Addig is, amíg érik e gondolat, nekünk az a dolgunk, hogy sokoldalú műhelymunkánkkal, szerény lehetőségeink ellenére, minden erőnkkel segítsünk, formáljunk, éltsünk minden jövőnket érlelő kezdeményezést.

Ághegy – 2014. szeptember

Nem feledkezhetem meg Lázár Ervinről, aki a Járkáló melléknevet vette föl, hogy megkülönböztesse magát gyermekirodalmunk nagyjától. Különös ember, véletlenül került Dániába és maradt, mert ott van a népfőiskola őshazája, ahol előszeretettel alkalmaznak embereket tanítani csupán élettapasztalatuk alapján. Kovács László Béla nyug. egyetemi tanár, tizenvalahány éve indított egy olvasókört a koppenhágiai Hamvas Béla Klub tagjainak. Ő volt a Klub elnöke. Aztán visszaköltözött Magyarországra. Helyét legodaadóbb munkatársa, Járkáló vette át. A kör mozgalmas történetéhez tartozik, hogy kettőbe oszlott, az egyikbe idősebbek jártak, ha jártak, a másikban magam is megfordultam. Járkáló írásait a dán népfőiskolák tapasztalatait gyümölcsöztetve kialakított sajátos „párbeszéd iskolája” módszerről benne vannak az Ághegy kötetekben. Honlapja is volt, amelynek akadtak látogatói még akkor is, amikor a Járkáló nevét, ha jól emlékszem Üldögélő-re cserélte.

„A népfőiskola – a dán ősmodellből, no és mai változataiból kiindulva – „az élet, az élőszó, a párbeszéd iskolája” (Grundtvig, Frederik Severin a népfőiskolát „feltaláló” dán lelkész-püspök, költő-író szavaival), azaz elsősorban egymás segítő, átvilágító helyzetbehozásának,

az átélésnek, a saját kreativitás kibontásának, a lehetséges életmodellek vizsgálatának és gyakorlásának helye, némi eszközhasználati képzéssel, ilyen irányú tapasztalatok átadásával is persze. (Noha vigyázunk mindig arra, hogy lehetőleg senki ne próbáljon utánozni senkit, még korábbi önmagát se.) Aki még nem próbálta nem tudhatja, de ég és föld a különbség e között a modell között, és jószerivel minden más iskolamodell között. Magyarországon szinte senki nem tudja ezt igazából, így nem elég, hogy a hivatalos Népfőiskolai Társaság a lényegyet tekintve félrevezeti a népet, azt hirdetvén, hogy (leegyszerűsítve) a népfőiskola tulajdonképpen bármilyen lehet (nem is túlzok igazán, tessenek csak utána nézni!)... Az igazi népfőiskolában ugyanis a résztvevők szinte soha nem csak passzív hallgatói, nézői az ott történeteknek, nem egyszerű halfogyasztók, hanem maguk is tanulják, gyakorolják a hálókészítést és a halászatot!”

Ki vagy te?- kérdezte tőle egyszer egy Indiát és Tibetet megjárt fotós.

„Mit tudom 'én'?!“ (Bodhidarma) – írta és így folytatta: "Mondjuk, hogy egy 51 (ezer) éves taoista, garabonciás, néptanító, "népfőiskolai művész-tanár" és szellemi betyár... Ami annyit tesz, hogy élvezettel formálom át az 'elit' által kisajátított szellemi tevékenységeket elvileg mindenki által 'használhatóvá'."

Írásából nem győztem törölni és átírni az általa előszeretettel és csökönyösen északi módon használt idézőjeleket.

Megpróbált visszatérni szülőhazásába, nem talált értékre és támogatókra. Valamiféle betegsége volt, amit Dániában támogatásra jogosultnak találtak, ebből él talán ma is.

Az egyik nyáron vendégül látta Gergely Edot, akit Helsinkiben ismertem meg. Az Edo nevet még középiskolás korában kapta és ez jóljött, amikor

költőként bemutattam az Ághegy hasábjain, mert az ugyancsak erdélyi illetőségű Gergely Edittől kellett megkülönböztetnek, aki, micsoda véletlen, éppen olyan erotikus verseket írt, mint Edo. Olthévízen született, szülőfalujában kezdte az elemi iskolát, majd Sepsiszentgyörgyön érettségizett. Egyetemi tanulmányait Bukarestben, Debrecenben, Eurajokiban, Savonlinnában és Helsinkiben végezte. Tanított középiskolában és egyetemen is, magyar irodalmat, finn nyelvet. Nagy nyeresége volt az Ághegynek, hogy közölhette *A szó hatalma a Kalevalában* című dolgozatát, amely mintegy kiegészítője volt Sente Imre sajátos *Kalevela* fordításának. Bátorsága tette őt mindenütt, ahol megfordult szimpatikussá. Elmesélte, hogy csak úgy egymagában, könnyű hátizsákkal és gyalog járt Angliában. Nyelvtudása irigylésreméltó. Koppenhágiai vakációja olyan jól sikerült, hogy megfeledezett egy apróságról. Előtte felvételizett a helsinki egyetemen és tudásának hála felvételt nyert. Amikor Helsinkiben jártam, egy finn diplomata háiaasszonya volt, gyerekeit gondozta és olyan jól megtanult finnül, hogy az egyik óvodában megüresedett óvónő helyért meghirdetett versenyvizsgán négy jelentkező közül, nem a három finn közül választottak, hanem őt, a székely lányt. Az egyetemi év kezdete előtt Edonak konfirmálnia kellett volna, hogy elfoglalja helyét a hallgatók sorában, be kellett volna iratkoznia. Elfelejtette. Más lépett a helyébe. Viszátérve Helsinkibe kiderült, hogy lejárt az ott-tartozkodási engedélye, el kellett hagynia Finnországot. Haragudnom kellett volna reá, mert a helsinki magyar irodalmi kör tevékeny embere volt, az Ághegy munkatársa, terjesztője. Vigyázatlansága miatt egészen más sors jutott neki, mint, amilyenre számítottunk. Bukarestben kamaztotta egy darabig finn tudását, aztán férjhez ment Sütő Zsolthoz, kisfiút szült Marosvásárhelyre kerültek, aztán Kolozsvárra. 2012-ben

jelent meg első önálló kötete a Koinónia kiadónál, Monyómesék címmel. Számtalan gyerekeknek szóló írása látott napvilágot a Szivárványban, a Napsugárban. Jógacsoportokat vezet, családállítással és életmódtanácsadással is foglalkozik. Az irodalom mellett a jóga határozza meg Gergely Edo életét. 2016 nyarán két hónapot töltött Peruban. Az is valami, hogy íróipályája az Ághegyben indult. Jól esett, hogy erről is szólt valamelyik vele készített interjúban.

Élettársát Sütő Zsoltot, mint az Ághegy-Liget Baráti Társaság tagját mutathattuk be olvasóinak. Sokoldalú munkásságából (verset, tibeti utazásához gondolatgazdag szöveget írt, zenét is válogatott stb.) nemzetközileg is figyelmet felkeltő fotóművészetét emeltük ki, s mutatunk be munkáiból ízelítőt, folyóiratunk lehetőségeihez mérten. Tanulmányokat folytatott a budapesti ELTE pszichológia szakán és a Tan Kapuja Buddhista Főiskolán.

Lisztes István szobrait nagyon kedveltem. A *Taglejtés* három 195 centiméter magas. bronzba öntött meztelen férfi sorakozója. A könyökben hajlott bal karjuk klencven fokot zár, az első férfi keze szabadon nyitott, a másodiké kériően kagylót formálv, a harmadiké erőt mutatóan ökölbe szorul. Az Ember hasonlóságát és különbözőségét ábrázoló szoborcsoport g gondolkodásra készítet, filozófia mélységekbe merülünk személtükör. Gondoljon mindenki, amit akar, amit mer, ami éppen jólesik, az alkotó nővével negszólít, fogvatart, érzéseket bonyolít bennünk magunkról, a világról, ember voltunkról, választás elé állít: befogadók, várakozók vagy ellenállók legyünk? Lehetnénk tudatosan mindhárma.

Lisztes István, amíg Svédországban dolgozott hatalmas művet alkotott, gipszből alkotott európai férfi figurának fehérsége, az ókori szobrászatnál egyszerűségénél fogva a modern világgal kompatibilis figurákban mutatja a titokzatos emberi természetet. Embermagasságú

szobrainak, arcra fektetett fejekből alkotott kompozícióinak világa tele van a klasszikus zenéhez hasonló elektronikusan kozmikus töltéssel, műveinek tiszta levegőjében lubickol az ember. Sokrétű felkészültsége mutatkozik meg műveiben. Művészeti középiskolában kezdte, képzőművészeti Főiskolát végzett, filozófiát tanult, s mellette öntészetet, esztétikát. Tanári pályája csúcán Oslóban a Képzőművészeti Főiskola professzora volt. Munkáihoz bronzot, gipszet, viaszt, hungarocellt, kasírvásznát és egyéb változékonyabb anyagokat használt instalációihoz. Magyarországon tíz, norvégiában ennél több szobra áll köztereken. Szívesen fogadtam a folyóirat művészeti tanácsadóinak sorába. Visszatelepülése az anyaországba örvendetes esemény volt, de részemről sajnálatos is, mert műveivel illusztrálva az Ághegy irodalmi alkotásait, úgy éreztem, közelebb kerülünk a általam és az olvasók által elvárt művészetet tükrüléséhez.

Szakács Ferenc Sándor római tartózkodása idejétől kezdve, amikor doktori dolgozatához végzett tanulmányokat a Vatikán közeli Collegium Germanicum et Hungaricum lakójaként, évekig küldte rendszeresen a magyar fővárosból is, tömör bibliamagyarázatait. Írásainak kötetbe szerkesztését és az Ághegy Könyvek sorozatában való megjelenését doktori értekezésének sikeres megvédése és közlésekor javasoltam. Olasz nyelven írott dolgozatának címe: La migrazione degli ungheresi dalla Transilvania in Romania verso l'Ungheria. Scenari possibili. (Az erdélyi magyarok migrációja Romániából Magyarországra. Lehetséges scenáriók). Kötetének megjelenését a Biblia éve tette különösen időszerűvé 2008-ban. Barátságunk véletlenszerűen kezdődött azzal, hogy kalauzt kerestem egy hetes római tartózkodásom idejére az interneten. Két Rómában tanuló erdélyi diák vállalta ezt és nekik

köszönhetően jártam a több mint két és félezeréves város világhíres helyeit, eldugott utcáit, felújított tereit, múzeumjait. Sörözhettem a Collegium Germanicum tetőteraszán a Rómában

tanuló magyar fiatalokkal, ebédelhettem papi áldással a hagyományosan egyszerű bentlakás üdítő ebédlőjében, jártam az intézet magyar könyvekben is gazdag könyvtárában, bejthattam a Vatinkánba, szédültem a Szent Péter bazilika kupolájának ferde kerengőjében és ihattam az akkoriban újdonságnak számító jéggéfagyasztott és apróra tört különleges feketét a forró nyári hőségben. A Magyar Liget *Lélekgondozó* rovatát biztam Szakács Ferencre, hogy a skandináv evangélikus egyház és a magyar bevándorlók református többségében katolikus bibliamagyarozatával szolgáljunk. Ferenc többek között olyan, mindig időszerű erkölcsi kérdéseket feszegetett írásaiban és a szociológiai felmérések alapján közösen összeállított dolgozatában is, mint a szeretet, a lélek, az idő, a hatalom, a meghasonlás, a társadalmi értékek, a kapzsiság – csupa mindennapi életünk minőségét fémjelző kategória, amelyeket jó, ha naponta ütköztetünk, a régmúlt bölcsességekkel, a bibliában foglalt tudással, hogy az egyre sodróbbá váló élet fogas kérdéseit a magunk és a közjó javára folyamatosan megválaszolhassuk. Pályája elején buzgólkodó fiatal barátom felső fokú teológiai tanulmányai végén, az akkoriban szárnyra kapó ökumenizmus gyakorlatával, az anyaországban dülő, fergeteges politikai csatározások erkölcspróbáló világában forgolódva, önvizsgálatra bízott. Pappá szentelésére várva találkozott Marosvásárhelyen egy szőke lánnyal. Megvédte doktori dolgozatát és feleségül vette a lányt. Végül néhány Pesten töltött esztendő után a csíksomlyói egyházi megízátást kapott és Pro Educatione Egyesület operatív igazgatójaként szolgál. Jó helyre került. Lelkigondozó rovatunkban végzett szolgálata minden bizonnyal

hasznára volt a későbbiekben és talán ma is hasznosítja mindazt tudást, amit ifjúkorában a Bibliából kiinduló bölcsességek magyarázatával elsajátított.

Az a virtuális közösség, amelynek jótékony közegében lapjaim megszülettek hála az általam megszámlált és örvendetesen elégségesnek talált magyarságunk szolgálatban jeleskedő munkatársaimnak két évtizeden át állandósult. megkövetelte az időnkénti számvetést. Kapóra jött 2009-ben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár *Fejezetek a nyugat-európai magyar értelmiségi körök történetéből* címmel megrendezett konferenciája, amelynek felkérésére

A skandináviai magyar alkotók jövője címmel írtam előadásom szövegét. Gerincfájdalmaimra hivatkozva kitértem a konferencián való részvétel elől. De most visszaemlékezve bevallom, hogy nemcsak a fájdalommal járó utazás, hanem szűkös anyagi helyzetem miatt sem utazhattam Budapestre. Ehhez még hozzátehetem most, magamnak bevallva, hogy nem szeretem a konferenciákat a többször ott tapasztalt magamutógatók miatt. Két fiatalkori kollegám jut hirtelen eszembe, akik riasztó módon szerepeltek többször is az ilyen együttlétekkor. Az egyik nagybajuszú, sztentori hangú a magyar nyelv és kultúra nemzetközi társaságában negyedórán át saját közérzetéről bölcselkedett az elnöki emelvényről, amit sehogysem tudtam a napirenden szereplő témához való hozzászólásnak betudni. A másik, aki professzori magasságokba jutott és nem hagyott ki egyetlen alkalmat sem, amikor a saját hangját hallhata, mondanivalója pedig az otthallottak igenelésén, az előtte szólók dicséretén egyebet nem tartalmazott. Egyébként pedig hangom jellegtelensége, előadásom eszköztelensége és fölösleges izgulásom miatt nem vagyok jó előadó. viszolygom a szerepléstől. De annak nagyon örültem, hogy távollétemben akadt valaki, aki

felolvasta dolgozatomat, amit alább idemásolok, hiszen emlékezéseimnél jobban tükrözi az ezred eleji közösségépítő igyekezetemet, gondjaimat és némileg eredményeit is.

„Skandináviában százezer magyar él. Erre a kerek számra bizonyára felkapják a fejük a kételkedők, ezért sietek hozzátenni: becslésem szerint. Különben hallgatólagosan elfogadott becslések szerint Svédországban harmincötezerre, Norvégiában több mint tízezerre, Dániában négyezerre, Finnországban pedig mindössze ezerre tehető a magyarok száma. Izlandon is vannak magyarok. Még izlandi-magyar egyesület is alakult évekkel ezelőtt. Förfjaron (Feröer-szigetek) félszázezer lakosa között pedig pár (vagyis kettő) éve négy magyar focista is élt, és rövid ideig, családi lapunknak, a Magyar Ligetnek tudósítója is volt, aki felfedezte, hogy a helyi könyvtárban Petőfit olvashat förfjszk nyelven. Szeretném, ha elsősorban a skandináviai magyarok kételkednének becslésemben. Évek óta arra ösztönzöm magunkat, hogy megszámláltassunk, mert valamely apró településen, az utcában, a tömbházban, ahol lakunk, nem tudjuk, hányan vagyunk magyarok. Összefogásunk eredményessége, a magunk megőrzése múlik azon, hogy érdeklődünk-e egymás iránt vagy szótlánul megyünk el, azok mellett, akik anyanyelvükön megszólalni hallunk. Higgyék el, hogy megmaradásunk szempontjából ennek rendkívüli a fontossága, ezért erre még visszatérek. A számoknál maradvá megállapítható, hogy a Skandináviába menekült és települt magyarok két nagy csoportra oszthatók: az 1956 után érkezőkre és a rendszerváltozás előtti évtizedben főként Erdélyből bevándoroltakra. Pontos számuk ismeretlen, de kideríthető. Különféle összeírásokból az is kikövetkeztethető, hogy mindkét csoportban nagy számban érkeztek értelmiségiek, akik igyekeztek, a civilizáltabb körülményeket kihasználni,

leszármazottaikat valamilyen értelmiségi pályára készíteni. Bizton állíthatjuk, hogy a skandináviai magyarok között az értelmiségiek aránya nagyobb, mint az ország lakosságához viszonyítottnan, a befogadók értelmiségi csoportjába sorolhatók számaránya. Svédország minden ezredik állampolgárára jut egy hivatásos képzőművész. Ha csak az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam svédországi képzőművész alkotóival számolunk, a magyar képzőművészek aránya kétszeresen nagyobb. A Svéd Írószövetségnek tizenegy magyar tagja van. De számosan vannak, akiket írói munkásságuk feljogosítana arra, hogy a magyar vagy magyar származású írószövetségi tagok számát a jelenlegi kétszeresére növel tatói voltak vagy még ma is azok, az őket befogadó országnak. Az olyan köztiszteletben álló hazánk fiaira gondolok, mint a svédországi Mervel Ferenc, aki valóságos hídemberként, a Cselényi László indította Minoritates mundi könyvsorozatban, több kötetben is, a legismertebb skandináviai költők és elbeszélők munkáit fordította. A Szenczi Molnár Albert leszármazottjaként Finnországba menekült Tanító Béla, aki nehéz anyagi körülmények között, hosszú éveken át vezette magyar közművelődést ápoló magyar egyesületet, és a finn Kodály Egyesület egyetlen magyar tagja, a Magyarok Világszövetségének egyik vezetője volt. Mikola Nándort, a finnországi akvarellfestészet iskolalapítójaként tartják számon, már halála előtt állandó emlékkiállításra volt. Thinsz Géza a költő, író, műfordító egyszemélyes intézményünk volt. Solymossy Olivér író, és a svéd rádió munkatársa kiváló példa a beilleszkedésre. Wagner Sándor szobrászművész emlékezetes nyomot hagyott a svéd képzőművészetben, a lundi temetőben is van egy szobra. Hiszem, hogy ez a felsorolás közös megegyezéssel, közös munkával folytatható. Kell lennie olyan igyekezetnek, amelynek eredményeképpen

felmérhető, hogy kik azok, akik előttünk jártak és hírnevet szereztek a magyarságnak. A skandináviai magyar értelmiség sem lehet meg elődeinek alapos ismerete, példamutatásuk értékelése nélkül. És felsorolhatóan számosan vannak a „mellettünk járó” értelmiségiek között is olyanok, akik alkotásaikkal példát mutatnak a tevékeny magyar életre a skandináviai befogadó országokban. Nem a minősítés igényével, csupán néhány nagy nevet említek most, hogy büszkeségünket megalapozottnak tekinthessük. Klein György nyolcvanadik életévén túl is világhíres, a magyar származású Nobel-díjasok baráti köréhez tartozó rákkutató, többkötetes író, a magyar irodalom szakavatott ismerője. Gulyás Balázs, stockholmi agykutatót az anyaországban is számon tartják. A Kossuth-díjas Bogányi Gergely zongoraművész finnországi gyökerei vizsgálva kiderül, hogy családjában számos zeneművész, a népes Szilvay családhoz hasonlóan szerzett hírnevet a magyar muzsika népszerűsítésében. A svédországi Sente Imre költő és író neve, nemcsak különleges Kalevala fordításáért, hanem a magyar művelődés tevékeny szolgálatában vált ismertté. Sulyok Vince költő norvégiai hídszerepe, fordításai miatt vált az északi magyar művelődés jelentős egyéniségévé. Maros Miklós zeneszerző a kortárs svéd zeneirodalomban vívott ki magának előkelő helyet, nemrég két új operáját is játszották Stockholmban. Kovács katáng Ferenc, író, költő, grafikus, az oslói egyetemen tanít és a norvégiai magyar művelődés szervezője. Török Miski Ágnes sokoldalú képzőművész, rézkarcai tették híressé a pénzjegyalkotás világában. Lisztes István szobrainak különleges világa, korszerű installációinak híre már rég túljutott a norvégiai magas fokú elismerésen és egyre ismertebbé válik az anyaországban is. Veress Zoltán, író az Erdélyi Könyv Egylet könyvsorozatának szerkesztője. Molnár Veress Pál skandináviai utazó-tiszteletesi

munkája mellett, olvasmányos lapot is szerkeszt. Szívesen folytathatnám a felsorolást napestig, szeretnék meggyőzni mindenkit arról, hogy a skandináviai magyarságnak éppen úgy megvannak a maga kiemelkedő értelmiségei, mint bárhol a magyarságnak az anyaországban és határokon kívül. Jövőjük, a felületes szemlélőnek úgy tűnhet, nem függ szorosan össze a szórványban élő magyarokkal. Beilleszkedésük a befogadó országban általában könnyebb, mint iskolázatlanabb társaiknak. De ha feltett szándékuk szerint, nem óhajtának beolvadni, ha gyermekeiket magyarul is tanítani akarják, ha ápolni van kedvük anyanyelvüket, s magyarságukat, akkor elkerülhetetlenül a skandináviai magyar alkotók jövője 3582 kapcsolatot kell tartaniuk valamely magyar közösséggel, egyesülettel. Ha nincs ilyen egyesület, akkor a szükségnek engedve maguknak kell alakítaniuk. A skandináviai magyar értelmiségiekről elmondható, hogy egy részük tudatosan vállalja a magyarság szolgálatát. Néhányan közülük vállalják a közösségalkotással járó veszélyeket is, az emberi kapcsolatok szövevényében való eligazodást, a népnevelést. De többségük nem találta meg az utat a magyar egyesületekhez, vagy valamilyen okból eltávolodott ezektől. Mutatja ezt a statisztika is. Svédországban például csak minden hatodik magyar tagja valamely magyar egyesületnek. Ha az egyesületi tagokat tevékenyekre és tétlenekre osztjuk, egyesületenként kezünkön számolhatjuk, kik azok, akik vállalják a közösségi szolgálatot. Megfigyelhető, hogy a svédországi magyar egyesületek tevékenységének nagy részét eddig egyféle szórakoztató szolgáltatás szervezése töltötte ki. Előadások, előadói estek sorakoztak, évenként néhány közösségi együttlétre alkalmas óra, amennyiben egy-egy színház, művészi előadócsoport és alkalomadtán politikai és történelmi, ritkán irodalmi témával érkező, vagy nemzeti ünnepeink fényét gazdagítani érkezett

előadó utaztatását és vendégül látását legalább tíz egyesület magára vállalja. A „senki sem próféta a maga hazájában” közhely itt is érvényesült, ritkán sikerült hazai előadót szerepeltetni az egyesületi rendezvényeken. Az erre alkalmas értelmiségiek visszahúzódtak, felkérésre várnak. A tétlenségre kárhozott tagosság különféle tevékenységekre szoktatása, a művelődés, a hagyományápolás gyakorlásának vezetése értelmiségi feladat. Ezért rendkívül fontos minden olyan önszerveződés, amelynek közösségmegtartó célja van. A skandináviai magyar értelmiségiek önszerveződésére számos sikeres és tiszavirág életű próbálkozás történt. Ezeket akkor nevezhetjük eredményesnek, ha nem az elkülönülést, hanem valamely magyar egyesületbe ágyazottan a közszolgálatot példázták. Skandináviai magyar egyesületek, körök, csoportosulások Dánia A dániai magyarok szétszórtsága miatt szervezeti élet csak Koppenhágában és környékén alakulhatott ki. A Dániai Magyarok Országos Szövetsége (DMOSZ) 1998- ban alakult. Célja, hogy a dániai magyarság egyesületeinek gyűjtő szerve legyen, segítse a magyarság dániai beilleszkedését, ápolja a magyar nyelvet és hagyományokat. Öt évvel ezelőtt a DUNA – Dán-Magyar Kulturális Egyesület vacsorás együttléteket biztosított mintegy félszáz tagjának. Már honlapjuk sem működik. A Bartók Béla Klub a magyar komolyzene barátainak köre. Tagsága 10-12 fő, ennek a fele dán. Jórészt közös zenei programokon vesznek részt. A Korcsos együttes a magyar táncokat kedvelőket gyűjtötte össze, hat évvel ezelőtt is már csak múlt időben emlékeztek róla. Nem tagja a Szövetségnek, ezért nem is említik régi honlapjukon a Hamvas Béla Klubbot, amelyből az újabb magyar szokás szerint kettő is van, egy sem működik kielégítően, a fiatalabbak Látókör csoportja időnként még mű vű szülő vezette. 2005-ben egyesületté alakultak. Honlapjuk jelenleg elhagyatott. A Finnországi Magyar Keresztény

Közösség ökumenikus istentiszteleteit az alppilai evangélikus templomban tartják minden hónap első vasárnapján. A Finnországi Magyarok Egyesülete tevékenysége évente néhány rendezvény. Egykori előadásaiakkal érdeklődést keltő Irodalmi körük, a Vidám Csapat nevű baráti társaság és honlapjuk nem működik. A Magyar Köztársaság által fenntartott Magyar Kulturális Központ és a Finn-Magyar Baráti Társaság, valamint szerte az országban működő helyi szervezetei jó lehetőséget kínálnak a magyar szervezkedés megújítására. Norvégia Az utóbbi években sok magyar fiatal érkezett Norvégiába. Haakonsen-Tóth Alíz újonnan alapított egy klubot a számukra MIN néven (Magyar i Norge). A klub célja, hogy a Norvégiában élő magyar fiatalokat összetartsa. A klubnak nincs vezetősége, nincs tagdíja, a havi találkozások fő célja az ismerkedés, barátkozás, kapcsolatok ápolása, beszélgetés. Szokás szerint a Kjøkken og Bar vendéglőben jönnek össze. (forrás MBK Híradó 2008. okt. szám). 2004 óta közel havi rendszerességgel működik a Magyar Filmklub, melyet a házigazdái Dávoti Barnabás és Kovács Ferenc hoztak létre azzal a céllal, hogy a mozikban, tévécsatornákon ritkán vetített s a kereskedelemben is nehezen elérhető értékes filmekről tájékoztassa az érdeklődőket. Az estek többnyire filmtörténeti előadások, sok-sok filmrészlettel. A klub vezetőség és alapszabály nélkül, önszerveződéssel működik s egy munkahelyi tanácssteremben tarja estjeit. (forrás: HunNor – Magyarok Norvégiában <http://www.hunnor.net/filmklub>.2009.03.01) A Duna Televízió Baráti Körök 1994-től alakultak meg (tizenkilenc országban több mint száz baráti kör működik). Az oslói kör vezetője Horváth Anikó. A norvégiai Magyarok Baráti Köre 1990-ben alakult Oslóban. Elődje az 1930-ban alakult, és hét évig működő Norvégiai Magyar Egyesület, amely a magyar kultúra, az anyanyelv és a hagyományok megőrzését tűzte

ki célul. Az MBK-nak 150-200 fizető tagja van, a rendezvényeket több százan látogatják. Az egyesület havonta tart kulturális rendezvényeket: megemlékezéseket a nemzeti ünnepeinkről, színházi előadásokat, filmesteket, bálakat, közös kirándulásokat stb. Tíz éve alakult a Csincsele gyermekcsoport, óvodások és kisiskolások játékos ének-zenei foglalkoztatására. 1999-ben 12 oldalas kétnyelvű színes tájékoztató füzetet, 2000-ben Magyarok Norvégiában címmel könyvet, 2003-ban képes ismertetőt jelentettek meg. 1956-os forradalom 50. évfordulójára Mindenki együtt érzett a magyar néppel címmel jelent meg könyvük. Honlapjuk www.mbk-norvegia.no/ tájékoztat az egyesület rendezvényeiről. A Norvég-Magyar Egyesület (NUFO) célja, hogy baráti kapcsolatokat ápoljon Norvégia és Magyarország között, együttműködik más független norvég és magyar szervezetekkel, valamint a két ország hatóságaival a kölcsönös megismerés érdekében. Tagjai egyének, cégek és intézmények. Svédország A Svédországi Magyarok Országos Szövetsége (SMOSZ) jogelődje 1974-ben alakult, amikor néhány stockholmi és vidéki magyar egyesületi vezető elhatározta, hogy megalakítják az Országos Bizottmányt. Célja az volt, hogy a svéd bevándorlási politika formálásában részt vehessen, és megfelelően a svéd állami támogatásban részesülő egyesületekkel szemben támasztott minden követelménynek. Egyik ilyen követelmény egy demokratikusan választott felelős szervezet létrehozása, amely képviselni A skandináviai magyar alkotók jövője 3584 tudja a hozzá csatlakozó többi bevándorló-egyesületet. Az Országos Szövetségnek 18 városban 35 tagegyesülete van, 5675 fizető taggal, anyagi forrásai a tagdíjakból befolyó összegek, valamint a tagok számától függő állami támogatás. Sem a Szövetségnek, sem a tagegyesületeknek nincsenek fizetett alkalmazottai. Minden egyesületi munkát a magyarság

iránti eszmei elkötelezettségéből, minden ellenszolgáltatás nélkül végeznek a tagok. Az egyesületek általában alapszabályzatukban meghirdetetten igyekeznek életben tartani a tagság magyarságtudatát, ápolják a magyar nyelvet és kultúrát, valamint nemzeti hagyományainkat, megkönnyítik a magyar bevándorlók beilleszkedését a svéd társadalomba. Ott, ahol nem elégednek meg a központilag irányított rendezvényekkel, a tagság enged az értelmiségiek kezdeményezéseinek: néhány helyen anyanyelvi óvoda működik (Tavaszi szél - Göteborg, Játszóház – Stockholm, Vasárnapi Óvoda Lundban és Vällingbyben), irodalmi-, fordítói-, olvasófilmkör (Stockholm, Göteborg, Lund stb.). Az egykor félszáznál több magyar nyelvet oktató értelmiségit tömörítő Anyanyelvünk Alapítvány helyében, a szórványban élők számára, svédországi magyar kezdeményezésre, közös erőfeszítéssel, az Őrszavak (értelemszerűen Szavaink őre) nevű magyarságismereti tanításmódszertani honlap létesült nemrég. Stockholmban, a Stuber György kezdeményezte hétvégi iskolában, magyar értelmiségi szülők tanítják a kisiskolásokat és a nagyobbakat is magyar írásra, olvasásra, nyelvtanra, irodalomra, de földrajzra, néprajzra és népzeneire is. De létezik Lundban, a SMOSZ keretein kívül, a táncház-mozgalom svédországi hajtásaként, a Fodor Béla alapította kulturális intézethez kapcsolható Forrás Együttes is. Az egyesületek közül, több is nevében hordozza a kulturális jelzőt, de értelmiségieket csoportosítónak mindössze néhányat nevezhetünk. Az egyesületek többsége a különféle szórakoztatással, főként bálokkal, vacsorákkal kívánja összetartani a magyarokat. Értelmiségieket vonzó egyesület a magyar az orvosok néhány tagból álló egyesülete, a virtuális Erdélyi Könyvegylet, amely tagjainak tevékenysége, az évenként egyegy, az Egylet családi szerkesztőségben készült kötetre való előfizetésben merül ki, és a Stockholmi Magyar

Ökuménikus Önképzőkör, amely 1974 óta, irodalmi, történelmi, zenei, néprajzi, műszaki és biológiai témájú előadásokra hívja tagjait, és nyaranta Tångagärdén, a Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség gyülekezeti otthonában néhány napos táborozást rendez. A Peregrinus Klub a tanulmányaik vagy kutatómunkájuk folytatására érkezettek, 2001 végén, Stockholmban, a Magyar Nagykövetség védnöksége alatt működő virtuális közösség. Célja, hogy a Svédországban élő magyarok találkozópontja legyen, és a magyar értelmiségieket, kutatókat, diplomásokat, posztgraduális képzésben résztvevőket és ösztöndíjas diákokat olyan szellemi műhelybe fogja össze, ahol egymással, az otthoni tudományos élettel és más szervezetekkel is kapcsolatot tarthatnak. Hasonlóan virtuális egyesület, a SMOSZ keretein belül működő Ághegy –Liget Baráti Társaság, amely az Internet segítségével tartja kapcsolatait mintegy négyszáz, az irodalmi, a képzőművészeti, a zenei, a film-, a fotó -, és előadó művészetben jeleskedő alkotókkal. A Társaság tagjai alkotásaikkal önzetlenül támogatják az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti folyóiratot és a Magyar Liget című dél-svédországi magyarok családi lapját, amelyek immár egy évtizede minden támogatás nélkül, a szerkesztő kitartó erőfeszítésének betudhatóan működnek, a világhálón és nyomtatásban is rendszeresen megjelennek. (<http://www.hhrf.org/aghegy/>, <http://www.hhrf.org/magyarliget>) Az Ághegynek Megjegyzések 3585 eddig 25 száma, összesen háromezer négyszáz oldalon, öt kötetben nyomtatásban is megjelent és tervezetten, mintegy tíz kötetben, a skandináviai magyar alkotók antológiája kíván lenni, amennyiben továbbra is sikerül megnyernie ügyének „a haza éltető figyelmét.” Célja, köztudottan, kettős: az alkotó, tevékeny skandináviai magyar értelmiség példamutatásának tudatosítása és közösségi szolgálatának elősegítése,

valamint a skandináviai magyarság hídszerepének mindenoldalú kibontakozásának ösztönzése. Az Ághegy bírja a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának erkölcsi támogatását. Lapok, honlapok, rádió, tévé Skandináviában számos magyar lap és honlap készül a magyar vagy magyar származású értelmiségiek segítségével. Norvégiában a 12-16 oldalon megjelenő, mintegy száz előfizetőt számláló (évenként 200 korona az előfizetési díj) MBK Híradó, Svédországban a SMOSZ-egyesületek tagjainak bérmentve küldött huszonnégy oldalas Híradó, a hasonló terjedelmű Új Kéve, amely a Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség lapja, és az ugyancsak negyedévenként megjelenő, nyolc város magyarjait ingyenesen szolgáló nem tiltott, csak tűrt, de nem is támogatott Magyar Liget, a dél-svédországi magyarok családi lapja. Ezek a lapok, a z Új Kéve és a Magyar Liget kivételével, több szerkesztőt is foglalkoztatnak. Mindnek honlapja is van. Örvedetesen elszaporodtak az egyesületi honlapok is, amelyek nagyban hozzájárulnak a skandináviai magyarság szervezettségéhez, tájékoztatásához. (Idetartozónak érzem azt a már említett gondolatot, miszerint megszámolásunk szükséges és hasznos. A szórványban élő értelmiségiek feladata lenne, hogy rábírák, körültekintően szervezzék a tevékenységre és tetterre vágyó tagságot a magyarságukat vállalók összeírására. Szemléletváltás küszöbén állunk a szórványmagyarság megmaradásának mikéntjét illetően. A korszerű eszközök lehetővé teszik, hogy hadat üzenjünk a beletörődésnek, miszerint le kell mondanunk az idegenbe szakadtak harmadik generációjáról. A tétlen hallgatóság helyett, teremtő magyarságra van szükség. Nem elég hallgatni a magyar szót, tapsolni ünnepi alkalmainkon, hanem cselekednünk kell magyar közösségeink gyarapításáért. Skandináviában ma már gulyással, kávéval, süteményekkel sem lehet összegyűjteni két-három

tucatnál több magyart. Bálozni sem járnak ma már annyian, mint régen. Az atomizálódás folyamatának engedve nem ismerjük egymást. Megszámlálhatóságunk következménye lehetne aztán, például az a szervezeti forma, amelyben feleleveníthető volna az ősi tizedes szokása. Ha a magyar családok tizenkenti csoportokban tudnának egymásról, ha számon tartanák, segítenék egymást, összetartozásuk nemzeti értékeink, hagyományaink őrzésében sokat segítené. A honlapokkal immár könnyebben véghezvihető volna ez a munka. Svédországban például az eniro kereső segítségével minden telefontulajdonos címét, térképen is feltüntetett lakóhelyét könnyen leolvashatjuk.) Jó szolgálatot tesz a HUNSOR, amely a svédországi magyarok hírfigyelője, egyre javuló tartalommal és külalakkal. Skandináviai magyar rádióadás ismereteim szerint csak a lundi bevándorlók szövetsége jóvoltából működik. A helyi magyar egyesület adása vasárnap délután 4-től 5-ig, az Ághegy Irodalmi Rádió szombaton 4-től 5 óráig, a Transylvania Rádió pedig szombatonként 5-től 6 óráig sugározza adásait. Mindhárom rádió műsorát magam szerkesztem. Évekkel ezelőtt történt próbálkozás stockholmi magyar tévé adás indítására. Jelenleg a lundi bevándorlók tévéjében tervezünk magyar nyelvű műsort. A lapok, A skandináviai magyar alkotók jövője 3586 honlapok, rádió és tévéadások jó működéséhez elsősorban magyarul is beszélő és író munkatársakat keresünk, fiatal értelmiségiek erőt próbáló közösségi szolgálatát kell e célból megfelelően kialakítanunk. A skandináviai magyar értelmiség a magyar közösségeken túl, külön úton is megvalósíthatja álmait. Beilleszkedve és beolvadva a befogadó ország társadalmába, képes az idegenekkel szembeni bizonyos fenntartásokon túltennie magát, és egyenjogúságának érvényt szerezve sikeres lehet, tehát úgy tűnik, mindenképpen van jövője. Csakhogy lemondva magyarságáról és hivatástudatából

eredő magyarság szolgálatáról, már nem számít magyar értelmiséginek. Vannak, akik az otthoni politikák bírálataival, az anyaországon kívüli magyarok csúfos megtagadásával szemben, ezt könnyen teszik. Titkolják vagy tagadják nemzetiségüket, nevet változtatnak, hogy majd idős korukban vissza-visszatérjenek szülőföldjükre, ahol sikereiket ünnepelhetik, és külföldön szerzett hírnevüknek megfelelően átveszik majd a haza kitiüntetéseit, élvezik megbecsülését. Igazi jövője pedig csak azoknak lesz, akik tudatosan vállalják nemzetiségüket és tehetségüknek, tudásuknak megfelelően áthagyományozzák gyermekeikre és kisközöségeikre sajátos kultúrájukat, jó magyarságukat, magyarságszolgálatukat. Erdélyi vagyok. Hiszékeny és naiv mindhalálig. Sok száz esztendeje kolozsvári. Megfogadtam Apáczai Csere János intelmét miszerint „Ha nem iparkodunk, hogy az időt hasznosan eltöltsük, dicsőség nélkül, barmok gyanánt fogunk az életből kimúlni”. Dsida Jenőtől tanultam: „mindig magunkért, soha mások ellen”. Magammal hoztam Svédországba Reményik Sándor biztatását: „Ahol állsz, ott vesd meg a lábad!” Őrzőm Kós Károly nekem dedikált könyvét Erdélyről és kisebbségi lét küzdelmeiről, és példáját népem szolgálatáról. És magamba szívtam a születésemtől folytatott erdélyi kisebbségi sors Nem lehet vitájának tanulságait is. Kérdezem hát, van-e jövője a skandináviai magyar értelmiségnek, és az ott élő magyaroknak, akik a magyar alkotóktól várják a példamutatást. Ma még nem tudom, hányunk jövőjéről van szó. Holnap, az itt munkát és nyugalmat remélőkkel, az ide északra vágyókkal talán százezernél is több magyarral számolhatunk. A válasz pedig nem lehet más, mint az a régi: Erkölcsi törvényünk, mint magyar követelmény él bennünk. Fölöttünk most sincs semmi más, csak a csillagok. Nekünk is lehet – mert kell. És mindenkor vigasztalhatjuk magunkat Reményik Sándor

hátrahagyott versei közül a Mi a magyar? címűnek figyelmeztető soraival: Magyarok voltak Magyarország nélkül, Magyarok vannak Magyarország nélkül Magyarok lesznek Magyarország nélkül Mert az országnál mélyebb a magyarság Ezek a sorok majdnem velem egyidősek. Némileg elkésérítő, hogy milyen lassan örölnék a magyar sors malmai...
Lund, 2009. április 10.

Értékelésemet segítette munkatársaim kendőzetlen véleménye is. Tíz éves mérleget készített a Kovács Ferenc munkatársainak közösségében jeleskedő Borka László, amelyből elégedettséggel idézem a következő sorokat:

„Asztalomon fekszik az Ághegy legutolsó kötete, a hatodik, amely az irodalmi és művészeti lapfolyam tizedik évét zárja. Összegezve 4168 oldal. Imponáló. Hogy érték ezt el a szerkesztők? Azzal a zseniális fogással, hogy nem csak befutott, ismert írókat, művészeket hívtak meg, hanem mindenkit, aki szeret írni, költeni, festeni, fényképezni, de nem tudja, hogy kell irodalmi-művészeti lapokat megközelíteni. Mert azok sokszor zárt ismeretségi körökből állnak, ahova lehetetlen bejutni.

Az Ághegy kapuja mindenki előtt nyitva áll. Kritikusok mondhatják, hogy nem minden, a lapban megjelent mű, áll a Nyugat níveljén. Lehet. A szerkesztők soha nem állították, hogy az Ághegy a Nyugat című folyóirat egyenes folytatása. De hogy mindenki próbálkozhat, és átélheti az alkotás örömét, azt a szerkesztők fontosnak tartják. Természetesen egy bizonyos nívelt megkövetelnek, ami a lapot egészében nívelossá és érdekessé teszi.

De sajnos ma már új irodalmi lapot indítani, papira nyomni rizikóval jár. Minek papírt pazarolni, mikor mindenkinek van számítógépe, és azon olvashatja az írott művet? A könyvek kiadása csökkenni fog, jósoltnak 10 éve,

amikor az elektronikus könyvek, az e-könyvek megjelentek, s az Ághegy a világháló után papíron is megjelent.

Nos, tíz év elteltével két újságkivágás mást bizonyít. És jó háttérrel ad az Ághegy mostani kötetéhez.

Az első kivágás az oslói Aftenposten 2010 szeptember 20-i számából való s leírja az Oslo bokfest-et, a könyvfesztivált. A város szívében, a Karl Johan utcán sátrakat állítottak fel, annyit, amennyi körülbelül 70 ezer látogatót tud ellátni. Erre számítottak, mint reális számra. Az optimista rendezők arról álmodtak, hogy talán 100 ezer látogató is eljön. Végül 130 ezer ember látogatta meg a fesztivált, vásárolt könyvet, beszélgetett írakkal. Nagy siker volt.

A másik kivágás az októberi Frankfurteri Könyvkiállításról szól. Érdemes követni ezt évről-évre, mert a számok sokat elárulnak arról, hogy mi történik a könyvek terén. Engem különösen az e-könyvek, az elektronikus könyvek sorsa érdekel. Már 10 éve azt jósltam, hogy az elektronikus könyvek átveszik a papírkönyvek helyét. Azaz egyre több elektronikus könyv lesz s egyre kevesebb papír. Figyeltem a fejlődést. Nos, idén az történt, hogy a papírkönyvek száma megint rekordmagas volt, de mellette az eddiginél több elektronikus könyv jelent meg. A kiadók számolnak azzal, hogy 2011-ben az új könyvek egyharmada e-könyvek formájában is meg fog jelenni. A hangsúly az is-en van, mert minden jel arra mutat, hogy egyelőre nem csökken a papírkiadás, de nő az elektronikus kiadások száma, anélkül, hogy ezek kiszorítanák a papírkönyveket. Ez szokatlan, mert legtöbbször az új átveszi a régi szerepét.

Elég érdekes, ugye?

Ha a két újságkivágást egy mondatban akarjuk összegezni, akkor mondhatjuk, hogy a papírkönyvek barátai örülhetnek, hogy a könyvek helyzete ilyen jól áll. Hisz százezrek jelennek meg egy könyvnapon, ahol

papírkönyvek közül válogathatnak kedvükre. Többen, mint egy popkoncerten. Azaz az Ághegy biztos jövő elé néz: a papírkiadásra továbbra is igény van. Be kell látnom, hogy pesszimista voltam 10 évvel ezelőtt, mikor a csecsemő Ághegy megszületett. Mert a csecsemő életerős felnőtté fejlődött. De a világháló, vagy papírkiadás csak technikai kérdés. A tartalom a fontos.

Hogy indult az Ághegy, mi a célja és milyen fejlődésen ment keresztül a tíz év alatt? Amikor a fáradhatatlan, idealista Tar Károly főszerkesztő elindította az Ághegyet, akkor Szerb Antal szavai lebegtek előtte: "A közös kultúra, a közösen átélt emberi értékek tarthatják csak össze a sokfelé szétszórt magyart. Magyaroknak lenni ma nem állami hovatarozást jelent, hanem az érzésnek és gondolatnak egy specifikus módját, ami ezer év értékeiből szűrődött le: kultúrát... Amíg kultúránkhoz hűek maradunk, önmagunkhoz vagyunk hűek".

Mintha ránk, külföldön élőkre gondolt volna Szerb Antal. Mindenesetre szerkesztőtársaival együtt Tar Károly ránk gondolt. Ezt írja ő az első szám első oldalán: Szellemi-lelki országunk építéséhez legalább "fél téglával" hozzájárulhatnak a skandináviai magyar alkotók is, ha közösséget - műhelyt - teremtve példát mutatnak a tevékeny megmaradásra".

Itt a műhely a kulcsszó. Egy műhelyben csiszolunk, reszelünk, simítunk, agyagot formálunk... Azaz alkotunk, az alkotás izgalmával és örömeivel. S ennek ad helyet az Ághegy".

Évtizednyi küzdelem a Magyar Írószövetség skandináviai fiókjának létesítéséért

Ha jól számolom jó évtizede ügyködöm annak érdekében, hogy a skandináviai magyar irodalmárok szorosabban kapcsolódjanak az anyaországi

Írószövetséghez. Nem én találtam ki, a kárpátalji, számukban talán kisebb írócsoporthoz szervezethez mutatja a példát, hogy a szorosabb kapcsolat kialakítás jótékonyan hat az ottani magyarság megmaradásáért folytatott küzdelemére. Igaz, hogy az egykori Magyar Királyság részeként elcsatolt területeken élőkről van szó, majd cseh, szovjet és ukrán uralom alatti elnyomás alatt küzdők megsegítéséről, olyan anyagi és szellemi elnyomásról, amely nem hasonlítható össze a skandináviába menekült, majd napjainkban az itt munkát egyre növekvő számban vállalók körülményeihez, életviteléhez. Negyedévszázada élek itt és szenvedem családotól az asszimilálódás lassú, alig észrevehetően elnemzetlenítő betegségét, az itteni magyarok második és harmadik nemzedékének belovadását a svéd, a dán, a norvég és a finn befogadók közegeiben. *A beilleszkedni igen, beolvasni nem!* józan és önként vállalt parancsának egyre kevesebben engedelmessé válnak. Az otthoninál valamivel jobb anyagi jólétben a nemzeti érzés takarékra fogott, néhol alig pislogó lángja feledtetni a nemzetben való megmaradás szükségességét. Elődeink bölcsessége: Ahány nyelv annyi ember! A többkultúrájú ember gazdagabb! A tudatos és művelt többnyelvűség mércéjével mérik az európai emert! és így tovább. A hozzávetőleges jólét hozzávetőleges művelődéscsökkenéssel jár, s ennek eredményeképpen nemcsak az egyén, az itteni közösségek, hanem az anyaország is veszít. Mi, skandináviai magyarok, előretolt helyőrségei kell, hogy legyünk szülőföldünknek. Olyan emberi kapcsolatok kialakítói és megtartói, amelyek hasznát ma már senki sem vitatja, hiszen közérthető.

A kárpátaljai Dupka György által vezetett és múlt század hatvanas éveiben szamizdat folyóiratból újraalakult, a Magyar Írószövetség kárpátaljai írócsoporthoz irodalmi és művészeti folyóiratának az *Együtt*-nek szerepe

vitathatalan az ottani magyarság tájékoztatásában, nevelésében, életvitelének kialakításában. Azzal érvelek ma is, hogy az *Ághegy*-nek ugyanolyan jótékony hatása lehetne, mint az *Együtt*-nek, ha csak részben is, de bírná a Magyar Írószövetség erkölcsi támogatását és a Nemzetpolitikai államtitkárság, a Bethlen Gábor Alapkezelő és más alapítványok anyagi segítségét. Az ügyködést az Írószövetségnél kezdtem, de a Kárpát-medencén túli európai magyar írók szervezésében segítséget vállaló Magyar Kultúra Lovagrendje vezetésével a Pro Cultura Hungarica emlékérem átvételekor az Emberi Erőforrások Minisztériuma egyik osztályvezetőjéig jutva, megdöbbenéssel vettük tudomásul, hogy a felelős beszoztású hölgy szószerint „sem erkölcsileg, sem anyagilag” nem támogatja elképzelésünket.

Levélváltás egy lehetséges előrelépés érdekében

Hozzászólás a Magyar Írószövetség 2007-2010 közötti életéről szóló beszámolóhoz

Levél:

Elnökünk „megerősödvé megmaradni” jelszávába sűrített erőfeszítéseit igenelve, az írócsoportokban folytatott munka hagyományait pártolnám, arra a meggyőződésemmre építve, miszerint a magyarság földrajzi megoszlása szerint, nem anyaországi, Kárpát-medencei és nyugati, hanem a jövőben egyre inkább gyakorlatilag is anyaországi, Kárpát-medencei, európai (az EU országaiban, tehát egyúgyanazon országban élő) és külföldi. E meghatározás elterjedésének meghatározó jellege lesz a jövőben nemcsak irodalmi életünk szerveződésének, hanem a gazdasági kapcsolatokon kívül többek között az oktatásnak, a művelődésnek, mindenfajta magyarságunkat megtartó

kapcsolattartásnak. Ez indokolja, hogy a jövőben még tagoltabban, az írók közvetlen környezetükben fejtsék ki áldásos tevékenységüket, jelenlétükkel nyomosítsák a nemzeti összefogás érzését és az irodalmi műveltség tudatos gyarapításának szükségességét nemzettársaik körében.

Hirdettem és hirdetem szóban és írásban e szemléletváltás mielőbbi szükségességét és remélem a változtatást. Elérkezettnek látom az időt arra, hogy megújítsam két előbbi Írószövetségi elnökünknek tett javaslatomat, miszerint kis segítséggel, erkölcsi támogatással, a „haza éltető figyelmének” kiterjesztésével létrehozhatnánk a skandináviai magyar írók csoportját. Ugyanis már évekkel ezelőtt tizenegy magyar író és fordító tagja volt a Svéd Írószövetségnek, ez a szám a norvégiai, dániai, és finnországi Magyar Írószövetségi tagokkal, több könyves szerzővel ennek kétszeresére gyarapítható. Egy, hivatalosan még nem az Írószövetséghez tartozó skandináviai magyar írói csoportosulás az idén éppen tíz esztendő, de eddig megfelelő támogatáshoz nem jutott. Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti folyóirat munkaközösségének közel ötszáz irodalomban, művészetben alkotó magyar munkatárs a tagja. A nyilvánvaló szükségből általam alapított folyóirat honlapja

(<http://aghegy.hhrf.org>) bizonyítja alkotóinak életrevalóságát és hasznát az északi országok magyarságának megtartásában. Anyagi nincstelensége ellenére meghirdetett és lebonyolított irodalmi és művészeti pályázatának sikere is ezt igazolja. Kiadott köteteinek száma immár tizenkettő, regényt, verset, esszét, tanulmánykötetet, fordítást ajánl olvasóink figyelmébe. Ha intézményesen is létrehozhatnánk ezt az írói csoportosulást, akkor ezzel növelhetnénk az Írószövetség (régii felfogás szerint nemzetközi)

kapcsolatait is, hiszen a tagcsoport hídszerepének tudatos vállalásával lehetőséget teremtene az Európai Unió országok hasonló szakmai csoportosulásával való sűrűbb kapcsolatra, ahhoz hasonlóan, ahogyan ez az elmúlt évben megejtett svédországi meghívásra létrejött Írószövetségi kapcsolatfelvétel esetében is történt. Továbbá más dimenziót nyújthatnának az ilyen írói csoportosulások azoknak a magyar-magyar írói találkozóknak, amit a beszámoló, nagyon helyesen, nem sorol a nemzetközi kapcsolatokhoz, de amelyek a tények tükrében nem értékelhetők, hiszen alkalmoszerűek, esetlegesek. A magyar irodalom jobb sorsra érdemességének szükségességét hirdetve, az évszázad második évtizedében az Írószövetség munkájának eredményességét remélve, szeretettel üdvözlöm a tisztújító közgyűlést: Tar Károly Svédország, Lund, 2010. 11.18

Reménykeltő válasz:

Tar Károly úr részére Svédország, Lund

Tisztelt Tar Károly Úr, kedves Író társam! Először is engedj meg, hogy a Magyar Írószövetség nevében megköszönjem serkentő leveled, amelyet a tisztújító közgyűlés hatására küldtél tavaly év végén. Másodszor, elnézésedet kérem, hogy csak most válaszolok rá, de az első három hónapban rám zúdult tennivaló betemetett, s mostanság érek a végére a rangsorolásnak, a feladatok rendszerezésének. Mindenekelőtt hadd fejezzem ki őszinte elismerésemet a „skandináv végeken” kifejtett áldozatos munkáért, s nem csak a magam, de az egész magyar irodalom nevében. Mindenképpen támogatni kívánom a Skandináviai Magyar Írók Csoportjának a létrejöttét, amellyel valóban hatékonyan együtt fogunk tudni gondolkodni és dolgozni. Mint a Magyar Napló folyóirat és könyvkiadó volt szerkesztője nagyon jó kapcsolatot áptam a nemrég elhunyt Sulyok Vincével, Kovács katáng Ferencsel pedig mindmáig e-mail-kapcsolatban

vagyok. Mielőbb szeretném átlátni a skandináv országokban élő és alkotó magyar írók összetételét. Ehhez kérem a segítségedet. Abban pedig, kérlek, te fejtsd ki részletesebben az elképzelésedet, hogy a Magyar Írószövetség milyen formában tudná segíteni és katalizálni a skandináviai magyar írókat abban, hogy csoportosuljanak. Az Erdélyi Magyar Írók Ligájával erős kapcsolatunk van, több közös programot szerveztünk már. A szakmai és erkölcsi támogatásunkkal a Vajdaságban is szervezetbe tömörülnek lassacskán az írók. Most készülök a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának elnökével leülni tárgyalni, hogy miképp tudnánk erősíteni egymás munkáját. A nyugati emigráció részben hazatért, részben szétszórta él a nagyvilágban. Azonban a skandináv régió egységes képet mutathat, ha ebben te is megerősítesz majd. Válaszodra várva, üdvözlettel, 2011. március 16. Szentmártoni János elnök

Viszontválasz:

Kedves Szentmártoni János!

Leveled alkalmat teremt arra, hogy újra köszöntselek az Írószövetség élén, s azért is, mert megint igaz: „Új seprű, jól seper!” Leveled, „jobb későn, mint soha” válasz felvetéseimre, amelyekre elődeidnek „nem volt érkezése”. Kérésedre, s mentségemre a következőket sorolhatom: A Magyar Liget című, előbb dél-svédországi, jelenleg skandináviai magyar családi lap irodalmi mellékletének szerkesztésekor örömmel tapasztaltam, hogy anyagi támogatás nélkül is, számos olyan írástudó segítségét bírhatom, akik ilyen-olyan okból nem tartoznak egyetlen magyar egyesülethez sem. Kértem és kaptam tőlük írást bőven. Született derűlátóként, pénztelenül, de indítottam irodalmi lapot is. Az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyamom kezdeteikor tapasztaltam, hogy a skandináviai országok magyarsága rendelkezik annyi és olyan szintű alkotó értelmiségiekkel, akiknek a segítségével itt értelmes és hasznos,

magyarságunk ápolását éltető közösségszolgálat bontakoztatható ki. Reméltem és ma is hiszem, hogy például a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége az Ághegy ma már félezernél több alkotóját hasznosan foglalkoztathatja népművelő munkájában. A Szövetséghez való tartozásunkat az Ághegy-Liget Baráti Társaság alapításával kívántam megerősíteni. Társaságunk a SMOSZ 35. egyesülete. Az Ághegy szerkesztése arra kötelez, hogy a jelenkori északi magyar tollforgatókkal kapcsolatot építsek, próbáljam feltérképezni elődeinket is, mindazokat „Akik előttünk jártak” (rovatcím), hiszen kötetünk egyben az északi országokban élő magyar alkotók (írók, képzőművészek, zene- és előadóművészek) antológiája kell, hogy legyen. Az eddig, anyagiak hiányában, öt-öt számonként megjelent hat kötetünk bizonyítja, elképzelésem kivitelezhetőségét. Másrészt, azért, hogy elfogadtassam magam, közölnöm kellett írásaimból az anyaországi és erdélyi irodalmi lapokban, hídszerepünk kiterjesztése végett pedig támogatnom kell a skandináviai országok jelenkori irodalmának fordítását is. Így jutottam el a Svéd Írószövetségbe is, amelynek évtizede tagja vagyok. A Svéd Írószövetség nyilvántartásában a következő magyar tagok szerepelnek (Az azóta elhunytakat kereszttel jelöltem): Dőri Tibor (1936) † Inczédi-Gombor Ádám (1940) Klein György (1925) † Márky Ildikó (1940) Molnár István (1950) Ortman Mária (1939) Rosenberg Ervin (1935) Svéd Frans (1923) † Szabó Petra (1951) Tamás Gellért (1963) Tar Károly (1935) Többen magyarul is írnak, és fordítanak. A szépirodalmi fordítók is a Svéd Írószövetség tagjai lehetnek. Az Ághegy műhely körül csoportosult, könyves írók a következők: Asztalos Morell Ildikó, Bartha István †, Dohi Alex, Domonkos István, Gaál Zoltán, Gergely Tamás, Gulyás Miklós, Hegedűs Kálmán (Helsinki), Hegedűs Zsolt, Lipcsei Anderson Emőke, Litkei Villő, Lőrinczi Borg Ágnes, Kasza Imre,

Kovács Ferenc (Oslo), Neufeld Róbert, Solymossy Péter, Steiner János, Szente Imre, Tóth Ildikó, Tóth Károly Antal, Veress Mária, Veress Zoltán†. Az Ághegy Könyvek sorozatban immár tizennyolcadik kötetünket szerkesztem a Rügyek rovatunkban bemutatott felfedezettek, többnyire maguk pénzelte köteteinek kis példányszámban való megjelentetésért.

Az azóta eltelt évek alatt felfedezetteink száma gyarapodott. Íme néhány ígéretes név: Lázár Evin Járkáló és Pető Tünde (Koppenhága), Bálint Endre Levente (Lund), Madarassy Enikő (Stockholm), Kunszenti Kovács Dániel (Oslo, Budapest), Tar Bengtsson Benjamin (Lund), Mayer Hella (Stockholm, Budapest), Szeles Judit, Békássy N. Albert (Lund), Kun Árpád (Bergen) stb.

Pályám során jóleső érzéssel nyugtáztam és biztatásnak vettem, amikor akárhányszor munkatársaim, barátaim, ismerőseim és elenségeim megállapították: csökönnyösen kitartok ügyeim mellett! Folytatást kezdeményezve interjút készítettem az Írószövetség elnökével. Ebből idézek.

„A Magyar Írószövetség, mint a legrégebb és legnagyobb írószervezet, mindig is különös hangsúlyt fektetett arra, hogy a határon túl élő alkotóival is érdemi kapcsolatban maradjon. Ne felejtsük el, hogy rendszerváltáskor az első olyan kulturális intézmény volt, amely tagságát kiterjesztette a határon túl élő író társakra is. Mindezen felül, komoly szakmai kapcsolatot ápolunk az idén tízéves Erdélyi Magyar Írók Ligájával, a Szlovákiai Magyar Írók Társaságával, a Vajdasági Írócsoportunkkal és az általad is említett Kárpátaljai Írócsoportunkkal is. Szükség volna egy bécsi bázisra is, ahol Deák Ernőék évtizedek óta fáradhatatlan munkát végeznek – és ahogy

már említettük, teljesen nyitott vagyok egy skandináviai magyar írócsoportra is, amellyel aztán közösen lobbizhatunk a magyar irodalom és kultúra ápolása és megismertetése érdekében.”

Az Írószövetség honlapján a területi csoportok felsorolása végén olvasható, hogy további csoportok létrehozása folyamatban van. Ezek szerint csupán szervezési kérdés, hogy az Írószövetség jelenlegi Skandináviában élő tagjai csoportot alkotva a jövőben a magyar művelődés szolgálatában hathatósabban tevékenykedjenek?

„Az az igazság, hogy kevesen vagyunk, mármint az Írószövetségben, több munkatárs kellene, hogy olyan tempóban haladhassunk, mint ahogy azt eredetileg elképzeltem, de annyi pénzünk meg nincsen, hogy megfizethessem őket. Így tavaly az anyaországi írócsoportoknak is csak a felével sikerült újraaktivizálni az érdemi kapcsolatot, örülök, hogy létrehozhattam a Csongrád megyeit, illetve júniusra tervezem a Hajdú-Bihar megyei megalakítását. Szépen, apránként haladunk, de az út alapjait letettük. Dolgozni fogok azon, hogy legyen egy skandináviai magyar írócsoport is. Ehhez kérem a Ti segítségeteket és tanácsaitokat is.”

2017 nyarán úgy tűnt, hogy a lovagrend segítségével, együttműködési szerződésünk alapján, lehetőség nyílik a a külhoni európai magyar írók aranyosapáti együttlétére, ahol megalapozhattuk volna szervezkedésünket. Felkértük az Írószövetség elnökét tisztelesen minket jelenlétével. Elvállalta. Később lemondta. Megelégedtünk volna írásbeli köszöntőjével, de ez is elmaradt. Végül a Lovagrend vezetőjének betegsége miatt jobbnak láttunk félbeszakítani a toborzást. Kevesen jelentkeztek, de voltak, akik írásban küldték el

hozzászólásukat és biztosítottak támogatásukról. Lehetőséget kaptam arra, hogy ott a helyszínen, kis példányszámban nyomtatott Ághegy különszámában rögzítsem mindazt, amelynek alapján az új csoportosulás létrejöttét segíthetjük, munkáját tervezzük. A találkozó elmaradt, különkiadásunk is félbemaradt. *Félfiasoknk* címmel jegyzetben emlékeztem meg erről az Ághegyben.

„Be kell ismernünk, hogy kezdeményezésünk az európai (külhoni) magyar írók első találkozója megrendezéséért nem sikerült. A Magyar Írószövetség, amelynek támogatását évek óta reméljük segítette a szervezésben, de egyéb lekötött teendői miatt nem ígérte részvételét a találkozón. A határozottságáról ismert Magyar Kultúra Lovagrendjének alapítója kitartott ígérete mellett és anyagi támogatás hiányában is vállalta az eredetileg hét, végül is három, majd egy napra tervezett találkozó rendezését aranyosapáti táborhelyén ingyenes részvételt biztosítva mindazon kárpát-medencén kívüli magyar íróknak, akik jelenlétében megtehettük volna az első lépéseket a Magyar Írószövetség újabb, az Ághegy folyóirat köré csoportosult fiókjának kialakítására. A részvételre felkért írók közül többen is ígérték, hogy eljönnek, szóban és írásban is igenelték és értékelték kezdeményezésünket, a többségük azonban nyári vakációs programjukra hivatkozva sajnálkozását fejezte ki távolmaradásáért. Terveztük és elkezdtük az alkalmat népszerűsítő Ághegy-külo nszám szerkesztését, amelynek helybeni nyomtatásához nagylelkű lovagi segítséget is felajánlottak. Az Írószövetség biztató levelét várva, a szervezéssel járó temérdek teendő súlyától terhelve főszervezőnk a találkozó előtti napokban hirtelen kórházi ellátásra szorult. Nélküle nem tarthattuk meg a találkozót. Súlyos betegsége ellenére nem mondott le, nem mondhatunk le a találkozó valamikori megrendezéséről. Várjuk és reméljük a Magyar

Írószövetség, a svédországi Magyarok Országos Szövetsége, a skandináviai magyar egyesületek és nem utolsó sorban a Kárpát-medencén túli európai magyar alkotók értő támogatását. Íróink munkásságuk szervezettebb ismertetése és segítése, együttes jelenlétük az anyaországi és a befogadó országok kulturális életében a kor parancsa. Az idő ebben az esetben is nekünk dolgozik.”

Nem értem az Írószövetség tartózkodásának okát. Nyíltan kérdeztem erről az Írószövetség elnökét, mint ilyenkor történni szokott, nehezen volt elérhető. Végül 2019-ben rövid előszobai beszélgetésben hagyatékul rábíztam az írószövetségi fiók alakításának ügyét, talán majd eljön ennek is az ideje. Az alulról jött kezdeményezések általában csak akkor kapnak szabad utat, ha a vezetők a saját elképzelősükké fogadják azokat. Addig is szüntelenül hirdetem, az unalomig ismétlem: A küszöbön álló szemléletváltás új rendet kíván a magyarok földrajzi helyzetének megnevezésében. Egyre nyilvánvalóbb, hogy az anyaországi magyarok és a határok átjárhatóságával, az anyaországgal egyre szorosabb kapcsolatba lépő, sokoldalúan támogatott külhoni magyarság tetemes részét kitevő Kárpát-medencei magyarok mellett már ma, de a közeljövőben egyre inkább számolnunk kell a rohamosan gyarapodó többi európai országban élő magyarokkal. Az európai tudat erősödésével egyre természetesebb lesz, hogy az európai országokban munkát vállaló, rövidebb vagy hosszabb időre megtelepedő nemzettársaink már nem külföldi magyarok, hanem egyre inkább az anyaországiakkal összetartozó európai polgárok. A Kárpát-medencei magyarok mellett, számuknak, iskolázottságuknak, a jóléti országokban nyert sokoldalú tapasztalataiknak megfelelően gyarapodó minőségükkel egyre fokozottabban megérdemlik és elvárják a haza éltető figyelmét. Nemzetegyesítő célunknak megfelelően

ők is az anyaország segítségére szorulnak, hogy anyanyelvükben és kultúrájukban, hagyományápoló igyekezetükben megerősödve, a befogadó ország civilizációs szintjéhez igazodva, két-, vagy többnyelvűségben, több kulturáltságban ne a beolvadást (asszimilációt), hanem a befogadó ország kultúráját gazdagító beilleszkedést (integrációt) válasszák. Ebben az anyaország által támogatott igyekezetükben kiváló szolgálat vár az Európai Unióban megtelepedett magyar értelmiségiekre.

A nemzeti ügyek Kormánya, számos programot indított a nemzetrészekkel való kapcsolatok szélesítése érdekében. Ez magában foglalja az anyaországgal való kapcsolat erősítését és a határon túliak életkörülményeinek javítását, a lakóhelyükön való megmaradást. Általánosan feltételezés, hogy a Kárpát-medencében határon túl élők szegények, míg a Kárpát-medencén kívül élő magyarság gazdag. Ez nem igaz. Magyarságmegtartásunk nem lehet anyagiaktól függő. Az anyaország folytonosan bővíthető és javítható feladatai ezen a téren független nemzet tagjainak földrajzi helyzetétől.. Bizakodásom nem alaptalan. De félok, hogy a rohanó évek alatt erőmmel együtt az Ághegy köré eddig felsorakozottak száma is fogyatkozik. Mire megszületik végre az Írószövetségi fiók igeneléséről a döntés, kevesebb lesz a szolgálatát bizkodva vállaló tevékeny alkotók száma.

Az olyan lelkes emberekre gondolok, mint az uppsalai Straszer Boglárka, aki már egyetemi hallgatóként elkötelezte magát a magyar nyelv ismertetésének és szükséges ápolásának feladatával. A második generációs magyarok nyelvválasztásáról és identitásáról végzett összehasonlító nyelvészociológiai doktori kutatómunkájával meghatározta az Ághegy ezirányú törekvéseinek színvonalát. Svéd- és Finnországban élő második generációs magyarok nyelvi identitását

vizsgálva dolgozataiban hangsúlyosan foglalkozott a magyar nyelv és kultúra ismeretével, nyelvválasztással, nyelhasználattal, nyelvi attitűdökkel, nyelvmegőrzéssel, valamint a magyar-svéd illetve magyar-finn identitással kapcsolatos kérdésekkel. 2011-ben készült el doktori disszertációs munkája: „Ungerska för rötternas skull”. Språkval och identitet bland andragenerationens ungrare i Sverige och Finland címmel. („Magyart a gyökerek kedvéért.” Nyelvválasztás és identitás második generációs magyarok körében Svéd- és Finnországban). A Svéd- és Finnországban élő magyarok történetébe és kultúrájába betekintést nyújtó tanulmánya: Ungrare, ungerska och ungersk kultur i Sverige och Finland (Magyarok, magyar nyelv és kultúra Svéd- és Finnországban).

Elsődlegesen az Ághegybe tartozó munka született Szabó (Bancsik) Ágnes tollából is: *Skandináv irodalmi hatások Magyarországon*, aki az érem másik oldalát fürkészve A Hét c. folyóirat 1890-1910 között megjelent példányaiban *A skandináv irodalom fogadtatása Magyarországon a századfordulón* c. szakdolgozatával hídszerepünk betöltésének példája. Kovács katáng Ferenc *Norvég próza az 50-es évektől napjainkig* pedig olyan hiányt pótló dolgozat, amely nélkül tájékozódásunk az európai irodalomban nem lehet teljes és nyilvánvalóvá vált, hogy a skandináviai magyar alkotóknak hazafigyelésük mellett folyamatosan oda kell figyelniük az őket befogadó ország irodalmára és művészetére is.

Szerkesztőként örömmel fogadtam Kovács katáng Ferenc tartalmas és terjedelmes elemzéseit Nemzetközi Ibsen Fesztiválokról. 2010-ben a húsz éves a nemzetközi Ibsen Fesztivál egy hónapon át tartó rendezvénysorozatáról különösen érdekes anyagot küldött, s kivívta ezzel a magyar színházi szakemberek érdeklődését a sajátos norvég színjátszás iránt. Az Ibsen-fesztivál amellet, hogy hazai és külföldi Ibsen-

előadásokat mutat be, számtalan kiegészítő rendezvénynek is keretet nyújt. Szimpóziumokat és akadémiai konferenciákat rendeznek Oslóban ennek a művészeti ágak az elmélyült kutatására. Kritikai megjegyzéseket is megengedett magának, nem valószínű, hogy ez az oka annak, hogy a legutóbbi fesztiválra elfelejtették meghívni.

Hézagpótló és irodalmi folyóiratunk nagyobb nyilvánosságát szolgálja Blomqvist Tünde doktori dolgozata *A Mellan två stolar. Författarskap i Sverige med ungerskspråkig bakgrund (1945-2015)* „Két szék között. Magyar nyelvi háttérrel rendelkező szépírók Svédországban (1945–2015)”. Célja azon magyar nyelvi háttérrel rendelkező szerzők feltérképezése és szépirodalmi munkásságának irodalomszociológiai elemzése, akik 1945 után költöztek Svédországba, és azt követően, de legkésőbb 2015-tel bezárólag, könyv formájában publikáltak. Megtisztelő, hogy külön fejezetben foglalkozik a különben kolozsvári gyökerekkel rendelkező szerző az Ághegygel.

Idézem a dolgozat tartalmi kivonatát:

„Irodalomszociológiai szemszögből megközelítve a kutatás középpontjában a publikálási lehetőségek és csatornák, am nyelvválasztás, a témák és a szerzők irodalmi közegben betöltött pozíciója állnak. Transzkulturális és transznacionális megközelítésben a svédországi magyar irodalom olyan műveket foglal magába, amelyeknek szerzői magyar származásúak, ám Svédországba történt bevándorlásuk után nem feltétlenül csak magyarul, hanem más nyelven (is) alkottak. Vannak írók, akik csak egy nyelven írtak, de olyanok is, akik svédül is és magyarul is publikáltak. Az értekezés függeléke egy betűrendes adattár formájában tartalmazza a „svédországi magyar nyelvi háttérrel rendelkező írók életrajzi adatait és a migrálásukat

követően kiadott könyvek címeit. Az értekezés bevezető fejezete tartalmazza a kutatás célkitűzéseit és kérdésfelvetéseit, az elméleti háttérrel és kontextust, a kutatási anyag kiválasztásával és elemzésével kapcsolatos alkalmazott módszereket és modelleket, valamint három olyan kulcsfontosságú terminus tárgyalását, mint a kisebbségi irodalom, migrációs irodalom és identitás. A kutatás folyamán elsősorban az alábbi kérdések vártak megválaszolásra:

1. Milyen publikálási lehetőségeik és csatornák vannak a Svédországban élő magyar nyelvi háttérű íróknak, és ezek hogyan befolyásolják a szerzők recepcióját az irodalmi közegben?

2. Mi jellemezi a különböző szerzői csoportokat és irodalmi műveiket nyelvválasztás, nyelvhasználat, műfaj és téma tekintetében? A művek nyelvezetének vizsgálata során különös figyelmet kapott a svéd nyelvű környezet befolyása a szerzők magyar nyelvhasználatára, és a magyar nyelvű háttér esetleges hatása az egyes szerzők által alkalmazott svéd irodalmi nyelvre. A szövegekben megtalálható nyelváltás funkcióira is fény derült. A témák vizsgálata során, és főként az önéletrajzi művek esetében, különös hangsúlyt kapott az identitás változásának ábrázolása. Ezeken az irodalmi műveken keresztül példázni lehet a hibrid identitás kialakulását, ugyanakkor a ráerőltetett (angol szaknyelvi terminussal „imposed”), a felvállalt („assumed”) valamint a vitatható identitás („negotiable identity”) típusainak változását is. Ezek az identitástípusok nem stabil konstrukcióként jelentkeznek a művekben, hanem bizonyos külső és belső tényezőktől függően változnak.

3. A különböző szerzői csoportok képviselőjeként milyen pozícióval rendelkezik Klein György, Thinsz Géza, Márky Ildikó, Domonkos István, Lipcsey Emőke és Tar Károly az adott irodalmi közegben? A fenti kérdések megválaszolásának folyamatában a magyar migrációs

irodalom elnevezés alakulása is nyomon követhető volt a svéd, illetve a magyar irodalmi közegben, valamint az is feltárásra várt, hogy a svédországi magyar nyelvi háttérrel rendelkező írók és irodalmi műveik mennyire sorolhatók egyazon irodalomhoz vagy esetleg különböző irodalmi közegekhez, azaz különböző irodalmakhoz. A magyar migrációs irodalom terminus olyan irodalmi alkotásokat foglal magába, amelyeket magyar származású szerzők alkottak külföldön (de nem a történelmi Magyarország területein) magyar vagy más nyelven, és tematikailag a migrálással kapcsolatos vagy attól teljesen eltérő témákat dolgoztak fel. Nemzetközi viszonylatban az irodalomtudomány keveset foglalkozott a magyar migrációs irodalom elemzésével. Néhány általános, angol és német nyelvű munkán kívül nem jelentek meg kötetek, de még csak tanulmányok sem ezzel a témával kapcsolatban. A megjelent munkák ráadásul kizárólag az adott nyelvterületen élő, nyelváltó (a befogadó ország nyelvén író) magyar származású szerzőkkel foglalkoztak. A magyar irodalomtudomány ugyanígy csupán a magyarul író szerzők munkásságára fókuszált. Ennél fogva az értekezésben bemutatott kutatás tárgya és megközelítési módja is újszerű mind a magyar, mind pedig a svéd irodalomtudományban annak köszönhetően, hogy a szerzők irodalmi munkássága választott irodalmi nyelvtől függetlenül megvizsgálásra került. Hasonló, többnyire marginalizált irodalmak gyakran posztkolonialista és kultúrtörténeti (cultural studies) kutatások témáját képezik. Nyilvánvalóan ez esetben is kiindulási pontot nyújthatnak ezen elméletek és kutatási eredmények például olyan, a témával kapcsolatos terminusok alkalmazásnál, mint a különbözőség, hibriditás, hibrid identitás, elidegenítés és kulturális sokszínűség. Jelen munka azonban elsősorban irodalomszociológiai szemszögből vizsgálja a témát. Az irodalomszociológiát többnyire különböző irányzatok

gyűjtőfogalmaként használják, melynek segítségével irodalommal és társadalommal kapcsolatos kérdések vitathatók meg. Kutatásom Lars Furulandnak, a svéd irodalomszociológia kiemelkedő kutatójának modelljéből indult ki, amely az irodalmi folyamat három részét vázolja: a termelést, a terjesztést és a fogyasztást. Az értekezés főként az első rész vizsgálatára fókuszál amely középpontjában az írók és műveik feltérképezése, valamint az egyes művek elemzése áll. Az irodalmi folyamat második részével, a terjesztéssel kapcsolatban azt vizsgáltam, hogy az írói életművek milyen mértékben és hogyan kerültek be az irodalmi értékrendszerbe, azaz készültek-e recenziók a kötetekről, és ha igen, milyen szempontokat érvényesítettek, mennyire volt lehetőségük az íróknak könyvbemutatókon való részvételre, interjúkban való szereplésre, irodalmi díjak elnyerésére, adatbázisokba és irodalomtörténeti munkákba való felvételre. A fogyasztás mint az irodalmi folyamat harmadik része, amely az olvasókra fókuszál, csupán kisebb mértékben képezte a kutatásom részét, például annak megállapításában, hogy esetleg magánkiadónál kiadott, kevés példányszámban megjelenő könyvek értelemszerűen kevesebb olvasóhoz juthatnak el, mint például a nagy hírnévvel rendelkező kiadóknál megjelent alkotások, ami nagymértékben meghatározza a művek helyét az irodalmi köztudatban. Ezen kívül a különböző művek újrakiadásai és fordításai is utalhatnak olvasói érdeklődésre és a könyvpiaci igényekre. A másik elemzési modell a szövegekben tetten érhető kódváltás vizsgálatához volt szükséges, amely jelenségre, csakúgy mint más hasonló témájú munkák szerzői én is a nyelvsváltás terminust használom. Ehhez Harriet Eriksson és Saara Haapamäki irodalmi többnyelvűség vizsgálatára kialakított modelljét használtam, amely a kommunikatív kontextusból kiindulva vizsgálja a többnyelvű író mint adó és a többnyelvű olvasó mint vevő

kapcsolatát, valamint a köztük elhelyezkedő többnyelvű témát. E kontextus másik fontos elemét az irodalmi szöveg formája adta, amelyen belül megkülönböztetünk látens, illetve manifeszt nyelvváltást. Tovább bontva a látens nyelvváltás kifejezhető metanyelvi jelzésekkel, illetve kontextuális jelekkel, míg a manifeszt nyelvváltás esetén a nyelvváltás gyakorisága, jelölése és integrálása vizsgálható. Ezek után a nyelvváltás funkciója vizsgálható a modell keretén belül. A magyar migrációs irodalom kutatásának bemutatását célzó második fejezet kitekintésként szolgált, hiszen a magyar kutatás kérdései és eredményei a svéd irodalomtudomány számára nem ismertek. Főként Béládi Miklós, Pomogáts Béla és Rónay László ez irányú kutatásai alapján mutatom be a következőket: a magyar emigrációs irodalom huszadik századi jellemzőit, a migrációs irodalom szerepét a magyar irodalmi közegben, az, ezzel az irodalommal szemben támasztott elvárásokat, az ilyen jellegű irodalom szerepének változását a magyar irodalomban, valamint a migrációs irodalom magyarországi recepcióját.

Az ezt követő négy fejezet a disszertáció analitikus részét képezi. Ezekben a fejezetekben az írói csoportok és tevékenységük bemutatására és elemzésére került sor. Az írókat Svédországba való migrálásuk idejének alapján négy csoportba soroltam:

1. akik a második világháborút követő évtizedben (1945–1955),
2. az 1956-os magyar forradalom kapcsán (1956–1958),
3. a kommunizmus idején (1959–1989),
4. a rendszerváltás után (1990–2015) költöztek Svédországba.

Az írók migrálásnak időpontjához kötött csoportonkénti bemutatás során megvizsgáltam az írók és az alkotások közös jellemzőit, amelyek elsősorban nyelvválasztás, a nyelvcseré okában, a választott műfajokban és témákban voltak keresendők. A négy fejezet mindegyike az adott

időhöz kapcsolódó magyar történelmi háttér rövid bemutatásával kezdődik, majd az adott szerzői csoport irodalmi munkásságára fókuszál. A 3. fejezet azon szerzők irodalmi tevékenységét tárgyalja tehát, akik a második világháborút követő évtizedben, 1945 és 1955 között költöztek Svédországba. A műfajok, témák és publikációs lehetőségek feltérképezése mellett két fő kérdés köré szerveződött a kutatás, az irodalmi szövegek nyelve és a bennük fellelhető identitásábrázolások köré. Nyelvi szempontból a hangsúly egyrészt a szerzők által választott nyelven, a nyelvváltáson és a szövegek többnyelvűségén, illetve a többnyelvűség szövegszintű és globális funkcióján van. A különböző identitások és az identitás változások ábrázolásmódjainak vizsgálata szintén részét képezte a kutatásomnak.

Doktori értekezésemben bemutatom és elemzem továbbá Klein György munkásságát is, műfaji és tematikai szempontból, valamint svédországi és magyarországi recepciója alapján. Az 1945 után Svédországba települt magyar származású írók publikálási tevékenysége csak az 1960-as években kezdődött el, bár akkor is csupán egyetlen kötet jelent meg. A csoportba tartozó tizenkét író közül tizenegyen svédül írtak, főként a zsidóüldözésről és holokausztról. Az egyetlen magyarul író szerző, az arisztokrata származású Erba Odescalchi Sándor, akinek önéletrajzi ihletésű családtörténete a budapesti Dóvin kiadónál jelent meg 1991-ben. Bár az ún. holokausztirodalom, a zsidóüldözéssel kapcsolatos témák keresettek voltak a svéd könyvpiacra, Eva Lundqvist könyvével megelőzte korát önéletrajzi írásának 1961-es megjelenésekor. Íróársai csak az 1980-as, 1990-es években kezdtek el publikálni, és azoknak a munkáknak jóval több figyelmet is szentelt a svéd kritika. Azokban az években Svédországban egyre nagyobb teret nyert a rasszizmus, jellemzőek voltak a horogkeresztes graffitik, a temetők rongálása és a holokauszt megkérdőjelezése. A

holokauszt túlélők ezért érezték elérkezettnek az időt, hogy leírják történetüket, és ezáltal tanúskodjanak a megtörtént eseményekről. A társadalmi feszültség szülte igény miatt a könyvpiac nyitott volt ezekre az írásokra, több tekintélyes kiadó (Bonniers, Natur & Kultur, Almqvist & Wiksell, Wahlström & Widstrand és az Ordfront) vállalta magára a kötetek gondozását. A könyveket több fórumon (napilapokban, folyóiratokban, iskolákban) bemutatták, több kötetéről írtak ismeretetőket, recenziókat is. Irodalmi elemzések is többet megemlítettek közülük, és a svéd irodalom a tematikának köszönhetően (háború, zsidóüldözés, koncentrációs táborok) külön a holokausztirodalomba is besorolta ezeket. A csoport képviselőjeként bemutatott Klein György 1984-ben debütált önéletrajzi írásával, majd az 1980-as évek végén első esszékötete is megjelent, amelyet még számos követett az elkövetkező évtizedekben. Az esszé az a műfaj, amely tulajdonképpen ismertté tette Kleint a svéd, majd később a magyar irodalmi közegben: tíz esszékötete jelent meg svédül, és ezek közül négy válogatás-kötet magyarul is. Köszönhető ez elsősorban annak a társadalmi tőkének, amellyel Klein mint elismert természettudós és kutató szépirodalmi indulásakor már rendelkezett. Ugyanakkor hiánypótló és aktuális témával indított önéletrajzi írásában, amely nem volt híján esztétikai értéknek sem. Ezeknek köszönhetően sikerült olyan elismert kiadóknál publikálnia, mint a svéd Bonniers vagy a magyar Gondolat, Magvető és Corvina. Az írócsoport könyvei egyértelműen a svéd olvasóközönséget célozták meg, amelytől azonban nem vártak el sem nyelvi, sem kulturális háttérismeretet. A szövegekben előforduló nyelvváltás (svéd szövegben előforduló jiddis és magyar kifejezések) az autentikus környezetábrázolást szolgálták, ezeket az idegen nyelvű kifejezéseket lefordították és/vagy külön magyarázták. A svéd művek ismertek a svéd irodalmi közegben,

recenzálták őket, és többségük az oktatási rendszerbe is bekerült. Magyar irodalmi közegben viszont csak Klein György munkássága ismert valamelyest.

A 4. fejezet azon írók munkásságát mutatja be és elemzi, akik az 1956-os magyar forradalom kapcsán, 1956 és 1958 között költöztek Svédországba. Ugyanitt részletes bemutatásra kerül Thinsz Géza és Márky Ildikó irodalmi tevékenysége. A 24 íróból álló második csoport az irodalmi szövegek nyelvét és műfaját tekintve az elsónél jóval heterogénebb. Az önéletrajzi írásokon kívül verseket, regényeket, novellákat és esszéket is publikáltak. Kevesebb volt a hagyományos önéletrajz, de több műben is találni önéletrajzi utalásokat. Az önéletrajzok történelmi eseményekről tanúskodtak, a második világháborúról és az 1956-os magyarországi eseményekről. A szerzők szintén migrálásuk után kezdtek el írással foglalkozni, de már néhány évvel a migráció után publikáltak, és az első könyvek 1960-ban láttak napvilágot. Az első csoporttól eltérően nemcsak svédül, hanem magyarul is írtak. Magyar irodalmi körökben Thinsz Géza, Libik György, vagy esetleg Gulyás Miklós neve lehet ismerős. Mások, mint Márky Ildikó vagy Georg Sessler, svéd irodalmi körökben szereztek ismertséget. A többség azonban amatőr írónak számít, könyveik magánkiadásokban jelentek meg, kevés volt az olvasójuk, és a kritika sem figyelt fel rájuk. Thinsz Gézát kétlakisága és a magyar és svéd irodalmi közegben valóa aktív részvétele a 80-as, és a 90-es évek ismert svédmagyar költőjévé tette. Versei iróniára, játékosra, „szócsavarásra” épültek, amelyekkel Thinsz svédországi magyarságát kezelte. Néhány kötetét ő maga ültette át svédre, viszont saját bevallása szerint ezek nem csupán fordítások, hanem átdolgozások, amelyek megvalósításához a két nyelv közötti különbségre nagymértékben figyelni kellett. Mind a magyar, mind a svéd kritika gyakran épült a költő a

többségtől eltérő nyelvi és kulturális különbözőségére. Ezt a különbözőséget a csoport egy másik írójánál is gyakran kiemeli a kritika. Az 1980-as években svéd nyelvű regényével debütált Márky Ildikó később Esterházy-fordításainak köszönhetően is ismertté vált svéd irodalmi körökben. Már első regénye is a nagy tekintélynek örvendő svéd Norstedts kiadónál jelent meg. Márky hat regénye közül egyet, az 1999-ben megjelent *Första kontingenten-t*, fordították le magyarra *Ostinato* címen. A svéd kritika ismeri Márkyt, így recenziókat minden regényével kapcsolatban írtak. Annak ellenére, hogy Márky 16 éves kora óta él Svédországban, vélhetően a tematikának köszönhetően (identitáskeresés, gyökerekhez való visszatérés, illetve ennek lehetetlensége) a recenziók folyamatosan kitérnek magyar származására. Az 5. fejezetben a kommunizmus idején, 1959 és 1989 között Svédországba emigráltak munkásságának elemzése kapott helyet, különös tekintettel Domonkos István és Lipcsey Emőke szerzőségére. A 23 íróból álló harmadik csoport a kommunizmus ideje alatt, 1959 és 1989 között, emigráltak csoportja, akik a 70-es években kezdtek el publikálni. Tizen magyarul, nyolcan svédül, hárman két nyelven (magyarul és svédül) publikáltak, míg egy szerző angolul írt. Ebbe a csoportba sorolandó a vajdasági magyar költőből svédországi magyar költővé lett Domonkos István is. Domonkos az első olyan író, aki már a migrálást megelőzően is publikált szépirodalmat. Svédországba való költözése után is jelentek meg könyvei Magyarországon és a Vajdaságban, viszont tulajdonképpen csak egyetlen új könyvet (versciklust) írt a költözés után. Magyar irodalmi köztudatban vajdasági íróként élt tovább, akinek VIII válogatáskötetei időnként újra kiadásra kerültek. Ismerősen csenghet még Lipcsey Emőke neve is, aki ugyancsak magyarul ír és Magyarországon publikál, vagy az erdélyi származású

Gergely Tamásé, illetve a nyelvész Mervel Ferencé, aki Svédországba való költözése után karcolatokat is megjelentetett. A svédül írók közül Molnár István emelhető ki, akinek regénye magyarul is megjelent a svédországi Ághegy Könyvek. Ezek az írók a 2000-es években már jellemzően használták a technika kínálta lehetőségeket az otthoniakkal való kapcsolattartásra, publikáltak ezáltal magyarországi és erdélyi irodalmi folyóiratokban, és a magyar nyelvű műveket magyarországi vagy erdélyi magyar kiadóknál adták ki.

A 6. fejezet az 1989-es rendszerváltás után érkezett migránsok szépirodalmi tevékenységét tárgyalja. A hangsúly itt a publikációs lehetőségek és irodalmi alkotások műfaji, tematikai és a nyelvi sajátosságain van. Részletes bemutatásra és elemzésre kerül továbbá Tar Károly írói munkássága. A negyedik csoport nyolc írójának többsége erdélyi magyar. Ahogy a legelső csoport, úgy ez is, eléggé homogén. Az első csoporttól eltérően azonban a negyedik csoport főként magyarul publikált (egy Magyarországról származó szerző kivételével, aki svédül írt), és műfajilag a vers dominált náluk. Találtunk azonban példát önéletrajzra, novellára, drámára, regényre valamint biográfiára is. Tar Károly a másik olyan író Domonkos István mellett, aki Svédországba költözése előtt is jelentetett meg könyveket. A publikálás ebben a csoportban közvetlenül a migrálás után elkezdődött, a 90-es években. Ezek az írók is ápolnak szakmai kapcsolatokat egykori hazájukkal, nemcsak publikálnak ott, hanem könyvbemutatókat, író-olvasó találkozókat is tartanak Magyarországon és Erdélyben. Könyveiket Magyarországon szeretnék népszerűsíteni, magyar olvasóknak írni, és ezáltal vélhetően a magyar irodalmi körbe szeretnének tartozni.

A 7. és egyben utolsó fejezet egy összefoglalót tartalmaz a művek publikációs lehetőségeire, műfajaira és nyelvére vonatkozólag, valamint itt kaptak helyet a vizsgált

irodalmi közegről alkotott végső következtetések is. A huszadik század második felétől (1945-től) 2015-ig 66 magyar származású író összesen 219 szépirodalmi könyvet jelentetett meg a Svédországba történt bevándorlása után. Ennek ellenére a svédországi magyar származású írók alig ismertek a svéd és a magyar irodalmi, köztudatban. Az írók többsége magyar származású íróként vagy bevándorolt íróként szerepel svéd irodalmi adatbázisokban, illetve emigráns íróként a magyar adatbázisokban, viszont csak statisztikai adatként (műveik címét megemlítik, de nem vizsgálják, nem elemzik magukat a műveket). Az ismeretlenség egyik oka éppen a nyelv és nyelvváltás kérdésben keresendő. A magyar irodalmi közegben ugyanis csak a magyar nyelven írt alkotásokat szokás a magyar migrációs irodalomhoz sorolni, másrészt azok közül is csak azokat, amelyek rendelkeznek egy bizonyos esztétikai és stilisztikai értékkel.

A csoportonkénti vizsgálat bizonyos nyelvi és tematikai hasonlóságot mutat. Míg az első csoport többsége svédül írt a zsidóüldözésről és koncentrációs táborbeli megpróbáltatásokról, addig a következő két csoportban a magyar és svéd nyelv egyaránt a művek nyelvét képezte, míg az utolsó csoportban a magyar nyelv dominált. Tematikailag mind a második világháború, mind az 1956-os magyarországi események, mind a kommunizmus megjelentek a művekben, főként a migrálás okaként, ugyanakkor nagyon sok mű teljesen mellőzte ezeket. A nyelvi és tematikai hasonlóságokon, illetve különbözőségeken túl feltehető a kérdés, hogy mi is a svédországi magyar irodalom, vagyis a magyar nyelvi háttérrel rendelkező írók melyik irodalomba tartoznak. Ebben a kontextusban többféle irodalomról is beszélhetünk. Nyelvi szempont alapján értelemszerűen magyar irodalomba tartoznak a magyar nyelvű művek, a svédbe pedig a svéd nyelvűek. Tematikájuk szerint viszont

azokat a műveket, amelyek valamilyen szinten a ki- vagy elvándorlást, az új vagy a régi hazát ábrázolták a korábban emigráns irodalomnak nevezett irodalomba sorolhatjuk. A svéd irodalmi közeg ezeket a műveket korábban az immigráns irodalomba sorolta. Ezek tematikájuk szerint összetartozó művek, viszont nyelvük alapján különbözőek is lehettek. A migrációs irodalomnak (migration literature) nevezett irodalom azonban már nem csak olyan műveket tart számon, amelyek tematikája a migráláshoz kapcsolódik. Ezért használtam a disszertációban a svédországi magyar migrációs irodalom terminust, mert ebbe nyelvtől és tematikától függetlenül beletartoztak a vizsgált szerzők művei. Mivel etnikai vagy vallási hovatartozástól függetlenül az anyanyelv összefügghet elnyomó politikai rendszerekkel, ezért nemcsak a zsidó származású írók esetében, hanem például az 1956-os menekültek között, illetve a kommunizmus idején elköltöztek között is voltak svédül alkotó írók. A nyelvválasztás szorosan köthető a migrálás időpontjához is, ugyanis a különböző politikai okok miatt menekült írók azért írtak svédül, mert svéd olvasókat szólítottak meg: vagy tanúságot szerettek volna tenni az átélt üldöztetésről, elnyomásról, vagy pedig tudósítani szerettek volna a magyarországi körülményekről, ezáltal legitimálva elvándorlásuk szükségességét. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy mivel az írók többsége csak a migrálást követően debütált, ezért valójában a befogadó ország nyelve az első irodalmi nyelvük (hiszen korábban nem írtak szépirodalmat anyanyelven). Voltaképpen az irodalmi munkásság során nem történt nyelvcsere. Azon kevesek, akik már migrálásuk előtt is jelentettek meg könyveket, mint például Domonkos István vagy Tar Károly, nem nyelváltató írók. Ők a migrálást követően is magyarul írtak. Míg a vizsgált írók fele-fele arányban választották a magyar vagy a svéd nyelvet írói nyelvüknek, meglepően

kevés azon írók száma, akik mindkét nyelven írnak. Voltak, akik lefordították alkotásaikat, és néhányan jelentettek meg könyvet magyarul és svédül is, ám kétnyelvű könyv csupán hat jelent meg a vizsgált 70 év alatt. Azért is szükséges a műveknek a nyelvtől függetlenül való számbavétele, mert amennyiben csupán a magyar nyelvű alkotásokat vettük volna figyelembe, úgy ennek az irodalomnak a fele kimaradt volna a diskurzusból. 29 író 107 svéd nyelvű könyvet, és 26 író 105 magyar nyelvű könyvet jelentetett meg. Ezen kívül hat kétnyelvű és egy angol nyelvű könyv is kiadásra került. A líra volt a legnépszerűbb műfaj, 116 verseskötet jelent meg. Ezt követte a regény (34) és az önéletrajz (30). Megjelent még novelláskötet (19), esszékötet (12), levelezés (3), drámakötet (3) és biográfia (2) is. A svéd nyelvet választók közül kevesen voltak, akiknek sikerült jelentősebb helyet kivívni az irodalmi közegben. Ása Warnqvist felosztásával élve, aki az írókat három kategóriába sorolja (amatőr írók, részidős írók és professzionális írók), a magyar származású írók között csupán az első kettőnek voltak képviselői. Nincs olyan, aki az írásból élt volna, ellenkezőleg, a legtöbb szerző amatőr írónak nevezhető. Amennyiben a publikációs csatornákat ismert kiadókra és magánkiadókra osztjuk, megállapíthatjuk, hogy nagyjából fele-fele arányban használták az írók az egyik vagy másik lehetőséget. A legtöbb nem magánkiadónál kiadott svéd kötet a Bonniers, a Norstedts vagy az Ordfront kiadó gondozásában jelent meg, ezek összesen 28 kötetet tesznek ki. A magyar nyelvű könyvek 35 különböző magyarországi, erdélyi, vajdasági vagy németországi kiadónál jelentek meg. Nyelvi szempontból a nyelvváltás az alkotások többségében függetlenül a főnyelvtől megtalálható valamilyen formában. Általánosan elmondható, hogy a nyelvváltás nem gyakori, jelölt és nem integrált a svéd nyelvű szövegek

esetén, és ekképpen elősegítik a különbözőség, a kívülállóság, az idegenségérzet vagy éppen az egzotikum éreztetését.

A magyar főnyelvű szövegek ezzel szemben többnyire integrálták az idegennyelvű elemeket. A magyar nyelvű szövegekben a nyelvváltás ennél fogva nem gyakori, jelölt, de többnyire integrált. Magyar művekben nem csupán idegennyelvű elemek használatában merült ki a nyelvváltás, hanem különböző nyelvváltozatok például nyelvjárások, szociolektusok (pl. szleng) vagy idiolektusok (pl. kevert nyelv: magyar és svéd, magyar és román) és elavult szavak (archaizmusok) használata is előfordult. A szövegek többnyelvűségének, nyelvváltásának funkciója szövegszinten az autentikus nyelvi környezetábrázolás, ebből kifolyólag a témához kapcsolható, ugyanakkor szerepe van a humor ábrázolásában és a különböző karakterek megformálásában is. A szöveg szintjén túlmutatóan globális funkcióként megemlítendő a nyelvváltás morális funkciója is: ezek a szövegek, amelyek túlnyomórészt egynyelvű környezetben születtek, a különbözőség megmutatásával egyrészt információval szolgáltak (bemutattak egy másik világot, más életstílust, stb.), másrészt ezáltal a különböző etnikumok, nyelvek és vallások elfogadására ösztönöztek. Ugyanakkor a kisszámú és rövid idegen nyelvű szövegrészek, valamint az elenyészően kevés két nyelvű kötet és a két nyelven alkotó író száma a tipikusan egynyelvű könyvpiac igényeit elégíti ki mind Magyarországon, mind pedig Svédországban. A svédországi magyar irodalmi közeggel kapcsolatban meg kell állapítanunk, hogy bár léteznek szerzők és kiadott könyvek, az írók szinte mindegyike más-más publikálási módot választ, ami azt jelzi, hogy nincs speciális könyvkiadó, amely erre az irodalomra szakosodott volna. Olyan közös irodalmi hagyományok és stratégiák sincsenek, amelyek egységesen jellemeznék ezt

az irodalmat. Egyedül az írók magyar anyanyelve közös, viszont már az irodalmi nyelvhasználat is különbözik, hisz körülbelül az írók fele tartja meg a magyar nyelvet, míg a másik fele svédül ír. Hozzáértő kritikusok hiányában egyrészt az írók nem kapnak szakmai visszajelzést, másrészt nem alakult ki ehhez az irodalomhoz kapcsolódó értékrendszer.

A sok magánkiadás miatt a könyvek kis példányszámban jelennek meg, és így kevés olvasóhoz jutnak el. Ugyanakkor a magánkiadások lehetővé teszik azoknak a munkáknak a publikálását is, amelyek a szakmai kritériumoknak nem felelnek meg, esztétikailag nem ütnek meg a kívánt mércét. A legtöbb író egyetlen könyvet jelentetett meg, vagy egyetlen témáról írt. A termékeny írók többsége amatőr író, akik szakmai vélemény és kritika hiányában is írnak, saját gazdasági tőkéjüket használva fel a kiadáshoz. Ezek a szerzők nemcsak hogy nem elismertnek, de még ismertnek sem mondhatók az irodalmi körökben. A részidős írók (például Thinsz, Klein, Márky) irodalmi tevékenysége attól függött, mennyire eredményesen használták fel kulturális tőkéjüket (vagyis a kultúrához való hozzáértésüket) annak érdekében, hogy olyan alkotások születhessenek, amelyek mind tematikailag, mind pedig stilisztikailag keresettek voltak az irodalmi közegben. Társadalmi tőkéjüket (vagyis az irodalmi közegben illetékes kapcsolatrendszerüket) pedig ahhoz volt szükséges felhasználniuk, hogy elismert, jó nevű kiadóknál publikálhassanak annak érdekében, hogy nagyszámú olvasóhoz juthassanak el az alkotások, és a szakma részéről is kapjanak visszajelzést. Megállapíthatjuk, hogy egy irodalomtörténeti összefoglaló leírás megalkotása a szóbanforgó művekre nézve számos nehézségekbe ütközik. Lehetséges ugyan közös jegyekből (például a magyar háttérből) való kiindulás, de ez minden esetben bővítenő az adott író sajátosságaival, mert

stilisztikailag minden író egyéni jellemzőkkel bír. Lehetséges ugyan a tematikai, műfaji és nyelvi általánosítás, viszont nem minden esetben köthető ugyanahhoz a periódushoz. Mivel ma már meghaladott mind immigrációs, mind pedig emigráns irodalomról beszélni, amennyiben tematikailag és nyelvileg nem kívánunk differenciálni, úgy ezeket a műveket a migrációs irodalomba sorolhatjuk.

Még ha nem is beszélhetünk svédországi magyar irodalmi közegről, kétségkívül vannak magyar származású írók Svédországban, akiknek a művei a svéd vagy a magyar irodalom részét képezik. A svéd alkotások témától függően tovább tagolhatók, és – mint láttuk – lehetséges például a holokausztirodalomba való besorolásuk. A magyar nyelven író mai szerzők értelemszerűen az egységes magyar irodalmi köztudatba szeretnének bekerülni, mellőzve a „migráns”, „migrációs” vagy „emigráns” megkülönböztetést. Amennyiben nem kívánjuk mellőzni sem a magyarul, sem pedig a svédül (vagy egyéb nyelven) írt munkákat, legeredményesebben transznacionális vagy transzkulturális, illetve – a legújabb kutatások szerint – „entanglement” megközelítésből tanulmányozható ez a fajta irodalom. Ilyen szempontból a svédországi magyar származású irodalom olyan pozíciókkal állítja szembe a kutatót, amelyek megkérdőjelezzik a nemzeti besorolás helyénvalóságát, amely éppen a kisebbségek és kisebbségi irodalmak kulturális egységesítése és marginálizálása miatt kritizálható. Az irodalomtörténeti munkák egészen napjainkig elhanyagolták ezeket az irodalmakat, ám a jövőben kénytelen lesz az irodalomtudomány valamilyen módon kezelni ezt a problémát: nem csak az érintett irodalmak létezését szükséges elismerni, hanem ki kell alakítani olyan módszereket is, amelyek révén ezek az irodalmak és az adott művek csoportosíthatók és pozícionálhatók lesznek.

* Az alábbi címen letölthető a disszertáció:
<http://uu.divaportal.org/smash/get/diva2:1118676/FULLTEXT01.pdf>

A közösséget szolgáló ember akkor igazán elégedett, ha még életében elmondhatja. marad utánnam valami. Évekkel ezelőtt, amikor egykori újságíró kollegám emelkedett a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Újságírás Tanszékén működő magyar tagozat, rektori székébe, megkértem hívja fel az írott és audiovizuális média, a kommunikáció és közkapcsolatok területére készülő, mesteri képzésre kész hallgatók figyelmét a skandináviai magyar lapokra. Ezek a lapok a Svédországi Magyarok Országos Szövetségének stockholmi *Híradója*, a protestáns egyház *Új Kévéje a Magyar Liget* és az *Ághegy*. Somos András és R. Pető Tünd(a Magyar Liget régi munkatársa) Dánia oldala az *Isten hozott!* nyugati szellemiségű, konzervatív kulturális és közéleti oldal. Bemutatja a dán kultúrát, a művészetet, a történelmet, a társadalmat és a politikai életet. Megjelennek az oldalon a helyi érdekességek, az aktuális események és ezek kapcsán az európai szellemi irányzatok hatása Dániára.

Az ismertetések, a szemlék, a véleménynyilvánítás, a méltatás és a kritika fölöttébb szükséges voltáról, avagy alkotóink egymásra figyelésének hasznáról, valamint a könyvkiadásról

Az *Ághegy* folyóirat szerkesztője a kezdetektől fogva tervezte annak a kritikai rovatnak az állandósítását, amelynek keretében az évek alatt lassan gyarapodó olvasótábor igényeit kielégítheti és félezernél több alkotója elé tükröt tart, hogy valamilyen féle megmértetésükkel alkotói folyamatukban segítségükre

legyen. Sajnos a kritikai rovat vezetésére alkalmas embert, ha talált is, mert a huzamosabb ideje itt élő értelmiségiek között a legkülönbözőbb végzettséggel rendelkezők szép számmal vannak, vállalkozót nem lelt, mert már maga a rovatcím is elbátortalanította az erre alkalmasokat. Valamiféle ódzkodás lappang itt mások munkájának megítélésekor. Arra gondolhattak, hogy jobb elkerülni mindenféle véleménynyilvánítást, mert még a dicséreteket halmozó ismertetésekbe, a szemlékbe és méltatásokba is becsúszhat egy-egy nem kívánatos jelző, amely sértődést kiváltó lehet.

Az Ághegy egyik hangos kiadásának nevezett folyóirat – bemutatónkon négy lapszámunk versanyagának ismertetését egyik ismert munkatársunk kellett volna elvégeznie, de e helyett saját verseiből olvasott fel néhányat. Ezt később azzal indokolta, hogy neki csak a saját versei tetszenek, és arra a kérdésre, hogy miért nem tetszenek a mások költeményei, nem kívánt válaszolni. A szerkesztő azzal enyhített a kínos helyzeten, hogy maga olvasta fel néhány szerző versét, felszólítva a hallgatóságot a véleménynyilvánításra. Folyóiratunk tíz vaskos kötetbe foglalt ötven, antológiának is nevezhető számának szűkszavú elemzésében hiányjelként szerepel kritikai rovatunk elmaradása. Pedig a szerkesztőn kívül az alkotók és az olvasók is tisztában vannak azzal, hogy kritika nélkül nincs fejlődés, nehezebb az előrelépés. Egyik nemrégii lapszámunkban végre hangsúlyosan szó esik a skandináviai magyar alkotók népes családjába tartozó két költő és író munkájáról. Ezt nemrég megjelent munkájuk tette lehetővé, és bizonyára erősíteni fogják ezt a fölöttébb szükségét teljesítő, a Magyar Liget irodalmi és művészeti mellékleteként megjelenő Ághegy új és fiatal munkatársai. Hinnünk kell abban is, hogy az értelem „kaszál gazos kertünk alján”.

A kritika szükségességéről

Folyóiratunk még mindig adós kritikai rovatával, mert erre nem akadt felkészült munkatárs. Még az igenlő, a dicsérő írásoknak is híjával vagyunk, egyféle köldöknézés gyakorlatánál cövekelnek íróink. Teszik ezt önbizalmuk erősítésének céljából, de régi tapasztalatok alapján is. Nem mondanak véleményt kortársaik, szűkebb körben, a skandináviai írástudók munkáiról semmiképpen. Abban a hiedelemben rostokolnak, hogy véleményükkel, netán kritikai megjegyzésükkel úgy járnak, mint hajdani harcosaink: *Ki kardot ránt, karddal vész el!* Persze, tudva tudják, hogy kritika nélkül nincs fejlődés. A jóindulatú vélemények nélkül az írók is saját szűk világukban forgolódnak, a hallgatóságos egymásra hatáson kívül elefántcsonttoronyukban pöffeszkedve tapossák tehetségüktől függően mókuskereküket. Egyébként, nem hiszem, hogy védenem kellene a kritikát.

Schöpflin Aladár: *A kételkedő kritikus* c. írásából idézem:

„ Amit irodalmi műveltségnek nevezünk, az emberekben élő irodalmi gondolatokat, azt, hogy mégis vannak meglehetősen számmal emberek, akik öntudatosra igyekeznek tenni magukban a művészi élményt, mégis csak a kritikának köszönhetjük. .. És nem köszönheti-e számtalan esetben a kritikának, vagy egy kiváló kritikus nyomatékos támogatásának boldogulását egy-egy új művészi irány vagy egy-egy kitűnő művésztehetség? Mi a művészet, amelynek nincs kritikája? Nem egyes művek sikerre vitele vagy megbuktatása a kritika haszna, hanem a kritikai gondolkodás beoltása a művészet iránt gondolkozva érdeklődő agyakba. S a kritikust nemcsak az különbözteti meg a regényírótól, hogy élet-élmény helyett művészeti élmény az anyaga, hanem az is, hogy fokozottabb mértékben használja fel a tudomány

támogatását, nem is lehet el nélküle. Minden tudományos műveltség nélküli regényíró elképzelhető, van is nem egy, de lehet-e kritikus tudományos műveltség nélkül? A kritika valóban nem tudomány, hanem művészet, de olyan művészet, mely a tudománytól kapja eszközeinek nagy részét. Elfogadom, hogy a kritika lélektani kiinduló pontja a kételkedés, de a kritikus az az ember, aki hiszi azt, amiben kételkedik. Nem lát objektív igazságot, de annál jobban ragaszkodik a szubjektív igazsághoz és ezzel válik alkotóvá.”

A Gutenberg –galaxisból a Neumann-galaxisba való átmenet időszakában élünk. Az irodalmi művek áradatában a kritika lehet az iránytűnk. Úgy kell, mint hajdanán a falat kenyér. De mit tapasztalunk. Többnyire azt, hogy akiben nincs bátorság saját művet alkotni, kritikára adja a fejté. A kritikák zöme ezért, ha nem párosul tudományos műveltséggel, közel sem „alkotás”, inkább csak amolyan olvasónapló, amelyben a szubjektív vélemény hidege és melege váltakozik a fraternizáló és vállveregető igyekezettel. Ha nincs okos kritika, megteszik az olvasót tájékoztatását és a könyvterjesztést szolgáló könyvismertető is.

Svédországban élek, ide csak elvétve jut magyar – ezen belül erdélyi magyar – könyv. Az itt élő magyarok általában évenként egyszer- kétszer látogatnak haza, s az ilyen alkalmakkor adódik lehetőségük könyvüzletbe, könyvtárba betérni, tájékozódni az új könyvekről. Nem tájékozódhatnak a könyvtermésről sem a napilapokból sem más irodalmi kiadványokból, nem tudok arról, hogy a Skandináviában élő magyarok járatnak-e napilapokat, esetleg irodalmi folyóiratokat. De azon kevesek, akiket érdekelnek az erdélyi magyar könyvek könnyen tájékozódhatnak a különféle lapok internetes közléseiből. Külön kérdés, hogy az ott megjelent könyvismertetőknél és kritikáknál mennyire sikerül

átfogniuk a könyvkiadás egészét. Nekem úgy tűnik, hogy ezek az írások véletlenszerűen és ilyen-olyan okból elkötelezetten pásztáznak az újdonságok között, szubjektivitásuk nem mindig jó kalauz, a valamiért felkapott írók munkáinak bemutatásakor kiolvashatóak írásaikból a baráti gesztus, valamiféle csoportszellem. Természetesen lemérhetetlen az egyes irodalmi lapok kritikai rovatainak tervezettsége, de úgy tűnik a szerzőktől függ, tehát nagyon esetleges, kiknek a könyvét népszerűsítik, megalapozott szakszerű kritikák helyett inkább csak vállveregető hangú biztatásokkal olvashatunk. Érdeemes volna erről - legalább az irodalmi folyóiratok háza táján – felmérés készíteni, és ennek alapján valamivel átfogóbb, az egész magyar irodalomra tervszerűen figyelő kritikai rovatmunkát általánosítani, hiszen irodalomkritikával behatóan foglalkozó ifjú szerzőkből otthon most sincs hiány. Ha kritikai rovatok valóban befolyásolni akarják az egyre zsugorodó olvasótábort, netán az is megfordulna a szerkesztők fejében az olvasók nevelésének mostanság nem divatos feladata, akkor ezt valamiféle távlati tervszerűsítés nélkül nehéz elképzelni. Ez is olyan sziszifuszi munka, amit farmernadrágzsebből szerkesztett lapokkal elérni lehetetlen.

Nem titkolt szándékom, hogy az Ághegy munkatársait arra biztassam, segítsenek ebben a nemes munkában. Könyvismertetőt akárki könnyedén írhat. Rovatunk nyitva áll minden próbálkozó előtt.

Ha már a könyvek ismertetéséről mondok véleményt, nem hagyhatom szó nélkül azt, hogy az egyre terebélyesedő Magyar Elektronikus Könyvtárban és egyéb elektronikus könyvtárakban megjelenő könyveknek nincs, vagy alig akad népszerűsítője. Ha pedig a könyvcsinálásban kevésbé, vagy egyáltalán nem támogatott írók ott megjelenő, és csakis onnan olvasható könyveiről nem szólnak az irodalmi berkek, pedig

százával akadnak olyan írók, akiknek nem jut papír, nyomdafesték és honorárium sem, de a korszerűsödésnek köszönhetően nem kell íróasztalfiókban porosodnia műveiknek, mert a MEK-re ingyen feltölthetik, és onnan bárki letöltheti, a gyorsan szaporodó e-könyvekben pedig tárolhatja az erre kíváncsi olvasó.

Itt az ideje, hogy az irodalmi lapokban, de akár a napilapok művelődési rovataiban is helyt kapjanak ezek a nyomdafestékre váró könyvek. Az olvasmányos könyvek terjesztését különben maguk az olvasók végzik olyan önkéntes munkában, ami egyben kellemes, hiszen megosztani könyvélményünket olyan, mintha egymásra mosolyognánk, a jó hír szinte magától terjed, a jó könyvet egymásnak adják az olvasók.

Erre példát is tudok.

Környezetemben kézről kézre járt például Magyarai Tivadar: Megszokás első látásra c. könyve. Ismerőseim közül, Kolozsváron járva keresték kisregényeit és egyéb könyveit. Ennek a kolozsvári nyomdában készült A5-ös formátumúnál kisebb, 180 oldalas, fűzött könyvnek 25 lej, vagy 2200 forint az ára.

Miért drága a könyv ?

A könyvnyomtatás ára függ a kiadott mű példányszámától?

Miért nem kifizetődő a könyvgyártás?

Miért nem lehetséges eladható áron könyvet támogatás nélkül megjelentetni? – kérdések, amelyekre nehéz válaszolni.

Tény az, hogy a kiadók a támogatás mértékétől függenek. Egyébként szabadok, nem áll fölöttük cenzúra. Éppen csak ki vannak szolgáltatva a támogató(k)nak. Pályázhatnak, s ha nyernek, az még nem biztos, hogy hasznukra válik. Az egyszerű ember hajlik arra, hogy a kiadók feladat volna az állami atyai gondoskodás helyett a réges-régi módon, tehát a kiadók saját felelőségükre megjelentetett művekkel vetélkedjenek egymással.

Feltehetően így kevesebb, de értékesíthető könyvek és könyvsorozatok születnének. De az is lehetséges, hogy csődbe menne minden kiadó. Mert ma már egyre kevesebb az olvasó, egyre kevesebben vásárolnak könyvet. Mi a megoldás? Azt hiszem a korszerűsödés folyamatában, amely ma már elkezdődött az elektronikus könyvtárak ingyenességével, eljön annak az ideje, hogy ne a papírra nyomtatott könyvek dominálják a könyvpiacot, hanem a jóval olcsóbb elektronikai felszereltséggel készült irodalmi és egyéb szövegterjesztés legyen menő-

Ma a könyv árának kiszámításakor a kiadók a szerkesztési, a szöveggondozási és adminisztratív munkáján kívül a nyomdai munkát (a papír ára+nyomás+fűzés/kötés) és a terjesztést számítják. A szerzői díjat is persze, de csak úgy mellékesen. Ezzel összefüggésben a könyv példányszáma csak akkor jön számításba, ha az író szerződésben kikötötte a százalékos részesedést minden eladott könyvéből. A kiadói és a nyomdai munkák díja, minél nagyobb a példányszám, annál kisebb egy könyvre számítva. Így volt ez a régi felszereltségű nyomdák esetében. De nem a korszerű gépekkel működő nyomdáknál, ahol gombnyomásra, a megrendelő igényeinek megfelelően akár egyetlen példányszámot nyomtathatnak. A második példányszám árába számított előkészítési munkabér tiszta haszon. Még csak meg sem kell nyomni még egyszer az elektronikus könyvnyomtató vezérlőgombját. Ezért aztán a kiadó és a nyomda érdeke, hogy minél nagyobb példányszámban készüljön a könyv. Láttam már olyat, hogy valaki olyan megfizethető könyvet rendelt és kapott az Egyesült Államokból, amit kérésére nyomtattak egyetlen példányban. Bízom abban, hogy ez lesz a jövőben. Feltehetően akkor, amikor a papír alapú könyvek helyét átveszi az elektronikus módon tárolt szövegek, amelyek könyvtári mennyiségben tárolhatók már ma is, bársonyos tapintású és lapozható, a

betűk nagyságát tetszés szerint nagyítható e-könyveinkben. Gyorsuló életünkben ehhez már csak évek, legfentebb egy évtized további rohamos korszerűsítés szükséges a könyvkészítésben is.

Minden elképzelhető. Ha az íróknak nem egymást, de legalább a könyveket szeretniök kellene. Mert érdemes. A hátralévő rövid időben tovább folytathatjuk küszködésünk a könyvellátás javítására, az olvasók számának gyarapítására és az írók munkájának megbecsüléséért. Különösen lelombozó ez a küzdelem a végeken, a szórványoknak nevezett foszlányokban.

Az Ághegy – a skandináviai magyar irodalmi és művészeti - és a Magyar Liget – skandináviai magyar családok lapja – mellett könyvsorozatot indítottam Ághegy Könyvek címmel. Közel félszáz skandináviai magyar szerző könyvét sikerült, igaz kis példányszámban, kihoznunk. Az olvasószerkesztő munkán kívül az elektronikus szerkesztés és tördelést is többnyire magam végeztem ellenszolgáltatás nélkül s adtam nyomdába készen. A nyomtatás költségét a szerző(k) állták. Ugyan így jártam el az Ághegy, tíz vastos kötetbe tördelt 50 számával és a családi lap negyedévenként megjelentetett számaival is. Svédországban megfizethetetlen a nyomdai munka. Budapesten és Kolozsváron találtam nyomdára. Így az Ághegy, 650-750 oldalas nyomtatott köteteit olvasóink 100-125 koronáért kapták. Meddig lehet ezt csinálni? Ha nem kaptunk volna némi magyarországi és a Svédországi Magyarok Szövetsége tagjaként az általam alapított Ághegy-Liget Baráti társaságnak kiutalt, összesen 30-50 példány nyomtatására elegendő támogatást, az Ághegynek ma nem volna csak elektronikus változata. Az idén be kellett látnom, hogy egy ember ereje nem elegendő két lap munkájának elvégzésére, a nyomtatás pedig nem oldható meg kolduspénzből.

A kultúra, és ezen belül, a magyar kultúra Svédországban is pénzbe kerül. Támogatás nélkül a gazdagnak minősített svédországi magyarok sem lehetnek meg, pedig anyanyelvük és hagyományaik ugyanúgy közérdek, mint az anyaországban, a Kárpát-medencében. Megkockáztatom, hogy az itt élő, egykor kitántorgott és a mai munkavállalók felkészültségük, nyelvismeretük, egyszóval műveltségük révén nem kevesebbek, mint a világ bármelyik részén élő magyarok. Talán még többek is. Olyanok, akiknek éltetése, erejük gyarapítása, hídszerepük hasznossága miatt megérdemelné az anyaország erkölcsi és anyagi támogatását is. Ehhez, évek óta javaslom: szemléletváltásra lenne szükség. Kezdhetnénk ezt a magyarok földrajzi helyzetének jövőbe mutató, a jelenleginél használhatóbb megnevezésével. A küszöbön álló szemléletváltás új rendet kíván a magyarság területi elosztásának megnevezésében. Egyre nyilvánvalóbb, hogy az anyaországi magyarok és a határok átjárhatóságával, az anyaországgal egyre szorosabb kapcsolatba lépő, sokoldalúan támogatott külhoni magyarság tetemes részét kitevő Kárpát-medencei magyarok mellett már ma, de a közeljövőben egyre inkább számolnunk kell a többi európai országban élő és rohamosan gyarapodó számú magyarokkal. Számuk már most meghaladja a szlovéniai, hajdúsági és kárpátaljai magyarok számát. Skandináviában százezernél több magyar él. A hivatalos statisztika évek óta nem a valós helyzetet tükrözi. Az európai tudat erősödésével egyre természetesebb lesz, hogy az európai országokban munkát vállaló, rövidebb vagy hosszabb időre megtelepedő nemzettársaink már nem külföldi magyarok, hanem egyre inkább összetartozó, az Unióban szabadon mozgó és megtelepedő európai polgárok. A Kárpát-medencei magyarok mellett, számuknak, iskolázottságuknak, a jóléti országokban nyert sokoldalú tapasztalataiknak

megfelelően gyarapodó minőségükkel egyre fokozottabban megérdemlik és elvárják a haza éltető figyelmét. Nemzetegyesítő célunknak megfelelően ők is az anyaország segítségére szorulnak, hogy anyanyelvükben és kultúrájukban, hagyományápoló igyekezetükben megerősödve, a befogadó ország civilizációs szintjéhez igazodva, két-, vagy többnyelvűségben, több kulturáltságban ne a beolvadást (asszimilációt), hanem a befogadó ország kultúráját gazdagító beilleszkedést (integrációt) válasszák. Ha az anyaország megfélemezik róluk, a jóléti államokban szívesen és gyorsan asszimilálódnak, igyekeznek hasonulni a befogadóhoz, leszármazottaik feledik magyar hagyományaikat, nevet változtatnak, nem fordítanak gondot anyanyelvük ápolására, második, harmadik generációjuk már nem beszéli anyanyelvét. Szórványból foszlánnyá válnak. Akik nem gondolnak többnyelvűségük hasznával, nemcsak magukat kisebbitik, a befogadó ország gazdagodását sem segítik, hiszen a többnyelvű ország mindenütt több és hasznosabb, mint az egynyelvű. Az európai országokban élő magyarok nemzetiségvesztése gazdaságilag is káros. Hasznos az, ha az anyaország követeiként megkönnyítik Magyarország sokoldalú kapcsolatait az európai országokkal. Ezért fontos és jövőt meghatározó az anyaország körültekintő és a jelenleginél hatásosabb segítsége, célzottabban pedig az Európai Unióban megtelepedett értelmiségiek biztatása annak érdekében, hogy álljanak a szórványokban élő magyarság hagyományörzésének élvonalába. Kezdeményezéseinkkel, szervezethezükkel példát mutathatnak, emelhetik a különféle magyar egyesületek tevékenységének színvonalát. A magyar népesség földrajzi helyzetének valóságghú és figyelemfelkeltő új megnevezése volna az első lépés a szórványban élők megsegítésében. Az anyaországon és a Kárpát-medencén kívül élő, az európai

egy hazában ideiglenesen, vagy véglegesen megtelepedő magyarok kötődése a szülőföldről nyilvánvalóbbá válna, a haza éltető figyelme ilyenformán magától értődően a magyar állam állandó feladata lehetne az adott európai keretben. Az anyaországi és Kárpát-medencei magyarok mellett európai magyarságról kellene beszélnünk, a más földrészekon élőköt pedig értelemszerűen külföldi magyaroknak kellene neveznünk. Ennek pedig sokféle haszna lehetne mindenféle támogatások megítélésében is. A skandináviai magyarok gondjaihoz kapcsolható az magyar könyvkiadás minden kérdése. Szorosabb kapcsolat a szülőfölddel értelemszerűen növelheti az itt magyarságukat megtartók igyekezetét, az irodalom terjesztése és művelése, az olvasás és a könyvek megbecsülésére. A könyvterjesztőknek gondolniuk kell a külföldi szórványok könyvellátására is. Ennek eddig egyetlen bevált formája, egy-egy szerző körutaztatása többnyire a Svédországban, ahol, ha legalább tíz magyar egyesület vendégül lát egy-egy szerzőt, könyvei eladásával, kifizetődő lesz az útja. Legutóbb Csinta Samu járta a svéd városokat sikeres, érdekességszámba menő könyvével, de amennyiben tudatosan irányítottak lennének az ilyen körutak, akkor a magyar irodalom jelesei is szívesen látottak lennének Skandináviában. Ehhez persze anyagiakban is tehetősebb írói tömörülésre és céltudatosabb közművelésre volna szükség Skandináviában is. A könyvkereskedelemnek mindig többnek kell lennie az üzletnél, mert csak akkor töltheti be szerepét és a kritika gyakoriságával, valamint fokozott könyvnépszerűsítéssel lehet sikeres, lehetne közérdeket szolgáló hivatás is!

Levélváltás a MEK-ben található első közlésű könyvekről

Kedves Moldován István és Drótos László! Amikor megalkottátok a MEK-et, bizonyára nem gondoltatok arra a napjainkban kialakult szokásra, hogy az elektronikus könyvtár kiadókat megelőzve több első közlés helye lesz. Nem tudom hány ilyen akad a MEK húszezret megközelítő közdokumentumából? De másokkal együtt tudni szeretném. Ezért ajánlom, hogy amennyiben lehetséges ezek a művek külön nyilvántartásban is szerepeljenek. Elképzelhető, hogy egy ilyen nyilvántartás segítheti a kiadókat, hogy a maguk módján pályáztatva nyomtatásban is megjelentessék azokat, amelyeket vállalnak, s amelyek profiljukba tartoznak. Javaslatom indoklására megkockáztatom, hogy ez a jövő, hiszen a Gutenberg-galaxisból a Neuman-galaxisba való átmenet idején ezekről a művekről is érdemes tudnia az olvasóknak. Arról, hogy miért bízzák, szerintem egyre gyakrabban az írók az elektronikus könyvtárra műveiket nem kívánok véleményt mondani, de ismeretes a pályáztatásokkal járó megpróbáltatások és a klikk szellem, amelynek „áldásaiból” nem mindenki kíván részt. A nálatok első közlésben megjelenő művek nem kerülnek pénzbe, de a vájtfülek szerint nem számítanak közlésnek. Egy ismert erdélyi kiadó nagymenője mondta ugyanezt az Erdélyi kiskönyvtár és az Ághegy Könyvek kis példányszámban megjelentetett könyveire. Valahogyan érdemes volna mégis a nagyérdemű és a kritika elé vinni ezeket a műveket is. Például ismertetőkkal, kritikákkal. Micsoda?-kapja fel a fejét a józanul gondolkodó, hiszen a klikk-reklámmá süllyesztett kritika idejét éljük. Mégis, mindezek ellenére, elképzelhető volna és helyett kaphatna az újdonságra éhes irodalmi lapokban olyan különrovat, ahol ezekről a művekről is szót ejthetnénk. de ehhez

szükség volna a már említett külön listára. Lehetséges? Bocsánatot kérek, ha javaslatommal olyan dolgot piszkáltam, amihez nem értek. De abban a tudatban élek, hogy hiszem, szükség van minden apró újításra, ahhoz, hogy a mű gyarapodjon. Egyébként a karaván sem halad és még más bajunk is lehet a nem mindig aszfaltos hétköznapiakban. Baráti üdvözlettel: Tar Károly

Kedves Tar Károly...

Jó ötlet, de nem olyan egyszerű megvalósítani. Mi nem mindig tudjuk, hogy egy MEK-be felvett mű nem jelent-e már meg korábban valamilyen más weboldalon, vagy legalább magánkiadásban nem adta-e ki a szerzője papíron vagy ebook formában? Persze van, amikor tudjuk, és ha nem, akkor a jövőben rákérdezhetünk erre a szerzőnél, de visszamenőleg a MEK-ben levő több mint kétezer kortárs magyar irodalmi mű esetében ezt kideríteni reménytelen feladat.

Üdvözlettel: Drótos László, MEK-könyvtáros Országos Széchényi Könyvtár E-szolgáltatási Igazgatósága E-könyvtári Szolgáltatások Osztály 1827 Budapest, Budavári Palota F épület, 315. sz. Tel: (36)-46-788-644

Végiglapozva az Ághegy eddig megjelent hatvan terjedelmes számait, jóleső érzéssel nyugtázom, a szerzőkkel kialakított eredményesnek mondható, egyes esetekben baráti szerkesztői kapcsolatokat. Ilyenkor fel sem vetődött, hogy munkájukért megilleti őket a honorárium. Új munkatársaimnak már a kezdetekkor elmondtam vagy megírtam: az Ághegy nonprofit vállalkozás, önkéntes szolgálat, fizetni nem tud, időnkénti kisebb támogatásból nyomtatott példányai ingyenesek. Szerkesztőként, stílusvezetőként, honlapszerkesztőként, titkárként, szervezőként, tördelőként, képszerkesztőként, korektorként, küldöncként és portásként magam sem kapok pénzt, legfennebb kritikát, a hibákért, beleértve a

nyomdai hibákat is vállalnom kell a felelőséget. Mindezek ellenére munkatársaim száma egyre gyarapodik. Állítom, hogy alkotóinkat nemcsak a közléskényszer, nemcsak a közönség előtti megméretkezés vágya, hanem a tudatos szolgálat, vezérli, amikor íz Ághegyre bizzák műveiket. ezértvan merszem állítani, hogy az Ághegy köré csoportosult skandináviai értelmiségiek virtuális közösséget alkotva egyre nagyobb hatással lehetnek a az északi rszágokban szórványban élő magyarok önmegtartó igyekezetére.

A szerkesztés munkája nálam szakmabeli kedvtelés, megrögzött igyekezet arra, hogy lépést tartsak az használatában.utóbbi években gyökeresen megújított média eszköztárának használatában. A digitális szöveg-, lap, és könyvszerkesztés mesterségét magánszorgalomból is el lehet sajátítani. Nyilván időigényes dolog. Fialat koromban a műszaki rajztábla fölötti aprólékos odafigyelés, a sakkjátszmák átgondoltságának szükségessége és a hosszútávfutás kitartást követelő parancsa szoktatott türelemre. De nyolcvanan túl figyelmem lazult, melléütéseim a számítógép billentyűzetén sokasodtak, egykori fűrgeségem megkopott. Számolva az elkerülhetetlenekkel kerestem és találtam fiatalabb társakat, akik segítségemre voltak és vannak például a honlapszerkesztésben, a lapok és a kötetek nyomdai előkészületének minőségibb megoldásában.

Székely Jánost az internet vezérelte hozzám a sors. Az is közrejátszott barátságunkban, hogy viszonylag sűrűn járt Lundban a nagynénél, aki hajdanán csoporttársam volt a svéd nyelvtanfolyamon. Kiváló fotósként előre megtervezett útvonalon haladva készített felvételeivel a lund, malmöi, helsingborgi, és a vidék szépséges tájainak művészi megörökítője. A Csepeli Réti Pál Fotóklub tagja. A Magyar Fotóművészeti Alkotócsoportok Országos

Szövetsége pályázatán különdíjjal jutalmazták munkáit. Évente több kiállításon is szerepel munkáival. Az UNESCO felkérésére is dolgozott, kiadványukban több munkáját is megjelentették. Fotós honlapot szerkeszt <http://amdazerg.info> címen. Kérésemre elvállalta a Magyar Liget és az Ághegy honlapjának gondozását s ezzel a lapszerkesztésre több időm jut. Amit ő gyakorlottsága folytán néhány kattintással megold, nekem, mert negyedévenként egyszeri munka, órákig tartó piszmogás

Ugyancsak jó segítőtársakra találtam a kolozsvári NIS-nyomdában. Tulajdonosa Nistor Gáspár, akivel Svédországba költözésem előtt örömmel dolgoztam együtt az Erdélyi Kiskönyvtár sorozat önkéntes szerkesztőjeként. Helikoni elődeink példáját követve, a Kacsó Sándor által szerkesztett Hasznos Könyvtárhoz hasonló, de annál is kitartóbban olyan könyvek kiadását terveztük, amelyekkel sietve pótolhattuk volna a román diktatura által tiltott, az erdélyi magyarok anyanyelvi -, történelmi-, földrajzi- és példaképeink hiányos ismeretét. Önismeretünket gyarapító írásokat akartunk. Elsőként a nyelvjavító szótárt jelentettük meg, Bölöni Farkas Sándor cenzurátlan naplóját, Teleki Béla emlékezetét gyarapító tanulmányt és olvasmányos kiskönyveket. Terveztük Orbán Balázs nyomában járva felmérést az erdélyi valóságról, anyagi támogatás híján kiadatlan maradt többek között a Sütő Andrással megbeszélte mintegy ötven önismeretünket szolgáló könyvünk, köztük a ma is elengedhetetlenül szükséges Erdélyi Történelmi Adattár. Fogadtuk, hogy ennek az olcsó népkönyvtárnak tervezett könyvsorozatnak egyetlen füzött példánya sem lehet drágább négy-öt tojás áránál. Sorozatunkat kis, néha csak barátainknak szánt ajándékkönyveim kiadásával gyarapíthattam, de büszkén mondhatom, hogy támogatás nélkül is jóval túlhaladtuk a két világháború között helikoni támogatással

megjelentetett Hasznos Könyvtár könyvcímeinek számát. Egyetértésünkön nem múlt, annál inkább anyagi támogatottságunk hiánya miatt akadt el sorozatunk, s jött helyébe az anyagiakhoz inkább hozzáférő kufárszellemű kiadók akarata, amely távol áll a népszolgálatától, ha egyik-másik irányultságában sikeres és támatikájában hasznos is.

Sokat köszönhetek Nistor Gáspár fiatal munkatársának Hosszú Bélának is. Kiderült, hogy fiam iskolatársa volt, édesapja pedig kirándulótársam, az Edélyi Kárpát Egyesület tagjaiként összetartozásunk magától érthető. Ebben a nyomdában az évekig a budapesti Székely Ház Alapítvány kiadójával próbált körülményes és ellenőrizhetetlen minőségű kiadványainkkal szemben, gyors munkamenetben olcsóbb és a nyert támogatásoknak megfelelő példányszámban készülnek könyveink és az Ághegy II. sorozatának a Magyar Liget családi lap mellékleteként megjelenő számai.

A gondviselésnek tulajdoníthatóan, 2018 őszétől élettársammal József Mária Magdolnával tovább folytathatjuk a skandináviai magyarok szolgálatában folyóirataink szerkesztését. Pedig amikor az Ághegy tizedik vaskos kötetét kézembe foghattam, erőmet a továbbfolytatásra keveselve „lehúztam a rolót”, vagy inkább „lettem a lantot”. Búcsút mondtam a lapszerkesztésnek.

Végszó

„Ez az Ághegy utolsó száma” – írtam, 2015-ben, amikor befejeztem az Ághegy 49-50 számát.

Így búcsúztam:

”*Két évtizeddel azelőtt, amikor családegyesítés címén Svédországba érkeztem családi folyóiratot indítottam. Őt esztendővel azelőtt, lányomat először meglátogatva és bepillantva a skandináviai magyar egyesületek életébe,*

szükségét láttam egy olyan kiadványnak, amely a magyar családok igényét próbálja kielégíteni hagyományaink és nyelvünk ápolásában. Ezt néhány írásban indokoltam, dolgozatom az eképzelt családi lapról Magyar dolgok című könyvemben is megjelent az Erdélyi Kiskönyvtár sorozatban. Ennek a lapnak irodalmi és művészeti mellékletéből nőtt ki az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam. Minden támogatás nélkül, csupán a számomra megítélt svédországi társadalmi segélyből olyan irodalmi és művészeti folyóiratot alapítottam, amelyben ízelítőt nyújthattam az előttünk járók és kortársaink alkotásaiból, a Rügyek rovatban pedig szárnyukat bontogatóknak biztosítottam teret alkotásaik bemutatására. Folyóiratomat ugyanakkor egyféle antológiának gondoltam, amelybe összegyűjthetem az évszázada Skandináviában élő magyar vagy magyar származású alkotókat. Mindkét folyóirat a Magyar Emberjogi Alapítvány honlapján, számos anyaországon kívüli magyar lap társaságában talált ingyenes otthonra a világhálón 2019-ig, amikor az Ághegy-Liget Baráti Társaság magyarországi pályázaton nyert anyagi támogatással működik és valószínűleg ez a támogatás a következő esztendőkből is megújítható lesz. Néhány anyaországi művelődésről felelős miniszter kisebb anyagi támogatásából a folyóirat, ha kis példányban, de legalább mutatóban nyomtatásban is rendre megjelent. A költségek kiméltése miatt, öt-öt számot szerkesztettem és tördeltem egy-egy hat-hétszáz oldalas kötetbe. Tíz ilyen kötetet elkészítését vállaltam. Ezt 2018-ban teljesítettem, 2019-ben pedig a folyóirat II. sorozatának tíz száma Magyar Liget mellékleteként A4-es formátumban, két kötetben szerkesztve 60 példányban került szétosztásra olvasóink között.

Folyóiratunk közel hét ezer oldalon egyfajta összegezését adja mindannak, amit a Skandináviában évszázad óta

megtelepedett magyar alkotók, anyanyelvükhöz, hagyományaikhoz, kultúrájukhoz való ragaszkodásukat bizonyítva, és hídszerepünknek megfelelően, a befogadó országok alkotásait közvetítve és tolmácsolva létrehoztak. Elégtétellel írhatom, hogy önként vállalt feladatomat sikeresen teljesítettem. Nyolcvannegyedik életévemet taposom. Be kell látnom, hogy fáradt pillangóként repdeső szemmel egyre nehezebb a folyóirat többnyire egyszemélyes szerkesztéskor adódó különféle aprómunkát is megfelelően végezni. Szervezés, levelezés, stilizálás, számítógépes tördelés, képszerkesztés, korrektúra stb. egyetlen lapnál sem nekem való. Hát még két lapnál, mert családi lapomat, a Magyar Ligetet sem hagyhattam másra. A gondviselésnek köszönhetően nemrég olyan segítőtársra leltem élettársamban, aki a nyelvtudományok doktoraként maga is újságíróskodott és az erdélyi magyarság nőlapjának volt főszerkesztőjeként tapasztalatait velem megosztja. Munkánkat folytatva reméljük, hogy fiatalabb munkatársaink közül valaki(k) majd követi példánkat. Meggyőződésünk, hogy Skandináviában továbbra is szükség lesz magyar családi lapra, magyar irodalmi és művészeti mellékletére: a két évezede megjelenő Ághegyre.

Életem nagy részét kisebb-nagyobb magyar közösségek szolgálatában töltöttem. Munkám végeztével - leginkább magamnak - tartozom valamiféle számvetéssel. Ezután, maradék időmben, erőmhöz igazodva, elsősorban írói terveim teljesítését tervezem.

A folyóirat leglényegesebb eredményének a közreműködők másfélezernél nagyobb számát tartom. Egyre gyarapodó számukat a skandináviai magyar alkotók névsora bizonyítja, amit 1-50. lapszámaink végén találnak olvasóink. Bizonyosága ez annak a más felmérésekből is feltételezett ténynek, miszerint az északi országokban elő magyar szórványok

értelmiségének alkotó ereje nagymértékben befolyásolhatja a jövőben is a nemzeti önazonosságuk megtartását és ápolását tudatosan vállaló, a beilleszkedni igen, beolvadni nem óhajtó magyarságot. Ők azok, akik a magyar közösségekben és ezeken kívül is bizonyíthatják, hogy az északi országokban élő svéd-, dán-, norvég, finn-magyarok, származásuk ajándékeként magukkal hozott és folyamatosan művelt kultúrájuk megtartásával, a befogadó országot gazdagítva lehetnek valóban hasznos kettős identitásukat vállaló állampolgárok.

Az Ághegy folyóirat indulásakor egyik kitűzött célom a volt, hogy a magyar egyesületektől, különféle okok miatt magukat távont tartó alkotók virtuális közösségével példát mutassunk a sajátos önépítésre. Köteteink bemutatói – amelyek az északi országok nagykövetségeinek erkölcsi és nem egyszer anyagi segítsége nélkül nem jöhettek volna létre, bizonyítják alkotói közösségeink életrevalóságát és a résztvevők számának fokozott növekedésével jótékony hatását a magyar művelődési élet gazdagítására.

Megállapíthatjuk, hogy nincs a világon még egy olyan irodalmi és művészeti folyóirat, amely anyagi támogatás nélkül évekig, kisebb zavarok ellenére is, működött volna. Mert egész munkánkat, beleértve a szervezéstől a szerkesztésig, a tördeléstől a korrekturáig, mindent önkéntes, a szó jó értelmében, hazafias munkával végeztünk. Könyvelésünk nincs, mert nem fizettünk és nem kaptunk honoráriumot. Az Ághegy Könyvek könyvsorozatunk köteteinek nyomtatási költségeit Baráti Társaságunk tagjainak csekély hozzájárulásaiból, a Svédországi Magyarok Szövetsége tagjaként kapott némi részesedésből és a kérésre készséggel válaszoló magyar művelődést irányító soronkövetkező miniszter, valamint Szócs Géza államtitkár alkalmi támogatásából álltuk. A nyomtatást előbb az ügyünket megértéssel

támogató Nistor Gáspár kolozsvári nyomdájában, majd a szállítás nehézségeire való tekintettel, mert erre sem volt pénzünk, a Nagy Zoltán alapította budapesti Székely Ház Alapítvány segítségével végeztük.

A lényegében egyszemélyes szerkesztőség, a kezdetek után nem sokkal, olyan lelkes és értő szerkesztő helyettessel egészült ki, mint az oslói Kovács Ferenc, aki, mert szükség volt rá, időnként egész családját bevonta a lapcsinálás sziszifuszi munkájába. Munkatársaim felváltva, időnként jó tanácsokkal szolgáltak, hat országban rendezett különféle bemutatkozásaink alkalmával, idejüket és költségeiket nem kímélve segítettek folyóiratunk népszerűsítésében.

Az Ághegy folyamatosan, letölthető és lapozhatóan olvasható formában is jelen van a világhálón, számláló mutatja, hogy nemcsak az európai országokban, hanem a tengereken túl is számos olvasónk van. Büszkék lehetünk arra, hogy például japán nyelvre fordítva is olvassák szövegeinket. Folyóiratunk elektronikus megjelenéséért sem fizetünk, hiszen a szerkesztő ezt barátai önzetlen segítségével végzi.

És mert szolgálatunk a tóba dobott kő gyűrűző hullámaihoz hasonlóan terjedt, ingyenes munkával sikerült megjelentetnünk eddig mintegy félszáz kötetet az Ághegy Könyvek sorozatban, Az északi országokban élő magyar alkotókat műveinek megjelenését tettük könyvsorozatunkkal lehetővé, akiknek sem az anyaországi, sem a Kárpát-medencei támogatottak listáján nem jut hely. A hiedelem, miszerint a jóléti államokban élő szórványmagyarság művelődését képes önmaga fenntartani hamis. Addig is, amíg átmege a köztudatba, hogy az Európai Unió országaiban élő magyarság szórványaiban élők egyaránt egyenlő jogokkal rendelkező részei nemzetünknek és elfogadásra érdemes lesz, hogy az anyaországi, a Kárpát-medencei és Európában élő magyarok egyformán

fontosak a nemzetépítésben és a külföldi magyar megnevezés a világ más részében tömbökben vagy szórványokban megtelepedettekre illik, folyóiratunk a nemzetépítésben tudatosan szolgálatot vállalók jóindulatától, szervezettségétől függ. A skandináviai magyar alkotók, könyveik nyomtatását maguk fizetik, szerkesztését, nyomdai előkészítését a szerkesztő, mint eddig is, saját némileg megrokkant erejéből vállalja. Megmaradásunk forrása mindig is kitartásunk függvénye volt.

Számvetésem végén ismételten emlékezni kell néhány példamutatóan kitartó munkatársamra. Sente Imrére mindenekelőtt, akinek kéziratgondozása számomra példamutató volt. Kalevala fordítása, amelyet sorozatban közöltünk, s amelyben a tizenötödik magyar magánhangzót, otthonról hozott és megőrzött, Vas-megyei gyakorlottságával alkalmazta, egyedülálló. Javasoltam és meg is kapta érte az anyanyelvápolók Szövetségének Bárczi-harang díját. Nálunk jelent meg folytatásokban Hjalmar Söderberg: Jézus Brabbás című regényfordítása. Emlékezetes a stockholmi Molnár István svédül megjelent, kérésre, magyarra átírt Mint pillangó a tűzhöz című regénye, amit folytatásunkban közöltünk. Minden öt-öt számot összegező kötetünkben egy-egy regényt közöltünk, hogy olvasóink táborát ilyen módon is növeljük. Többek között Veress Máriát, és Tóth Ildikót is mi fedeztük fel, akiknek két-két könyvét jelentettük meg a sorozatban. Szakács Ferenc Sándor, Dohi Alex, Asztalos Morell Ildikó, Gödriné Bedő Ilona, Janáky Réka, Forró Tamás és Bálint Levente első könyve szerkesztésünkben, gondozásunkban látott napvilágot. Nemcsak magyarul, hanem svéd nyelven írt verseskötetekkel jelentkezett nálunk Lőrinczi Borg Ágnes és Gaál Zoltán. Dánból Lázár Ervin Járkáló, norvégból Kovács Ferenc fordított több szerzőtől. Zenei anyagain Maros Miklós európai hírű zeneszerző gondozásával

kerültek folyóiratunk lapjaira. A vele készített interjúmat rangos budapesti folyóirat is átvette. Mikola Nándor zseniális, finnországi iskolát teremtő akvarellfestőnk is lelkes munkatársunk volt. A Svédországból Japánba költözött Wagner Nándor szobrászművész alkotásainak bemutatását a teljességre törekedve mutattuk be. Tíznél több könyvem és néhány kötet fordításommal magam is hozzájárultam könyvsorozatunk sikeréhez.

Ugyancsak közmunkánk gyümölcse az a közérzetünket firtató alkotói pályázat, amelyre közel háromszáz irodalmi, képzőművészeti, fotós és zenei munka érkezett. Skandináviai helyőrség címmel, CD-lemezes kötetet szerkesztettem pályázóink munkáiból. A díjazottak regényes módon, egy titkosított munkahely jóindulatú vezetőjének jóváhagyásával, pergament utánzat papírra, kitűnően színes nyomtatással, ingyenesen készült díszes diplomát kaptak, ennyire tellett erőnkből. Külön említést érdemel a folyóirat indulásakor meghirdetett műhelymunkára való biztatásom teljesülésének, amelynek letagadhatatlanul ékes bizonyítéka a Hommage Tomas Tramströmer kétnyelvű kötete, amelybe az előttünk járó és a jelenkori svédországi magyar fordítók közös munkájának köszönhetően sikerült bemutatnunk a Nobel-díjas költő nagyra értékelt munkásságának svéd-magyarokhoz közelálló sajátos fordítású verseit.

Önzetlen munkatársaim és az alkotók elismerésére a Magyar Liget és Ághegy Baráti Társasága kezdeményezésére, valamint a Magyar Kultúra Lovagrendjének alapító tagjaként javaslatomra skandináviai alkotók közül tíznél többen büszkén viselik a Magyar Kultúra Lovagja címet. Ajánlásunkra többen a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának tagjai, s tevékenységükkel ily módon is erősítik magukban és környezetükben az anyaországhoz való tartozás éltető érzését.

Munkánk értékelése nemcsak reám tartozik. Megtették ezt munkatársaink közül többen is. Kezdeményeztem, hogy valamely újságírószakot végzett fiatal, mesteri fokozatának elnyerése érdekében elemezze két évtizedes munkánkat. Egyébként megfordultak már Budapesten és Kolozsváron végzett mesterképzők szerkesztőségünkben, nem dicsekvés képpen, munkatársaimnak nevezhettem őket, ők idősebb kollegájuknak fogadtak, akitől tanulhattak is egyet s mást. Különben mindkét folyóiratom minden száma megtalálható az EPA (Elektronikus Periodika Archivum és Adatbázis) a Széchenyi Könyvtár (<http://mek.oszk.hu/>) honlapján. Lapszámaim mind tartalmi, mind esztétikai szempontból magukért beszélnek.

Az elégtétel hangja mellett, szólnom kell néhány munkánkat gátló, munkatársaimat és engem is elkedvetlenítő jelenségről is. Nehezen érthető számomra, hogy a svédországi magyar egyesületek több mint évtized óta próbált vezetői közül többen is, a hangoztatott magyar összefogást hirdetve, továbbra is ragaszkodnak a klikkszellemet bátorító olyasféle különállást pártolva, amely gátolja az egységben az erő alapvető igazságunk beteljesülését. Nem kívánom személyekre lebontva részletezni ezt a kérdést, csupán megemlítem, hogy két folyóiratom, valamint az általam indított és félbehagyott egyetlen svédországi magyar rádióadás hideg fogadtatásának tanulságaként megállapíthatom: nehéz az alulról jött kezdeményezőknek. Skandináviában magam vagyok az egyetlen képzett és hatvan éves gyakorlattal rendelkező Aranytollas újságíró. Megjelenik itt egyesületi és egyházi lap is. Tanácsimat, javaslataimat észrevétlenül hagyják. Elismerést tőlük, állami és a Magyar Újságíró Országos Szövetségének kitüntetései után sem kaptam. Valamiféle ki nem mondott megkülönböztetések foglyaként, elkülönült táborokra oszlik az itteni magyarság is. Talán ezért nem sikerült

kezdeményezésemmnek érvényt szereznem, amikor a Skandináviában élő magyar egyesületek tagjainak szemlélőkből tevékenyebbé változtatásának érdekében, a magyarok összeírására bízattam. Ezt még akkor sem sikerült fontosságának megfelelően támogatnunk, amikor évekkal ezelőtt, a magyar miniszterelnök-helyettes javaslatára beindult a magyar regiszter (www.nemzetiregiszter.hu). Ezzel hasonló felfogás folyományaként nem sikerült folyóiratunkban kritikai rovatot létesítenünk, amelyben bemutatva, szemlélve, ismertetve szubjektív véleményeinket összegyűjthettük volna, elsősorban a magunk okulása, másodsorban pedig alkotóink munkáinak mélyebb értelmezését elősegítendő. Pedig erre is van valamennyire gyakorlott nem is egy emberünk.

Munkám során, azt hiszem elkerülhetetlenül, sokféle emberrel találkoztam. Olyanokkal is, akik a hirtelen lelkesedés szárnyain lobogtak egy darabig, de a nehézségektől csigamódon visszavonultak. Nehezen viseltem néhány anyaországból itt munkát vállaló ideiglenes érdeklődését, akik a városról falura szakadtak módján nagymellényűségüket fitogtatva, mások munkáját maguknak tulajdonítva próbálták érvényesíteni. A sok becsületes és önzetlen között akadt olyan rangkorságban szenvedő is, aki kis közösségünkhöz vezetését nem illő címek viselésére pályázott. Magamat szerkesztőként jelöltem meg (voltam gyermeklapok és a bevándorlók svéd nyelvű lapjának főszerkesztője), mert nyilvánvaló, nem lehettem szerkesztők nélküli főszerkesztő. Néha azt is le kellett nyelnem, amikor munkámat kisajátítva, kitiüntetése érdekében magát a lap szerkesztőjeként feltüntetve, nem lapunk, hanem a saját pecsenyéje érdekében hajlongott a törtető. Az olyan embereket, akik lapunk képviselőjében a saját érdekeik után futkostak, akármilyen magasságokba is kapaszkodtak, elmossa az idő.

Anyagiak híján az Ághegy sohasem volt a megszokott értelemben szerkesztőség. Mindig több volt. Olyan baráti társaság, amelynek igazán hasznos tagjait magyarságunk önzetlen szolgálatban össze fogta és a kultúra szolgálatában a mai napig egybe tartja közös akarát.” Nekik köszönhetjük gyümölcsöző együttműködésünk gyümölcseit. Az olvasók és az utánunk jövők majdani megbecsülése mellé - nekik tartogatom mindenkor - fogadják őszinte elismerésemet.

Ímlékiratomban néhány gondolatot többször ismételtek. Ez nem csak feltartóztatlan öregségem jele, hanem akaratlagosan történt, amikor úgy véltem hasznos az ismétlés, néhány dolgot fontosnak ezért tartok nyomosítani, mert szeretném, hogy nyájas olvasóim mindenképpen felfigyeljen rá. Ilyen a előbbi, az Ághegy antológia befejezésekor írt *Végszó*, amely fogadkozás és biztatás. És ilyenek a következő nyílt levél és jegyzet is., amelyek bizonyítják, munkatársaimmal meg kellett osztanom gondjainkat, szükséges volt időnként tájékoztanom lapjaink és a Társaság elvárható teendőiről.

Az Ághegy-Liget Baráti Társaság további útja

Nyílt levél az Ághegy és a Magyar Liget olvasóihoz, az Ághegy-Liget Baráti Társaság jelenlegi és jövőbeli tagjaihoz, valamint minden kedves érdeklődőhöz

A Stockholmban bejelentett és a nyilvántartásban 802421-6841 számot viselő skandináviai Ághegy-Liget Baráti Társaság (Ághegy-Liget Vänskapsförening) az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam alkotóival, támogatóival és a Magyar Liget, dél-svédországi magyarok családi lapja barátaival együtt több száz, bizonyára ezret meghaladó lehetséges tagot

számlál. Célja, az intézményes támogatást többnyire nélkülöző két lap életése, terjesztésének, népszerűsítésének és anyagi támogatásának szervezése, a magyar irodalmi és művészeti rendezvények, találkozások, együttlétek rendszeresítése a skandináv országokban.

A Társaságot, megalakulásának második évében, 2005. szeptember 5-én tagjai sorába fogadta a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége.

Skandináviában számos magyar alkotó él. Az Ághegy című irodalmi és művészeti lapfolyam célja, hogy írók, művészek, zenészek, előadóművészek műhelyként, egymásra hatva, egymásból erőt merítve, a tőlük telhető legmagasabb szinten szolgálhassák magyarságunkat.

A lapfolyam megjelenési helye elsősorban a világháló (www.hhrf.org/aghegy) de eddig, hétezer oldalas terjedelmét, öt-ötszámonként, antológiaként, nyomtatott formában és CD -lemezen is megjelentettük.

A folyóirat hangos kiadása az Ághegy Rádió volt, amely néhány esztendeig szombat délutánként egy órás műsort szolgáltatott (FM 99,1) a svédországi Lundból. Interneten: www.lifs.org

Az indulásunk óta eltelt esztendőkből műhelyépítéssel foglalkoztunk. Gyarapodó közösségünkben születésünkkel kapott tehetségünket, otthonról hozott, iskolákban ránk ragadt értékeinket és hitünket összeszedve irodalmi és művészeti alkotásainkat becsülő olvasótábort és anyagi támogatókat kerestünk és találtunk. Beruháztunk javainkból majd minden szellemit, de kevés anyagi és erkölcsi támogatásra leltünk. Pedig hangoztattuk mindenfelé, hogy tettünk közösségiszolgáló indítékú: ahhoz, hogy az anyaországunkon kívül élő magyarok nyelvükben, hagyományainkban megmaradjanak, szükséges az irodalom és a művészet helyi alkotóinak a

szolgálata, a példamutatása is. „Magyarnak lenni ma nem állami hovatartozást jelent, hanem az érzésnek és gondolatnak egy specifikus módját, ami ezer év értékeiből szűrődött le: kultúrát...” A többször elismételendő idézet egyik a jövőt világosan látó nagyságunktól, Szerb Antaltól való. Az európai közösségbe beilleszkedő Magyarországon is tudják ezt, és vallják tiszteletreméltó, művelt fők szép számmal. De talán azt hiszik, hogy itt északon lazacból fonják a kerítést, és azok, akik irodalmi és művészeti alkotásra adják a fejük: milliomosok. Sajnos, nem így van. Az északra vándorolt magyarok számához viszonyítva, az itteni magyar vagy magyar származású értelmiségiek száma jelentős, de csak kivételes összefogással lesznek képesek szellemi műhelyt képező saját folyóiratot eltartani. De mivel ez az összefogás egyaránt szolgál minket és szülőhazánkat, reménykedtünk némi elismerésben és támogatásban. És szüntelenül keresgélünk az értők érvei között, és hirdetjük a Mészöly Miklós által hangoztatott „osztatlan magyar érdekek” szellemében, hogy „az európai kultúra nem más, mint soha meg nem szűnő folyamatos cseréje a kulturális értékeknek.”* Az északon fogant magyar alkotások előszámlálásával csereképességünket óhajtjuk növelni. Tisztában vagyunk azzal is: „Cserére a kultúrában csak az képes, aki értéket teremt, akinek van mit felkínálnia, és aki nyitott mások szavának befogadására.”**

A magyarországi és a svédországi különféle – nehezen elérhető - pályázatok hálójában vergődve egyetlen reményünk erősödött: magunkra vagyunk utalva. Így aztán, induláskor kitűzött célunk, miszerint lapfolyamunk nemcsak a világhálón, hanem legalább néhány száz valahány példányban nyomtatott formában is megjelenjen – csak nagyon nehezen, sok ügyel-bajjal, szégyenletes anyagi körülmények között, minőségi megalkuvások árán valósulhatott meg. A skandináviai és

a magyarországi anyagi támogatás két széke közötti pad alatt maradtunk. Azt, hogy a skandináviai magyar irodalmi és művészeti kiadvány szükség, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy nyomtatott köteteinkből mára már alig maradt mutatónak néhány.

Így lépünk hát - tovább. Mert kell! Mert most különösen szükséges: a skandináv országokban élő magyarok hídszerepe hangsúlyozottan fontos. És felemelő is. Mert adhatunk, mert szolgálhatunk hazánknak. A befogadóinknak éppen úgy hasznára lehetünk, mint az otthoniaknak. És ahhoz, hogy ezt az utánunk jövők is így cselekedjék: meg kell tanulniuk magyarnak maradni. Ebben segíthet, és segít az a magyar alkotóközösség, amelynek műhelye az Ághegy.

** Bányai János: Kisebbségek: Európa védett vesztesei, Nyelvünk és Kultúránk, 2003/5*

*** Uo. 11. oldal*

Bevezetés az öndicséretbe

Mottóként Dsida Jenő: Vers egy ághoz című, mindenképpen reánk illő, szép szonettjét ajánlom

*Tavasza borít virágba? Rág a fagy?
Fakóra perzsel július heve,
Vagy benned zsong az ősz gyümölcsleve?
Te élsz s az élő fának ága vagy.*

*Madár száll rád, - bármi neve
És földre hajló súlya bármi nagy, -
Meg nem zavar, nyugodtan várni hagy:
úgyis elröppen, tudod eleve.*

*Te légy derűs példám, ha vakmerő
Varjú telepszik rám és egyre fent ül,
Míg szörnyű súlya földre teperő:*

*Tudjam, hogy mégis elszáll s terhe mentül
Alább nyomott, annál több az erő,
Mellyel alázott ágam visszalendül.*

Az idő végtelen, de időnk véges.

Folyóiratunk lapfolyam, tehát végtelen. De erőnk véges.

Panaszkodnunk nincs kinek, nincs miért, többek szerint, nincs is értelme. Éppen csak megállapíthatjuk, hogy nincs a világon még egy olyan irodalmi és művészeti folyóirat, amely szinte a semmiből él. Összeáll, mert Lundban és Oslóban is él egy-egy megszállott ember, aki összegyűjti a skandináviai magyar alkotók munkáit: olvassa, javítja, visszaküldi, megbeszéli a szerzőkkel az írásokat, vadássza és önvallomásra készíti a képzőművészeket, fotózza és begyűjti a különféle munkákról készült felvételeket. A szerkesztő aztán igyekszik valamennyire témás összeállításokban az olvasók elé tárni a lapszámokat.

Aztán ugyancsak önkéntesek elbabrálnak a lapszámokkal, hogy a Hungarian Human Rights Foundation (HHRF) Magyar Ember Jogi Alapítvány honlapján ingyenesen rendelkezésünkre álló helyére felkerüljenek. Amint összeállt öt lapszámunk, kezdődött a támogatók pénzmagjainak, az Ághegy-Liget Baráti Társaság tagjai adományainak begyűjtése, hogy a zsebünkhöz képest mindig megalkuvóan, váltakozó példányszámban nyomtassuk, hozzávetőlegesen hétszáz oldalnyi kötetekben, kézzelfoghatóvá tegyük a magyar és az egyetemes kultúra oltárára szánt hozzájárulásainkat, amelyek nélkül nincs és nem is lehet magyar élet itt északon, és megmaradásunkra hangoztatott fogadalmak sem lehetnek egyebek üres ígéretésnél.

Újabb kötetek megjelentetésére annak tudatában teszünk erőfeszítéseket, hogy tudjuk: a haza éltető figyelme nélkül meg nem lehetünk. Két évtizede tizenkét eddig

megjelentetett kötetben, több mint hétezer oldalon bizonyítottuk életrevalóságunkat. Európa északi részén élő magyarok önkéntes világítótornya vagyunk, s akár az otthoni alagsorban tengődőknek, „nincs miből kifizetnünk a villanyszámlánkat”. Az otthoni és Kárpát-medencei támogatott szerkesztésű folyóiratokkal versenyben, olykor észrevesznek a „futottak még” kategóriában.

Többet érdemelnénk.

Magyarságunkat szolgáljuk önzetlenül. Kedves anyaországunk szaván csüggünk továbbra is. És jók leszünk mindhalálig.

*

Északon a napsugarak ferdén pásztázzák a földet. A svédek türelmetlenül várják a tavaszt, még fagyos szellők futkosnak a rohanó báránnyelűk alatt, amikor rövidnadrágosan, egy szál ingben vagy blúzban kitérülnek a még csak langymeleg fénynek. Azon nincs miért boronganom, hogy itt reám nem sok fény jutott. A lapszerkesztéssel szereztem valamennyire ismert nevet. Regényeim, verseim, egyéb írásaim csak kis példányban, ajándékkönyvként jutottak el svédországi barátaimhoz, néhány magyar olvasókhöz.

Egyszer a svédországi írók körébe hívtak Stockholmba, ahol Domonkos István mellett ülhettem, de irodalomról nem volt hajlandó beszélgetni velem sem. A SMOSZ elnöke vezette a megbeszélést. Ábécé sorrendben kellett bemutatkoznunk. Egy nem irodalmi könyv szerzője félórát ömlenget magáról, a végén nekem már csak néhány mondatra jutott idő, az elnök siettetett, megjelent könyveim címeit sem sorolhattam. Végül a szervező valamiféle antológia összeállítására buzdította a társaságot, amelynek szerkesztését önhatalmúlag arra bízta, aki a legtöbbet áradozhatott „irodalmi”

munkásságáról. Az antológiából persze nem lett semmi. Helyette a *Híradó* jelentetett meg néhány oldalas irodalmi mellékletet, amelyben a megszabott terjedelemben való tekintettel néhány jelentéktelen versem jelent meg.

Irodalmat, ha hevenyészett összeállításban és szerkesztetlenül Sall László próbált meg eladni kis példányszámban (25) egy svéd barátja segítségével gyártott CD-en. Az üzlet nem vált be. Lemezei felét a jótékonykodáságról is ismert Maros Miklós, neves stockholmi zeneszerzőnk várásolta meg. Adtam én is regényrészletet s verset ebbe a lemezbe, reméltem, hogy a nagyváradi illetőségű, egykor még az Ifjúmunkásban is közlő fiatalember mellém áll és svéd tudásával segítségemre lesz irodalmi lapom indulásakor. Nem így történt, mert kissé túlbecsülte írói képességeit, mindenképpen írónak képzelte magát, másrészt pedig ismeretlen volt számára a szolgálat. Az Ághegy harmadik, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának segítségével nyolcszáz példányban nyomtatott kötetének bemutatóját terveztem Göteborgban. Segítségét fenntartás nélkül megígérte. Stockholmból jó pénzért Kasza Imre kalandokraés barangolásra mindig éhes, időmilliomos festőművész szállított mázsás könyvajándékainkkal együtt a találkozó színhelyére. Kaszának az volt a rettenetes szokása, hogy előzetes értesítés nélkül csak úgy, hirtelen ötletből beállított barátjának mondott ismerőséhez, s oly otthonosan viselkedett, hogy azon a háziak is elhültek és erősen csodálkoztak. Most is ég a pofám, amikor egy-egy ilyen látogatásunkat felidézem. Valahol Blekinge tartományban a kiszemelt család éppen utra készült, pakolták kocsijukat. Imre legyintett:

- Minek ez a nagy siettség? Főzzetek kávé , beszéljünk. Nézzétek kit hoztam hozzátok!

Szabadkoztam, de nem volt foganatja. Végül bocsánatkéréssel kiteszkoltam a művészetnek ez alkalommal „életművész” ágát választó utitársamat, miközben ezerszer megbántam, hogy kocsitlanul hozzásegődtem, mert Svédországot látni, munkatársakat, olvasókat szerettem volna toborozni. A Sall Lászlóval megbeszéltek alapján egy göteborgi klub parkolójában kötöttünk ki. Öt perc volt még a bemutató kezdete előtt. A többszöri előzetes egyeztetés ellenére zárt ajtókat találtunk. Közönség sehol. Topogtunk félórányit aszemerklő hideg esős göteborgi őszben. Aztán valahonnan megjelent irodalomkedvelő barátunk és kaján vigyorral jelentette, hogy a skandináviai magyar irodalmi és művészeti folyóiratunk iránti érdeklődés lemérhetjük a megjelentek számán. Kinyitotta a klubbot, várákoztunk és melegedtünk egy órácskát és hálából megajándékoztuk ellen-közönségszervezőnket néhány kötettel. Káromkodni sem volt kedvünk. Emelt fővel távoztunk. A történetek ellenére hálám továbbra is üldözte a több alkalommal botránykedvelő fiatalembert. avangardnak akart, halomra dobált szavakból kreált „költeményét” kérésére egy vesszőt sem javítva közreadtam egyik lapszámunkban, hogy a skandináviában *előttünk járók* mellé sorolt *melletünk járó alkotók* antológiájában így szerepeljen és maradjon az utánunk jövők valamint a bizonyára hálás utókor elismerésére várva. Szerzőnket svédországiaként kitüntetett figyelemmel illette a Várad folyóirat, hírlett később. Hírlett, hogy írói babérokat learatni végleg haza tér és svédországi postás mesterségét íróssággal cseréli fel, amihez kívánt egyetértésünkről lemondva sok sikert kívántam. Sóhajtás helyet most is csak egy Örkény idézet jut eszembe: „Az ember nem annyi, amennyi, hanem csak annyi, amennyi tőle kitelik”. Sajnos.

Az évezred első éveiben nem sok írásom jutott el a svédországi, avagy a skandináviai magyar olvasókhöz.

Igaz, az anyaországiakhoz és az erdélyiekhez sem A *Szerenád dobra, cintányérra és egyéb ütőhangszerekre* című regényemmel különdíjat nyertem az Irodalmi Jelen regénypályázatán. Ott jelent meg a *Kutyatár* című, Bíró György rövidtávfutó és edző pályafutásáról szóló könyvem is. *Mesés közlekedés* c. gyerekkönyvem és az *Erdélyi mézeskalács* c. szlovákiai kiadóknál már a svédországban elfogadott könyvekhez méltó külsőhöz hasonlíthatóan, keménykötésben látott napvilágot.

De azért, hogy munkatársaimnak példát mutassak és hogy a merészebbek az Ághegyen kívül is próbálkozzanak írásaikkal, magamat is ösztönözve publikáltam ezekben az években néhány irodalmi lapban itt-ott. A Helikonban, a Váradban, az Erdélyi Tollban például. Az anyaországban pedig mindössze a Magyar Naplóban, a Kapuban, egy debreceni lapban... Az Erdélyi Kiskönyvtárban és az Ághegy Könyvek sorozatban többnyire a saját költségemen jelentettem meg kis példányszámban néhány könyvemet: *Száraz oázis – színjátékok*, *Itt és ott – versek*, *Pánik – regény* *Ami eszembe jut – kisprózák*, *Hajnalban nyuszik ablakom alatt* –regény, *Kedves könyveim könyve* és *Tar Károly Titoktára – publicisztikák*, *Táncház* c. gyermekeknek írott, a Kanadában élő Pusztai Péter barátom jóvoltából tetszetős borítóval és megkapóan szép, színes illusztrációival mutatós könyvem, valamint öt kötetes emlékirataim első változatából a *Summa* összefoglaló cím alatt *A Boldog utcán innen*, *Saját lábom*, *Ezer kilométerekkel*, *Summa summarum* köteteket készítettem elő néhány példányszámban nyomtatásra.

Ezt a pentalógia Északi fényben cím alá tervezett negyedik kötetet nem szívesen írtam. Visszatartott az, hogy az itt északon megismert emberekről és közösségekről őszinte véleményt mondva, elkerülhetetlenül újabb haragosokat szerzek. Kapcsolataim gazdag tanulságul szolgáltak. Úgy

döntöttem, hogy negyedszázados svédországi tartózkodásom lényegét örökítem meg emlékiratomban. Unokáim nevelésére jöttem ebbe az országba, közéleti szereplésem, lap- rádió- és egyesület-alapításaim csupán kiegészítői voltak célom elérésének érdekében. Unokáim sorban immár 25, 20 és 15 évesek. Különböző, de mindhárman elfogadható szinten beszélnek és írnak magyarul, remélhetőleg tovább adják majd anyanyelvükön szerzett ismereteiket saját gyerekeiknek is. Munkám eredményességét lányom kitartásának is köszönhetem, hiszen első svéd nemzetiségű férjét is sikerült bevezetnie a magyar nyelv elsajátításának rejtemeibe azzal, hogy huzamosab ideig reggelije mellé naponta hat-hat új magyar szót kínált kis papircetlire jegyezve és gyerekeivel mindig magyarul beszél. Arról is gondoskodott, hogy évenként többször is alkalmuk legyen Magyarországon és Erdélyben is gyakorolniuk anyanyelvüket. Sikeresnek mondhatom az unokáimnak is ajánlott szóelemzés módszerét, miszerint a megértéshez a szótövig bontják az új szavakat, s újabb szavakat alkotására is biztattam őket a szóösszetételek gyakorlásával. Megtanulták, az iskolában tanult svéd nyelvvel összehasonlítva, a magyar nyelv tömörségét értékelni és hasznosítani fogalmazásaik alkalmával. A svédben szokásos szenvedő szerkezet „passiv form” használatának mérséklésével a magyarban határozottságot kifejező, döntést vállaló magatartás célravezetőbbségének felismerésére szótattam őket. Versfordításaikkal szereztek némi, remélhetőleg tartós gyakorlatot az írott és beszélt nyelvben a tömörebb fogalmazásra. Vasárnapi találkozásaink mostanra megfogyatkoztak, de kétlakiságom ellenére igyekszem anyanyelvük ápolásának szükségességét velük életreszólóan elfogadtatni. Tanításuk tanulságait a Magyar Liget nyelvjavító rovatában közölt kis jegyzetekkel igyekeztem megosztani az olvasókkal,

ennek vagy az ehhez hasonló tapasztalatokat szívesen látom a lapban.

Ugyancsak valamiféle kényszer ösztönöz arra, hogy magánéletem emlékeiből is megosszam a valamiért nekem tetsző, vagy nekem fájó emlékezeteseket. Kiegészítéseim talán segítik az olvasót, hogy közérdekű cselekvésem háttérének ismeretével közelebb jussanak céltudatos, néha pedig ösztönös cselekvéseim megértéséhez.

Emlékirataim írását egy hétig felfüggesztettem. Lakodalomban voltunk Kápolnásfaluban. Ott ért Magdi születésnapja is. Csikszereda onnan csak egy ugrás. A Székelyudvarhelyről induló kisbusszal utaztunk. A rövid városnézésen kívül utazásunk egyetlen célja a Cseke Gáborral való találkozás volt. A Petőfi kávézóban vártunk rá. Újságírói mesterségem kezdetén indult barátságunk, legtermékenyebb éveimet neki köszönhetem. Főszerkesztőm volt, „egy követ fujtunk” sokáig. Az 1981 szilveszterén kezdett és 1995-ben megjelentetett tematikus naplóm, amelynek *„Egy erdélyi újságíró tragikus esztendejének (1982) tematikus naplója, amelyben a magyarság erőszakos beolvasztásának eseményei mellett megmaradásunk esélyeiről is följegyzett néhány gondolatot”* alcímet adtam róla is kendőzetlenül, többször nyersen fogalmaztam. Sértésnek vette, hogy féltékenységgel vádoltam, amit a *Jelentések magamról* c. könyvének vitájában, úgy vélem, kielégítően tisztáztuk. Bátorságát, amelyben saját pályáját példamutatóan elemezte őszintén méltattam. Koromra és a minket elválasztó földrajzi távolságra való tekintettel utolsó találkozásunknak neveztem az alkalmat, amikor bocsánatot kértem tőle. Legyintett. A megszokott „szóra sem érdemes” sablonnal elütve a dolgot, a naplóm olvasható, Bálint Dénest ért sértésre hívta fel a figyelmemet. Nem emlékeztem arra,

hogy miként sértettem meg régi KISZ KB titkár barátunkat. Gabitól öleléssel búcsúztam. Másnap mindketten újraolvastuk a naplóban a Dénesről írott soraimat. Nézem a dátumot: 1981 szilveszterén azzal kezdtem tematikus naplót, hogy előszámláltam elrománosításunk elleni küzdelmünkben az általam megélt fájdalmakat. Első naplóbejegyzésemben egyszerűen, többek között azokról írtam, akiket különféle családi és más okokból asszimilált a hatalom. Naplóm 1995-ben jelent meg nyomtatásban. Azért közöltem változtatás nélkül, mert megelégettem az akkoriban született álnaplókat. Nem említek neveket, akit érdekel olvashatja azokat a naplókat, amelyeket a változások utáni években a maguk felmentésére, avagy ajnázására derék írástudóink megalkottak, megmódoztak. A *Faragott fájdalomban* nem lakkoztam a nyolcvanas években esténként kézzel írt soraimat. Azt írtam, amit akkor, 1981. december 31., csütörtökön éreztem, tudtam, tapasztaltam. Az igazat. Talán csak a magamét. Nyilván nem a valódit. B.D.-ről például nem tudtam, hogy azért került ki a párt kegyeiből, mert öccse kinnmaradt, s ezért került egyre alacsonyabb beosztásba, ahonnan az akkori szigorítások ellenére sikerült áttelepülnie Magyarországra. Nem portrét írtam, nem jelentést, hanem naplót magamnak. Véleményem, amely a változások után hat esztendőre került nyilvánosságra semmiképpen nem befolyásolta karrierjét. Mégis sajnálom, hogy elfogult voltam. A teljesség kedvéért meg kellett volna írnom, hogy ifjúsági lapunknak végig támogatója volt. Családi életébe is beavatott. élettársa enyhén szólva nem rajongott a felső vezetésben betöltött szerepéért. A *Kárpátok jövője* c. félbemaradt sorozatomat nagy hozzáértéssel támogatta, saját kocsiján kovásznai körútra vitt, terveztük, hogy Mirk László kollegámmal, az ifjúsági lap csíkszeredai tudósítójával együtt a székelyföldi falusi turizmus és gazdálkodás védelmében

könyvet jelentetünk meg. A könyv több irattartónyi nyersanyagát ma is őrzöm. Belátom, hogy pár sarkos fogalmazással bántottam önérzetét, amiért bocsánatkéréssel tartozom. Cseke Gábor remélem segít abban, hogy soraim eljussanak a valahol Magyarországon élő egykori közös barátunkhoz.

Fájdalmainkat magunk faragjuk, a másoknak okozott fájdalom állandó újraértékelésre buzdít. De nem lehetünk élethossziglan haragosa azoknak, akiket nem érdekből, nem árulásból, nem rosszindulatúan, nem törtetésből megsértettünk.

Öt esztendővel ezelőtt felkeresett az egyik volt kollegám és arra kért, hogy egyik visszaemlékezéséből hagyjak ki néhány rávonatkozó részt. Az egyik részben a helyi lap alapításáról szólva, helyre tettem egyik visszaemlékezésének ferdítését, miszerint a „futottak még” kategóriában én is megfordultam ott. A valóság pedig az volt, hogy a lap első számának összeállításánál bábáskodva, az akkoriban a belügy által üldözött élettársát különszobába kísértem és írásra buzdítottam, majd a saját írásom helyébe az ő cikkét protezsáltam. Miért kellett rólam megfeledkezzen? Csakis az akkoriban elharapodzott „káderezés” kényszerítő hatása alatt, az előnyösebb illeszkedés miatt a két táborra osztottság ígéztében: magukat az ellenállók, másokat pedig önkényesen a levitézlett rendszer kiszolgálóinak táborába osztották függetlenül attól, hogy ki, mit tett a szabadságot szolgáló gyors változtatások érdekében. Ugyancsak ez a házaspár stockholmi látogatásuk alkalmával félméternyi közelségből sem volt hajlandó engem megismerni, nehogy az én feltételezett táborukon kivüliségem miatt rossz fény vetüljön rájuk.

Még egy példa, s abbahagyom a kesergést, de ez a begyemben van. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának egyik konferenciájának szünetében régi riportalanyommal, későbbi színházi emberrel és

parlamenti képviselővel beszélgetek. Beosztottja, akit főszerkesztő koromban írásra buzdítva anyagilag is segítettem, eligazításra jelentkezve, úgy tett, mint, aki nem ismer. Nyilvánvaló, hogy rosszul káderezve engem, azt hitte, állását veszélyezteti, ismerettségünket felfedi. Miután kiderült tévedése, nyájasságát nehezen szenvedem. Visszafogom magam, hasonló példák tucatjai mocorognak bennem, utálkozásomat fejük feletti elnézéssel próbálom mérsékelni.

Északi fényben sincs ez másként. Tucatot soroljak. Megrázom magam, mint a vízből szárazföldre került kutya. Bölcsekre hallgatva mormolom: Spongyát reá'

Tulajdonképpen itt befejezhetném a velem északon történtek előszámlálását. De a jövőt kémlelve úgy tűnik új szakasz kezdődött életemben. Lapjaim történetének nem akar végeszakadni, s fogakoznom kell, hogy folytatom mindhalálig, mert végre olyan segítőre találtam, aki ha egyebet nem segít, jelenlétével munkára biztat. Így aztán lapjaim történetét ismertetve és jövőjét tervezve nem kerülhetem meg második házasságom történetét.

A gondviselés állította mellém Kovács Magda néven egykori kollegám Kovács Nemere özvegyét. Jobb szerettem volna József Mária Magdolna névvel, de ezt annyira eltakarta az idő, hogy csak mostanában türemlett elő, szülőfalujában tett látogatásaink alkalmával. Ismertük egymást régebben, félévszázada, hiszen megfordultam munkatársamTordai úti lakásában is, részt vettem feleségemmel együtt doktori dolgozatának ünnepélyes megvédésén, jártam náluk új Hajnal-negyedi lakásukba költözésük ürügyén, amikor megcsodáltam a Szamos völgyére néző ablakukból élvezhető panorámát. Ismertem az egyetlen romániai magyar nőlap szerkesztőjeként.Később főszerkesztői gondjait is megosztotta velem Nemere. Özvegysége után is

összefutottunk a városban, amikor hazalátogattam Svédországból. Aztán elkövetkezett az a nap, amikor verseimet kiaggathattam egy svédországi képzőművész olajfestésű illusztrációi mellé pályakezdetem színhelyén, a Tibori Szabó Zoltán által kialakított korszerű szerkesztőség bemutató termében. Miközben elosztogattam az általam alapított Erdélyi Kiskönyvtár sorozatban és másutt megjelent könyveimet, két napig vártam ott a távozásom két évtizedében erősen megfogyatkozott barátaimra, ismerőseimre és olvasóimra. Az egyik délután huzamos egyedüllétemkor már az írást is meguntam, laptopom képernyője takarékra váltott, a sötét képernyőt bámultam, amikor emlékezetemben fénnnyalábként besütött egy a Széchenyi téri kép. Magamat láttam a vasüzet előtti járdán. nővérem maradékainak közeli lakásáról jöttem, vagy oda igyekeztem, nem tudom már. Álltam komoran, rámnehezedett húsz esztendő özvegységem minden sulya. És akkor akár a jobb olajfestményeken a plein air elsétált előttem egy ismerős nő. Mosolya ismeretlen volt. Nem az a csábító, nem az a szokványos, nem az a hívságos., nem kivagyiskodó. Tiszta mosolya, tele volt bizalommal. Gondjaim terhe alatt akkor nem hatott reám. Évtized kellett, ahhoz hogy megvilágosodjam, úgy éreztem, mindig ilyen mosolyra vágytam. Később megpróbáltam ezta történetet karcolattá faragni. Így sikerült:

A kiállító terem fülledt csöndjében langyos levegő gomolygott. „Közel állok az öngyilkossághoz.” Erőltetett vidámsággal arra gondolt, hogy csupán egyetlen egy az emberi szabadság: magunk dönthetünk arról, hogy nem várjuk meg földi pályafutásunk elrendelt végét. Morbid, mord, morc, mora ... Rövid és hosszú. Hány mora az élet. Beteges félelem, kóros képződmény, rosszindulatú daganat, morbid anatomy, kórbonctan, morbid appetite,

farkasétvágy, morbidity, beteges levertség, beteges szomorúság, beteges állapot, betegeskedés, betegesség, betegség, egészségtelen állapot, kóros állapot, morbiditás, morbidezza, lágyság, morbidness, beteges levertség, beteges szomorúság, beteges állapot, betegeskedés, betegesség, betegség, egészségtelen állapot. Agya önműködően darálta a kifejezéseket. Megpróbált egyikben megállapodni, otthonra kívánt lelni valamely szinonimában. A terem sarkában ült egy keskeny asztal előtt, számítógépe képernyője percekkel azelőtt fekete takarója mögé rejtette a világba nyíló virtuális ablakokat. A falakon kék-sárga színeket kavarázó festmények, egy stockholmi alkotó nő nőiesnek nem mondható ecsetkezeléssel készült illusztrációi tizenkét verséhez. A versek, két méteres távolságból is jól olvashatóan, kék Garamond betűkkel, piros címekekkel virítottak a tartós műanyaglapokon a keretezetlen képek mellett. A kiállítás másodnapján dedikálható könyveit őrizte érdeklődőkre várva. Két évtizede nem járt szülővárosában. A kiállítást nem ő, hanem inkább stockholmi ismerőse akarta, és azzal erőltette, hogy minden valamirevaló költőnek, ha betölti kilencvenedik évét, illik megmutatnia magát a nagy nyilvánosság előtt. A „nagy nyilvánosság” egész életében elkerülte őt. Illyés Gyula hirtelen felindultságból írt, de be nem tartott tanácsával nyugtatta magát: „Negyvenen felül a férfiaknak kerülniük kell a nyilvánosságot.” Öregember-magány: száraz oázis. Márai, Wass Albert... Az öngyilkosság kiváltságosak leleménye. Petőfi is a menekülést választotta. A halálba futott, majd egyszer megtudjuk meddig...

A kitartással vállalt végtelen magányt a naivul reménykedők választják. Mindenkor kell lennie valaminek, amit valaki olyan ajándékozhat, akit szeretetünkkel szépítve minden addiginál jobbnak látunk, s akiért élni örökké érdemes. Önkéntelenül záporozó

emlékei puha szösszeneteinek felhőjében dagonyázva
szisszenő szavakkal játszadozott:
mágnesem lettél hirtelen,
a zebracsíkok összeértek,
báránfelhő-tiszta érzések gombolyítottak feléd,
csüngtél szememen szótlantul,
úrhajósebességgel hús/vér keménylemezen
végigfutott eszméletlen néhány évtizedem
és vállalt szerződéseim
önműködő parancsaira váltott
rögtön a mágnes,
üstökösök suhannak el így egymás mellett,
magamban magunkban maradtunk két külön világ,
szikrázott körülöttünk a tehetetlen levegő,
tetőt nyaldosó láng, örömet befelé rikoltó vágyeső,
mámorvirág, hiányod nyilalló zápor,
memóriánk szemétkosarából
még előhívhatnánk magunk,
törölhetetlen pillantásod őrzöm végzetemig...

Megélt szerelmei között szemerkélve kutatta kihez
kapcsolhatná a testében időnként átzsibongó sejtelmes
vagyakozást. Öregségére az ember átalakul, pocakot
ereszt, vagy kiszikkad, mint az elhagyott oázis, a magjától
fosztott kukoricakóró, a magára hagyott rozsdás
fémszerkezet.

Emlékei közül váratlanul bukkant fel az a mosoly, amit
egy tearózszaarcú nő ajkán látott valamikor... „Mikor is?
Néhány éve? Talán évtizede? A piactér járdáján álltam,
pillanatnyira üres fejjel, az elgondolkozás álarcát
magamra öltve. Hónapokkalvagy évekkal felesége
temetése után a magukra maradtak útkereső ijedségébe
zárkózva, jégvilágban, fapofával.

„Ki volt? Milyen volt az a nő? Nem volt teste, nem volt
ruhája, nem volt haja sem. Formás lába és melle sem
volt. Egy mosoly állt előttem. Női mosoly. Biztatóan

meleg vágyakozás volt benne, olyan, ami csakis nők ajkán teremhet kedvük virágos ünnepnapjain. Fénylett, mint a gépkocsik tompított távolsági fényszórója. Miért csak most ért el?”

Az ígéretes mosolyra összpontosítva emlékei ködéből kihámozta, apránként összerakta a mosoly köré a nő karcsú testét. Felidézte a hozzá illő kislányos melleit, búzaszalma színű haját, apró, nevető szemeit, pisze orrát és redőtlen homlokát, amely mögött kutatni érdemes tudást sejtett. Előtte állt meztelenül valamikori munkatársa özvegye. Bármennyire erőlködött nem volt képes felidézni a nő öltözetét.

„Nyár volt. Magas sarkú cipőben nem lehetet? Attól hivalkodóan magakellető lett volna, amit minden férfi érzékel, bizonyára reám is hatott volna, hiszen akkor még, úgy tűnik, férfi voltam.”

Néhány látogató érkezett a kiállító terembe. Érdeklődéssel ténferegtek darabig, beleolvastak falon függő verseibe, eltávolodtak, majd közelebb lépve egyik másik festményhez, okosan bólogattak, vagy hümmögtek. Könyveit is nézegették, teremőrnek hitték. Nem volt kedve felfedni kilétét. Ismerős nem akadt a látogatók között. Gyönyörködött a régi mosolyban.

Amikor ismét magára maradt, hirtelen ötlettel összepakolt, bezárta a termet. Az utcán fogott egy taxit.

– Hová? – kérdezte a sofőr.

– Nem tudom – mondta zavarodottan, majd bement a városnegyed nevét és arra kérte a taxist, hogy lassan hajtson, majd szól, ha ki akar szállni.

- Itt! – szóló aztán magabiztosan egy sarokház mellett. A taxis elhajtott. Egyedül maradt az idegen környezetben. Ösztönére hallgatva bizonyos volt benne, hogy megérkezett.

Valahogyan így történt. Becsengettem. Otthon volt, ajtót nyitott.

– A mosolyodért jöttem – mondtam gondolkodás nélkül s azt is hozzátettem, hogy emlékirataimon dolgozom, ehhez volna szükségem néhány csak egykori munkatársam által ismert adatra.

Másnap készülő emlékirataim próbanyomtatványjaiból vittem egy ölnyit, be sem mentem, mert sietnem kellett a repülőtérrre. Leveleztünk és Budapesten találkoztunk egy svédországi ismerősöm budai lakását béreltem néhány napra. Innen kiruccantunk Prágába. Ismerkedtünk félénken. És egyre jobban éreztük magunkat együtt. Ráérősen udvaroltam, özszemelegedésünk is ráérős volt. Aztán egy svédországi barátom kolozsvári kalauzolásokor megkértem a kezét. Visszautasította a jegygyűrűt, de kitarított barátságunk mellett. Olvasta könyveimet és nagy meglepetésemre önéletrajzinak hitte mindazt amit regényes hőseimre a történeések forgatagában képzeletemből ráruháztam. Nem tagadhatom, benne vagyok minden írásomban, amelyek képzeletem, a látott és megélt világ kevert ábrázolásai. Minden nap meg kell küzdenem kedvesem mosolyáért. Ez a kihívás éltet, ösztönöz, így maradtam ma is mindig nyüzsgő, tegnapot nem felejtő, de az elmúlt fölött nem kesergő, jövőt óhajtó és építő ember. Két évtizednyi ifjúsági lapszerkesztés után a Magdival örölt egyetértés malmában többnyire vidáman élünk egymást segítve, a közeledő öregség elkerülhetetlen nehézségeivel küzdve, betegségek sorozatos támadásában, kirándulások, utazások, gyakori színházlátogatások és a folyamatos művlődést ellenfegyvereit forgatva védekezünk időnap előtti elmúlásunk egyre szűkebre szabott pástján. Micsoda élvezetes csörték ezek!

2018-ban házassággal pecsételtük kapcsolatunkat. Előbb egyházzal a Magdi igénye szerint, amit tikolnunk kellett,

mert mint kiderült Romániában csak az állami egybekelés után szabad egyházi áldást kérni.

Kálváriát jártunk. Canossa-járásunkon megaláztak és megalázkodtunk. Amikor Svédországba mentem útlevelemben Carol volt a keresztnvem. Az nem számított, hogy a hidelvei református templom által kiállított keresztlevelemben Károly szerepel. És apám is Károly, pedig minden román igazolványában Carol-t írtak. Egyébként snyám és rokonaim, ismerőseim soha nem szólítottak ezen a néven. Ez a név, amit reám erőszakoltak, olyan mint a rabokon a számozás, az erőszak érdeke.

Svédországban kértem és napok alatt magyarul írták , mégpedig hibátlan ékezettel a nevem. Erről papírt kaptam, amit hágai pecséttel láttak el. Ennek ellenére nem fogadták el svéd útleveletem. Ottani nevem nem egyezett a születési bizonyítványban szereplő névvel. Egy hivatalnok azt magyarázta, hogy T. Carol nem én vagyok, valaki más lehet, A Károly névvel Romániában nem létezem. Nem fogadták el házassági kérvényünket. Egyéb okokkal is hátráltatták ügyünket. Magdi állampolgári helyzetét igazoló írást annak ellenére, hogy évtizedek óta Kolozsvári lakos, szülőfalujából kellett kétnie. Onnan pedig rögtön küldték adatait ott-tartozkodása idejéből. A levelet két hónapig elfektették. Amikor átadták, jelezték semmire sem jó. Ahhoz, hogy megfeleljen az előírásoknak az itteni adatokkal ők maguknak kellett volna kiegészíteniük. Nem tették. Végül egy befolyásos szenátor segítségével a város alpolgármesteréig jutottunk. kiderült, hogy létezik egy előírás, miszerint a régi hivatalnokokra parancsolt románosításban született román neveket magyarul is írhatok az „ortografierea numelor” alatt szereplő megengedő szabályzat szerint. De ehhez nekem is járt román állampolgárságom jogán a személyi igazolványt. Ezt megkaptam Carol névvel. És házasságot kötöttem

Kovács Magdával ezen a néven. A házassági levélet aztán a fenti szabályzat értelmében Károly nevemre módosították, személyi igazolványomat és minden más igazolványomat meg kellett változtatnom, végre Károly lettem. Feleségem svédországi tartozkodásának irataihoz még sokféle más bizonylatot, egészségügyi biztosítást kellett szereznünk. Még előttünk áll a svéd bürokrácián átvárható vergődés, ahhoz, hogy Magda személyi számmal rendelkezzen és kétlakiságunkban elviselhető körülmények között éljünk és dolgozzunk a magyar megmaradás szolgálatában.

Házasságunk nyilván némi szóbeszédre adott alkalmat ismerőseink és még inkább a minket és helyzetünket nem ismerők körében. Milyen érdekek miatt kötöttünk házasságot ilyen öregem? Nem értem a kérdést. Nyolcvanhárom éves voltam, feleségem hetvenhat. Vagyoni helyzetünk nem indokolta ezt. Két nyugdíjunkt összeadva nem élünk sem könnyebben, sem nehezebben, mint külön-külön. Az amit sikerül megtakarítanunk a tervezett negyedévenkénti lakásváltoztatással alig elég egy-egy turisztikai utazásra. Megfogadtuk az időseknek ajánlottakat, nem a begubbozást választottuk, hanem az örökös kíváncsiskodást. Erünkhöz és zsebünkhöz mért utazásokat tervezünk Erdélyben, Magyarországon és Európában. Nemrég Jerevánnal ismerkedtünk. A Magyar Liget *Nyári történetek* címmel indított képes beszámolóinkat gazdagítjuk másokat is bízattva a világlátásra.

Igyekszük elhítenni elsősorban magunkkal, hogy az élet szép. Ehhez nem szükséges magyarázat.

Kedvenc groteszkesen fogalmazott mondásom szerint azt bizonygatjuk, hogy akármennyire is parancsolja az élet a csüggedésben való tobzódást, nem hagyunk fel életünk értelmét mindhalálig kutatva, magát a létezést igenelni.

Kétlakiságom magyarázatakor be kell ismernem, hogy az életre kiszabott időm végefelé közeledve, minden

eddiginél inkább vonz szülőföldem, szülővárosom. Kolozsvár mostanában egyre élvezhetőbb kulturváros. Jól teszik, akik ezt tudatosan támogatják. Az évenként megrendezett Kolozsvári Napok másokat is ide, sokakat hazavonz. Egykor, első irodalmi lapban megjelent novellámban arról írtam, hogy mintegyre kitagadott. kitaszított, elszalasztott ez a város. Most vén fejjel azt érzem visszafogad, befogad minden magyar törekvéseinkkel együtt. Dolgunk az, hogy ellenálljunk a csak magukat éltető, maguknak gyarapító betolakodóknak, „őrizzük mindig magunkért, soha mások ellen” hagyományainkat és megmaradásunkra vigyázzunk az élhető városban és a régóta jobb sorsra érdemült Házsongárdi temetőben is.